859.0.09
B 30

Mircea Coloșenco

ION BARBU-DAN BARBILIAN

MIRCEA COLOȘENCO

ION BARBU – DAN BARBILIAN

Biografie documentară
(1564–1925)

859.0.09
B.30

MIRCEA COLOȘENCO

ION BARBU-DAN BARBILIAN

BIOGRAFIE DOCUMENTARĂ
(1564—1925)

Cv. 977.

EDITURA MINERVA
București, 1989

În memoria părinților mei,
NATALIA și PETRE

ISBN 973-21-0155-5,

ARGUMENT

Ion Barbu—Dan Barbilian este unul dintre cei mai disputați creatori români contemporani. În manifestările personalității sale ca poet, savant și gînditor, se înmănunchiază insolit tendințe extreme și contradictorii ale existenței românești interbelice, pentru că a produs deschideri și a determinat înnoiri în stilul de gîndire sintetică.

Cu toate că se numără printre purtătorii eternului nimb al celebrității, viața și scrierile lui nu sînt îndeajuns de cunoscute. De aceea, încercăm prezentarea în detaliu a personalității sale, stăruind asupra cadrului ereditar, social și creativ, pentru a evidenția semnificația contribuției aduse la tezaurul artei poetice și științei precum și conflictul, ce l-a provocat în lumea valorilor umaniste.

Demersul nostru, dacă va sugera cumva impresia abuzului de date, s-a voit mai mult documentar și premergător unei viitoare exegeze a operei lui, izvoditorul unei creații exemplare incluse, încă de la nașterea ei, în zestrea spirituală națională.

Opțiunile criticilor și istoricilor literari din contribuțiile consemnate în bibliografia lucrării sînt adiacente ori suport punctelor noastre de vedere atunci cînd apar evidențiate în cursul expunerii, chiar dacă exprimă păreri diametral opuse. Acestor exegeți, precum și tuturor celor care ne-au încurajat și susținut de-a lungul elaborării cărții le sînt adresate sincere și legitime sentimente de recunoștință și stimă.

PARTEA ÎNTÎI

STRĂBUNII

CAPITOLUL ÎNTÎI: STRĂBUNII PATERNI

1. Vatra străbună; 2. Nicola(e); 3. Profir sin Nicola(e) Zidaru; 4. Barbu Profir; 5. Ioan Barbu; 6. Dața Barbu; 7. (C)Hristache sin Vasile Dulgheru zis Ciulei; 8. Vasile sin Sandu (Licsandru) Dulgheru; 9. Sandu (Licsandru); 10. În loc de încheiere (I)

1

Vatra străbună a ascendenților paterni ai lui Ion Barbu—Dan Barbilian este politia București, „tezaur de frumusețe pitorească și istorică". ⟨260, p. 10.⟩

Vechea urbe a Bucureștiului, în fala ei de capitală a Valahiei, arăta pe vremurile tulburi ale veacului trecut, dar și mai înainte, zguduită de războaie, zavere, alte mișcări politico-sociale, precum și de pustiitoarele epidemii de ciumă și holeră, ori de cutremure și incendii, de secete și frecventele revărsări nemiloase ale Dîmboviței, ca oricare dintre tîrgurile sudice ale țării: o așezare deschisă pe o mare întindere spațială, cu o densitate demografică foarte redusă a zonelor construite, apărată prin situarea ei bună într-un cadru natural adecvat — legendarul codru al Vlăsiei — care ținea loc zidurilor de piatră ale cetăților din vestul Europei.

Întocmai de parcă ar fi copiat împrejurimile, dar la o altă scară și în alt plan, Bucureștiul se înfățișa străinilor la fel de haotic — case cu un singur cat, rar două, înconjurate de curți largi, livezi și vii despărțite de ulițe nepavate, înguste și întortochiate — pe cît de bizar: centru de schimb, meșteșugăresc și administrativ, care își păstra funcția agricolă, un adevărat oraș-sat ori, pentru a atenua expresia, o mare și împodobită grădină. Era împărțit în cinci arondismente, numite vopseli, apoi culori, dar și plase: Plasa Tîrgului sau Vopseaua de Roșu, vechiul tîrg din vremea lui Constantin Brâncoveanu Voievod, devenit centrul orașului, Plasa Gorgani sau Vopseaua de Verde, Plasa Mogoșoaiei sau Vopseaua de Galben, Plasa Tîrgului-din-Afară sau Vopseaua de Albastru și Plasa Broștenilor sau Vopseaua de

Negru, la periferii, și toate acestea, în mahalele, numite cu timpul suburbii și cartiere, între 15 și 17 de fiecare culoare în parte, iar, pînă la 1895, cînd a fost ridicat întîiul plan topografic al capitalei, orașul n-a avut margini strict delimitate. Sistematizarea și modernizarea lui — îndreptarea de străzi și repararea de pavaje, introducerea iluminatului electric, rectificarea cursului Dîmboviței, ridicarea de edificii publice etc. — au început după 1878, după Războiul de Independență și numai în partea centrală. Pînă la această dată, vestitele vaduri negustorești Tîrgu-din-'Năuntru (de lîngă Curtea Veche), Tîrgu-de-Sus (Lipscanii) și Tîrgu-din-Afară (Oborul ori Tîrgul Moșilor) păstrau izul autohton într-un amestec hilar de aglomerare urbană orientală ⟨266⟩.

În partea de nord a Bucureștiului, aproape de Bariera Tîrgoviștei, păzită în toată regula de caraule năimite special de Vornicia politiei (ca și la celelalte intrări în urbe), în trei mahalale ale Vopselei de Verde — Popa Radu (devenită Manea Brutaru), Fîntîna Boului ((devenită Popa Tatu) și Sfinții Voievozi, mai nouă ca primele — îi vom întîlni în documentele de după anul 1830, pe străbunii paterni ai lui Ion Barbu-Dan Barbilian.

Mahalaua Sfinții Voievozi era cuprinsă între ulițele Tîrgoviștei — Buzești — Polizu, luîndu-și numele de la biserica ridicată pe Ulița Tîrgoviștei (astăzi Griviței).

Ax și hotar al celor două mahalale vecine — Manea Brutaru și Sfinții Voievozi —, Ulița Tîrgoviștei pornea de la Podul Mogoșoaiei, de lîngă Vornicie (Casa Romanet), trecea prin fața bisericii Manea Brutaru, în stînga, de unde se desprindeau alte trei ulițe — Manea Brutaru, Soarelui și Omul-de-Piatră —, apoi, în dreapta, o cotea pe lîngă Casa baronesei (devenită Școala de artilerie și geniu) și biserica Sfinții Voievozi și se termina la răspîntia Matache Măcelaru, la barieră, unde se întretaie azi străzile Buzești—Berzei—Popa Tatu cu Calea Griviței. Era mai largă decît altele, dar fără simetrie, pavată cu pietriș de rîu, cu șanțuri fără margini și fără trotuare, ceva mai curată. În afara orașului, dincolo de barieră, arăta mai mult a drum de țară cu denivelări supărătoare la mersul cu droșca ori cu alt mijloc de transport de pe atunci. Pe aici se îndreptau spre Tîrgoviște voievozii Țării Românești, căruțele și olăcarii. Pe aici se preumblau, vara, către Argeș, boierii și boieroaicele, jupînii și jupînițele, în rădvane însoțite de arnăuți călări și înar-

maţi pînă în dinţi. Uliţa era străjuită de case rare, tupilate sub pometul livezilor şi înconjurate de vii pe rod, locuite de negustori, meseriaşi ori plugari, mai toţi proprietari de locuinţe, dar nu cu prea multă stare. Din loc în loc, se ridicau case boiereşti cu unul ori două caturi, făcute din ziduri tari ca de cetate, în patru şi şase cărămizi, cu odăi multe şi largi, cu pivniţe adînci şi boltite, cu învelitoarea înaltă, de şindrilă să nu ţie zăpada şi să se poată scurge mai lesne apa, împrejmuite cu zid bolovănit înalt şi gros, poartă cu boltă, uşi de stejar ferecate, şi foişor deasupra, unde arnăuţii păzeau zi şi noapte. Hanurile de găzduit trecătorii ţineau lăutari ce cîntau de „ah“ şi „oh“ pînă la revărsatul zorilor.

La capătul Uliţei Tîrgoviştei dinspre Podul Mogoşoaiei, se aflau gospodării chivernisite, case ale celor din „cinul de sus“ pe care catagrafiile timpului le înregistrează. Casele lor ajungeau pînă în apropierea bisericii Sfinţii Voievozi. Dincolo de biserică şi pe alte uliţe, stăteau cei din „cinul de jos“, cu familiile lor şi alţii ca ei, dar fără slugi ori robi.

În toată mahalaua Sfinţii Voievozi, la 1838, fuseseră recenzaţi 664 de locuitori, de vîrste diferite, dintre care 130 erau de altă etnie decît cea română (87 ţigani, 23 greci, 10 unguri, 5 nemţi şi 5 sîrbi), dar numai şapte sudiţi, adică de altă cetăţenie. Dintre cei 149 de proprietari de case, doar 131 practicau o meserie ori o altă activitate utilă (28 zidari, 26 dulgheri, 9 tîmplari, 5 plugari, 12 cîrciumari, 2 hangii, 3 vizitii, 1 dorobanţ etc.) şi stăpîneau un număr restrîns de animale. Boierilor nu le-a fost recenzată averea ⟨309⟩. Împreună cu mahalaua vecină, Manea Brutaru, forma grosul corporaţiei constructorilor (dulgheri, zidari, pietrari, olari, cărămidari, şiplari) din capitală. Din aceste mahalale, arhitecţii străini stabiliţi în Bucureşti — Xavier de Villacrosse, Sanjouand, Josef Hartl, Konrad Schwink ori Hans Schlatter —, aduşi în ţară de veliţii boieri să le ridice case în diferite stiluri după moda Parisului, Vienei ori Berlinului (maur, rococo, roman, elveţian, renascentist), au recrutat mînă ieftină şi calificată de lucru. Puţini dintre meşterii localnici s-au adaptat la noile cerinţe cosmopolite, cei mai mulţi construind mai departe case preferate de negustorii şi meseriaşii înstăriţi — cu locuinţa la catul de sus, prăvălia, la parter şi dedesubt, unul, două ori chiar trei pivniţe etajate — sau locuinţe ce reproduceau casele ţărăneşti. Dar mai erau şi locuinţe sub pămînt. Recensămîntul din anul 1878 înregistra numai în mahalaua Manea Brutaru: 42 de bordeie

dintre cele 171 case ⟨182⟩. Concluzia este firească: cărămida rămăsese încă un obiect de lux, fiind întrebuințată numai la lucrul bisericilor, curților domnești și boierești, la alte edificii de vază.

Starostia breslei constructorilor se afla în mahalaua Manea Brutaru. Privilegiile ei erau întărite de domn, legate sub blestem de mitropoliți ori de alte osebite obraze bisericești. Breslașii erau de aceeași credință religioasă și aveau un staroste, sfat de meșteri și drept de gloabă. Meseria se transmitea din tată în fiu, ca o taină de familie și era „furată" pentru a fi practicată, novicele trecînd prin toate treptele de la cea de ucenic, calfă și lucrător la cea de meșter.

Lumea acestor mahalale de periferie, o lume pestriță și plină de cumsecădenie și ciudățenii, se deosebea prin structura ei morală și organizarea socială de cele ce populau mahalalele așezate la întretăierea vechilor vaduri negustorești din centrul orașului, unde ulicioarele erau atît de strîmte, încît nu puține aveau lățimea de numai două-trei coturi, asemenea celei care poartă numele bisericii Sfîntul Nicolae Șelari; păreau mai mult o îngrămădire de prăvălii prin care furnica o mulțime nesfîrșită, de toate treptele sociale, să cumpere cu paralîcul și nu *en gros*, de la toptangii, mărfuri vămuite la carvasaraua domnească și pe unde droștile, purtînd boieri îmbrăcați cu antereu și giubele pe cap, nu puteau trece.

După „rezbelul neatîrnării", în centrul capitalei va putea fi întîlnită aceeași lume, dar cu alte preocupări și aceeași poftă nesăbuită de a cheltui timp și bani în mod inutil. Acei pierde-vară căutau să soarbă o cafea la „Bulevard", la „Union" ori cafeneaua „Fialkowski" din Piața Teatrului, loc de întîlnire al politicienilor din opoziție. Cafeaua neagră purta nume metaforic — „taifas", turcește erau „potrivite", „gingirlii", ori cu caimac, după gust. Mai erau marghilomanele și mazagranele, cafele cu rom ori coniac. Berea era luată la „Carul cu bere" cel vechi, dar și la Iordache, pe Strada Covacilor. Numirile mîncărurilor și băuturilor fascinau mai ales pe străinii de București: țuicii i se spunea „o idee", „două idei", după numărul ciocănelelor (sticluțelor) din care serveau, dar și „pricini" ori „gîlcevi"; apa minerală se numea „naturală"; un pahar cu vin și apă minerală, „mișmaș", iar cu apă gazoasă, „șpriț"; o sticlă cu vin și una cu borvis, „baterie". Cînd cereai să faci plata, cereai protocolul". Seara, în grădinile unor restaurante populare

— „Stavri", „Rașca", „Grădina cu cai" — era o viață veselă și patriarhală, dar numai una dintre fețele vieții de toate zilele ale bucureștenilor, care preferau lăutarii, cîntînd la cobză, țambal ori cu naiul muscal. Pe aici, au trecut Pirgu, Pantazi și Pașadia însoțiți de blîndul și hieraticul Mateiu I. Caragiale, aspirînd la o lume de altădată, perpetuată sub alt unghi de poetul Ion Barbu, cel ce și-a căutat prozeliți întru constituirea unui club de inițiați în ale desfătării de odinioară. Doar că pentru Ion Barbu—Dan Barbilian cafeneaua a rămas un cadru pitoresc și „de studiu", iar amintirea celuilalt mediu, în care trăiseră strămbunii paterni, un imbold și pildă de a stărui în preocupări utile și originale.

2

Nicola/Nicolae este numele celui mai îndepărtat stăbun patern al lui Ion Barbu—Dan Barbilian. Menționat, în două rînduri, în apropierea celui de Profir Zidaru, fiul său, ori unul dintre fii, pentru care documentele păstrate în arhive au fost mai darnice în informații ⟨359, 180, 44⟩. Dacă trăia pe la 1831, cînd s-a făcut amănunțit și pertinent casă de casă, localitate de localitate, un recensămînt al populației Țării Românești, nu l-am mai putea depista în actele existente astăzi în arhive, datorită faptului că nu-i cunoaștem numele tatălui. ⟨307, f. 131.⟩ Însă o atare întreprindere ar avea și doza ei de hazard: la 1831, Profir fiind în vîrstă de 48 de ani-Nicola(e) ar fi fost de cel puțin 68 de ani, vîrstă matusale, mică printre truditorii timpului aceluia, de la noi. Să fi murit totuși, de holera din iunie 1831, epidemie care a secerat multe vieți omenești în Principatele Române, obligînd stăpînirea să poruncească catagrafierea generală a populației către sfîrșitul anului? Este doar o simplă presupunere. Întrebarea de fond rămîne aceeași: cine a fost și cu ce talente era înzestrat Nicola(e), dacă numai numele i-a mai rămas, iar lumea nici nu s-a sinchisit de moartea lui? Nu ne-a parvenit nici un epitaf, nici numele săpat pe o piatră de mormînt. Nici locul unde a fost îngropat nu poate fi bănuit. Nu era în obiceiul acelor vremuri nesigure ca trecătorilor simpli prin viață să li se consacre cuvinte de adio, iar pietrele erau foarte scumpe în orașul de cîmpie de altădată, cînd căile de acces erau podite și nu pavate. Deci, nu ne puteam aștepta la așa ceva. Intrarea lui în neființă a trecut, probabil, așa de

neobservată și din alte motive. Dar nu pentru că Nicola(e) nu ar fi fost vrednic în slujba lui, ci pentru că nu s-a născut în lumea plină de patimi și de intrigi a unei curți boierești ori voievodale. Dacă a fost un minunat cap de familie, nici aceasta nu avem de unde cunoaște. Dar nici altceva! Astfel, excluzîndu-se posibilitatea de identificare a lui Nicola(e), nu putem fi în măsură să precizăm cine era și cu ce se îndeletnicea. După faptul că fiul său, Profir, a practicat zidăria, meserie pe care o vor îmbrățișa și urmașii direcți ai acestuia, este de presupus că Nicola(e) a fost zidar. Orice altă ipoteză în cazul de mai sus nu ne poate convinge. De aceea, va trebui să considerăm că punctul de plecare al familiei paterne a lui Ion Barbu—Dan Barbilian care nu a fost nici consemnat, nici glosat undeva, începe, în etapa scrisă a istoriei familiilor încrengăturii, cu Nicola(e). Dincolo de el, totul se pierde în negură.

—3

Profir sin Nicola(e) Zidaru locuia, la 1831, împreună cu familia sa pe Podul Tîrgoviștei, în vecinătatea bisericii Sfinții Voievozi Mihail și Gavril din mahalaua cu același nume, culoarea de verde. Figurează în documentele vremii sub numele de Profir Zidaru ⟨308, f. 76⟩, Prohir sin Nicolae ⟨309, 83, 364⟩, Profir Nicola ⟨307, f. 131⟩ ori, simplu, Profir. În două din documente, este trecut împreună cu soția sa Ilinca/Ilianca și o parte dintre copii, specificîndu-i-se de fiecare dată meseria de zidar și domiciliul în casa proprietate personală. În altele două, care sînt tabele nominale cu meseriașii și negustorii bucureșteni ai acelor ani (1831—1832), este singurul purtător al acestui nume printre zidarii capitalei, identitatea uneia și aceleiași persoane fiind indubitabilă. Izvoarele istorice ⟨307, f. 131⟩ și ⟨309, 83, 365⟩ îl menționează, după „felu său de naștere", de naționalitate română, iar după domiciliul stabil, șezător în București și, după cetățenie, pămîntean sau raia, adică supus Porții Otomane ⟨359, 180⟩. De unde reiese faptul cert că nu este venit de niciunde și că nu este străin de seminția daco-romană. Practica meseria de zidar, făcînd parte din breasla constructorilor. Nu ajunsese la treapta de meșter „în meseria ce uneltește", fiind doar „fecior de muncă" și lipsit de prăvălie.

După „orînduiala la care se afla" (starea socială), era considerat poslușnic, adică se găsea în slujba unui boier, fiind scutit de bir. Averea imobilă se compunea dintr-o casă și o grădină, iar cea mobilă din două vaci, un „rîmător" și un „lătrător".

Se căsătorise cu Ilinca cu care a avut cinci copii. Cu excepția lui Barbu, întîiul născut, pentru ceilalți documentele sînt puține și conțin informații laconice: Vlada și Nița sînt menționate doar în catagrafiile din 1831 și, respectiv, 1838, iar Pantazi și Costache, în mitrice, cînd primul s-a căsătorit, la 23 august 1859, cu Nița, fiica Ioanei Văduva ⟨372/1859, f. 171⟩, iar cel de-al doilea — căsătorit cu Vlada, omonimă surorii lui —, la nașterea fiicei lor Maria, în ziua de 17 noiembrie 1856. Ambii locuiau în mahalaua Sfinții Voievozi. ⟨366/1856, f. 210.⟩

Într-o delă datînd din anul 1834, depusă la Agia Capitalei, este acuzat Profir Zidaru ca rău zurbagiu: „Cu plîngere arăt cinstitei Agii că, aflîndu-mă cu zădirea la mahalaua Sf. Voevozi ot ulița Tîrgoviștei, avînd și o prăvălioară cîrciumă de vînz vin și rachiu de scot hrana vieții, și viind la mine în cîrciumă un Profir zidar și un Gheorghe Oprișan dulgher, ca să bea, fără nici un cevași, numiții au început ca să spargă stăclile și paharele din prăvălie, ca să mă păgubească apoi nu s-au lăsat nici cu aceea. Păn toate părțile mă fac că sînt hoț și alte necinste mai mari, cu înjurături fălurite, pentru ce nu mă pociu pricepe, că eu nu mă sîmt dator nimică, ci numai ca niște răi zurbagii ce sînt știuți și de alți vecini care sînt împrejură și pă lîngă dînșii. De aceea, mă rog fierbinte ca să fie cinstită poruncă a să aduce la cinstita Agie cu dovezi de mărturie spre cuviincioasă dojenire și dîndu-să și chezășie că nu va mai urma așa urmare, căci mă tem de dînșii de alte întîmplări. Prea plecat, Ștefan Dulgheru ot ulița Tîrgoviștei ce are și cîrciumă. 9 ianuarie 1834." ⟨362, 1791/1834.⟩

Nici nu ne așteptam ca Profir să fi dus o viață austeră, plină de evlavie și să fi fost doar un fin și modest degustător de băuturi alcoolice. Reclamația nefiind înregistrată imediat după scandalul cu pricina, dublată și de defăimarea reclamantului, pe jumătate meseriaș (făcînd parte din aceeași breaslă cu cei doi „zurbagii"), pe jumătate cîrciumar, ne lasă impresia că nu era vorba decît de o perfidă răzbunare. Concluzia noastră este firească, fiind întărită și de rezoluția

ipocomisarului despărțiturii, datînd de la 30 octombrie 1834, cînd a cercetat pîra la fața locului și a constatat că vina este a ambelor părți, fapt pentru care „s-au dojenit din cuviință și s-au desfăcut pricina dintre ei". Cercetarea ipocomisarului durase aproape zece luni pentru că, între timp, țara a fost bîntuită din nou de neîndurătorul flagel al ciumei.

Profir Zidaru era un om simplu care își cîștiga pîinea cea de toate zilele cu trudă și sudoare, prin munca mîinilor sale. Starea lui socială de semi-sclavie ca poslușnic, credem că nu-l făcea să fie prea zelos în îndeplinirea obligațiilor. Cutezăm să mai credem că starea lui socială i-a imprimat mai mult o îndărătnicie de a trăi și a munci decît deznădejde.

În 1838, Profir avea 56 de ani. Moare înainte de anul 1849, întrucît, în catagrafia acestui an, casa cu nr. 2397, aceeași care figura în catagrafia pe anul 1838 și al cărei proprietar era el însuși, are un nou titular, pe Barbu Profir Zidaru, fiul său cel mare. ‹360, 108/532.› Mai mult, în pomelnicarul bisericii Sfinții Voievozi dus pînă la anul 1852 de Ioan Duhovnicul, parohul din acei ani al bisericii, îl aflăm înscris printre enoriașii decedați și pe Profir Zidaru ‹266.›

Ilinca îi va supraviețui pînă la 17 noiembrie 1862, cînd a decedat la vîrsta de 70 de ani. ‹373, 1862/308.›

Informațiile lapidare grupate de noi în rîndurile de față au darul de a evoca traiectoria cea de obște și suflet lăsată de Profir în istorie și pe care memoria familiei a îngropat-o în sanctuarul tainic al moștenirii spirituale latente.

4

Fiul cel mare al lui Profir sin Nicola(e) Zidaru și al Ilincăi, Barbu Profir, era un holtei în vîrstă de 20 de ani, la 1838, și locuia împreună cu părinții. ‹309, 83/365.›

La 15 ianuarie 1839, se căsătorește cu Catrina sin Matei și Dumitra din mahalaua Fîntîna Boului. Cununia se oficiază la biserica Sfinții Voievozi, nași fiindu-le Maria Văduva cu Ion Holteiu, nepotu-său. În registrul de cununie, la rubrica „numele, porecla, cinul și meseria mirelui", este înscris sub numele Barbu Dulgheru sin Profir, de unde aflăm și meseria, diferită de cea a tatălui său, înrudită și inclusă aceleiași corporații. O practica alternativ cu aceea de zidar. ‹372, 1839/43.› Copiii lui Barbu și ai Catrinei/Iecaterinei

se numeau: Maria (7 martie 1841—?) ⟨371, 1841/88⟩; Ioanu (22 februarie 1844—21 fabruarie 1897) ⟨371, 1844/114 și 389⟩; Zmaranda (9 februarie 1846—cca. 1925) ⟨371, 1846/131 și 404⟩ — fusese căsătorită, între 14 februarie 1869 și 23 februarie 1879, cînd a divorțat, cu Nicolae I. Popescu, de profesie mașinist. ⟨375, 1869, f. 34.⟩ Ultimul născut s-a numit Nicolae (26 octombrie 1847—?) ⟨371, 1847/144⟩. Toți au fost botezați de Maria Văduva, naşa de cununie a părinților.

Cînd, în anul 1849, s-a alcătuit o nouă catagrafie a Bucureștiului, Barbu Profir a fost trecut ca proprietar al imobilului deținut, cum am menționat, de tatăl său, la 1838. E înregistrat cu o casă avînd un singur cat și două încăperi, una locuită de el și membrii familiei, iar cealaltă, închiriată lui Mihalache Iuncheru. ⟨360, 108/532.⟩ Atît proprietarul cît și chiriașul făceau parte din „cinul de jos".

Cum mahalalele Manea Brutaru și Sfinții Voievozi erau vecine, nu se exclude presupunerea că Barbu Arendașu — căsătorit cu Ecaterina, din mahalaua Manea Brutaru, și cărora li se naște o fiică, Sofia, la 10 iulie 1849 ⟨371, 1849/158⟩, botezată la biserica Sfinții Voievozi de naşul Mihalache Papazoglu — poate să fie una și aceeași persoană cu Barbu Profir. Tot la fel de bine poate fi și o simplă omonimie, după cum Mihalache Iuncheru, chiriașul pare să fie serdarul Mihalache Papazo(g)lu, soțul Cocoanei Zița, naşa lui Gligore, alt copil al lui Barbu Arendașu și al Ecaterinei, botezat la biserica Sfinții Voievozi, la 18 iulie 1853. ⟨371, 1853/191.⟩ Datele sînt discutabile, totuși. Posibilitatea ca fiul unui poslușnic să devină arendaș este incertă și facem cuvenita mențiune, deși Barbu Profir știa carte ⟨375, 1869/34⟩, putînd, deci, să se descurce în scripte și în cunoașterea legilor. Incertitudinea este de natură socială și economică. Nu mai cunoaștem situații similare, deși acele timpuri au fost propice parvenitismului, proces social atît de intim surprins de Nicolae Filimon în romanul *Ciocoii vechi și noi*. În ultimă instanță, confuzia trebuie exclusă peremptoriu: Mihalache Papazo(g)lu era contopist, la 30 august 1837, și serdar, la 28 iulie 1851 ⟨406⟩, fiind din „cinul de sus", în vreme ce Mihalache Iuncheru, după cum este trecut în catagrafie, era din „cinul de jos". ⟨360/108.⟩

Ceea ce este sigur, Barbu Profir a mai exercitat doar meseria de zidar.

Îl întîlnim ca fiind plin de energie și dăruire. Este menționat în catastifele gvardiei naționale, întemeiată să apere cuceririle revoluției patruzecișioptiste ⟨300, 45⟩. În mahalaua lui erau mai mulți aderenți la revoluție decît în altele. Altfel nu se explică de ce în chiliile bisericii Sfinții Voievozi au fost tăinuite, după înăbușirea mișcării de către turci, două puști (tunuri) ⟨266⟩. Dar, după revoluție, nu este implicat în procesul proscrișilor. A continuat să muncească ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic. Avea o casă grea. Trebuia să le dea membrilor familiei sale numeroase cele necesare traiului zilnic.

Totuși, necazurile nu l-au ocolit. Primul mare impas s-a produs pe neașteptate, ca o adevărată lovitură de trăsnet: la 6 decembrie 1860, moare soția sa Catrina, în vîrstă de 40 de ani. ⟨373, 1860/281.⟩ Descumpănit moral, a început să trăiască retras de lume. Doi ani mai tîrziu, face o încercare, pare-se, reușită, recăsătorindu-se, la 27 ianuarie 1863, cu Maria sin Staicu Dulgheru, care era la a treia căsătorie. ⟨372, 1863/194.⟩ Dar la mai puțin de un deceniu de la căsătorie, și aceasta moare, în ziua de 30 august 1871, în casa soțului ei din Strada Tîrgoviștei nr. 90, suburbia Sfinții Voievozi. ⟨378, 1871/118.⟩

Moartea celei de a doua soții îl dezorientează pentru tot restul vieții. Dintr-un om semeț, ce se păstrase departe de nesocotință și necuviințe, loviturile crude ale sorții fac o victimă. Viața i se întoarce în interior, ca o autoflagelare a spiritului, omul se lasă măcinat de gînduri, și se dă pradă întunericului minții.

Inevitabilul se produsese: l-au năpădit nălucirile.

Apoi l-au lăsat și acestea. Cauza decesului este bătrînețea ori, în terminologia medicului legist constatator, cachesia senilă.

Barbu Profir se săvîrșește din viață, la 15 ianuarie 1890, în casa fiului său, Ioan Barbu, din strada Sculpturii nr. 20, suburbia Manea Brutaru, fiind înhumat două zile după aceea în cimitirul Sfînta Vineri din Calea Griviței. ⟨381, 1890/469.⟩

Numele lui de botez devine nume de familie de parcă ar fi fost întemeietor de dinastie ⟨177⟩. Timpul va discerne că nu numai în nume a constat moștenirea spirituală și genetică pe care a transmis-o urmașilor.

Cel de-al doilea născut al lui Barbu Profir și al Catrinei, Ioanŭ Barbu, a văzut lumina zilei, la 22 februarie 1844, în casa părinților săi din mahalaua Sfinții Voievozi, și este botezat de preotul Ioan, în biserica mahalalei. În actul de botez este trecut sub numele de Ioan și va fi cunoscut, așa cum va semna în mod consecvent, sub cel de Ioan Barbu. ⟨371, 1844.⟩

Învățase să scrie și să citească de la preotul de botez, Ioan Duhovnicul, dovedindu-se ager la minte, întreprinzător și prea mult încrezător în forțele sale.

S-a căsătorit foarte devreme. Nici nu avea douăzeci de ani cînd, îndrăgostindu-se de fiica unui dulgher din mahalaua vecină, (C)Hristache Vasile zis Ciulei, o cere în căsătorie pe Data care de abia împlinise 17 ani. Cununia are loc la biserica Popa Tatu, la 19 octombrie 1863, nași fiindu-le Vasile și Data Manolescu din aceeași mahala. ⟨369, f. 229.⟩ Tot aici se stabilesc cu domiciliul, avînd un socru înstărit, iar după anul 1866, în mahalaua Manea Brutaru, pe Strada Sculpturii nr. 20 (fostă Omul de Piatră, astăzi Ștefan Furtună), alături de Hristache. Aici, la 21 octombrie 1870, va cere Primăriei Capitalei avizul să construiască „în fața stradei, două odăi cu sala lor, cuinie cu pivniță și privată de zid și învelite cu metal". ⟨364, 101/870, f. 95.⟩

Ioan Barbu era zidar, asemenea tatălui și bunicului său, și practică această meserie pînă la 1885, cu o singură întrerupere, în anul 1877, cînd este sobar. Fiind o fire întreprinzătoare, strînge ceva capital, ia treapta de meșter și se încumetă să devină, la 1885, antreprenor de construcții, figurînd ca atare în toate anuarele capitalei. ⟨142⟩ Astfel l-a știut și nepotul său, Ion Barbu—Dan Barbilian, care i-a împrumutat numele, schimbîndu-i-l din Ioanŭ Barbu, cum a fost ortografiat în actul de naștere, în Ion Barbu. ⟨207⟩

La vîrsta maturității, constructorul Ioan Barbu arăta robust, înalt, brunet, pieptănat cu cărare și părul dat ușor pe spate, avînd o barbă tăiată rotund. Purta la ocazii deosebite costum nemțesc confecționat la croitor de subțire, o cămașă albă cu papion din catifea neagră, fiind încălțat cu botine fine, făcute de pantofar. Peste costum era îmbrăcat cu un anteriu lung și cu cordon. Astfel l-a imortalizat ochiul

sensibil al unui aparat de fotografiat, alături de soție și înconjurat de copii. ⟨194⟩.

A avut zece fii și fiice: Iamandache (1864—26 ianuarie 1874) ⟨378,1874/167⟩; Constantin (20 mai 1866—7 septembrie 1939) ⟨376, 1866/542; 392, 1939/154⟩; Vasile (5 ianuarie 1869—28 februarie 1874) ⟨376, 1869/21; 378, 1874/382⟩; Marin (3 august 1873—?) ⟨376, 1873/596⟩; Maria (20 februarie 1875—7 octombrie 1880) ⟨376, 1875/199; 378, 1880/856⟩; Elisabeta (15 aprilie 1877—11 octombrie 1837) ⟨376, 1877/411; 404⟩; Nicolae (22 ianuarie 1880—?) ⟨376, 1880/111⟩; Petre (30 iunie 1882— 2 noiembrie 1886) ⟨376, 1882/739; 381, 1886/5162⟩; Constantin (6 ianuarie 1885—?) ⟨379, 1885/101⟩ și Maria (7 decembrie 1887—19 ianuarie 1888) ⟨379, 1887/6101; 381, 1888/415⟩. Puțini dintre ei au supraviețuit anilor copilăriei. Cei care vor ajunge la vîrste înaintate sînt doar Constantin zis Gogu, al doilea născut — tatăl lui Ion Barbu—Dan Barbilian, Marin, Elisabeta (Lizica, căsătorită cu inginerul silvic Nicolae Panaitescu, stabilit la Zătreni—Vîlcea), Nicolae și Constantin, penultimul născut, despre care nu avem nici o informație după anul de cumpănă dintre cele două secole.

În societate, Ioan Barbu avea o anume tandrețe mascată stîngaci, caracteristică celor ce nu vor să-și mărturisească prietenia, ci și-o fac mai mult cunoscută prin fapte. Nu suferea, nici nu admitea grosolăniile. Se ferea pe cît putea de oameni mediocri. Arăta slăbiciune față de rude și copiii săi. Le făcea servicii, le dădea atenții, dar numai atît. Nu ierta pe nimeni de la muncă.

Cu soția s-a aflat într-o comuniune desăvîrșită. O iubea din pasiune și cu devotament statornic. Căsnicia lor s-a cimentat într-o viață plină de riscuri dar și de bucurii.

Nu s-a așteptat la recunoștința oamenilor, dar a știut și a avut puterea sufletească de a para. Necazurile s-au ținut lanț, ceea ce nu l-a aruncat în patimile vreunui viciu. Cu înțelepciune și încredere în sine s-a ferit de tot felul de nimicuri și capricii. De aceea, s-a străduit să-și depășească starea socială moștenită din străbuni. N-a rămas numai cu jinduirea. Rîvna i-a fost răsplătită cu succes: fiul său Constantin a ajuns mai întîi bacalaureat de liceu, apoi licențiat în drept. A fost un salt pe care l-a prețuit ca atare.

Ajuns antreprenor de construcții, arhitect — cum este menționat în actul de naștere al unuia dintre copiii săi,

Ioan Barbu și-a asumat o mare răspundere materială, morală și profesională. Învățase destule ca să-și asume asemenea risc. Nu absolvise nici o școală de specialitate, doar pe cea a propriei bresle — calificarea „la locul de muncă" —, știind să calculeze și să execute orice dintr-ale dulgheriei, tîmplăriei, șindrilăriei ori zidăriei. Nu-l studiase pe Vitruviu ori cărțile vestiților arhitecți italieni Palladio și Vignola, ca să ne oprim doar la aceste nume —, nici nu călătorise dincolo de bariera orașului natal, cum făcuseră alți colegi de breaslă ca, de exemplu, vecinul său Francisc Holiv, meșterul pietrar franțuz, ori fiul acestuia Ion Oliva, cel ce va împrejmui Grădina Cișmigiu cu gardul fostei mănăstiri Sărindar, la 1898, alți meșteșugari veniți din însorita și eterna Italie. Ioan Barbu era însă prea stăpîn pe meseria învățată din străbuni ca să nu o poată exercita pe cea de constructor, și nu numai ca diriginte de șantier ori administrator de lucrări.

Din vechea breaslă a constructorilor, doar el și Costache Barzon, vecin și prieten, reușiseră să-și depășească starea socială prin mijloace proprii. Construcțiile făcute de ei aveau rezistență, fiind armonioase și echilibrate, fie că erau comandate de oficialități, fie de înstăriți ori mai puțin înstăriți. Erau case construite cu tot necesarul confortabil pentru sfîrșitul de veac al XIX-lea: cu pivnițe și hambare, cu grajduri și porumbare, cu casa slugilor și a rîndașilor, așezate cu dichis în curtea gospodăriei, iar casa stăpînului, cu etaj boltit ori cu tavanul drept, cu camere mici ori mari, după gust și putere de a finanța construcțiile. Erau și case țărănești, cele de la periferie, ori negustorești, de la răspîntii de uliță, cu pivnițele dedesubt și dependințele înșirate ca vagoanele unui tren. Cele cîteva edificii cu destinație social-culturală ridicate de el, pe care le cunoaștem, sînt zvelte și echilibrate, meritul fiind deopotrivă al lui și al proiectantului. Nu știm să fi lucrat pentru construcții de drumuri, ori străzi, să fi ridicat poduri ori să fi amenajat piețe publice, dar, și pe acestea, nu credem să fi fost neînstare să le execute.

Reușise să se impună printre constructorii timpului, atît prin calitatea lucrărilor, cît și prin o anume reducere a rabatului licitațiilor, avantajîndu-și beneficiarii prin ieftinirea construcțiilor. În felul acesta, a devenit antreprenorul preferat de Primăria Capitalei. Avea și comenzi mai modeste, dar le urmărea mai mult, bineînțeles, pe cele mari. Așa că și-a văzut visul împlinit cînd i-a revenit lui să realizeze con-

strucția edificiului care a adăpostit Institutul medico-legal „Prof. Mina Minovici".

Avatarurile construirii clădirii s-au identificat cu cele ale vieții antreprenorului Ioan Barbu.

Dintre cei 30 de antreprenori înscriși pentru licitarea construcției s-au prezentat 19, iar lupta pentru obținerea antreprizei s-a dat între M. Sicard, inginer civil, din strada Occidentului nr. 20, și Ioan Barbu, constructorul, din Strada Sculpturei nr. 23—25. De la 12% rabat, al primului, la 12,75% al celui de al doilea, apoi la 15,50%, Ioan Barbu a cîștigat adjudecarea construcției morgăi ⟨364, 1890/1, f. 26—28⟩, după care au început lucrările. La 27 august 1890, a fost pusă piatra de temelie a clădirii, cu fastul tradițional cuvenit. Cu toate acestea, pentru că Ioan Barbu nu a depus garanția definitivă nici la data de 13 septembrie 1890, Primăria îl somează să o facă, altminteri i se va anula adjudecarea pentru a se proceda la o nouă licitație. Lucrurile intră în normal. La 2 noiembrie 1890, el solicită să i se întocmească o situație provizorie pentru lucrările executate la acea dată, constatîndu-se că valoarea lor se ridică la suma de lei 22.379, din care au fost reținuți 18.910 lei, reprezentînd garanții și alte reținere, diferența fiind ridicată de la casierie tocmai la 4 ianuarie 1891. La intrarea în sezonul rece, cînd au fost întrerupte lucrările, clădirea era ridicată de la sol.

Însă contractul de antrepriză a construcției, încheiat între Ioan Barbu și Primărie va fi înregistrat de-abia în ultima zi a anului 1890! Termenul de dare în funcție a localului morgăi, „pe locul comunei de la Radu-Vodă, alăturea cu rampa de gunoaie", a fost fixat pentru ziua de 15 august 1891, cu condiția ca imobilul să fie întreținut un an după recepția provizorie, costul construcției rămînînd la 98.939 lei, minus rabatul de 15,50%.

Imediat după ce s-a aflat că Ioan Barbu va ridica, la 4 ianuarie 1891, suma de 11.638 lei, a și început să fie asaltat de creditori. I. Diaconescu, din strada Polonă îl împrumutase cu peste 100.000 lei în patru rînduri, iar P. Gr. Ionescu, cu 35.000 lei. Ioan Barbu era solvabil. Numai cu Primăria Capitalei avea încheiate contracte de antrepriză în sumă totală de 256.793 lei pentru clădirile judecătoriilor de ocoale din culorile de albastru și negru (96.120 lei), a morgăi (85.000 lei) și a școlii primare din strada Sălcuța, colț cu Viitorului (75.273 lei), aceasta din urmă cu un aso-

ciat, T. H. Petrescu, din care sume nu încasase decît 41.676 lei. Unele construcții erau în curs de finisare, altele în termen de garanție. Însă cesionații săi erau grăbiți ori nevoiți. După achitarea datoriilor, tot îi mai rămîneau 72.941 lei.

Dar tracasările lui Ioan Barbu nu se încheie aici.

Furnizorii lui de cherestea, Sabetay A. Mayer, din strada Lucaci nr. 4, și Carol Cohen, din strada Berzei nr. 4, asociați de la 6 iunie 1889 în comerțul cu cherestea, avînd depozitul în str. Colței nr. 10 ⟨383, 768/1—4⟩, cer Tribunalului Comercial Ilfov declararea sa, la 27 martie 1891, ca falit, pe motiv că a încetat plățile și nu are acoperire pentru polițe, care se ridicau, în total, la 8021 lei. ⟨383, 630/1.⟩ La termenul stabilit pentru judecată, 3 aprilie 1891, s-au prezentat în instanță cei doi asociați însoțiți de avocat. Ioan Barbu a lipsit, deși fusese citat. Tribunalul l-a declarat în stare de faliment și a ordonat sigilarea averii mobile, lăsîndu-l în libertate pentru a preda, în trei zile, bilanțul și registrele. A numit jude comisar pe supleantul M. Rîmniceanu, iar ca sindic, doar provizoriu, pe avocatul Eug. Costinescu. Ca procedura să fie completă, a ordonat trecerea numelui falitului în tabelul Bursei. Sentința s-a pronunțat executorie provizoriu, cu opoziție și apel. În aceeași zi, după pronunțarea sentinței, sindicul falimentului, Eug. Costinescu, cere un împrumut de lei 1.000, dar i se aprobă doar jumătate, „pentru a putea începe cu formalitățile necesare cu conducerea acestui faliment, cum și a face diferite procese în anularea unor cesiuni și ipoteci făcute de falit". Totodată, comunică Tribunalului averea lui Ioan Barbu: trei case (Strada Berzei nr. 100, Strada Vergilie nr. 18 și Strada Sculpturei nr. 23), precum și antreprizele luate de la Primăria Capitalei. Solicită președintelui Tribunalului Comercial Ilfov ca Primăria și chiriașii imobilelor să nu mai elibereze bani falitului. Pe de altă parte, judele comisar i-a sigilat averea. Procesul verbal încheiat cu acel prilej este edificator și cît se poate de plastic pentru a merita să-l reproducem: „Am aplicat sigilii pe casa de fier unde nu am găsit decît niște hîrtii fără valoare și jurnale pe care le-am lăsat înăuntru: pe ușa de la acea cameră și pe ușa de la un salonaș care corespunde cu una din odăile lăsate falitului pentru locuință. Am lăsat pe seama falitului două odăițe cu mobilierul strict necesar, cu paturi de fier pentru el și familia sa, două cufere cu rufărie, două dulapuri din anin cu haine, o masă de lemn și o oglindă mică. Cheile

de la casa de fier și de la ușile camerelor sigilate le-am luat la noi spre a le depune la Tribunal." ⟨383, 630/11.⟩ Rîndurile lapidare specifice stilului oficial dau o imagine de ansamblu a mediului în care trăia constructorul Ioan Barbu cu familia, sub nevoile care-i băteau la ușă, deși, după cum vom vedea, avea peste 150.000 lei la activul bilanțului prezentat Tribunalului, la 8 aprilie 1891: *Activ* — 1. un imobil de 80.000 lei, Strada Berzei nr. 100; 2. un imobil de 40.000 lei, în Strada Vergilie nr. 18; 3.un imobil de 40.000, în Strada Sculpturei nr. 23—25 (compus din trei corpuri de clădire); 4. Sumele care urmează să le primească pentru lucrări finalizate: 37.500 lei (școala din Strada Sălcuța colț cu Strada Viitorului) și 65.300 lei (judecătoriile 4 și 5) ori pentru lucrările în curs de executare: 83.200 lei (morga), precum și garanțiile pentru construcții (18.400 lei) și popririle făcute de Mayer et Cohen prin portărei (2.700 lei), în total 367.100lei. Din acesta urma să fie scăzut *Pasivul:* datoria de lei 142.000 ce o avea la Ilie Diaconescu, sumă asigurată cu ipotecă de al II-lea rang în imobile. Mai datora altor zece persoane sume între 2.300 și 24.000 lei. În total, pasivul era de 211.400 lei. În final, Ioan Barbu declară, înainte de a semna și data, că bilanțul a fost „făcut după dicteul meu și aprobat de mine căci reproduce adevărată a mea situație" ⟨383, 630/37⟩. Concomitent, el se adrresează Tribunalului printr-un memoriu, făcînd opoziție în termen. Motivează că, la 3 aprilie 1891, cînd a fost declarat falit pentru o datorie de 9.000 lei firmei Mayer & Cohen, nu s-a putut prezenta în fața instanței de judecată pe motiv de boală.De aceea, revine acum prezentînd bilanțul averii sale și, „odată cu aceasta, dovedesc că poziținea mea nu este atît de rea încît să se simtă trebuință ca să fiu declarat în stare de faliment; sumele înscrise în bilanțul meu la partea activă plătesc cu suficiență creanțele ce se văd trecute la pasiv, căci alte datorii nu mai am: ce e mai mult, mie îmi prisosește un capital de lei 155.700 lei; cauza care a determinat firma Mayer & Cohen spre a mă declara în stare de faliment n-a fost nesolvabilitatea sau opunerea mea de a plăti, ci neînțelegerea ce s-a iscat între mine și numiții cu ocazia plății". Ei îi promiseseră că vor reduce din capital, iar „cînd a sosit momentul platei n-au mai voit a se ține de vorbă mi-au impus a plăti totul, ce e mai mult, au și făcut po-

prire". În consecinţă, Ioan Barbu s-a opus, iar ei, „în loc să se înţeleagă cu mine, au găsit de cuviinţă a se răzbuna asupra mea, şi mai cu seamă că eu nu mai furnizez material de la d-lor, şi au obţinut atacată sentinţa". Întîmpinarea lui Ioan Barbu era prea evidentă pentru a nu i se admite opoziţia şi a se anula sentinţa dată, procesul fiind fixat de instanţă mai întîi la 12, apoi la 15 şi definitiv la 17 aprilie 1891. Motivul amînării succesive se datora faptului că, la 11 aprilie, citaţia nu i se putu înmîna personal lui Ioan Barbu, nefiind acasă, deci viciu de formă. La 15 aprilie, procesul, din nou, n-a putut să-şi desfăşoare lucrările, întrucît Ioan Barbu declară că expertul Socolescu ar fi plecat la Caracal, solicitînd instanţei un altul. Acesta este arhitectul Al. Săvulescu care, la 16 aprilie, jură să fie imparţial în expertizare. Din păcate, actul său de expertiză s-a păstrat parţial în arhivă, suficient totuşi pentru a ne imagina cum arăta averea imobiliară a lui Ioan Barbu: „1. Imobilul din Strada Sculpturei 23 şi 25 se compune din trei corpuri de clădiri în stare bună de locuit şi o magazie din fundul terenului. Clădirile de locuit sînt construite în zidărie masivă şi acoperite cu metal, iar magazia din fund este de scînduri şi învelită cu metal. Suprafaţa ocupată de clădiri este de metri pătraţi 202,53, iar şopronul ocupă o întindere de 45 m.p. Terenul pe care se află aceste clădiri are în stradă unsprezece metri liniari şi o adîncime de 57 m liniari." Aceste clădiri pot fi văzute şi astăzi, uşor uzate moral şi fizic, pe strada Ştefan Furtună nr. 20. Din raportul expertului, reiese că preţul lor era de 34.602 lei (clădirile la un loc — 17.102 lei, terenul — 15.000 lei, pavajul — 2.500 lei). Celelalte imobile costau: 69.795 lei (Strada Berzei nr. 100) şi, respectiv, 40.780 lei (Strada Vergilie nr. 24). Pe acestea nu le putem identifica. Ceea ce ştim este faptul că în ele n-a locuit nici un membru al familiei lui Ioan Barbu. Pe lîngă expertiza arhitectului instanţa ceruse notariatului, după *Registrele de inscripţiuni, transcripţiuni şi urmăriri*, din perioada 1886—1891, situaţia imobilelor lui Ioan Barbu, din care aflăm că fuseseră ipotecate fraţilor Pandele şi Visarion Atanasiu, lui I. Staehl şi Ilie Diaconescu, între 1888 şi 1891, dar numai cele din străzile Berzei nr. 100 şi Vergiliu nr. 18 ⟨24⟩. În ziua de 17 aprilie 1891, şedinţa de procedură era, în sfîrşit, completă. Ioan Barbu era asistat de avocatul Boroşnay. Mai erau

prezenți, în afara lui S. A. Mayer și C. Cohen, alți creditori. Primii doi au declarat că își retrag plîngerea, iar ultimii că au fost achitați. Lui Ioan Barbu i se ridică starea de faliment, fiind obligat să plătească onorariul sindicului și împrumutul făcut de acesta. Sentința s-a pronunțat cu apel, care nu a mai avut loc. ⟨383, 650/16—23, 25.⟩ Deși durase mai puțin de o lună, procesul îi dăduse multă bătaie de cap. Totodată, cheltuise bani și energie. Învinsese și de data aceasta.

Între timp, se făcuse primăvară de-a binelea. Lucrările de la morgă demaraseră. Termenul de dare în funcție a construcției la 15 august 1891 a fost decalat pînă în luna octombrie același an, întrucît și după această dată au fost aduse îmbunătățiri proiectului. Era dreptul beneficiarului, trecut printre clauzele contractului, să solicite modificări, chiar și în perioada de garanție. Cum la 24 august 1892, la aproape un an de la darea în folosință a clădirii, sosiseră aparatele frigorifice din străinătate, dr. Mina Minovici solicita Primăriei concursul cu oameni pentru ca să le introducă în clădire, astfel încît să evite degradarea lor. Ioan Barbu și cesionarul său Ilie Diaconescu urmăreau însă, pe bună dreptate, altceva: să li se achite costul construcției, întrucît s-a împlinit termenul legal de garanție. Între timp, construcția s-a modificat, fie din cauza montării diferitelor agregate, fie a introducerii gazului pentru încălzire. În consecință, Ioan Barbu se simte dator să-și ia măsuri de prevedere, avertizîndu-și beneficiarul că „nu mai pot fi responsabil pentru nici un fel de reparațiuni". Răspunsul Primăriei, conceput de arhitectul P. Petricu, autorul proiectului edificiului, este expediat la 1 octombrie 1892. Două luni mai tîrziu, la 28 noiembrie 1892, este confirmată darea definitivă în folosință a construcției, însă recepția finală este amînată pînă la 17 martie 1893, pentru că Primăria nu avea în cont banii necesari ca să achite datoria! Zece zile mai tîrziu, s-au făcut plățile. ⟨364, 1892/2, f. 1—35.⟩ Se înțelege că întreaga sumă a fost înmînată de Ioan Barbu datornicilor săi.

Calvarul luase sfîrșit.

Sastisit de tergiversările și degringolada lucrărilor, el a a avut mai mult de pierdut. Din această cauză, la etapa a doua a construcției morgăi, n-a mai participat la licitație. Ba, chiar, Ioan Barbu se retrăsese din afaceri.

Se resemnase, pentru că îl părăsiseră puterile și norocul, contractînd o boală fatidică în acele vremuri. A așteptat cu stoicism încheierea sorocului vieții ce i se apropia înainte de vreme.

Cînd a decedat, la 20 februarie 1897, orele șase seara, de tuberculoză pulmonară, era mai mult un înfrînt al soartei decît al bolii nemiloase, căpătată în lungile-i osteneli și vegheri de pe șantierele pe care a lucrat. ⟨389⟩

6

Soția lui Ioan Barbu, pe numele de fată Dața (C)Hristache sin Vasile Dulgheru zis Ciulei, s-a născut la 3 septembrie 1846, în casa părinților săi din mahalaua Popa Tatu. Cinci zile mai tîrziu este botezată în biserica mahalalei, naș fiind Vasile Dulgheru. ⟨368, 1846/150.⟩ Acesta poate fi bunicul patern, tot la fel de bine ca și Vasile Manolescu, dulgher de meserie, cel care împreună cu soția lui — Dața — au fost nașii de cununie ai lui Ion Barbu și Dața (C)Hristache, la căsătoria lor din ziua de 20 octombrie 1863 de la biserica Popa Tatu. ⟨369⟩ Este la fel de probabil și faptul că numele de botez să-i fi fost dat după cel al nașei de botez, așa cum se obișnuiește. Numele este rar în onomastica românească, fiind de proveniență sud-dunăreană, ca diminutiv feminin al lui David: Davidța — Dața întîlnit frecvent la vecinii noștri bulgari. ⟨200⟩

Dața Barbu a trăit alături de soțul ei bucuriile și necazurile unei familii prospere și a avut o maternitate pe cît de fecundă, pe atît de tragică. N-a știut carte. A înfruntat cu demnitate vicisitudinile pe care i le-a hărăzit soarta la vîrsta maturității și a împlinirilor: moartea prematură a cinci copii, falimentul soțului și decesul subit al lui, pe urmă sărăcia lucie.

Era o femeie mîndră, de statură potrivită, voinică, cu un surîs deschis și blînd ce-i brăzda fața acoperită de riduri mărunte și dese ca un tatuaj. Așa o înfățișează o fotografie de epocă, în cadrul familiei, alături de soț, înconjurată de trei copii, iar pe al patrulea ținîndu-l în brațe. Și-a iubit copiii pînă la dăruirea de sine. A fost nașă de botez nu numai copiilor rudelor, ci și celor ai vecinilor. ⟨387⟩. A închegat prietenii durabile, cum este cea cu Maria și Constantin Bar-

zon, devenind rude prin alianță, după ce le-a botezat copiii: Nicolae (24 ianuarie 1880), Petre (2 iulie 1882) și Constantin (8 ianuarie 1885)<387>.

Totuși, ea a privit cu resemnare viața. Nu s-a lăsat biruită de dureri. Suspinele erau înghițite, izvorul lacrimilor secat. A trecut prin viață cu înțelepciune. Cînd a fost părăsită de propriii copii. Elisabeta (Liza) — prin căsătorie, la Zătreni—Vîlcea; Constantin — la Rucăr, datorită profesiei; ceilalți fii — prin comportarea lor lipsită de onoare, s-a izolat în sine. Nici nu și-a ieșit din minți, nici nu s-a considerat nefericită. Avea credința că în viață nu a greșit cu nimic și că faptele ei nu sînt vrednice de dispreț. Intrarea în conul de umbră a familiei a însingurat-o. Nu i-a înfrînt speranța în binele care învinge răul și nici nu a călăuzit-o spre treptele bisericii. De altfel, nici nu suferea predicile. Ea a fost cea care și-a îndemnat fiul, pe Constantin, să părăsească Seminarul „Nifon Mitropolitul", ca să nu devină preot.

Ion Barbu—Dan Barbilian nu a evocat-o vreodată, pentru că Data a fost eclipsată de bunica maternă. El și-a petrecut copilăria alături de aceasta din urmă, pînă la repausarea din viață a Zincăi Șoiculescu, dar și în mijlocul familiei ei, menținînd relații slabe cu rudele din partea tatălui. S-a mulțumit doar să-și declare filiația ca moștenitor direct al balcanismului lui Ioan Barbu constructorul, declarație plină de patos și cam bățoasă. <291, f. 1—2.>

Data a murit, după 1900, în mare restriște.

7

Tatăl Datei, (C) Hristache sin Vasile Dulgheru zis Ciulei, este al doilea fiu al lui Vasile Dulgheru și Stanca, fiind înscris între Petre și Vasilica, în catagrafia din 1831, însă nici unul nu mai apare trecut în catagrafia din 1838, după părinții lor.<359, 180/65.>Probabil, Vasilica a decedat între timp, iar Petre și (C)Hristache să fi fost dați la ucenicie, căci un Hristea Ucenicu este catagrafiat, în 1838, în familia lui Radu Boulean Zidaru din mahalaua Manea Brutaru. <309, 84, f. 90.>

Nu-i cunoaștem nici data nașterii și nici a primei sale căsătorii. Dacă luăm în considerație procesul verbal constatator, încheiat la 3 octombrie 1884, la Judecătoria Ocolului

I din București, de către cinci martori de vîrste diferite (între 56 și 86 de ani), dintre care numai unul știa carte și care au declarat că numitul Christache V. Ciulei s-a născut în anul 1829 ⟨309, 84, f. 90⟩, atunci ce explicații pot primi toate celelalte declarații ale lui, prilejuite de prezența sa ca martor la nașterile, căsătoriile ori decesele diverselor persoane cu care se înrudea direct sau prin alianță: 50 ani, în 1867, la căsătoria lui Iacov, fiul fratelui său Ioniță; 50 de ani, în 1869, la nașterea nepotului său Vasile, fiul lui Ioan și al Dației Barbu; 51 ani, în 1866, la moartea Gheorghiței, fiica surorii lui Ghița; 52 ani, în 1871, la moartea primei sale soții; 52 ani, în 1873, la nașterea fiului său Ispas, din a doua căsătorie; 60 ani, în 1882 și 1885, la nașterea lui Petre și, respectiv, Constantin, fiii lui Ioan și ai Dației Barbu; 70 ani, în 1887, la nașterea Mariei, fiica acelorași? ⟨379, 1887/6101.⟩ Astfel că, între anii 1866 și 1887, declară, în nouă rînduri cu o dezinvoltură demnă de invidiat, șapte vîrste diferite, între care una i-ar fixa anul nașterii în 1815, iar alta, în 1829, celelalte fiind cuprinse între aceste date extreme. Cum de mai multe ori se repetă anii 1817 și 1819, credem că anul nașterii lui (C)Hristache sin Vasile Dulgheru zis Ciulei poate fi presupus ca fiind unul dintre ei și în nici un caz 1829! Actul de etate încheiat în fața instanței de judecată cu prilejul celei de a doua lui căsătorii este un fals fără urmări agravante la ordinea socială.

Întîia sa soție, Anastasia/Nastasia, i-a dăruit mai mulți copii: Data (3 septembrie 1846 — cca. 1900) ⟨368, 1846/150⟩, Ioan (8 octombrie 1849— ?) ⟨368, 1849/159⟩, Ana (? —2 februarie 1851) ⟨370, 1851⟩, Ioan (2 august 1852— 3 septembrie 1853) ⟨368, 1852/206; 370, 1853⟩, Ilie (21 august 1859— ?) ⟨368, 1859/260⟩, Hristea (14 februarie 1862— ? ⟨366, 1862⟩, Constantin (28 septembrie 1864— ?) ⟨366, 1864/323⟩, Anton (4 octombrie 1866—6 septembrie 1868), ⟨376, 1866/914; 378, 1868/892⟩, Elisabeta (? — ?) ⟨387⟩.

Anastasia avea vîrsta de 40 de ani, la 14 octombrie 1871 ⟨378, 1871/348⟩, cînd a decedat în casa soțului ei și se pare că s-a căsătorit cu (C)Hristache în anul 1845, dacă primul copil s-a născut în anul următor. Nu cunoaștem părinții ei, nici din ce neam se trăgea și nici alte amănunte complementare care să ne ajute la schițarea portretului moral. Fiica sa Data i-a moștenit fecunditatea.

(C)Hristache n-a știut carte, fapt care nici nu l-a incomodat prea mult.

La 1845, era stabilit în mahalaua Popa Tatu, probabil, la părinții soției, unde a locuit pînă în anul 1860, cînd s-a mutat pe Ulița Omul-de-Piatră din mahalaua Manea Brutaru. Aici, se pare, și-a cumpărat un teren mai mare, unde și-a ridicat casă sieși, dar și copiilor săi Dața, Hristea și Elisabeta, la căsătoriile acestora.

A doua soție a lui (C)Hristache s-a numit Dobra Radu, născută în Brezoaia—Ilfov, fiica lui Radu George și Ilinca, decedați în 1850 și, respectiv, în 1859. ⟨380, 1884/637.⟩ Căsătoria lor a avut loc, la 11 octombrie 1884, în București. ⟨380, 1884/637.⟩ Trăiau însă în concubinaj de dinainte de 13 mai 1873, zi în care s-a născut fiul lor Ispas, căruia i-a fost recunoscută paternitatea odată cu căsătoria lor. ⟨376, 1873/424.⟩ Acesta, la rîndul său, s-a căsătorit, la 21 decembrie 1895 ⟨380, [1895/1457⟩, cu Anghelina Dumitru Nicolae, născută în București, la 23 noiembrie 1877, și care, primind zestre o casă în Strada Rosetti nr. 6, l-a determinat pe Ispas să-și întemeieze căminul acolo, unde li s-a născut și prima fiică, Elena, la 24 noiembrie 1896. ⟨387⟩

(C)Hristache a avut o singură meserie, de dulgher.

A fost un adevărat *pater familias*, hărăzit să se frămînte continuu pentru ziua de mîine. Era prieten cu Barbu Profir, făcînd parte din aceeași breaslă și, uneori, echipă de lucru. Amîndoi au traversat vremuri aspre și nesigure. Amîndoi au fost de acord să se încuscrească prin căsătoria lui Ioan cu Dața. Vijeliile l-au clătinat, dar nu l-au dărîmat. El era dulgher și știa că arborii mor în picioare. De aceea, contrar comportării lui Barbu, el nu s-a lăsat doborît de necazuri. Drămuia munca sa în raport cu a altora, prețuind-o.

Către apusul vieții și-a oficializat concubinajul la un deceniu după prima căsătorie. În perioada aceasta a găzduit-o, fiindu-i menajeră, pe Rosalia Ioan Arghezi, mama viitorului poet Tudor Arghezi. ⟨269⟩. Nu a dat semne de imoralitate. Și-a recunoscut copilul rezultat din coabitarea cu Dobra Radu. Și-a deplîns ginerele, pe Ioan Barbu, la a cărui degringoladă a fost martor și părtaș, la fel cum s-a bucurat că nepotul său, Constantin Barbilian, a devenit judecător. A murit mîntuit, avînd convingerea că totul este

lumește dacă ai trăit cumpătat și în curățenie sufletească și trupească.

Nu-i cunoaștem nici data morții. În anul 1895, la căsătoria fiului său Ispas, trăia. ‹380, 1895/1457.› La fel și Dobra. Credem că a supraviețuit decesului atît de fulgerător al ginerelui său Ioan Barbu, pe care l-a ajutat efectiv în dificila activitate a acestuia ca antreprenor de construcții.

8

Vasile Dulgheru, tatăl lui (C)Hristache, locuia, la 1831, în mahalaua Sfinții Voievozi, în vopseaua de verde, împreună cu familia, în casa al cărei proprietar era. ‹359, 180, f. 65.›

Avea ca vecini pe Nicolae Logofătu și pe Uță Moșieru. Era o casă mică și neîncăpătoare pentru propria familie. De aceea, la 1833, întrucît nu putea să găzduiască în toată regula pe cineva, plătea 12,60 lei, o sumă destul de respectabilă pentru acele vremuri, drept taxă de cvartir a oștilor rusești de ocupație. ‹362, 1833, dosar 55.› La 1838, printr-o nouă delimitare a mahalalelor capitalei, casa este trecută în mahalaua Manea Brutaru. În același an, împlinise 39 de ani și este trecut în catagrafia orașului ca meșter dulgher, de neam și cetățenie română, cu domiciliul stabil în București. Soția lui, Stanca, avea 30 de ani, iar ultimul fiu, Ioniță, 16 ani. Locuia alături de același Nicolae Logofătu și în apropierea bisericii care i-a dat numele mahalalei. ‹309, 84, f. 90.› Nu avea nici un beteșug, dar nici altă avere decît meseria. Ținea pe lîngă casă un ciine. Zece ani mai tîrziu, în luna octombrie 1849, cu prilejul unei noi catagrafii a bunurilor capitalei Valahiei, situație repetată de abia în anul 1878, Vasile Dulgheru este recenzat tot în mahalaua Manea Brutaru și tot cu numărul casei schimbat. Avea, însă, de data aceasta, un chiriaș, pe logofătul Grigore Antonescu, din cinul de jos, respectiv, funcționar (logofăt de cancelarie). Casa lui Vasile Dulgheru era cu un singur cat și avea trei încăperi, dintre care două erau închiriate, și locuită de nouă persoane, trei fiind din familia chiriașului. ‹360, 108, f. 546.› Sluga acestuia locuia în bucătărie.

Vasile Dulgheru a avut patru copii în afară de (C)Hristache, cel de-al doilea născut.

Cel mai mare, Petre, era zidar și locuia în mahalaua Popa Tatu, cu soția sa Elenca de la care a avut trei copii: Data

(? —12 februarie 1850) ‹370, 1850›, Costică (1860— ?) ‹381, 1880/280› și Ștefana (17 august 1865— ?) ‹368, 1865, f. 389›. Participă, în calitate de martor, la declararea nașterii Zincăi (20 mai 1873— ?), fiica lui Nae Marin, unul dintre prietenii lui Ioan Barbu, cînd a semnat actul prin punere de deget, de unde reiese că nu era știutor de carte. ‹376, 1873/440.› Moare la 20 martie 1882, în vîrstă de 72 ani, în casa fiului său Costică Petre Ciulei, din strada Ciclopi nr. 3, lăsată de el acestuia ca moștenire. ‹381, 1882, 280.› Aprecierea vîrstei este incertă și pune sub semnul întrebării veridicitatea declarației.

Al treilea copil al lui Vasile Dulgheru este Vasilca despre care, în afară de nume, nu cunoaștem altceva.

Ioan/Ioniță, al patrulea născut, era căsătorit cu Maria și locuia în mahalaua Popa Tatu, pe strada cu același nume, la nr. 44. Era de meserie dulgher și singurul știutor de carte din neamul său. Semna, spre anii senectuții, Ioniță Vasilescu. Subscrie ca martor la nașterea a doi fii ai lui Ioan Barbu, Vasilie (4 ianuarie 1869) ‹376, 1869/21› și Petre (30 iunie 1882) ‹379, 1882/739›, precum și la a doua căsătorie a fratelui său (C) Hristache (11 octombrie 1884) ‹380, 1884/637›. A avut mai mulți fii și fiice: Ilinca (26 ianuarie 1844— ?) ‹368, 1844, f. 129›, Iacov (1 februarie 1845— ?) ‹377/115› care se va căsători, la 9 septembrie 1867, cu Ecaterina — fiica lui Gheorghe Stoian și a Mariei, vecina de peste uliță; Ștefana (16 septembrie 1846— ?) ‹368, 1846, f. 150›; Ecaterina (30 mai 1848— ?) ‹368, 1848, f. 162›; Paraschiva (23 septembrie 1853— ?) ‹368, 1853, f. 198›; Floarea (28 mai 1856— ?) ‹368, 1856, f. 230›; Dimitrache (10 mai 1857— ?) ‹368, 1857, f. 238›. Nașii de botez ai copiilor lui Ioniță Vasilescu sînt: Anton sin Căpitan Stanciu, cocoana Elenca Lefterească, Vasile Cîrciumaru ori chiar dumnealui Căpitan Stanciu. Nu știm cînd a decedat, precum nici alte amănunte despre urmașii lui direcți. Ghița este ultima născută a lui Vasile Dulgheru și a Stancăi. S-a căsătorit cu Teodosie Dulgheru sin Gheorghe Neamțu din mahalaua Popa Tatu, la 10 octombrie 1850. Cîțiva ani mai tîrziu, la 6 octombrie 1866, îi moare o fiică, Gheorghița. ‹378, 1866, 1321.›

Vasile Dulgheru moare relativ tînăr. Se pare că Vasile Dulgheru este nașul de botez al lui Ioan, născut la 8 octombrie 1849, fiul lui (C) Hristache și al Anastasiei ‹371, 1849, f. 159›, iar în aceeași lună și an este catagrafiat ca proprietar al casei cu nr. 581 din mahalaua Manea Brutaru. De aceea,

credem că moartea lui survine la puțin timp după această dată. Soția sa Stanca moare la 25 septembrie 1852, fiind înhumată în cimitirul mahalalei Manea Brutaru. ⟨367, 1852, f. 148.⟩ Și-au crescut copiii după regulile și principiile morale și sociale ale breslei, sigure și directe, fiind întemeiate pe experiență. Nu le putem contura slăbiciunile, trăsăturile principale de caracter. Ce pasiuni au avut și care au fost preocupările lor din afara muncii în gospodărie? Cine le-au fost prieteni și dușmani? Toate acestea, ca și altele, rămîn întrebări fără răspuns. Astfel, nu vom ști ce moștenire a codului bio-psihic a lăsat Vasile Dulgheru și soția sa descendenților.

9

Ramura genealogică a bunicii paterne a lui Ion Barbu—Dan Barbilian are un trecut frînt prin necunoașterea părinților lui Vasile Dulgheru ori ai Stancăi. Nici măcar o speranță de a fi reconstituită vreodată.

La 1831, printre negustorii și meșterii fără prăvălii, din rîndul dulgherilor, erau trei purtători ai numelui de Vasile în mahalaua Manea Brutaru: unul sin Licsandru, altul sin Sandu, iar cel de-al treilea, sin Ion. Primul era „copil de casă", al doilea „poslușnic", iar ultimul, „birnic". Toți erau români. ⟨307, f. 131.⟩

În anul următor, sînt trecuți printre dulgheri numai primii doi, cu mențiunea că Licsandru era dorobanț. ⟨308, f. 69.⟩

Corelarea dintre aceștia și Vasile Dulgheru zis Ciulei nu poate fi făcută cu toată certitudinea, întrucît lipsesc unele elemente de identificare. Se poate presupune că Licsandru ar avea mai multe șanse de a fi considerat tatăl lui Vasile. Rămînem, însă, doar cu supoziția.

Astfel, punctele de referință ale conștiinței originare ale agnaților lui Ion Barbu—Dan Barbilian, le fixează, pe de o parte, Profir Zidaru sin Nicola(e), iar pe de alta, Vasile Dulgheru sin Sandu / Licsandru ori sin Ion zis Ciulei. Dincolo de ei — neantul.

10

Strămunii paterni ai lui Ion Barbu—Dan Barbilian au avut o origine umilă și obscură. Nici unul dintre ei nu s-a

evidențiat cu ceva față de alții de aceeași obîrșie. Calitățile lor erau utile și nu strălucite cum le va avea Ion Barbu—Dan Barbilian, nume gemene ale unui reprezentant unic al artei și științei românești ca poet, savant și gînditor de excepție. Meritele lui fundamentale în domenii diferite de activitate spirituală constituie argumente mai puternice decît prerogativele ideale ale originii nobile.

Coborînd în istorie pentru a-i cunoaște neamul, nu am putut trece dincolo de pragul veacului al XIX-lea în reconstituirea epocii apuse și a lumii care a populat-o, lume din care au făcut parte străbunii paterni ai lui. Documentele ori amintirile de familie sînt neînsemnate ca număr și tot la fel de relevante, iar informațiile provenite din surse oficiale — catagrafii, acte de stare civilă, alte acte depistate în diferite fonduri arhivistice ori colecții particulare — oferă imagini diverse, uneori pur statistice, despre familiile studiate, și acestea numai după anul 1830, pentru a avea suportul veridicității la zugrăvirea în mare a frescei ascendenților săi.

Am urmărit viața generațiilor genealogice din care a descins Ion Barbu—Dan Barbilian, și am observat că, între el și înaintași, numai tatăl său — Constantin Barbilian, magistrat care a urcat scara ierarhiei carierei în robă pînă la treapta de prim-președinte de tribunal județean — reprezintă singurul inel care rupe cu tradiția familiei paterne ori, altfel spus, cu starea de latență, iar fiul acestuia — Ion Barbu—Dan Barbilian însuși — devine o conștiință istorică a spiței, întrucît părintele său ca și părinții părinților lui au fost din tată în fiu meșteri zidari și dulgheri.

Prin extinderea discuției în spațiul onomasticii, observăm că ascendenții lui Ion Barbu—Dan Barbilian sînt pînă în a 6-a generație în număr de 44 (26 bărbați și 18 femei), dintre care, pe linie colaterală, doar trei (Maria, a doua soție a lui Barbu Profir, și Dobra, a doua soție a lui Christache sin Vasile Dulgheru zis Ciulei, împreună cu fiul lor Ispas). La aceștia, de 16 ori apare cîte un nume propriu diferit (Anastasia, Anton, Barbu, Dața, Dobra, Ecaterina, Elena, Ghița, Ilie, Ispas, Marin, Pantazi, Profir, Smaranda și Vlada), iar alte zece nume de cîte două ori (Ana, Christea, Elisabeta, Petre și Stan), de trei ori (Nicolae și Vasile) și de patru ori (Constantin, Ion și Maria), dintre care numai șase sînt nume laice (Dobra, Iamandache, Pantazi, Smaranda, Stan și Vlada), iar marea majoritate aparțin calendarului ortodox: cele mai multe nume, de origine grecească (Anastasia, Christache,

Ecaterina, Elena, Ghiţa, Iamandache, Nicolae, Pantazi, Profir, Petre şi Smaranda) şi ebraică (Ana, Elisabeta, Daţa. Ion, Ilie şi Maria). La egalitate, sînt cele care au etimologie latină (Anton, Constantin, Marin) şi slavă veche (Dobra, Ispas, Vlada).

Numele de Barbu este singurul străromân, iar porecla de Ciulei, unică în acest sens.

Din ramura lui Nicola (compusă din 14 persoane), trei nume (Ana/Niţa, Constantin/Costache şi Ioan/Ion) se întîlnesc în ramura lui Sandu (formată din 20 persoane). Prin căsătoria lui Ioan Barbu cu Daţa Christache sin Vasile Dulgheru zis Ciulei, la atribuirea numelui de botez celor zece copii ai lor, constatăm că influenţele onomastice din partea ambelor ramuri sînt sensibil egale: două nume sînt de inspiraţie paternă (Maria şi Nicolae), trei, de inspiraţie maternă (Elisabeta, Petre şi Vasile), iar unul singur comun amîndurora (Constantin) dacă am considera că Marin a fost simţit, prin etimologie populară, înrudit cu Maria. De subliniat că în familia lui Christache, dar şi în cea a lui Ioan Barbu, ambele numeroase, se repetă printre copii acelaşi nume — Ioan, la prima, şi Constantin cu Maria, la secunda. În cazul lui Ioan şi al Mariei, explicaţia este plauzibilă: primii lor purtători decedaseră. În ceea ce îl priveşte pe Constantin, cînd s-a născut al doilea purtător al numelui, cel dintîi trăia... I se spunea, în familie, Gogu — hipocoristic de la Gheorghe! Este vorba de însuşi tatăl lui Ion Barbu—Dan Barbilian, căruia i se va oferi şi o a doua surpriză, în perioada şcolarizării, cînd numele de familie îi va fi transformat din Barbu în Barbilian de către un inveterat profesor latinizant.

Consacrarea tîrzie a numelui de familie la breslaşi constituie o consecinţă directă a democratizării relaţiilor sociale în ţara noastră.

În epoca feudală, numele de familie era un semn de noblеţe, rareori atribuit altora decît proprietarilor funciari. Cei din „cinul de jos" se stratificau, în timp, din generaţie în generaţie, pe linie patriarhală ori matriarhală (în cazurile deosebite cînd taţii erau decedaţi), fără să se ţină cont de strămoşul întemeietor al spiţei, cu excepţia cetaşilor din localităţile rurale devălmaşe. La ei, ca şi la boieri, numele de familie se identifica cu *pater familias*, fondatorul unei

„dinastii“ și întîiul proprietar al pămîntului lăsat moștenire fiilor și nepoților, care manifestau interes față de ideea de ereditate doar în instanța de judecată, pentru a-și apăra averea.

La breslași, bogăția lor consta din rodul muncii și al talentului înnăscut, ceea ce va fi prețuit, ca valoare umană intrinsecă, și de urmașul lor direct — Ion Barbu—Dan Barbilian. El va „reveni“ în marea breaslă a constructorilor dar de structuri spirituale în lumea imaginilor artistice ori a sferelor de înaltă creativitate abstractă, în ambele cazuri situat la fruntariile genialității.

CAPITOLUL AL DOILEA: STRĂBUNII MATERNI

11. Vatra străbună; 12. Moşnenii Şoicari; 13. Pitarul Stanciu Şoiculescu — obărofiţer; 14. Ştefan Logofătu; 15. Constantin Şoiculescu; 16. Dileme genealogice; 17. Zinca Ambros; 18. Petrache Ambros cafegiul; 19. În loc de încheiere (II)

11

Vatra străbună a ascendenţilor materni ai lui Ion Barbu—Dan Barbilian o constituie fostele sate Negoeşti, Broşteni şi Gîrleşti, situate între apele rîurilor Rîmnicul-Sărat şi Buzău, acolo unde cîmpia Bărăganului îşi opreşte brusc nemărginirea, către soare-răsare, în valea şerpuitoare a Siretului, cel cu unde adînci şi lunci băltind a peşte, acolo unde acest rîu ţine loc de hotare între două teritorii surori — Valahia şi Moldova. Negoeştii şi, mai apoi, Broştenii s-au risipit ca aşezări în vremurile zbuciumate ale secolelor al XVII-lea şi al XVIII-lea, prelungindu-şi existenţa, sub formă de moşie răzăşească, către întîia jumătate a veacului trecut, iar sub numele de Gîrleşti, ca sat, pînă nu demult. Avea o întindere de 15 hectare, cu o populaţie de 29 familii compusă din o sută de suflete, din care numai 22 erau contribuabili şi o duzină de ştiutori de carte şi care puteau scrie. ⟨134, III/562.⟩ Cele trei sate au vetrele suprapuse — asemenea legendarei cetăţi-stat Troia, devenită Issarlyk în nopţile fără istorie —, întrucît limitele moşiei răzăşeşti Negoeşti—Broşteni au fost continuu micşorate în jurul uneia şi aceleiaşi axe — vatra satului — care nu putea fi schimbată de fiecare dată altundeva cînd se repopula după vicisitudinile bejeniei. Începătorul satului să fi fost, probabil, unul Neg/Neagoe, de unde Negoeşti. După aceea, satul a primit numele ca apelativ al locului, Broşteni („locul cu broaşte") şi, ulterior, sintetizînd simbolic şi sugestiv poziţia sa geografică, de Gîrleşti („locul dintre gîrle, dintre pîraie"), terenul constituind vatra aşezării, a fost ales anume semi-lacustru din motive de apărare şi supravieţuire. Căci, ridicat la confluenţa Rîmnicului-Sărat cu Siretul, satul Gîrleşti făcea parte din comuna Măicăneşti, fosta

reşedinţă de plasă Marginea-de-Jos a judeţului Slam Rîmnic. ⟨134, IV/267.⟩ Comuna s-a mai numit Bolboaca ⟨313, f. 99—111⟩, aşa cum se mai spune, în Moldova, la balta săpată de viiturile de rîu şi cum se afla una în localitate, făcută de Rîmnicul care o secţionează lateral. Relativ recenta denumire de Măicăneşti a fost preluată de la cea a moşiei pe ale cărei ogoare de cîmpie trudeau locuitorii ei.

La nord de Măicăneşti, se varsă în Siret alte două rîuri: Putna, de o parte, şi Bîrladul, de cealaltă. De aici, din dreptul satului Călienii-Vechi, rîul Siret formează spre cîmpie două bucle largi, într-o mare şi abruptă sinusoidă. La prima, ocoleşte, pe la vest, localităţile Fundenii-Noi, Lungoci şi Fundenii-Vechi, lacurile Negru, Balta Mare şi Tălăbaşca. În acest arc de cerc turtit sub formă de cioc de raţă, se află Movila Braniştea (21 m altitudine), situată între Balta Mare şi Lacul Tălăbaşca, singurul loc de refugiu în caz de inundaţii. La a doua buclă, mai deschisă, dar nu mai puţin mocirloasă, după ce preia apele rîului Rîmnicu-Sărat, Siretul înconjoară, pe la est, localităţile Nămăloasa şi Nămăloasa-Sat, iar la ieşirea din curbă, cu cîţiva kilometri mai sus de întîlnirea cu pîrîul Buzău, lacul Corbul-Vechi şi satul cu acelaşi nume. Pe aici, apele Siretului sînt năzuroase, iar în vremurile de odinioară, erau străbătute de vase uşoare, cu fundul plat, de nelipsitele bărci pescăreşti. Tot pe atunci, treceau plute de lemn din munţii Ceahlăului, conduse cu meşteşug de mîndri şi curajoşi voinici care, la nevoie, ştiau tot la fel de bine să mînuiască măciuca ori arcul, pentru apărare, undiţa şi voloc ul, pentru hrană.

Circulaţia pe firul apei era concurată de cea de pe căile rutiere care flanchează Siretul, una dintre ele unind Galaţiul cu tîrgul Tecuci, prin Moldova, în lungime de aproape 80 de kilometri, cealaltă, portul dunărean şi raiaua turcească Brăila cu Focşani, deopotrivă, tîrg de vamă şi de graniţă ambelor principate române.

Călătorii străini poposiţi fie la Galaţi (venind dinspre Marea Neagră şi adîncurile de vis ale Orientului), fie la Brăila (sosind dinspre Occidentul paralelipipedic al cetăţilor germanice), înainte de a porni către Lembergul leşesc în convoaie asemănătoare cu cele ale coloniştilor Vestului sălbatic arătat în filmele americane, făceau adevărate investigaţii poliţiste să afle dacă drumurile nu sînt bîntuite de niscaiva bande de tîlhari, de incursiuni tătăreşti, de alte zurbale. Erau, însă, de cele mai multe ori, asiguraţi că sînt drumuri

domnești de graniță, păzite cu strășnicie de pîlcuri de oșteni special năimite de cele două principate române, iar între domnitorii stăpînitori peste populații care vorbeau aceeași limbă nu exista nici o ceartă. Altminteri, de multe ori așteptau cu neliniște trecerea conflictului, gata oricînd să traverseze, la nevoie, Dunărea pe celălalt mal ori să ia cale întoarsă, în speranța unor vremuri norocoase. Nici un negustor cuminte nu se încumeta să-și pună în pericol viața și averea. Nici un hagiu nu insista să-și încerce șansa de globe-trotter, acum la întoarcere, ca la ducerea spre Pămîntul Sfînt pe tărîmurile osmanlii. Astăzi, drumul valah pornește de la Brăila și trece prin satele Muchea și Latinu, unde traversează apa Buzăului, străbate noile vetre de sat ale Măxinenilor și Corbului, desprinse din vechile așezări situate pe malul Siretului, ca apoi să ajungă, prin Gulianca și Olăneasca, la Măicănești, lîngă apa Rîmnicului-Sărat. Mai departe, pentru a ajunge la Focșani, drumul se desparte, ca altădată, în mai multe părți.

Cele trei sate din vechime — Negoești, Broșteni și Gîrlești —, care nu se mai regăsesc în noua geografie a acestui ținut, mustind de întîmplări pline de violențe și restriște, de altele mai puțin brutale, sînt strîns legate de ascendenții materni ai lui Ion Barbu—Dan Barbilian, respectiv, de cei ai moșnenilor Șoicari, proprietari din moși-strămoși, în devălmășie, ai pămîntului din hotarul satelor natale, pămînt al unei obști destrămate din pricini dramatice, rămase necunoscute pentru trecutul istoriei patriei noastre, împestrițat de petele negre ale uitării și ale nescrisului. De altfel, moșia și satul Șoicarilor erau amplasate într-una dintre porțile Orientului, dintre zidul de granit al Carpaților și neostoitul brîu al Danubiului, principalul culoar de trecere a popoarelor migratoare dezlănțuite spre sudul Europei. Rezistența moșnenilor Șoicari s-a lovit de furtuna năvălirilor ori ale altor tării, însă le-a fost zdrobită de viclenia și sadismul arghirofililor.

Împresurați de vitregiile caracteristice tărîmurilor de graniță și asprimii vieții feudale, moșnenii Șoicari/Șoiculești s-au răspîndit în lume, prinzînd rădăcini în diferite localități din fostele județe Dîmbovița, Ilfov, Muscel ori Prahova și cine mai știe unde, moșia lor fiind acaparată de latifundiari lacomi, cu toate revendicările făcute cu acte și dreaptă indignare la divanurile boierești și judecățile voievodale de către cei năpăstuiți.

Moșnenii Șoicari aveau de moștenire moșia Negoești și Broșteni din Sud Slam Rîmnic, din timpul lui Pătru Vodă cel Tînăr, fiul lui Mircea Ciobanu și al Doamnei Chiajna, domnitor și gospodar al Țării Românești între 21 septembrie 1559—8 iunie 1568, care, la 7072 (1564) le-a recunoscut-o prin hrisov domnesc. Apoi, ceilalți voievozi valahi, cum ar fi Constantin Vodă Brîncoveanu la leat 7203 (1695), Mihai Vodă Racoviță la leat 7251 (1743), ori Ștefan Vodă Racoviță la leat 7273 (1765), le-au întărit-o, cînd s-au ivit prigonitori. La judecata din 1743, Oancea Șoicaru dovedise că moșia strămoșească revendicată, în suprafață de 40 de stînjeni, este cea stăpînită anterior de o rudă directă a sa, Neculai Papircea, pentru care Mihai Vodă Racoviță i-a dat carte de judecată și hotărnicie. Oancea, capul cetașilor moșneni Șoicari, va avea de luptat și la 1765, cînd Ștefan Vodă Racoviță îi va întări din nou moștenirea. În același an, s-a încercat pe lîngă Scarlat Vodă Ghica cu înșelătoare jocuri de culise boierești să fie anulată proprietatea. Războiul ruso-turc (declarat de Sublima Poartă la 30 octombrie 1768) întrerupe prigonirile sociale, prin fuga din țară a ambelor părți aflate în judecată și se încheie, după Congresul de Pace de la Focșani și București (24 iulie 1772—22 martie 1773), în timpul ocupației rusești, oricum pînă la 10 iulie 1774, cînd este semnată Pacea de la Kuciuk-Kainargi. Prigonitori erau boierii Filipești și egumenii mănăstirii Măxineni, vecini cu moșiile, urmărind acapararea pămîntului cu acte false sau distrugerea celor autentice.

Ostilitățile în plan social nu sînt definitiv curmate.

Între cele două ocupații străine ale Principatelor Române, ocupația rusă (1769—1774) și ruso-austriacă (1788—1791), s-au perindat la scaunul domniei Valahiei cinci voievozi fanarioți, iar la cel al Moldovei, șase. Ultimul dintre cei cinci domnitori ai Țării Românești, Nicolae Mavrogheni (26 martie 1786—8 iunie 1790), acordă unele înlesniri micii boierimi, meșteșugarilor și țăranilor, impunînd cu grele contribuții pe marii latifundiari laici și eclesiastici, care nu-l vor ierta, pregătindu-i decapitarea la sfîrșitul lunii septembrie 1790. Dar înlesnirile sînt de scurtă durată, căci reizbucnește un alt conflict armat între cele două mari imperii, rus și turc, la 24 august 1787, în care, ca aliată a țarismului, intră și Austria, la 9 februarie 1788. Oastea lui Mavrogheni, spri-

jinită de trupe otomane, în luna august 1788, provoacă austriecilor pierderi mari pe Valea Trotușului, pe Valea Bîrladului, la Vaslui, dar și în Pasul Buzăului. Spațiul aflat de-a lungul zonei de graniță dintre Moldova și Valahia devine din ce în ce mai nesigur. Locuitorii acestor tărîmuri se retrag cu avut cu tot din fața primejdiei, care pe unde, în bejenie. În apropiere de moșia Șoicarilor, la Mărtinești, lîngă Rîmnicu Sărat, armatele rusești conduse de vestitul Suvorov înfrîng pe cele otomane, la 22 septembrie 1789, deschizînd drumul ocupațiilor ruso-austriece. Curțile de la Viena și Petersburg se văd silite, datorită mișcărilor naționale din Olanda și Ungaria, dar în primul rînd ca urmare a Marii Revoluții Franceze, să cedeze din pretențiile lor față de poziția ocupată de Sublima Poartă în Europa și să încheie Pacea de la Șistov, la 24 iulie 1791.

După o liniște aparentă de cîțiva ani, alt război ruso-turc își găsește teatrul de lupte în Țara Românească, încheiat la 16 mai 1812, prin Pacea de la București, după care Valahia este zguduită de o nouă epidemie de ciumă, de alte vicisitudini naturale și sociale.

În pofida unor asemenea stări de lucruri nemiloase, urmașii moșnenilor Șoicari — Iordache și Oprea ot Gîrlești — găsesc resurse nebănuite de a se adresa, mai întîi, în timpul ocupației rusești (17 noiembrie 1806—16 mai 1812), divanului boieresc (de la care primesc o anafora semnată de Constantin Dudescu, marele logofăt, la 20 decembrie 1811) și, apoi, domnitorului Ioan Gheorghe Caragea (27 august 1812—29 septembrie 1818) cu plîngeri pentru a cere cu vehemență și mîndrie trecerea lor în drepturile legitime de proprietari asupra moșiei strămoșești „hrăpită" de boierii Filipești. „Prea Înălțate Doamne, Prea plecată jalbă cu lacrimi fierbinți arătăm măriei tale pentru dumnealului log[ofăt] Constandin Filipescu pentru o moșie a noastră Broșteni și Negoești din Sud Slam Rîmnic care ni s-au ales din strămoșii maxineni din leat 7213 de sănt ani 112 și ni s-au dat deoparte în Măscureni între moșia Căputeasca a lui Done și între moșia Maxineni și cu toate că neamul nostru au avut de moștenire precum să coprinde în hrisovul răposatului domn Pătru Vodă ot leat 7072 de sănt ani 253 dat mai în urmă. [...] ci cu fierbinți lacrămi ne rugăm ca un drept judecător să te milostivești asupra noastră că sănt ani de cînd ne judecăm și pînă acum ni s-au dat dreptate, iar acum d-lor velitii de boieri vedem că ne face strîmbătate și ne-am strîns cu cheltuiala rămînînd muritori și de foame. Și cum o fi mila

măriei tale, ai măriei tale prea plecați robi Iordache și Oprea Șoicari ot Gîrlești." ⟨314/71.⟩ Revendicările moșnenilor Șoicari sînt numeroase în acești ani, iar strigătul lor referitor la strîmbătate nu este unicul în epocă nici ultimul în ceea ce îi privește: la 21 decembrie 1815, deși a fost dată o anafora a veliților boieri în pricina judecății dintre moșnenii Șoicari cu Elena Laptev, nu avea cine să aplice hotărîrea stabilită ⟨314/44, 46⟩, fapt pentru care, la 31 ianuarie 1816, Iordache Șoicaru și cetașii lui cer să le fie rînduit hotarnic serdarul Mihalcea Arion la moșia lor Negoești și Broșteni ⟨314/47⟩. La 30 martie 1817, vel logofătul Țării-de-Sus a Valahiei dă și el o anafora privitoare la pricina de judecată dintre moșnenii Șoicari, Elena Laptev și Schitul Măxineni pentru moșia Negoești și Broșteni ⟨314/57⟩, însă pricina tot nu se stinge. La 30 ianuarie 1818, veliții boieri mai dau o anafora ⟨314/59, 61, 62⟩, întărită de o altă carte ⟨314/60⟩, la 14 februarie 1818, iar o jalbă a lui Nicolae Trăsnea, epitropul de atunci al spitalelor Sf. Pantelimon din București, este urmată de rezoluția lui Caragea-Vodă ⟨314/63, 64⟩: „Io Ioan Gheorghe Caragea Voevod i Gospodar zemliu Vlascoe. Fiindcă în urma acestei anaforao a d-lor veliților boieri ne-au făcut arătare dumnealui vel log[ofăt] din Țara-de-Sus prin alăturata anafora că sfinția sa Episcopul Buzău[lui] au dat copii din condica Episcopiei după sineturile acestei moșii a Mănăstirii Măxineni care adeverindu-să de către d-lui s-a dat în mîna sărdarului Trăsnea, epitropul Sîntului Pandelimon. De aceea dar orînduim domnia mea ca să meargă la fața locului unde față fiind atît jeluitorii cît și vechil din partea numitului sărdar epitrop Sfîntul Pandelimon să aleagă moșia jăluitorilor de către moșia Mănăstirii Măxineni după mijlocul de mai sus arătat și de nu va rămînea vreo pricină de neodihnire între jăluitori și între numita mănăstire să și dea moșia jăluitorilor supt stăpînirea lor prin care orînduim și murbașa pe sluga domniei mele portărel. Și apoi Elena Laptieva de va avea vreo prigonire cu jăluitorii cînd își va trimite aici sineturile și vechil al său atunci să va cerceta prin judecată, iar pe de altă parte, poruncim d-lui vel log[ofăt] de Țara-de-Sus să ceară de la Sfinția Sa Episcopu Buzău[lui] ca să dea negreșit la Mănăstirea Sfîntul Pandelimon chiar cele adevărate sineturi ale acestei moșii a Mănăstirii Măxineni, spre a sta la epitropie ca niște sineturi bune și drepte ale sale, iar nu la Episcopie, 1816 mai 18." ⟨314/45.⟩ Porunca lui Caragea Vodă din 1818 este la fel

de categorică, însă mai lapidară, fapt pentru care am preferat-o pe cea de față. În pofida vehemenței ei, boierii nu se supun. Caruselul plîngerilor continuă. La 25 aprilie 1818, moșnenii revin cu o nouă mărturie ⟨315/9⟩, iar doi ani mai tîrziu, cu o altă jalbă ⟨314/71⟩. Dar nici o altă întărire de hotărîre ⟨314/72⟩ nu pune capăt abuzului boieresc. Moșnenii dețineau doar actele doveditoare că sînt proprietarii de drept ai moșiei Negoești și Broșteni, după cum reiese dintr-o listă parafată de Iordache Șoicar ⟨314/74⟩, iar Elena Filipescu-Laptev și Mănăstirea Măxineni stăpîneau pămîntul. Truda lor de a intra în posesia dreptului legitim a fost zadarnică.

Jalba lui Nicolae Trăsnea este edificatoare. El cerea stabilirea hotarelor moșiei Mănăstirii Măxineni, metoh al Mănăstirii Sf. Pantelimon din București, parte integrantă a Eforiei Spitalelor Civile, prin măsurarea celei o mie de stînjeni aparținînd Elenei Laptev, fiica marelui logofăt Constandin Filipescu și soția generalului Laptev, consulul Rusiei în Principate, măsurare care să continue cu cea a moșiei Mănăstirii Măxineni și, după ce vor fi delimitate aceste două mari latifundii, de va fi de prisos ceva, să li se dea și moșnenilor Șoicăreni din Moldova „ca să liniștească de acum înainte toate gîlcevurile și pricinile ce au avut moșnenii". ⟨314/63.⟩ Intervenția lui Nicolae Trăsnea nu este singulară. Periodic, se ivea situația de a fi întărit, din motive diferite, patrimoniul funciar al Mănăstirii Măxineni, ctitoria lui Matei Basarab, fie datorită încălcărilor de hotare, fie din pricina daniilor care îmbogățeau pe egumeni și pe cei ce se ascundeau în spatele lor ca profitori. Astfel, în aprilie 1708, s-a făcut o întărire de moșie Mănăstirii Măxineni pentru părți și moșii din localitățile Bordești, Broșteni, Ciorani, Măscureni, Măxineni, Plopeni, Plopul Șindrești, Somești și Șchiopeni ⟨173/2002⟩, iar la 27 iunie 1743, trei boieri au redactat din poruncă domnească o hotărnicie cuprinzînd partea Mănăstirii din trupul moșiilor Măscureni, Negoești și Broșteni ⟨173/2839⟩. Mai tîrziu, la 10 septembrie 1777, Radu Căpitanul a închinat via din Dealul Broștenilor Bisericii cu hramul Sf. Arhangheli ⟨173/3365⟩. O danie asemănătoare o va face, la 6 mai 1812, Iordache, cu o parte din ceea ce deținea el în moșia Negoești și Broșteni ⟨173/3838⟩. De-abia la 2 mai 1853, printr-o hotărîre judecătorească în pricina cu vecinii ei, Mănăstirea Măxineni pune capăt dezacordurilor. ⟨173/4899.⟩

Jalba lui Nicolae Trăsnea fusese scrisă la 11 mai 1818. Doi ani după aceea s-a așternut o tăcere enigmatică deocamdată pentru noi. Să fi decedat Iordache și Oprea ori să li se fi făcut dreptate? Mai degrabă s-au lăsat păgubași! Altminteri nu ar apărea ca stăpîn al moșiei altcineva, iar printre locuitorii satului Gîrlești, numele de Șoicar nu îl mai întîlnim menționat. Astfel, la 1829, proprietarul moșiilor Gîrlești și Bordești, din județul Slam Rîmnic, nu mai era neamul Șoicarilor, ci sărdarul Costache Robescu ⟨172/I, 447⟩, iar la 1838, cînd s-a făcut recensămîntul populației Valahiei, în Gîrlești locuiau zece capi de familie, cu un total de 38 de persoane, dintre care patru familii purtau numele de Șarpe ori Șarpoae, trei — Curcă, doi — Grapă, iar ultimul — Manu ⟨313, f. 112⟩. Cu excepția acestuia din urmă, neînsurat, nebirnic și fără ocupație și a unui Grapă, însurat, birnic și chirigiu, ceilalți erau căsătoriți și plugari clăcași, ceea ce înseamnă că, în satul Gîrlești, locul de origine al moșnenilor Șoicari, nu mai rămăsese nici unul dintre cei din neamul țăranilor liberi, care se mîndreau cu dreptul de moștenire a pămîntului strămoșesc, din 1564, din vremea lui Pătru Vodă cel Tînăr. Să fi păstrat ei doar numele de Șarpe, provenind de la Șerpătești—Giurgiu unde numitul domn a purtat lupte cu boierii care nu-i recunoșteau autoritatea?

Altfel au stat lucrurile.

Familiile lui Iordache și Oprea Șoicari din Gîrlești s-au retras în județul Prahova, sub munte, în locuri ferite, la Călinești, unde au cumpărat o hliză de moșie, cu vie și teren arabil. La 1829, un anume Stanciu Șoiculescu, tretilogofăt din Călinești, devenit vătav de aprozi la Tribunalul Politiei București, se judecă cu Nicolae Trăsnea, polcovnicul Iordache și medelnicerul Dinu Călinescu, pentru niște stînjeni de moșie din Călinești, judecată ajunsă pînă la instanța Înaltului Divan al Țării Românești, care nu-i dă cîștig de cauză. ⟨316, f. 172—174.⟩ Părintele și moșii lui Stanciu Șoiculescu erau moșneni, iar el este una și aceeași persoană cu cel care s-a iscălit, scriind jalba lui Iordache și Oprea Șoicari ot Gîrlești, din 1818, adresată lui Caragea Vodă ⟨314/71⟩ și care va continua, dar fără succes, cauza strămbunilor săi, de a-și păstra independența materială, socială și spirituală.

Cine dintre acești Șoicari să fi fost conștiința originară a neamului lor?

În nici un caz nu poate fi altul decît cel (ori unul dintre cei) ce a primit din partea lui Pătru Vodă cel Tînăr, la 1564,

hrisovul prin care le era confințit dreptul asupra moșiei de la marginile de răsărit ale țării Basarabilor valahi. Supoziția noastră de a-l numi începătorul neamului Șoicari pe Neg/Neagu/Neagoe este o consecință a derivației toponimului din patronimic, conform principiilor onomastice, iar nu o ipoteză documentabilă. Ceilalți, respectiv, Nicolae Papircea, Oancea Șoicaru, Iordache și Oprea Șoicari ot Gîrlești, sînt pilonii punților de legătură dintre istoria veche nescrisă a familiei și cea contemporană.

Credem că punctul de referință al conștiinței originare este fixat de însăși familia multiplă Șoicaru — o zadrugă de tip românesc, în care nu putem nici deosebi cele trei-cinci generații ce au compus-o la o anume dată, nici stabili nucleul familial de sorginte al spiței directe ce-o căutăm, ceea ce nu ne oprește să admitem ca sigure nu numai determinarea etnică, ci și înrudirea apropiată prin consanguinitate moldovlahă. După județul Slam Rîmnic, leagănul ei de neam o regăsim, apoi, dintr-un încurcat și nedifinit itinerar, la poalele Carpaților Meridionali, în Prahova, la Călinești și Filipeștii-de-Pădure, între alte rîuri și alte drumuri, într-o permanentă neliniște și o pornire înnăscută spre regrupare și destrămare. Apoi, la Cîmpulung Muscel, la Tîrgoviște, la București.

Locuința izolată Șuicaru, din fostul județ Ilfov, înregistrată ca atare la 1868 <130, p. 467>, este o proiectare singulară pe ecranul nu îndeajuns deslușit al purtătorilor numelui de familie al acestor oameni pulverizați în spațiul carpato-dunărean.

Oricum, aici se încheie una dintre cele mai copleșitoare file din istoria existenței familiilor înrudite, momentul dispersiei lor în lume, urmașii lor pierzîndu-se în mulțimea anonimă.

Moșnenii Șoicari, fie din ramura valahă, fie din cea moldavă (ipotetică), au constituit conștiința originară a ascendenților materni (spița bunicului) ai lui Ion Barbu—Dan Barbilian, cuibul unui neam mîndru, dar prigonit, care a înfruntat întîmplări zguduitoare și nu s-a lăsat copleșit de nedreptăți. Focul lăuntric al libertății a fost preluat de urmașii Șoicarilor, cei care și-au spus Șoiculescu, fie că s-au numit Stanciu ori Gheorghe/Iorgu, Ștefan ori Constantin și alții pînă în zilele noastre, cînd, prin vitregia naturii, li s-a stins spița pe linie directă.

Stanciu Şoiculescu era, la 1828, treti logofăt şi avea domiciliul stabil în Filipeştii-de-Pădure, lîngă moşioara sa din satul Călineşti, unde îi erau via şi pivniţele, cu un venit anual de 400 lei. ⟨225/324.⟩

La 1838, satul Călineşti era format din 27 de case. Printre tot atîtea familii, locuia şi aceea a lui Constantin Călinescu medelnicerul, proprietar, împreună cu ceilalţi membri ai curţii sale ⟨312/182⟩. Familia Cantacuzinilor nu mai stătea aici. Moşia fusese dată în arendă lui Nicolae Neagoescu, în vîrstă de 50 ani, iar el locuia în Filipeştii-de-Pădure, cu soţia şi cei şapte copii. ⟨312/330–343.⟩ Probabil, Nicolae Neagoescu era rudă cu Stanciu Şoiculescu, zis şi Negoescu. Însă din documentele ce le deţinem, o asemenea presupunere nu primeşte nici un indiciu sigur.

În toamna anului 1831, îl întîlnim pe Stanciu Şoiculescu locuind, în Bucureşti, împreună cu soţia sa şi fiii lor Vasile, Gheorghe şi Mariţa, în mahalaua Sfîntul Vasile, fiind chiriaş în casa cu nr. 205. Aveau ca slugi pe ţiganii robi Stan Bucătaru, Ilianca şi Dima. ⟨359, 179, f. 19.⟩ Într-o mahala apropiată, Sfinţii Voievozi, din culoarea de verde, locuia ca proprietar clucerul de arie Ghiţă Velescu, fratele Catincăi Şoiculescu, împreună cu slugile sale Matache, Costache, Uţa şi Dinu vizitiu. ⟨359, 180, f. 31.⟩ Cîţiva ani mai tîrziu, în octombrie 1838 îl regăsim pe Stanciu Şoiculescu, în vîrstă de 45 de ani, cu familia măritată, domiciliat de asemenea cu chirie, dar în casele cumnatului său Ghiţă Velescu din mahalaua Batiştea. Copiii crescuseră şi se înmulţiseră: Vasilache Stăncescu avea 19 ani, Iancu — 16 ani, Maria — 9 ani, Elenca — 5 ani, Adelaida — 3 ani, Zinca — 1 an. ⟨309, 83/29–30.⟩ La o asemenea familie numeroasă avea ca slugi, pe robii ţigani Radu (holtei, de 32 ani), Maria (văduvă de 35 ani), Ioana (19 ani), Ilinca (16 ani) şi Dina (14 ani). Casele erau mari, de curte boierească înstărită, în ele locuind şi proprietarul lor, serdarul Ghiţă Velescu, de curînd uns cu un nou rang boieresc, la cei 32 de ani pe care îi avea ca holtei, fiind slujit de Melaşu, arnăut sîrb, şi patru ţigani robi. Grajdurile erau şi ele încăpătoare, serdarul ţinînd 6 cai, iar cumnatul său doar doi. Casele serdarului se învecinau cu cele ale Zincăi Bălceasca, văduva pitarului Barbu Petrescu, care avea o familie numeroasă, compusă din cei trei fii — Costache (24 ani), Nicolae (15 ani) şi Barbu (11 ani) —

și o fiică, Sevastița (19 ani), precum și multe slugi. În apropiere, se afla și casa porucicului Dimitrie Macedonski. ⟨309, 83 f. 27—28.⟩ Nicolae Bălcescu și Dimitrie Macedonski vor participa la mișcarea revoluționară a anului 1840, pentru care vor fi întemnițați, ultimul decedînd în închisoare. La revoluția burghezo-democratică de la 1848, al cărei ideolog și unul din principalii conducători va fi Nicolae Bălcescu, se va alătura, pentru scurt timp și doar dintr-o optică legalistă, Gheorghe, al doilea fiu al lui Stanciu Șoiculescu.

Stanciu Șoiculescu era deja, de la 30 august 1837, pitar ⟨406, p. 81⟩ și avansase în funcție la Tribunalul Politiei Capitalei, unde era încadrat ca vătav de aprozi.

Înălțarea în rang a lui Stanciu pe scara arhondologiei este iluzorie.

14

Stanciu Șoiculescu avea, se pare, un singur frate, pe Ștefan Logofătu, în casele căruia a locuit, la 1837, pentru scurtă vreme. ⟨362, 1838/6531.⟩

Ștefan Logofătu era tatăl lui Constantin Șoiculescu — bunicul matern al lui Ion Barbu—Dan Barbilian — și al Dragnei/Anica. A murit de timpuriu și în condiții necunoscute. Fusese logofăt de cancelarie și nu în rang de logofăt, întrucît nu i se regăsește numele în Arhondologia Țării Românești ⟨406⟩, iar pe actul de căsătorie al lui Constantin Șoiculescu, în dreptul numelui tatălui este trecut doar Ștefan, fără nici un alt apelativ. ⟨349, f. 28.⟩ I-a fost uitat numele și de urmași, fiind ignorat din motive plauzibile: a împărtășit soarta părinților care se săvîrșesc din viață cînd proprii copii n-au trecut de prima vîrstă a copilăriei.

Așadar, cînd și din ce cauză a decedat Ștefan Logofătu nu știm, la fel cum nu știm nici cînd i-a adoptat copiii fratele său, Stanciu. Lor însă, acesta le va lăsa moștenire casa din mahalaua Popa Nan cumpărată la 22 mai 1856 ⟨398⟩. Este vorba de casa din str. Duzilor nr. 2, unde în anii școlarității și ai studenției sale Ion Barbu—Dan Barbilian va fi găzduit de Zinca, o fiică a Dragnei/Anica Șoiculescu, sora bunicului său matern ⟨398⟩.

Despre Constantin Şoiculescu pînă la data căsătoriei sale, la Cîmpulung-Muscel, nu am depistat alte amănunte. El avea 25 de ani cînd, într-o zi de duminică, la 24 noiembrie 1860, s-a căsătorit cu Zinca, în vîrstă de 20 de ani, fiica lui Petrache şi a Ionicăi Ambros. Naşi de cununie le-au fost Andronache şi Siţa Fotino, iar preotul Dimitriu a oficiat slujba religioasă, în rit creştin greco-ortodox, la Biserica Sfîntul Ilie a mahalalei Marginea din oraşul Cîmpulung-Muscel. Tinerii căsătoriţi locuiau în mahalaua Valea. ⟨349, f. 28.⟩

De profesie scriitor ⟨406, f. 329⟩, copist, adică întîia treaptă de jos în sus ca funcţionar — la fel cum va intra în administraţia de stat Stanciu —, Constantin Şoiculescu devine, cîţiva ani mai tîrziu, în 1866, ajutor de grefier la Tribunalul judeţean Muscel, alături de I. Borcescu, şi apoi grefier ⟨137, f. 588⟩. Este avansat, la 5 aprilie 1868, în importanta funcţie de procuror la acelaşi tribunal, în locul lui Ion Stoenescu, pe vremea ministrului de justiţie Antoniu I. Arion ⟨334⟩. În acelaşi an, se făcuseră schimbări de funcţii în mai toate tribunalele ţării. Astfel, Alexandru Sadoveanu, tatăl marelui scriitor Mihail Sadoveanu, din ajutor de grefier la Secţia I a Tribunalului din Iaşi, este numit supleant la Secţia a III-a a aceleiaşi instituţii. ⟨334, f. 5.⟩ Ulterior, Constantin Şoiculescu părăseşte magistratura. La 18 martie 1869, cu prilejul întocmirii actului de deces al Elencăi, fiica lui Ghiţă şi Zoe Nanu, din mahalaua Scheiu, cînd participă ca martor, declară că este de profesiune liberă. ⟨358, 1869, f. 46.⟩ Dar îl aflăm, un an mai tîrziu, director al Prefecturii Judeţului Muscel.

În întreaga ţară, în iunie 1870, se desfăşurau alegeri parlamentare. La aceste alegeri, în cîteva reşedinţe de judeţ (Ploieşti—Prahova, Giurgiu—Vlaşca, Piteşti—Argeş, Turnu Severin—Mehedinţi), ca şi la Cîmpulung-Muscel, au fost exprimate unele nemulţumiri din partea electoratului. Sînt alegerile la care, în unul din colegiile mehedinţene, a fost propusă candidatura fostului domnitor Alexandru Ioan Cuza, ales în unanimitate şi confirmat senator de către Adunarea Deputaţilor.

În acele zile fierbinţi, derutante, un grup de alegători cîmpulungeni, printre ei numărîndu-se C. D. Aricescu şi I. Rizeanu, au protestat telegrafic pentru că, la alegerile colegiului al III-lea, „agenţii administrativi, contra legii şi

Despre Constantin Şoiculescu pînă la data căsătoriei sale, la Cîmpulung-Muscel, nu am depistat alte amănunte. El avea 25 de ani cînd, într-o zi de duminică, la 24 noiembrie 1860, s-a căsătorit cu Zinca, în vîrstă de 20 de ani, fiica lui Petrache şi a Ionicăi Ambros. Naşi de cununie le-au fost Andronache şi Siţa Fotino, iar preotul Dimitriu a oficiat slujba religioasă, în rit creştin greco-ortodox, la Biserica Sfîntul Ilie a mahalalei Marginea din oraşul Cîmpulung-Muscel. Tinerii căsătoriţi locuiau în mahalaua Valea. ⟨349, f. 28.⟩

De profesie scriitor ⟨406, f. 329⟩, copist, adică întîia treaptă de jos în sus ca funcţionar — la fel cum va intra în administraţia de stat Stanciu —, Constantin Şoiculescu devine, cîţiva ani mai tîrziu, în 1866, ajutor de grefier la Tribunalul judeţean Muscel, alături de I. Borcescu, şi apoi grefier ⟨137, f. 588⟩. Este avansat, la 5 aprilie 1868, în importanta funcţie de procuror la acelaşi tribunal, în locul lui Ion Stoenescu, pe vremea ministrului de justiţie Antoniu I. Arion ⟨334⟩. În acelaşi an, se făcuseră schimbări de funcţii în mai toate tribunalele ţării. Astfel, Alexandru Sadoveanu, tatăl marelui scriitor Mihail Sadoveanu, din ajutor de grefier la Secţia I a Tribunalului din Iaşi, este numit supleant la Secţia a III-a a aceleiaşi instituţii. ⟨334, f. 5.⟩ Ulterior, Constantin Şoiculescu părăseşte magistratura. La 18 martie 1869, cu prilejul întocmirii actului de deces al Elencăi, fiica lui Ghiţă şi Zoe Nanu, din mahalaua Scheiu, cînd participă ca martor, declară că este de profesiune liberă. ⟨358, 1869, f. 46.⟩ Dar îl aflăm, un an mai tîrziu, director al Prefecturii Judeţului Muscel.

În întreaga ţară, în iunie 1870, se desfăşurau alegeri parlamentare. La aceste alegeri, în cîteva reşedinţe de judeţ (Ploieşti—Prahova, Giurgiu—Vlaşca, Piteşti—Argeş, Turnu Severin—Mehedinţi), ca şi la Cîmpulung-Muscel, au fost exprimate unele nemulţumiri din partea electoratului. Sînt alegerile la care, în unul din colegiile mehedinţene, a fost propusă candidatura fostului domnitor Alexandru Ioan Cuza, ales în unanimitate şi confirmat senator de către Adunarea Deputaţilor.

În acele zile fierbinţi, derutante, un grup de alegători cîmpulungeni, printre ei numărîndu-se C. D. Aricescu şi I. Rizeanu, au protestat telegrafic pentru că, la alegerile colegiului al III-lea, „agenţii administrativi, contra legii şi

ordinelor dvs. [n.n. — ale Ministrului de Interne] au indignat la culme opiniunea publică din Muscel". ‹353, 42, f. 10.› Un alt alegător — Ant. Godju — acuza direct pe subprefect, pe directorul prefecturii, respectiv pe Constantin Șoiculescu, și pe avocatul public care „astăzi, mai mult fără temere, pe față, în numele prefectului exersează înrîuriri nepomenite asupra alegerilor pentru senator. Indignare mare. Vă rugăm îndreptare. Respect" ‹207›. În aceeași zi, la 5 iunie 1870, Ministrul de Interne al cărui portofoliu era deținut de Președintele Consiliului de Miniștri, Manolache Costache Epureanu, cere explicații prefectului de Muscel, I. N. Rudeanu. ‹333, 92, f. 16.› Acesta i le dă după 24 de ore, apărîndu-l pe directorul prefecturii și pe avocatul public. ‹333, 92, f. 17.›

La ședința din 11 iunie 1870, în cadrul Adunării Deputaților din București, se anunță rezultatul alegerilor din Muscel: Ștefan Golescu (colegiul I) și generalul Ioan Solomon (colegiul II) — senatori; Alex. C. Golescu (colegiul I), N. Kretulescu (II), Ovid Rudeanu (III) și Pavel Angelescu (IV) — deputați. ‹337, 92, f. 19.› Cei șase sînt validați, în ședința din 24 iunie 1870, de către Adunarea Deputaților. Din referatul prezentat de Iacob C. Negruzzi — deputat de Cahul — reiese faptul că alegerile s-au efectuat conform legii electorale, neurmînd nici o contestație, cu excepția colegiului I, la care s-a ivit un singur protest, al alegătorului Baldovin, considerat nefondat, și a colegiului III, la fel cu un singur protest, pentru alt motiv (alegerile s-au făcut în localul primăriei unde era și cazarma pompierilor), de asemenea respins ca nefondat.

În realitate, altfel s-au desfășurat lucrurile.

La luările de cuvînt de după raportul lui Iacob C. Negruzzi, deputatul Alex. C. Golescu a spus, printre altele, că în județul Muscel „au fost presiuni administrative locale, la cari nu zic că a fost complice și administrațiunea centrală". În ajunul alegerilor „primăria s-a mutat împreună cu poliția și cu dorobanții într-un singur local cu toate că avea localul ei pînă la Sf. Dumitru și trebuia să rămînă acolo ca să votăm fără dorobanți și poliție". În fond, Alex. C. Golescu cerea efectuarea unei anchete parlamentare și nu anularea alegerilor, care s-au efectuat „după toată regula". Președintele Consilului de Miniștri, Manolache Epureanu, în replică, a dat un răspuns caracteristic guvernamentalilor în atari ocazii: primăria din Cîmpulung trebuia să se mute de șapte luni în

noul local, așa că nu a fost o mutare *ad-hoc*, deși ea s-a petrecut în ajunul zilei de alegeri... ⟨164, nr. 139⟩. De prisos au fost virulențele proteste în presă ⟨189⟩ și mai anemice, în Adunarea Deputaților. Au fost validați, în unanimitate, candidații guvernului în dauna opoziției.

S-ar părea că opoziția urmărise nu atît invalidarea deputaților, ci înlăturarea lui Constantin Șoiculescu de la direcția prefecturii, acuzat de a fi fost principalul regizor și interpret al mașinațiilor de culise în influențarea alegerilor de către guvern.

În luna noiembrie 1870 se stingea o altă încercare de înlăturare din funcție: cetățeanul Niță Angelescu făcuse o denunțare, pe adresa procurorului Tribunalului Muscel, privind faptul că directorul prefecturii, Constantin Șoiculescu, a primit opt lire, spre a scăpa de recrutare pe un oarecare N. N. Ioniță. Ancheta întreprinsă de procurorul G. Chiru a fost supusă spre cunoștință Ministrului de Justiție, la 13 noiembrie 1870 și comunicată Ministerului de Interne. ⟨347, f. 1.⟩ La 25 decembrie 1870, Constantin Șoiculescu continua să semneze în funcția de director al prefecturii de Muscel. ⟨333, 169, f. 17⟩

Totuși, schimbarea lui Constantin Șoiculescu din funcția de director al prefecturii s-a produs nu prin demitere, cum se așteptau cei din opoziție, ci prin promovare într-o alta superioară, din administrație în magistratură.

Noul ministru de justiție, N. Kretulescu, l-a propus ca procuror al Tribunalului Muscel, în locul lui G. Negulescu, mutat la Brăila, iar, prin Decretul Regal nr. 735 din 7 aprilie 1871, fu numit în funcția pe care a mai avut-o anterior. Întrunea condițiile art. 1 și 7 din Legea de adminisibilitate, dar, poate, și pe cele ce intrau în vederile unui ministru a cărui candidatură ca deputat de Muscel a fost sprijinită cu osîrdie de fostul director de prefectură.

De altfel, Constantin Șoiculescu era o mai veche cunoștință de familie a dr. Nicolae Kretulescu, moderatul revoluționar de la 1848, preferat atît de Barbu Dimitrie Știrbei, cît și de Alexandru Ioan Cuza, de cîteva ori prim-ministru în epoca postunionistă, în timpul șefiei lui de guvern, fiind detronat din domnie acesta din urmă ⟨175⟩. La formarea guvernului de către Lascăr Catargiu, în 12 martie 1871, N. Kretulescu este numit ministru de justiție și lucrări publice. Cu acest prilej, îl avansează pe Constantin Șoiculescu în funcția de

procuror, cunoscîndu-l prin rudele lui din Filipeştii de Pădure, căci erau vecini de moşie, ca pe un om de mînă forte. Prieteniile politice nu pot fi dezmințite oricum.

Constantin Şoiculescu moare în plină maturitate, un an mai tîrziu după numirea sa în funcţia de procuror, la 30 aprilie 1872, orele 12 noaptea, în casa în care locuia din str. Gruiului. ⟨358, 1872, f. 42.⟩

Soţia sa, Zinca/Zoe, a avut forţa morală de a rezista decesului soţului ei şi de a le oferi copiilor lor, cine ştie cu ce renunţări şi sacrificii a reuşit o asemenea performanţă, situaţii onorabile.

Primul lor copil a fost Gheorghe, dezmierdat în familie cu diminutivul de Gălică ⟨396⟩.

Iancu, al doilea născut, lucra la un comerciant din Sinaia, în casa căruia a decedat în împrejurări necunoscute, în vîrstă de 24 ani, la 6 iunie 1888, „fără caz de bănuială". ⟨358, 1888/148.⟩ Acelaşi mister a învăluit moartea tatălui său.

Sebastian, al treilea copil, s-a născut în Cîmpulung, la 24 octombrie 1866, şi a murit după 1894, în Bucureşti. ⟨355, 1866/339.⟩ Absolvise cu diplomă de bacalaureat cursurile Liceului „Matei Basarab" din Bucureşti, în aceeaşi promoţie cu Constantin Barbilian, urmînd dreptul la Universitatea din capitală şi devenind avocat ⟨396⟩. La 5 decembrie 1889, s-a căsătorit cu Maria, mai vîrstnică decît el cu cinci ani, fiica Anastasiei şi a lui Gheorghe Petre Fieraru (cunoscut mai tîrziu sub numele de Ghiţă Petrovici) din mahalaua Silvestru, Calea Moşilor nr. 265, Bucureşti. Pentru că această căsătorie s-a făcut fără ştirea familiei, Sebastian a cumpărat doi martori care s-au declarat drept părinţii lui şi au semnat actul de căsătorie în numele acestora, „tatăl" scriindu-şi numele, „mama" lăsîndu-şi amprenta degetului. ⟨380, 1889/1293.⟩ Maria ar fi fost nepoata lui Ion Heliade Rădulescu. ⟨396⟩. Sebastian contractase microbul Koch care l-a doborît de tînăr.

Anastasie, al patrulea copil, s-a născut la 14 aprilie 1868. ⟨355, 1868, f. 14.⟩ Urmează şcoala de ofiţeri, după terminarea cursurilor liceale, devenind sublocotenent de jandarmi, la 30 iulie 1892. Avansează în gradele de locotenent (3 aprilie 1896), căpitan (10 mai 1904), maior (1 aprilie 1912), locotenent-colonel (1 noiembrie 1916), colonel (1 septembrie 1917) ⟨141⟩. După Primul Război Mondial este numit general de brigadă. Moare în Bucureşti, la 16 decembrie 1926, de

ciroză, la Spitalul Militar. În timpul războiului, îndeplinise funcția de pretor la Marele Cartier General al Armatei Române În semn de recunoștință, poetul îi va dedica poema *După melci* ca omagiu: „Unchiului meu, Sache Șoiculescu, al cărui glas îl împrumut aici" ⟨94⟩. Fusese căsătorit cu Haritina Poinăreanu (1878—1964), din Poinărei-Corbi Argeș, fiică de moșnean, cu care a avut trei copii: Victoria (n. 28 septembrie 1897), căsătorită cu ofițerul hușean Alexandru Berea (1892—1947); Florica (1898—1910); Maria-Avida (n. 1 martie 1900—1986), căsătorită cu generalul de artilerie Mihail-Victor Nanu (1894—1964) ⟨396⟩.

Dumitru, al cincilea copil, a murit de tifos exantematic, la Tecuci, în anul 1917 pe timpul războiului. Se stabilise la Cernavoda, în Dobrogea însorită și mărginită de bătrînul și prea plinul în taine Danubiu, unde fusese împroprietărit și ales primar. Se căsătorise cu o franțuzoaică, Maria, a cărei urmă s-a pierdut fără nici o știre.

Smaranda, ultimul copil al lui Constantin și al Zincăi Șoiculescu, s-a născut după moartea propriului ei tată. Este mama lui Ion Barbu-Dan Barbilian, pe care acesta a iubit-o și a venerat-o.

16

În cadrul familiilor înrudite, au existat preocupări genealogice, chiar și sub o anume formă fals mucalită, dovedind un spirit oarecum sofisticat. Așa, de pildă, unul dintre „arbori", întocmit de Sterie Șoiculescu, fiul Anicăi/Dragnei Șoiculescu, poartă mențiunea: „Ca distracție și ca să se știe", și e dedicat, în jurul anului 1940, lui Mihail-Victor Nanu („D-lui Colonel Victor Nanu de la Șoiculescu cetire") ⟨400⟩. Avertismentul „ca să se știe" este pe deplin edificator. Autorul era bine intenționat și scrupulos în adnotări, dar subjugat apetitului grandorii și al aureolării petelor albe din spațiul istoriei familiei. Însă cum o parte dintre informațiile oferite, poate chiar cele esențiale, sînt inexacte, fie datorită pornirii de a fabula, fie lipsei de izvoare certe, arborele genealogic rodit în închipuirea lui Sterie Șoiculescu, ca și cel al lui Ionel, fiul lui Sterie, care a avut preocupări similare, ne-au condus pe piste false și, nu o dată, derutante. Eliminînd tușele îngroșate ori imaginare, se pot fixa adevăratele ramificații și descen-

dențe, precum și discerne faptele reale de celelalte. Informațiile provin din surse indirecte. Poziția de bastard a autorului, mărturisită de altfel de Sterie, care căuta un punct de sprijin în spațiu, trimite gîndul la Mateiu Ioan Caragiale, și el autorul unui contestat arbore genealogic. Chinuiți de heraldică și genealogie cu descendențe princiare, dar de pe alte poziții, au mai fost Bogdan Petriceicu Hasdeu, Alexandru A. Macedonski și cîți alții!

Înainte de a trece la interpretarea inadvertențelor, reproducem întocmai „arborele" datorat lui Sterie, adnotîndu-l cu ceea ce vom găsi în plus la cel schițat de Ionel Șoiculescu.

„1. *O idilă cu urmări*

În 1830, Stanciu Șeiculescu cumpără terenul, deci Duzilor 2, pe care îl stăpînesc eu astăzi împreună cu sora mea Zoe Nicolau, Șeiculescu nu Șoiculescu. D-l N. Iorga a spus, paremi-se lui Nenea Sache, că neamul nostru a venit de la Soci din Transilvania, cu alte cuvinte am fi mocani. E mai probabil că un Șeic — la care descendenții au adăugat prefixul « lescu » — să fi fost turc. Presupun că tata lui Stanciu — bunicul bunicului — a fost Șeic, conducător de trib sau de oastă, a venit în România, s-a îndrăgostit de vreo româncă frumoasă, s-a creștinat de dragul ei și s-a făcut român. De ce zic așa? Pe o cruce din cimitiru „Iancu Nou", datată 1878, scrie « Frații Șeiculescu » nu Șoiculescu. Evoluția limbii — cred — nu alt interes a schimbat pe « e » în « o ». Pe atunci ultranaționalismul nu era la modă și nu era cazul — era prea subtil — pentru acele vremuri să se presupună altfel.

Stanciu Șeiculescu (baș-ceauș) [și] Smaranda (Manda) Șeiculescu, [care] avea fete la gherghefuri (atelier) după moartea lui Stanciu, au 4 copii.

2. *Casa Iancu Șeiculescu. O viață liniștită.*

Iancu Șeiculescu, director de prefectură la Cîmpulung. Se căsătorește și moare la Cîmpulung. Oasele i se aduc de cele 2 surori, Anica și Safta, la București, d-aceea pe cruce scrie « Frații Șeiculescu ». Iancu are 5 copii: Sebastian, Sache, Gălică, Mitică, Smaranda.

O dramă. Sebastian se căsătorește cu o nepoată a lui Eliade Rădulescu. E procuror și omorît pe munte în urmărirea unor tâlhari. Rămîne o fetiță, Lia Șoiculescu. Artistă. Apare cu succes zgomotos pe scenă. Pleacă în Franța și, în Belgia, se căsătorește cu un baron. E pierdută pentru nație. Soția

lui Sebastian a fost profesoară. Am întîlnit-o în 1910-12 la un congres.

Sache Şoiculescu (colonel) se căsătoreşte cu d-ra Aritina Poenăreanu. Are două fetiţe: d-na Colonel Nanu şi d-na Colonel Berea. Moare în Basarabia. E înmormîntat la Poenăreni Muscel, unde are un monument.

Gălică e institutor şi moare lovit de-o ghiulea în 1916. E înmormîntat la Cîmpulung.

Mitică Şoiculescu e primar la Cernavodă în 1916. E căsătorit cu o franceză: Maria. N-au copii. Mă cheamă la dînsul să mă căsătoreasscă. Nu mă duc. Moare în 1916 dupe urma războiului.

O viaţă tihnită. Smaranda Şoiculescu e căsătorită cu Costică Barbelian. În urmă: Preşedinte al tribunalului din Giurgiu. Am făcut cunoştinţă cu dînsul [în] 1926, cînd mi se pusese candidatura la deputăţie.

Tot atunci am cunoscut şi pe d-l Maior Poinăreanu.

Dan Barbilian (matematician, poet şi gînditor).

3. [Casa] *Niţă Şeiculescu*. Mare negustor. Moare în 1878. Lasă 2 000 galbeni şi multă marfă de căvăfie. O cumpără Alexandrescu şi se procopseşte.

4. [Casa] *Safta Şeiculescu*. Se căsătoreşte cu Petre Petrescu, om cu frica lui D-zeu. În casa Saftei de la Obor s-au adăpostit toţi Şeiculeştii. Diaconul Petrescu moare de 32 de ani. Au un singur fiu Niţă Diaconul căsătorit cu Maria Diac Petrescu care, la rîndul lor, au trei copii: Marioara Baldovin. Seamănă mult cu Smaranda Barbelian. Ochii albaştri. Nas coroiat. Nae Petrescu, inspector la C.F.R. Ion Petrescu. Ajutat de nenea Costică Zguriadescu ca să ia o slujbă în Prefectura Poliţiei pe care o deţine şi astăzi. Mare crescător de canari.

5. [Casa] *Anica Şeiculescu* (mama mea) [şi] *Marin Ardeleanu* (negustor de tutun).

O fatalitate şi o tragedie. Anica Şoiculescu, mătuşa lui Sache Şoiculescu, se căsătoreşte cu Marin Ardeleanu. Are 14 copii. În trei-patru ani, îi mor toţi copiii, afară de mine, cel din urmă. Marin Ardeleanu, disperat de atîţia copii morţi, părăseşte pe Anica, deşi era însărcinată. Se înhăitează c-o armeancă frumoasă. Mama nu mai voieşte ca copilul ei să poarte numele tatălui şi i-l dă p-al familiei ei. D-aceea

am onoarea să port numele veneratului d-tale tată, d-aceea sunt şi bastard. A fost un noroc că Anica Şoiculescu — mama — lovită în mîndria ei de femeie — să renunţe la numele bărbatului ei. A mai rămas încă viu numele de Şoiculescu, pe care cred că l-am onorat.

Un calvar. Anica se căsătoreşte a doua oară.

Anica are un copil: Stere. Se căsătoreşte cu Lache Ionescu cu care are trei copii. Stere nu poate să trăiască lîngă mă-sa. E persecutat de Lache. E luat şi crescut de Safta de la Obor, sora Anichii. Cu Lache, mama are o fată, Zoia Nicolau. [Aceasta] are trei copii: Săndică — locotenent, Marioara — licenţiată, Gena — bacalaureată. Stere institutor, fost revizor şcolar etc. [se căsătoreşte cu] Sofia [şi au un copil]: Ionel Şoiculescu, avocat, doctor în drept. Singurul Şoiculescu şi cu tată-său, doi."

După arborele generalogic schiţat de Ion Şoiculescu, în luna martie 1978, Stanciu ar mai fi avut un frate — Mitilineu — despre al cărui nume se îndoieşte că ar fi cel real, ci „probabil, porecla" i-ar fi aceasta. Locuia la Tîrgovişte, fiind căsătorit cu Frosa Bălăneanca, care ţinea fete în gazdă. În „internatul" ei, în anul 1927, a stat şi Ion, pe cînd era elev în prima clasă de liceu.

Tot după informaţiile lui Ion Şoiculescu, soţul Anicăi din cea de a doua căsătorie, Lache Ionescu, nu este altul decît paraclisierul de la Cuţitul-de-Argint devenit personaj literar în opera lui Sărmanul Klopstock ⟨403⟩.

Crucea familiei, de care face atîta caz Sterie, a fost strămutată de Ion, în 1975, cu ritualul cuvenit, în cimitirul Dămăroaia ⟨403⟩.

În rest, aceleaşi informaţii, unele chiar mai confuze şi lipsite de importanţă.

Coroborînd datele extrase din documente istorice, precum şi mărturiile martorilor oculari, cu cele oferite de „arborele" lui Sterie Şoiculescu, observăm că, în capcana informaţiilor de a doua mînă, uneori tendenţioase, dar şi în cea a presupunerilor, a căzut nu numai el, ci şi fiul său. Cum inadvertenţele de natură istorică şi lingvistică sînt prea numeroase într-un spaţiu atît de redus, „arborele" lui Sterie — Ion Şoiculescu va trebui citit cu circumspecţie.

De aceea, ne rezervăm dreptul de a comenta aceste inadvertenţe la finele expunerii consacrate străbunilor materni,

pentru a lăsa cursivitate lecturii și cititorului libertatea de opțiune la argumentele prezentate de noi.

17

Soția lui Constantin Șoiculescu, pe numele ei de fată Zoe / Zoița, dar și Zinca sin d-lui Petrache Ambros, s-a născut în anul 1845, deși, la 24 noiembrie 1860, cînd s-a oficiat slujba religioasă, recunoscută și de stat, în actul de căsătorie ⟨168, poz. 2636⟩, i s-a trecut etatea de 20 ani. În pofida vîrstei minore, se pare că era foarte bine dezvoltată, capabilă de procreere, dovadă că nici unul dintre copiii săi n-a murit la vîrstă fragedă, toți decedînd la anii senectuții, unul singur — Iancu — pierind în plină tinerețe într-un accident, bănuim, rămas misterios pînă în prezent. ⟨358, 1888/148.⟩

Din mahalaua Valea a patriarhalului Cîmpulung-Muscel, unde locuia cu părinții, s-a mutat cu soțul ei într-o casă cu chirie din str. Gruiului, astăzi str. Dezrobirii nr. 55, în care s-a născut și nepotul ei de fiică, Ion Barbu — Dan Barbilian. Pentru un amploiat cu veleități de carieră, cum era soțul său — Constantin Șoiculescu fusese cînd notar, cînd director de prefectură, cînd procuror —, casa satisfăcea toate preferințele chiar ale celor mai avizați băștinași ai unui oraș de provincie reședință de județ, dar și loc de agrement pentru întreaga protipendadă a țării.

A rămas văduvă, în anul 1872, și cu șase copii minori, la o vîrstă la care alte fete se mărită. Nici nu împlinise 27 de ani, cînd necazurile o năpădiseră, gata s-o încovoaie. Devotată memoriei soțului ei, nici nu se căsătorește. Este ajutată cu osîrdie de părinți. Primește o pensie onorifică, de 67,90 lei ⟨152, p. 197⟩, însă îndestulătoare, pentru un om chibzuit, ca să crească și să instruiască copiii, cărora le asigură locuri onorabile în viață.

În amintirea nepoților, dăinuie imaginea unei femei severe și cochete, care purta mătănii, o floare și o batistă de mătase. După ce fiecare fiu a ieșit la pîinea lui, a fost ajutată dintr-un sentiment de dragoste firească, iar de la căsătoria unicei sale fiice, Smaranda, cu magistratul Constantin Barbilian, s-a identificat cu bucuriile și necazurile acestora, în casa lor decedînd în anul 1907, la Cîmpulung-Muscel ⟨110, 201—203⟩. A fost înhumată în cimitirul Flămînda, întrucît

cel de la Biserica Mucenița Marina, unde se afla mormîntul soțului ei, fusese închis încă de la 1875 ⟨150, p. 890⟩.

Asprimea vieții i-a atenuat caracterul altruist, plin de tandrețe, însă nu i l-a transformat. Era bisericoasă, dar nu și mistică, întrucît îi plăcea mult să mediteze realist. Firea voluntară și întreprinzătoare din tinerețe ieșea în evidență cu deosebire în discuțiile aprige pe care le ducea cu propriii copii, cînd se ivea momentul de a le da un imbold. În rest, purta imperturbabil o mască impenetrabilă, expresia celor cărora valurile vieții le șterg urmele bucuriilor. O fotografie, din anii pe cînd îi trăia soțul, datorată cunoscutului Carol Pop de Szatmary, în al cărui atelier fotografic a fost realizată, ne-o prezintă într-o poziție specifică femeilor cu caracter, stăpîne pe firea și acțiunile lor. Cu ginerele și nepotul ei s-a purtat ca o soacră și o bunică fără cusur. Nici unul nu i-a reproșat vreodată nimic, ba, dimpotrivă. Gingășia infantilă păstrată de Ion Barbu — Dan Barbilian pînă în anii senectuții i se datorează ei. Poveștile din nopțile de iarnă, plimbările în parc și în afara orașului din zilele senine de vară, sindrofiile de familie cu caracter restrîns și un anume iz conspirativ, la care străinii de casă participau după verificări și răs-verificări atente și sigure datorate aceleiași bătrîne doamne impenetrabile, i-au imprimat lui Ion Barbu — Dan Barbilian stări de inadaptabilitate contradictorii față de toți cei care au gravitat în jurul său ori în al căror mediu a pătruns de-a lungul vieții. Ieșirile bizare pe care nu și le-a stăpînit defel în societate, și nu o dată i-au cauzat neplăceri, au drept una dintre surse educația acestei bunici cvasi-xenofobe, care și-a claustrat anii tinereții și senectuții refugiindu-se într-o lume de vis, unde reînvierea vremurilor de odinioară era cu putință. Era un romantism de nuanță burlescă, însușit adeseori și de nepot, ca admirator al *Crailor de Curte Veche*.

Natura ei deopotrivă plină de mister și raționalitate care seamănă foarte mult cu cea a părinților — Petrache Ambros și Ionica sin Stoica Modran —, l-a obsedat toată viața pe Ion Barbu—Dan Barbilian.

18

Petrache Ambros, așa după cum relevă documentele de arhivă, s-a căsătorit, după anul 1840, în Cîmpulung-Muscel, unde era stabilit în mahalaua Valea/Marginea.

Soţia sa purta numele de Ioana şi era fiica unui Stoica Modran, de naţionalitate şi cetăţenie română, care avea vîrsta de 65 ani, în 1838, moşnean, posesor a şapte pogoane semănate cu grîu, iertat de bir pentru caz de boală, fiind paralitic ⟨310, 58, f. 17⟩. În tinereţe, Stoica Modran fusese curelar. Cînd soţia acestuia a decedat, în vîrstă de 59 ani, la 13 martie 1850, în mitrica bisericii a fost trecută sub numele de Maria văduva, soţia Stoichi Modran „culerar" (sic) ⟨354, 1850, p. 10⟩. Şi Ioanei, fiica lor, i-a fost o dată adăugată, după patronim, meseria lui taică-său: Ioana Stoichi Modran „culerarul" ⟨354, 1840, p. 1⟩.

Ioana mai fusese căsătorită anterior cu Gheorghe, fiul lui Popa Mușat, parohul Bisericii Domneşti din Cîmpulung-Muscel, străbun al lui Tudor Mușatescu. Cu Gheorghe a avut doi copii: pe Ioan (1838— ?) ⟨310, 58, f. 17⟩ şi pe Floarea (5 noiembrie 1836—20 martie 1837) ⟨352, 1836, p. 2; 354, 1837, p. 2⟩. În catagrafia din 1838, Ioana este înregistrată în vîrstă de 22 ani, de naţionalitate şi cetăţenie română, domiciliată în casa proprietate personală, vecină cu a părinţilor săi şi „lăsată de bărbat" ⟨310, 58, f. 17⟩. Locuia împreună cu fiul său Ioan ⟨310, 58, f. 17⟩. A mai avut o fiică, în afara căsătoriei, pe Ecaterina, care a fost înmormîntată, la 17 decembrie 1840 ⟨354, 1840, p. 1⟩.

Din căsătoria cu Petrache Ambros au rezultat alţi cinci copii, dintre care trei au supravieţuit dincolo de vîrsta maturităţii: Ileana (1842— ?) ⟨350⟩, Zoe / Zinca (1845—1907), Ioan (15 august 1846—29 noiembrie 1850) ⟨352, 1846, p. 2; 1850, p. 10⟩, Maria (29 octombrie 1848— ?) ⟨352, 1848, p. 2) şi Cleopatra (30 martie 1852—18 ianuarie 1855) ⟨352, 1852, p. 2—3; 354, 1855, p. 18⟩. Din această înşiruire de născuţi şi de decedaţi, reiese faptul că întîiul copil Ioan, fiul lui Gheorghe sin Popa Mușat şi al Ioanei, a murit între timp.

Ileana / Elena sêmna Lina Ambrozi. A fost botezată la Biserica Sf. Nicolae—Popa Savu. Căsătorită în 1858, este părăsită din prima zi de căsnicie de soţ. La 23 septembrie 1867 Tribunalul judeţean Muscel i-a dat cîştig de cauză şi, prin Hotărîrea nr. 8/867, a admis cererea de divorţ ⟨356, 1868, f. 20⟩ necesară pentru contractarea altei căsătorii, ceea ce se şi întîmplă la 11 noiembrie 1868 ⟨356, 1868, f. 48⟩. Al doilea soţ era Hristache Papadopol, de loc din Alexandria—Teleorman, comersant, în vîrstă de 36 ani. S-au stabilit în mahalaua Schei unde, la 13 noiembrie 1869, se naşte

fiica lor Victoria ⟨355, 1869/II, f. 4⟩, care moare la 14 decembrie 1951, în Giurgiu. Fusese căsătorită, a doua oară, cu unul Jigmond.

Maria / Mariţa se căsătoreşte, la 12 octombrie 1866, cu Thoma S/Zguriadescu, de 28 ani, fiu de comerciant din Bucureşti, el fiind amploaiat în Cîmpulung. Asemenea celorlalte surori, n-au primit zestre de la părinţi. Semnează actul de căsătorie: Mariţa Petrake Ambrosu ⟨353, 1866, f. 24⟩. Patru ani mai tîrziu, la 10 octombrie 1870, Thoma Zguriadescu obţine desfacerea căsătoriei cu Mariţa din cauză de adulter. Culpabilei i se interzicea ca, timp de zece luni de la pronunţarea divorţului, să treacă într-o a doua căsătorie şi niciodată cu complicele ei, un oarecare Diamandi Nicolau. A fost o lovitură morală nemaipomenită pentru întreaga familie, îndeosebi pentru Constantin Şoiculescu, pe atunci procuror, Thoma Zguriadescu fiind şi el substitut de procuror. Sentinţa devenea executivă, la 6 septembrie 1871, fapt pentru care este înscrisă în termen în registrul de căsătorii al oraşului ⟨356, 1871, f. 46⟩. Între timp, Mariţa a dat naştere unui copil pe care Ionica şi Costache / Constantin Şoiculescu — mama şi cumnatul ei — au încercat să-l legitimeze ca fiu al lui Thoma şi al Mariei Zguriadescu prin înscrierea lui, la 10 februarie 1871, în registrul stării civile ⟨355, 1871/I, f. 35⟩. Dar înscrisul este invalidat un sfert de oră mai tîrziu şi întocmită o nouă consemnare a naşterii lui Ion, ca urmare a intervenţiei prompte a celui care s-a văzut încornorat şi a ripostat fără drept de apel ⟨355, 1871/I, f. 37⟩. Totuşi, fiul nerecunoscut de fostul soţ al Mariţei Ambros îi va purta numele de familie, devenind un om aşezat şi capabil, sensibil vexat de situaţie. A murit, în Bucureşti în anul 1961, înconjurat cu dragoste şi respect de nepoţi, precum şi de toţi cei care l-au cunoscut ⟨396⟩. Nu a avut urmaşi. Ion a avut un frate, mai mare, Constantin, care a devenit jurist. Căsătorit cu o nemţoaică, a avut două fiice, una măritată cu fiul lui Romulus Boilă, cealaltă cu dr. Zambra.

Petrache şi Ioana Ambros formau un cuplu serios, în ciuda accidentelor consemnate pînă aici. Au fost solicitaţi să participe la închegarea altor familii ori, după cum era obiceiul timpului, să le dea un nume noilor născuţi ca naşi de botez. Mai întîi l-au cununat pe Nicolae sin Toader, muncitor, cu Bălaşa sin Anghel, croitor, la 9 octombrie 1849, aflaţi la prima căsătorie ⟨353, 1849, f. 6—7⟩ şi, apoi,

pe Constandin Florea, cobzar, cu Maria sin Niță Năstase, la 20 noiembrie 1855, aflați la a doua căsătorie ⟨355, 1855, f. 10—11⟩. Din lectura celor două acte de căsătorie, iese în evidență faptul că nașii nu știau carte. Pe copiii lui Nicolae și ai Bălașei i-au botezat fiicele lui Petrache Ambros, Ileana, în 1851 ⟨352, 1851, f. 2—3 / și în 1856 ⟨352, 1856, f. 2—3⟩, iar Maria, în 1858 ⟨352, 1858, f. 2—3⟩ și în 1863 ⟨352, 1863, f. 2—3⟩. Pe o fiică a unui Neculai sin Bucur Lupu și a Ilincăi Dumitru Păunoiu, a botezat-o Zoe / Zinca ⟨352, 1860, f. 2—3⟩. Ioana Ambros botezase, în 1850, pe primul născut al lui Niculai și al Bălașei ⟨352, 1850, f. 2—3⟩, dar și pe alți trei copii născuți din afara căsătoriei de la tot atîtea mame năpăstuite ⟨352, 1849, f. 2; 352, 1850, f. 2⟩, ceea ce dovedește faptul că n-a uitat ce se consumase în propria familie.

Actele de stare civilă mai reliefează și alte dimensiuni familiale ale lui Petrache Ambros. Astfel, Ana — sora sa — o va boteza pe Cleopatra — fiica lui, iar pe unul dintre cei doi copii ai Anei, pe Petre (22 ianuarie 1850—17 mai 1850) ⟨352, 1850, f. 2⟩, ambii născuți din tați necunoscuți, îl va boteza Ionica Ambros. Din actul de naștere al lui Petre sin Ana Ambros, sora lui Petrache Cafegiu, reiese amănuntul prea prețios în ceea ce îi privește, că pe mama celor doi frați o chema Maria.

În afara negoțului de cafea practicat în perimetrul orașului Cîmpulung-Muscel, Petrache Ambros a căutat, după cum era pe atunci, să-și facă prezența și la vestitul bîlci anual de la Rîureni, deschis la Sfînta Marie mică (8 septembrie) și ținut în fața Mănăstirii Govora din Rîmnicul Vîlcea. Era un bîlci cu veche tradiție comercială, înființat, la 1636, de Matei Basarab. Pentru a-și clădi șandramaua în perimetrul destinat desfășurării bîlciului, unde își făcea alișverișul de cafegerie, Petrache Ambros a încheiat contract de embatic (închiriere) a locului de prăvălie din timp. În registrele cancelariei Episcopiei Rîmnicului, proprietara locului, jalbele sale adresate iconomiei au fost înscrise, odată la 18 iunie 1854 ⟨284, poz. 3440⟩, iar a doua oară la 6 septembrie 1855 ⟨284, poz. 3494⟩. Alte acte din care să reiasă participarea sa la bîlciul de la Rîureni nu se mai află înregistrate în catastifele Episcopiei Rîmnicului ⟨284⟩.

Despre Petrache Ambros, tradiția familiei ⟨396⟩ ne spune că ar fi fost armean botezat la anii primei tinereți, pentru a se putea căsători cu fiica preafrumoasă a unui preot român.

Cît de popă i-a fost tatăl Ioanei am arătat mai sus! Cît de armean fusese Petrache ne vom strădui să probăm mai departe. Şi Ion Barbu—Dan Barbilian a căzut în plasa misterioasei legende genealogice. Mărturisirea lui, făcută patetic şi invocator, rămîne suspendată într-un neant hipnotic şi iluzoriu: ...„Zinco Şoiculeasco, armeancă romanţioasă" ⟨110, p. 281⟩ este un icnet al valahului zămislit în amalgamul acestui „cazan al naţiilor" care a fost spaţiul carpato-dunărean. Este o formulare pe care şi-o retractează din pricina durităţii exprimării privind caracterele naţionale ⟨110, p. 297—298⟩. În cazul de faţă, n-a manifestat scrupulul său intransigent de claritate, lăsînd printr-o expresie exclamativă gratuită, locul deducţiilor riscante.

Cînd s-or fi săvîrşit din viaţă Petrache Ambros şi soţia sa Ioana nu cunoaştem. Probabil după anul 1890, întrucît în actele de stare civilă păstrate în tezaurul arhivelor de stat ⟨357⟩ pînă la această dată, numele celor doi nu apare înregistrat la rubrica de decese, iar documente referitoare la ei nu au fost găsite la descendenţii lor direcţi. Poate vor fi depistate în alte surse documentare.

Este la fel de greu momentan să dăm detalii despre ascendenţii lui Petrache Ambros ori ai lui Stoica Modran, tatăl Ioanei. Ne limităm, în lipsă de alte documente autentice, să considerăm punctul de referinţă al familiei bunicii materne a lui Ion Barbu—Dan Barbilian că începe, totuşi, cu moşnenii Şoicari, pe de o parte, iar, pe de alta, cu Maria, mama lui Petrache Ambros, şi cu Stoica Modran.

19

Aici se încheie lungul nostru periplu prin mişcătoarele mări de sare ale istoriei naţionale. Am încercat să desprindem, din osmoza nesfîrşitelor ramificaţii ale fiilor şi fiicelor stăpînilor acestor spaţii, o secţiune integrală: arborele genealogic al lui Ion Barbu—Dan Barbilian.

Spiţa maternă, inegală ca număr de generaţii, în comparaţie cu cea paternă, a permis o dublă incursiune, de durată şi în profunzime, ambele spiţe putînd fi reprezentate matematic ca două hiperbole imense şi perfecte, dispuse spre acelaşi focar, adînc înfipte în istoria fertilă a neamului şi egale ca efect faţă de unicul ax: Ion Barbu—Dan Barbilian.

Nici o altă concluzie nu satisface ideal „ecuația eredității" în condițiile expuse de noi aici.

Dar mai întîi, să ne explicăm.

Prezentarea celor doi arbori genealogici va permite, pe lîngă enunțarea unor particularități definitorii socio-culturale și genetice, schițarea cîmpului onomastic evidențiat în demersul nostru.

Descrierea spiței neamului Șoicari / Șoiculescu, atît cît ne-au oferit posibilitatea documentele aflate în arhive — considerînd fără nici un dubiu că nu numai la cele depistate de noi se mărginește activitatea ei în istoria poporului român — poate fi extinsă prin valorificarea conținutului numelui propriu și atragerea în discuție a unei cunoașteri nelimitate a numărului maxim de atribute concomitent cu singularizarea univocă a lui. Căci numele propriu, în genere, după unii cercetători, este un cec în alb ori o etichetă, semn de identificare, în vreme ce numele comun, o unitate semnificativă. Menținîndu-ne în aceste limite, ne însușim părerea, deja exprimată în studii de specialitate, că numele propriu nu descrie obiectul său, ci doar îl cuprinde ⟨202, p. 99—103⟩. Totuși, în cazul nostru, la origine, numele propriu de Șoicar prezintă un deosebit interes psihologic și social, prin faptul că el poartă reflexul, amprenta civilizației trecute, fiind aderent indivizilor ce l-au primit inițial și devenit arbitrar abia pentru descendenții care nu au mai continuat profesia (activitatea) înaintașilor.

Sensul originar al numelui de *șoicar* este acela de „conducător de barcă", de „constructor de bărci" ⟨117⟩. Tema cuvîntului nu este, deci, nici *șoi*, cum îl explică Ovid Densusianu din persanul *șoit* „lucitor" (cîte speculații ar permite!) ⟨217⟩, dar nici *șoic*, rămas fără deslușire la N. A. Constantinescu ⟨128⟩, deși a fost exemplificat tocmai cu numele lui Stancu Șoiculescu, întîlnit consemnat la Ioan Filitti ⟨224⟩ și în „Înaltul Divan" ⟨174⟩, pe cînd era treti logofăt. Includerea de către N. A. Constantinescu în discuție a cuvîntului *Șoica*, precum și trimiterea la *șeică* constituie tot atîtea confuzii, întrucît *șoica* este cuvînt de circulație largă în limba rusă ⟨125, p. 258⟩ ori în limba maghiară ⟨132, p. 780⟩ și înseamnă „gaiță" (Currulus glandarius)", iar *șeica* este diminutivul rusesc de la *șeja* „gît" ⟨125, p. 967⟩. Astfel, *șoicar* trebuie derivat din *șaică*, cuvînt de origine turcească care denumește, la noi, ambarcația fluvială mică, cu pînze și

fundul plat, servind la transportul mărfurilor și al persoanelor, dar și luntrea făcută dintr-un trunchi de copac scobit, cu o singură vîslă, pentru pescuit ⟨116⟩.

La turci, *shayqa* era o șalupă specifică utilizată în navigația pe Marea Neagră ⟨275, p. 1113⟩.

La ruși, cuvîntul *șajka* are două sensuri diametral opuse, însemnînd „bandă, grup de oameni ce se unesc pentru crime, delațiuni ori falsificări", dar și „căuș", vas mic confecționat din lemn pentru a fi întrebuințat la baie ⟨125, p. 952⟩.

La celelalte popoare vecine, la bulgari, sîrbo-croați ori maghiari ⟨129, p. 1842⟩, cuvîntul *șaica* păstrează sensul din limba de proveniență (vas de navigație) ca și în limba noastră, unde e folosit pînă în Maramureș, zona cea mai de nord a țării și nu prea bogată în ape navigabile ⟨258, p. 154⟩.

Pe teritoriul limbii române, în cadrul acțiunii de alcătuire a atlasului lingvistic, cuprinsă între anii 1930—1940, cuvîntul *șaică* a fost înregistrat în mai multe localități din țară ca sinonim pentru „luntre", pe valea Cernei, în Mehedinți, dar și pe valea Bistriței, lîngă Bacău; pentru „corabie", pe Dunăre, la Turnu Măgurele, și pe Prut, lîngă Iași; și pentru „șlep", pe Dunăre, la Bechet, precum și pe valea Ialomiței, lîngă Slobozia ⟨178, p. 659, 665, 666⟩. Într-o lucrare lexicografică dedicată sinonimiei, termenul de *șaică* este explicat prin „șalupă, luntre, corabie, ciobacă", doar o parte dintre cuvintele înregistrate în cele mai diverse colțuri ale patriei de către autorii atlasului lingvistiv român *(ALR)* ⟨120, p. 432⟩. În literatură, cuvîntul *șaică* se întîlnește arareori la cronicarii Ion Neculce, Radu Greceanu, Axinte Uricariul ori la autorul anonim al Letopisețului Cantacuzinesc. Din scrierile lor a fost ilustrat termenul de către H. Tiktin ⟨136, p. 1353⟩ și I.-Aurel Candrea ⟨127⟩, în dicționarele lor. Din aceiași cronicari, dar și din poeziile populare culese de G. Dem. Teodorescu, au fost extrase texte reprezentative pentru dicționarele realizate, în anii noștri, de cercetători ai Institutului de Lingvistică din București ⟨116, 118⟩. Sub formă de diminutiv, *șăiculiță*, a fost prezentat mai întîi de Lazăr Șeineanu ⟨283⟩ și apoi de H. Tiktin. Însă derivatul de șaicar / șoicar se află numai în două lexicoane datorate lui Em. Grigovitza și Academiei Române ⟨117; 131⟩.

Dispariția cuvîntului șaică din uzul actual al limbii române l-a determinat pe lexicograful Vasile Breban să nu-l

mai consemneze în dicționarul editat în cursul anului 1980, considerîndu-l învechit ⟨126⟩.

Aceeași soartă o împărtășește și patronimicul care l-a avut ca temă.

Așadar, supozițiile lui Sterie Șoiculescu, privind descendența spiței familiei sale dintr-un fabulos șeic turc, constituie o elucubrație. La fel și relatarea lui referitoare la presupusele afirmații ale lui Nicolae Iorga cum că Șoiculeștii ar proveni de la Soci din Ardeal sau, după surorile Victoria și Maria-Avida Șoiculescu, din Șuici—Argeș.

Existența în onomastica românească a toponimelor *Șuica* ⟨130, p. 467⟩ ori *Șuici* ⟨176, p. 404⟩ — pe care Iorgu Iordan a evitat să le menționeze în tratatul său ⟨237⟩ — nu ne permite să le derivăm de la *șeic* „căpetenie de trib la arabi", ci mai degrabă din *șui*, însemnînd fie „subțire, zvelt, mlădios" (reg.), fie „strîmb, diform" ori „zănatic, nătîng" (fam.) ⟨116⟩. Dar unul dintre cele două toponime a fost mai întîi antroponim. Un Șuica din Șuici fusese la începutul secolului al 16-lea, paharnic la curtea lui Radu cel Mare și vornic ori mare vornic la curțile lui Mihnea cel Rău, Mircea fiul lui Mihnea, Vlad cel Tînăr, Neagoe Basarab și Radu de la Afumați. Un alt Șuica, fiu ori rudă al primului, a ajuns pîrcălab al lui Alexandru al II-lea Mircea ⟨135, p. 96⟩. Șuici nu este altceva decît numele reședinței lui Șuica, la fel cum al familiei Florescu — Floreștii sau Văcărescu — Văcărești. Astfel și supoziția familiei că Șoiculeștii provin din Șuici cade.

Cît privește proveniența Șoiculeștilor de la Soci din Ardeal, nu putem decît să ne îndoim. Din lipsa oricăror documente care să ateste sorgintea transilvană a înaintașilor, ne limităm la o explicație lingvistică la fel de negativă: trecerea cuvîntului *soci* în *șoic* nu are nici un temei științific, căci *soci* derivă (formal și semantic) din *soc* „arbust din aceeași familie cu bozul și liliacul (Sambucus nigra), cum îl clarifică și Iorgu Iordan ⟨237, 101, 411, 421⟩. Ar fi o aberație să credem că leagănul străbunilor Șoiculești ar fi una din localitățile ardelene Soci, chiar dacă afirmația ar veni din partea unei autorități în istorie, precum este Nicolae Iorga, dacă nu se bazează pe documente autentice!

Pentru etimologia cuvîntului *Șeica* (întîlnit ca nume de localități cu apelativele Mare și Mică în județul Sibiu), Iorgu Iordan ⟨237, p. 126⟩ își însușește părerea lui G. Kisch ⟨240, p. 87; 239⟩, care îl derivă din magh. *Szelic*, la baza căruia

ar sta slav. *soli* „sare", cînd ar fi fost mai bine să-l considere un împrumut direct din slav. *şeica* „gîtuleţ" ⟨125, p. 967⟩.

Ceea ce ne interesează, în fond, este faptul că Şoicarii din lunca Siretului, cuprinsă între apele Rîmnicului-Sărat şi Buzăului, descind din corăbierii români ai vremurilor de odinioară. Vajnicii conducători de bărci, pricepuţi constructori ai acestor vase de luptă şi de pescuit, se avîntau stăpîni pe ei prin meandrele necunoscute ale apelor rîurilor şi mării, trimiţîndu-şi, pînă mai deunăzi, în timp, din generaţie în generaţie, mesajul ereditar de păstrători ai tainelor unei meserii mai puţin obişnuite, întemeiată nu numai pe îndemînare, ci şi pe calcule şi raţionamente nu la îndemîna oricui. Cum s-au îndepărtat de vechile preocupări rămîne secretul unor vremuri mustind de taine şi legende.

Acelaşi lucru se poate afirma, din lipsă de probe certe, şi despre ascendenţii lui Stoica Modran ori Petrache Ambros?

Despre Stoica Modran alte informaţii decît cele relatate nu avem, iar alte izvoare decît cele depistate nu credem să existe, datorită situaţiei sale de moşnean pentru care nu se constituiau acte în cancelariile voievodale.

În schimb, în privinţa lui Petrache Ambros ne învîrtim în jurul unor relatări colaterale deschise oricînd incertitudinii şi, totuşi, nu lipsite de interes.

Tradiţia familiei spune că Petrache Ambros ar fi fost armean care ar fi descins la Cîmpulung, venind din Levant, şi s-ar fi botezat, în oraşul dintre muncele, la vîrsta maturităţii, în ritul bisericii ortodoxe ⟨396⟩. Nu pot fi probate, deocamdată, cu nici un document prezumţiile de mai sus, acoperite doar de aura legendei. Din aceeaşi sursă, dar de a doua mînă, mai aflăm că motivul gestului suprem al renunţării la credinţa strămoşească ar fi fost cucerirea inimii şi mîinii unei neasemuit de frumoase fiice de preot care, în final i-a devenit soţie întreprinzătorului cafegiu şi nu mai puţin, la anii senectuţii, ambiţiosului căutător de comori ⟨194, I, p. 12⟩.

Proiectată într-un univers nedesluşit şi văduvită de claritatea demnă de respect a datului istoric, originea neromânească a familiei bunicii materne a lui Ion Barbu—Dan Barbilian se pulverizează la primul contact cu realitatea.

Putea să fie Petrache Ambros la fel de bine şi grec, dar şi de altă naţie, ambele nume circulînd la majoritatea popoarelor creştine ca aparţinînd unor sfinţi importanţi: Sfîntul

Petru — prăznuit, la 29 iunie, și Sfîntul Ambroziu (340—397 e.n.) — unul dintre părinții bisericii, la 7 decembrie.

Dacă Petrache Ambros a trecut, la anii maturității, într-adevăr, la credința creștin-ortodoxă — cum susține tradiția neamului —, acest fapt s-a petrecut fie după 1838, fie în altă localitate, întrucît, în catagrafia Cîmpulungului, întocmită în acel an, nu este înregistrat decît un singur armean — Gheorghe Manuș — în vîrstă de 67 ani, neînsurat, sudit, slugă în casa grecului Costea Lumînăraru ⟨310, 58, f. 63⟩. De regulă, în cazul unui locuitor oarecare ce avea o altă origine națională decît cea românească și o altă credință religioasă, dacă trecea la religia oficială de stat, mențiunea era inevitabilă, așa cum s-a procedat, în cadrul aceleiași catagrafieri, în satul Șuici-Ungureni, județul Argeș, plasa Topologului ⟨310, 58, f. 251—274⟩, cînd Nicolae Căpitanu, în etate de 40 ani, aflat în slujba lui Toma Vrăbieru, a fost recenzat ca „turc botezat", iar Ioniță Botezatu, neînsurat, în vîrstă de 60 ani, care locuia în casa Tiței Cîrciumăreasa, văduva, a fost înregistrat ca „armean botezat" ⟨310, 58/253, 555⟩. După anul 1838, nu s-au mai făcut catagrafieri ale Cîmpulungului ori județului Muscel, iar dacă s-au întocmit, totuși, de către visterie, ele sînt astăzi pierdute, întrucît, în fondul de catagrafii și catastișe al arhivelor de stat din București și Pitești, nu se regăsesc asemenea lucrări.

Numele de Ambros, atît de botez, cît și de familie, îl întîlnim, însă, în mitrica bisericii armene din București, în perioada 1832—1865, dar niciodată alăturat celui de Petre, Petrache, Bedros (forma armenească a cuvîntului Petru) ⟨365⟩.

Comunitatea armenească a Bucureștiului avea biserică proprie precum și școli confesionale pentru fete și băieți, la fel ca și la Focșani și Roman ⟨290⟩. La Bacău, Botoșani, Iași și Tg. Ocna erau numai biserici și școli primare confesionale pentru băieți ⟨290⟩. La aceste biserici își făceau înscrisurile cele de obște și armenii răzleți în localitățile limitrofe. Biserica armenească din București, situată în mahalaua Sf. Gheorghe-Vechi, culoarea Roșu, era slujită de părintele Ambrosie, în vîrstă de 42 ani, văduv, supus K.K., și avea în curte chilii în care locuiau trei familii compuse din douăsprezece persoane ⟨309, 82, poz. 1469⟩. În mitricele ei se află grafiate, sub forma de Amprosie, Ambrozea, Ambrosie, Ambres, Ambroes, Ambrosi, Amprosios și, bineînțeles, Ambros, numele mai multor persoane ale familiilor lui

Ambros Garabet Babic și Ambros Anton Babic, stabilite în Giurgiu, județul Vlașca ⟨365, poz. 104, 235, 305, 374, 674, 811 ș.a.⟩. Dar catagrafia din 1838 a orașului Giurgiu nu are înregistrate nici un Ambros, nici ca nume de botez, nici ca nume de familie ⟨311⟩. Probabil domiciliau într-o localitate rurală din împrejurimi.

Oricum, între acei purtători ai numelui de Ambros și Petrache Ambros, dacă acesta după presupusul botez și-a păstrat numele inițial, nu poate fi stabilită nici o filiație. Tot la fel, nu poate exista nici o legătură de rudenie între el și preotul Ambrosie, parohul bisericii Sf. Ecaterina din București, cunoscut sub numele de „Popa Tun" prin amestecul său la tulburările create în timpul revoluției patruzecișioptiste, întrucît acesta era de origine greacă.

Este posibil ca la formarea părerii că străbunul Petrache Ambros a fost de neam armean să fi contribuit practicarea negustoriei de cafegiu. Dar din această branșă comercială făceau parte negustori și de altă națiе nu numai armeană. Astfel, chiar în Cîmpuluqg, după cum se menționează în aceeași catagrafie de la 1838 la care ne-am mai referit, trăia Vasile Cafegiu, în mahalaua Tîrgului, în vîrstă de 45 ani, neînsurat, de naționalitate sîrbă ⟨310, 58, f. 43—44⟩. Tot cafegiu era și Tudor, de origine română, pe al cărui fiu — Neculai —, la căsătoria acestuia cu Bălașa sin Anghel Croitoru, îl cunună Petrache și Ioana Ambros, la 9 octombrie 1849 ⟨353, 1849 f. 6—7⟩.

Și speculațiile pe seama numelui de Ambrozie se pot înmulți.

El fusese acceptat de credincioșii ortodocși cu mult timp înainte de răspîndirea onomasiconului creștin în rîndurile tuturor românilor. Ctitorul uneia dintre cele mai vechi biserici ortodoxe românești, cea din satul Strei, județul Hunedoara, ridicată cu zidărie din piatră cioplită și un turn de formă și structură romanică, aflată și astăzi în funcțiune, s-a numit Jupan Ambrozie ⟨235, p. 97—99⟩.

Cineva cu acest nume era, la începutul secolului trecut, superiorul bisericii creștin-ortodoxe a coloniei negustorilor aromâni din Lipsca. Se numea Ambrosie Pamperi Moscopoleanu ⟨121, p. 382⟩. Iar pentru că a venit vorba de aromâni, trebuie menționat faptul că, în Grecia (interbelică), „Toți brutarii de lux din Atena și Pireu sînt zagoriți; cofetării, cafenele, bon marcheuri etc. sînt deținute de acești aromâni" ⟨121, p. 397⟩.

Discuția de față am extins-o dincolo de informațiile pertinente și pline de sugestii ale celor două lexicoane românești dedicate onomasticii de autorii lor N. A. Constantinescu ⟨128⟩ și Ch. Ionescu ⟨133⟩, pentru că am încercat să punem punct la fixarea adevărului istoric în ceea ce privește „tradiția familiei". Căci, așa cum am văzut, pentru trecutul Șoiculeștilor, „tradiția familiei" a inventat o povestire romantică cu un șeic turc și o preafrumoasă fată, prezentînd, pentru orice eventualitate, ca rezervă, cu acoperirea pusă pe seama unei autorități în istorie, o „descălicare", a lor din Transilvania, iar, pentru trecutul lui Petrache Ambros, „tradiția familiei" găsește un armean care cedează, de asemenea unei prea frumoase fete, fiică de preot ortodox român. Și într-un caz și-n celălalt, la baza relatărilor de familie a stat contrafacerea.

PARTEA A DOUA

PĂRINȚII

PĂRINȚII

1. Copilăria și tinerețea lui Constantin Barbilian. 2. Magistratul. 3. Smaranda Șoiculescu-Barbilian. 4. În loc de încheiere (III).

1

În București, pe ulița Omul-de-Piatră, unde stătea familia lui Ioan Barbu, dar și pe ulițele învecinate, locuiau cei mai mulți meseriași ai capitalei, specializați în ridicare de case și de orice construcție din zidărie de cărămidă sau de piatră, din lemn și derivatele acestuia. Tot aici a fost starostia breslei constructorilor pînă la desființarea ei. În felul său, era o uliță cunoscută de toți bucureștenii. Acest nume simandicos, căpătat după Unirea de sub Alexandru Ioan Cuza se datora unui pietrar de origine franceză, Francesc Holiv (Oliva), cum însuși își declară naționalitatea, la 1838, cu prilejul catagrafierii orașului ⟨309, 84⟩. El luase parte la lucrările de construire a palatului pe care și-l ridica vodă Gheorghe Bibescu, la Băneasa. Proiectat în stil neoclasic, pentru a rivaliza, ca fast și utilitate, cu cel brîncovenesc de la Mogoșoaia, așezat în mijlocul unei imense grădini, cu lac și alei orînduite englezește, împodobită cu statui de animale fantastice și personaje mitologice comandate în patria lui Michelangelo Buonarroti, edificiul fusese ridicat „la roșu". După abdicarea ctitorului, palatul a căzut în paragină, rămînînd cuibar pentru ciori. Moștenitorii domnitorului n-au mai reluat construcția și-au scos la mezat materialele prin demolarea palatului. Francisc Oliva s-a procopsit cu statuia în mărime naturală a zeului roman al mării și a așezat-o, la stradă, în curtea casei sale, unde putea fi admirată pînă deunăzi. De la ea provine și numele străzii în discuție și supranumele mahalalei Manea Brutaru — Omul-de-Piatră —, precum și cel al străzii apropiate — Neptun —, dar și al nisipăriei din spatele casei lui Oliva — Gropile

Neptun. De aici a fost extras nisipul edificării Catedralei Sf. Iosif, în perimetrul coloniei italiene din împrejurimi, după anul 1870, și care a înghițit o parte din pietrăria Palatului cu ciori de la Băneasa. (Într-un timp, s-a avansat ideea că Neptunul din curtea lui Oliva ar fi fost creat de însuși Michelangelo!?) Pe locul gropilor a fost, apoi, amenajat un scuar, iar de numele străzii se leagă o povestire melodramatică a lui Felix Aderca, deși acesta a plasat locul acțiunii la Craiova. Dar numele uliței Omul-de-Piatră, care pe vremuri devenise celebru — autorul vreunei exagerări de felul anecdotelor pescărești era admonestat pe loc: „Asta să i-o spui lu' Omu' de Piatră!" —, s-a șters din amintirea locuitorilor ei. Ulterior, s-a numit strada Sculpturii, apoi strada General Angelescu și, în urmă, strada Ștefan Furtună.

În primăvara anului 1866, pe această uliță, în casa familiei Ioan Barbu, în ajunul zilei hramului bisericii mitropolitane bucureștene, sărbătoarea Sf. Constantin și Elena, patronii religioși ai capitalei, se aștepta nașterea unui copil. Astfel, în noaptea aceea premergătoare solstițiului de vară, după apusul Lunii și înainte de răsăritul Soarelui, la 21 mai 1866, s-a născut al doilea copil al lui Ioan și Dața Barbu, care va fi botezat cîteva zile mai tîrziu cu numele de Constantin. În intimitate i se va spune, deopotrivă, Costică și Gogu, iar, în diferite situații, ziua nașterii va fi declarată, din considerente pe care nu le cunoaștem și nici presupunem, drept 17 mai 1867 ⟨320, f. 10⟩, ori va fi schimbat doar anul nașterii în 1864 ⟨388.⟩ Era într-o zi de sîmbătă, care se anunța încă din zori călduroasă, plină de miresmele plăcute ale unei naturi renăscute la viață ⟨320, f. 10⟩.

Constantin s-a bucurat de o copilărie liniștită, ferită de boli. De la început s-a arătat dacă nu cu un fizic robust, însă cu o înfățișare plăcută și o sănătate fără cusur. Manifesta o curiozitate potolită în tot ceea ce întreprindea. Din preocupările sale în copilărie și adolescență se desprind două trăsături de caracter, care l-au dominat pînă la anii senectuții: cutezanța și chibzuința, pe de o parte, și afecțiunea față de prieteni și rude, pe de alta. Dar despre anii copilăriei el a vorbit rar și mai mult la modul general.

Părinții i-au oferit cele mai bune condiții de propășire, dîndu-l la școală ca să-și depășească starea socială.

Din lipsă de documente, școlaritatea lui Constantin Barbilian poate fi urmărită cu unele intermitențe doar din anul 1878, de cînd figurează ca elev, în clasa întîi, în matricolele

Seminarului „Nifon Mitropolitul" din București, instituție de învățămînt particular, inaugurată, la 19 noiembrie 1872, prin donația substanțială a fondatorului al cărui nume îl purta. În intenția acestuia, seminarul trebuia să fie o instituție școlară de nivel liceal cu nimic mai prejos decît celelalte similare, dimpotrivă, în afară de pregătirea viitorilor preoți de cult creștin ortodox, să devină focar de lumină întru păstrarea limbii și obiceiurilor strămoșești, fapt pentru care programa analitică a cursurilor avea obiecte specifice învățămîntului teologic și laic, oferind posibilitatea celor fără vocație pentru preoție să se dedice altor profesii. Fiind o instituție școlară privată, profesorii aveau catedre la gimnaziile și liceele statului (Sfîntul Sava, Gheorghe Lazăr, Matei Basarab, Seminarul Central) și la Universitate, predînd aici prin cumul de ore suplimentare.

Printre profesorii din perioada în care Constantin Barbilian urmează cursurile seminarului, se numărau: Nicolae Ștefănescu-Nicoreanu, preot la biserica Sf. Spiridon cel Nou, profesor de Vechiul și Noul Testament (1877—1909) și director al instituției (1877—1900). Era excesiv de exigent. Severitatea lui a dus pe elevi la revolte potolite de fiecare dată de ierarhul suprem; Z. Deramat, devenit ulterior profesor universitar, a predat mai multe materii: limba franceză (1877—1880) și limba greacă (1877—1883), precum și filosofia (1877—1893), evidențiindu-se ca un element cu pregătire solidă și un profund gînditor. Se caracteriza prin amabilitate; Gh. Kirilov (1875—1880) și C. Cristescu (1880—1890), profesori de matematică, acesta din urmă cu catedra la Gimnaziul „Gh. Lazăr", vestit prin răutate și nervozitate, dar și prin firea sa veselă; B. Șiaicariu, profesor de istorie și geografie (1877—1903), foarte puțin atent la ore; Pr. D. Șt. Călinescu (1874—1915) și Ir. Çirca (1875—1883), profesori de limba latină, primul la cursul inferior și secundul, la cursul superior. Ultimul este cel care îi va schimba numele de familie din Barbu în Barbilian, fiindu-i diriginte ⟨395⟩.

În clasa întîi a anului școlar 1878/79 au urmat cursurile un număr de 84 de elevi. Constantin Barbilian este declarat ca fiind născut în București, la 1864, fiu de zidar, român ortodox. Datele acestea se repetă de la o foaie matricolă la alta, în toți cei cinci ani de seminar, pînă în anul 1882. Cu excepția desenului și caligrafiei, la care a primit frecvent nota șase, la celelalte obiecte de învățămînt notele sale sînt de la șapte în sus, cu precădere nouă și zece. În clasa a cincea,

se retrage înainte de a se prezenta la sesiunea de examene din luna ianuarie 1883. La rubrica „observațiuni" a matricolei școlare este făcută următoarea adnotare: „Retras de bună voie". Era al doilea care se retrăgea dintre cei 22 de elevi cîți se înscriseseră în acel an de studii ⟨388⟩.

În continuare, informațiile de arhivă lipsesc din nou. Astfel, în arhiva Liceului „Sf. Sava", foile matricole s-au păstrat doar pentru perioada 1863—1881, celelalte pînă la sfîrșitul secolului pierzîndu-se. În matericolele Liceului „Matei Basarab", cel de-al doilea liceu în funcționare în acele timpuri, numele de Constantin Barbu ori de Constantin Barbilian nu apare pentru anii 1883/84, 1884/85, 1885/86, iar din matricola anului școlar 1886/87, lipsesc primele două file, a treia avîndu-l înscris pe Braunstein Arminiu. În schimb, în informațiile de familie reiese faptul că el ar fi urmat cursurile Liceului „Sf. Sava" ⟨194, I, p. 9⟩, deși, în „tabloul" notelor obținute de candidații examenului de bacalaureat din sesiunea septembrie 1887, în dreptul acestuia, la rubrica „ce liceu a urmat", apare numele Liceului „Matei Basarab" ⟨319, f. 89⟩.

S-au păstrat însă documentele examenului de bacalaureat, pe care îl trece la Universitatea din București, în sesiunea din toamnă a anului 1887.

Diploma de bacalaureat, eliberată la 22 octombrie 1887 ⟨340, f. 17; 382, f. 24⟩, îi permite obținerea unor drepturi cetățenești (satisfacerea serviciului militar în termen redus și intrarea în rîndul ofițerilor, ocuparea unui post de funcționar public, drumul deschis către universitate etc.) Era un eveniment deosebit în familie, nu numai în viața sa.

Stagiul militar îl satisface, începînd din aceeași toamnă, înainte de a intra în serviciu. La 20 octombrie 1887 este încorporat ca soldat cu termen redus la Regimentul 10 Călărași, din Corpul 2 Armată, Giurgiu, județul Vlașca.

Însușindu-și sistematic cunoștințele militare predate, dovedind o bună și camaraderească comportare, este avansat în scurt timp la gradul de brigadier (1.01.1888), apoi la cel de sergent (11.03.1888) iar, la sfîrșitul perioadei de instrucție, după un examen exigent, primește certificatul de aptitudine, prin care este considerat apt de a purta gradul de sublocotenent în rezervă (16.06.1888) ⟨138, p. 774⟩. O lună mai tîrziu, la 20 iulie 1888, după nouă luni de armată, i se eliberează în acest sens brevetul nr. 1978 al Ministerului

de Rezbel ⟨340, f. 17⟩. (În 1904, va fi avansat la gradul de locotenent în rezervă, iar șase ani mai tîrziu va fi radiat din rîndul apților ⟨148, f. 110⟩.)

Lăsat la vatră, își caută un loc de muncă. Voia să fie de folos familiei, dar și să-și facă un rost în viață. Meseria tatălui său era riscantă și nici nu-l atrăgea.

Se angajează copist, începînd cu 5 august 1888, la Casa de Depuneri, Consemnațiuni și Economie. La mai puțin de un an (1.07.1889), datorită calităților sale, a comportării corecte și conștiincioase, i se oferă postul de verificator la aceeași Casă. Era o funcție care-i cerea o mare atenție și obiectivitate.

În paralel, se înscrie la Universitate, urmînd cursurile Facultății de Drept. Aceasta avea doar trei ani de studii, cuprinzînd 11 cursuri: drept roman, internațional și civil — pentru anul întîi, susținute de Nicolae Crătunescu, Valerian Ursianu și Cornelie Manolescu-Romniceanu; drept penal și procedură penală, drept roman, drept civil și procedură civilă — pentru anul al doilea, susținute de George Cantilli, George Danielopolu, Constantin Boerescu și George G. Tocilescu; economie politică, drept constituțional-administrativ, drept comercial și drept civil — pentru anul al treilea — ținute de Alexandru Vericeanu, Constantin Dissescu, Iacob Negruzzi și Constantin Nacu. Cursurile aveau loc de cîte trei ori pe săptămînă, între o oră — o oră și jumătate, numai dimineața între 8—11. Decanul facultății era Aristid Pascal, încă de la 1880, iar rector — Alexandru Orăscu (1885—1892) și Titu Maiorescu (de la 1892).

Își ia licența cu teza *Falimentul*, la 17 ianuarie 1894, rămasă în manuscris. În cei treizeci de ani de existență ai facultății era una dintre cele patru teze cu această temă. Aprofundarea unui asemenea subiect i-a fost se pare dictată de împrejurarea că Ioan Barbu, tatăl său, era în stare de faliment.

După ce ridică diploma de licență în drept, la 23 februarie 1894, își dă demisia din funcția de verificator cl. I de la Casa de Depuneri, Consemnațiuni și Economie și intră în magistratură ca judecător de pace la Rucăr, în județul Muscel.

Legea Judecătoriilor de Pace, promulgată, la 4 martie 1894, aducea printre altele și noi prevederi de natură organizatorică în magistratura română.

Dar aplicarea Legii Judecătoriilor de Pace, care trebuia *de jure* să intre în vigoare la 1 iunie 1894, a fost întîrziată *de facto* cu două săptămîni. La Cîmpulung, de pildă, spre stupefacția președintelui tribunalului județean, N. I. Sachelarie, numirile se lăsau încă așteptate la 12 iunie 1894. Surescitat, acesta trimite ministrului la diferență de o oră în aceeași zi două telegrame destul de sugestive pentru a ne da seama de starea de spirit creată în rîndul magistraților din această margine de țară: „N-am primit încă numirile personalului judecătoriilor de pace" (ora 3 p.m.) și „Ca să putem pune în aplicare mîine noua lege a judecătoriilor de pace, vă rog trimiteți de urgență numele persoanelor" (ora 4 p.m.). A doua zi, se pare că numirile au fost primite și s-a putut proceda la prestarea jurămîntului de către judecătorii și ajutorii lor nou-numiți, întrucît în ziua de 14 iunie 1894, N. I. Sachelarie se arată, într-o altă telegramă expediată ministrului, nemulțumit de altceva: „Trimiteți urgent numirile copiștilor noilor judecătorii sau comunicați de ați confirmat pe cei propuși de mine căci serviciul suferă" (ora 3 p.m.).

Așadar, procesele verbale prin care se constată prestarea de jurămînt, la 1 iunie 1894, de către Constantin Barbilian, în calitate de judecător la Judecătoria de Pace din Rucăr, ca și de colegii săi, sînt antedatate. De fapt, el și-a început serviciul din primele zile ale lunii iunie, întrucît, la 8 iunie, va semna o adresă către Minister prin care aduce la cunoștință că Zaharia Romanov, copistul Judecătoriei, a depus jurămîntul, iar două zile mai tîrziu semnează statul de plată pe luna în curs și adresa însoțitoare, cu rugămintea ca mandatul de plată să fie emis pe numele său. Adresa, purta nr. de ieșire 195 din 10 iunie 1894, ceea ce înseamnă că pînă la acea dată fuseseră înregistrate tot atîtea acte la noua Judecătorie de Pace din Rucăr, plaiul Dîmbovița, iar între conținutul alarmant al telegramelor expediate de președintele tribunalului muscelean și activitatea judecătoriilor recent înființate nu exista decît discordanța justificării oficiale a funcționării lor. Anexează aceleiași adrese adeverința (certificatul) de vechime în cîmpul muncii, eliberată de Casa

de Depuneri, Consemnațiuni și Economie la 7 iunie 1894, din care reiese timpul cît a funcționat în serviciul acelei instituții, cu o retribuție mensuală de 250 lei. Din statul de plată al Judecătoriei de Pace din Rucăr, aflăm nu numai retribuția sa ca judecător, de 350 lei lunar, ci și din cine se compunea personalul ei: Ion Stănculescu — ajutor de judecător, Zaharia Romanov — copist și Al. Popescu — camerier (om de serviciu și aprod).

Știa ce misiune grea îi apasă umerii. Ca judecător de pace era nu numai șeful Judecătoriei și director de serviciu, ci atribuțiunile lui erau și de președinte și de judecător, adică judecător unic. Judeca și hotăra singur toate afacerile din resortul său de activitate.

Va reuși el să fie un integru om al dreptății?

Lunga carieră de magistrat dă un răspuns afirmativ. Dar nu și-a dus la capăt îndatoririle fără renunțări ori sacrificii personale, mai ales în prima parte a carierei sale, începută în nordul Munteniei, la Rucăr, și încheiată, în sudul țării, la Giurgiu.

Rucărul era atunci localitate de graniță și cea mai populată comună rurală din fostul județ Muscel, amplasată pe vechiul drum comercial care lega Brașovul de Cîmpulung și de Tîrgoviște. Satul avea două străzi șoseluite și bine îngrijite. Casele din bîrne puse la linie dădeau o notă aparte. Ocupația de bază a rucărenilor era exploatarea cherestelei și a varului, creșterea vitelor și oilor. La nordul localității în munți, între cătunul Podul Dîmboviței și hotarul cu Transilvania, se mai vedeau ruinele unei vechi cetăți și o peșteră vizitată de turiști estivali. Aproape de hotar, vama și trecătoarea. În sat, erau trei biserici și funcționau două școli. Poziția frumoasă a așezării și aerul ozonat, sănătos, de munte ospitalitatea ireproșabilă a localnicilor, neîntrecutul lor port național constituiau tot atîtea argumente în favoarea frecventării lui, mai cu seamă în sezonul cald, de către numeroși turiști.

Constantin Barbilian va locui cu familia la Niță Anastase, bun gospodar, de mai multe ori primar al comunei. La el va trage și în anii următori, după ce va pleca de aici, în timpul vacanțelor.

Un incident petrecut spre sfîrșitul perioadei cît a funcționat ca judecător la Rucăr a fost acela reclamat de Ioan Bran Avram, birjar în Rucăr, care, într-o suplică adresată Ministerului de Justiție, la 14 august 1895, îl învinuia pe

tînărul jude de rău platnic și de pârtinire în judecată. ⟨338, f. 32—33⟩. Memoriul este înaintat spre cercetare lui C. Câmpeanu, procurorul Tribunalului Muscel, care găsește acuzația nefondată: „Petiționarul nu ne produce nici o dovadă din care să rezulte dreptatea cauzei sale" va scrie C.Câmpeanu în referatul său, întocmit la 17 octombrie 1895 și înregistrat două zile mai tîrziu la registratura generală a Ministerului cu mențiunea „La dosar".

Nu credem să fi fost acesta motivul transferării sale din Rucăr, la 9 decembrie 1895. Însă la numai un an și jumătate de la numirea sa în magistratură, începe un adevărat carusel al transferărilor.

La Topoloveni a ajuns pe la mijlocul lunii decembrie și va sta pînă la 27 mai 1896. Predecesorul său, G. Pascu, fusese, la rîndu-i, transferat în altă localitate, pentru declinarea competenței într-un incident judecat la 29 septembrie 1895, după ce l-a admis ca fondat ⟨338 m, f. 32—33⟩. Constantin Barbilian s-a prezentat la post fără a se fi mutat și cu familia în comuna care se afla, în sudul județului Muscel, la aproape 70 km de Cîmpulung.

De la Topoloveni, se va transfera, la 27 mai 1896, la Judecătoria de pace Topolog, în locul lui D. Constantinescu care, după patrusprezece luni de funcționare ca jude, a fost destituit și trecut în avocatură. Reședința judecătoriei se afla în comuna Bălcești, județul Vîlcea, iar a subprefecturii, la Tigveni. Comuna Bălcești era situată la 20 km de Tigveni și la tot atîția de Pitești. Satul Bălcești, așezat pe apa Topologului, avea aproape 280 de locuitori. În sat se afla o veche biserică construită dinainte de 1824, cu hramul Adormirea, precum și case mari boierești ridicate de Iancu Bălcescu, la 1828, unchiul matern al lui Nicolae Bălcescu, pomenit cu evlavie de țărani. Alte construcții de interes deosebit erau cele două hanuri înființate după Unirea din 1859 ⟨135⟩.

La Bălcești, Constantin Barbilian va ocupa, din lipsă de spații de locuit cît de cît rezonabile, două încăperi în imobilul judecătoriei, o a treia fiind folosită ca bucătărie. O altă încăpere mai era ocupată de arhivarul-copist. Locuia împreună cu soția, fiul și soacra. Pentru menajul casei, o angajase ca servitoare pe o oarecare Constantina Gheorghe Capanu din Bălcești.

Soarta i-a fost vitregă și aici.

Datorită faptului că era imparțial cînd ținea cumpăna dreptății în mînă, devine ținta unor acuzații calomnioase

provocate de avocați verosi, cum a fost D. Constantinescu. Acesta îl va reclama, încă din anul 1896, de două ori, iar în 1898, de mai multe ori între lunile martie—iulie și, după cum reiese din compoziția și stilul reclamațiilor semnate de Vasile Frăsinelu din Moșteni sau de Constantina Gheorghe Capanu, fosta servitoare, a patronat o întreagă serie de intrigi împotriva judelui. La insistențele lui de a rămîne cu locuința în clădirea judecătoriei („de cînd există judecătoria, toți predecesorii mei au locuit aici. Sînt expus a rămînea cu familia între cer și pămînt"), ministrul este neînduplecat. La fel privind destituirea arhivarului-copist. Cel care a ocupat postul acestuia era susținut de același D. Constantinescu, unde locuia cu chirie, și care îl incitase să-i adreseze judecătorului insulte. Solicitarea lui Constantin Barbilian de a-l destitui pentru proferarea de injurii, nerespectarea programului de lucru și a îndatoririlor de serviciu se încheie, la 21 septembrie 1898, cu o lovitură de teatru: judele va fi transferat, la Stîlpeni, în județul Muscel. Învinseseră forțele oculte ale puterii locale și ducerea în eroare a unui ministru fără principii, G. D. Pallade ⟨339, f. 7—63⟩. Nici influențele lui Costache Bălcescu nu avuseseră succes. Din nou Constantin Barbilian a pornit-o la drum cu familia, în speranța de a găsi un loc mai ospitalier și de a se stabili pentru mai multă vreme.

De la Bălcești pleca cu nostalgia acelor locuri. În familie s-a vorbit de popasul de acolo pe ton de legendă, întipărindu-se în închipuirea lui Dan Barbilian și înflăcărînd-o în așa măsură încît întîile amintiri ale copilului de atunci s-au dilatat fabulos. Cînd la anii senectuții va revedea meleagurile, nu va căuta identitatea fizică, ci pe cea ideatică, într-o geografie mitică regăsită în amintirea Bălcescului, „început de călindare".

La Stîlpeni, reședința subprefecturii, judecătoriei de pace și a companiei de dorobanți a plasei Argeșel, Constantin Barbilian va funcționa în două rînduri ca jude, pe timpul ministeriatelor lui C. I. Stoicescu și C. D. Dissescu, între 21 septembrie 1898—12 august 1900, și pe timpul altor două ministeriate, între 7 septembrie 1905—5 aprilie 1907, ale lui Al. A. Bădărău și D. A. Greceanu. În prima perioadă, Constantin Barbilian va lega prietenii cu cîteva familii din localitate și împrejurimi, cel mai mult cu Fuioreștii din Co-

șești, ai căror fii, Nicu și Traian, îi vor deveni lui Dan Barbilian ca niște frați de cruce.

Datorită scrupulozității sale profesionale, dar mai ales insistențelor lui Costache Bălcescu pe lîngă noul ministru de justiție, Titu Maiorescu, judecătorul a fost transferat de la Stîlpeni la Cîmpulung ca jude de instrucție la Tribunalul Județean Muscel, unde funcționează, de asemenea, în două rînduri, mai întîi între 12 august 1900—13 mai 1904 și, apoi, între 5 aprilie 1907—30 octombrie 1910. Era împlinirea unui vis prea frumos, îndeosebi pentru soția sa și mama acesteia, dar de ce să fim reticenți, și pentru el. Se afla într-un oraș reședință de județ și funcționa la tribunal! Altă lume, alte preocupări.

Cînd crezuse că se împămîntenise în Cîmpulung, tînărul judecător Constantin Barbilian se trezește aruncat într-un alt colț de țară, în Moldova, la Dămienești din fostul județ Roman. Vestea venind ca un trăsnet, la 13 mai 1904, a fost primită cu resemnare. Această transferare constituia, concomitent, și o retrogradare în funcție. Motivul este explicat, dar numai parțial, de către N.N. Pancu, unul dintre foștii săi subalterni: „Judecătorul, fost jude de instrucție la un tribunal din Muntenia, ispășea aici răzbunarea unui fost ministru care n-a putut scăpa din ghearele lui pe un fost chelar al său ce făptuise o crimă. Criminalul se dusese la ocnă, iar judecătorul, printr-un alt ministru docil, fu azvîrlit în nordul Moldovei, sperînd că nu va primi postul. Dar bietul om, fără altă avere decît leafa, își luă soția, copilul, soacra și pe Pick [n.n. — o cățelușă foxterrier] și veni la post, așteptînd timpuri mai bune". ⟨255, p. 79.⟩ La lectura cărții lui N. N. Pancu (29 martie 1881—22 octombrie 1937), pe unul dintre exemplarele ediției a doua, Dan Barbilian va face unele adnotări semnificative: „Ministru era Eugen Stătescu. Omul lui de casă, un oarecare Costeci, își omorîse nevasta. Ordonanța definitivă a tatii atîrnase greu la dezbaterile curții cu juri. Pe cît mi-aduc aminte, Costeci a luat 12 ani muncă silnică. « Ministrul docil » era Alexandru Giani. Dar Pancu nu spune totul. Costeci a fost picătura, care a făcut să se verse paharul. În realitate, tata a fost mutat și retrogradat fiindcă, la o hotărnicie a viei Florica, dăduse dreptate obștei împotriva Brătienilor. Asist astăzi la ruina lor." Nota fusese făcută cu cerneală în subsolul paginii, pe exemplarul aflat în colecția familiei poetului.

Tîrgul Dămienești, așezat pe pîrîul Crețoaia, situat la 25 km de orașul Roman și la 8 km de cea mai apropiată stație de cale ferată, Galbeni, era format din circa 200 de familii de români, armeni, unguri (ceangăi), fiind reședința comunei și a judecătoriei de pace cu același nume, precum și a plasei. Era cel mai mare centru comercial din sudul județului Roman, unde se încheiau însemnate tranzacții comerciale de cereale și vite.

În zilele senine, din tîrg se vedeau crestele munților Neamț, măreția Ceahlăului.

Pe atunci, dacă ar fi să ne referim la un plan sumar al localității, schițat chiar de poet într-o scrisoare adresată lui Gh. Vrănceanu, la 6 ianuarie 1961 ⟨110, p. 283—284⟩, cu unele adnotații edificatoare, tîrgul Dămienești se prezenta ca posibil spațiu în care s-ar fi putut transfera întreaga dramă din narațiunea lui Mihail Sadoveanu *Locul unde nu s-a întîmplat nimic*, fără a schimba cu ceva nici atmosfera, nici finalul acțiunii. De-a lungul unei șosele acoperite cu un strat subțire de pietriș și nisip, se rînduiau pe o parte și pe alta dughene evreiești, printre care se intercalau, pe stînga drumului de cum intrai dinspre Roman, după ce treceai de curtea boierească a lui V. G. Morțun, clădirea poștei și a telegrafului, iar aproape de capătul celălalt al tîrgului clădirile judecătoriei și a școlii; pe partea dreaptă, cam în fața poștei, se afla fosta farmacie, o casă din zid cu geamlîc, proprietatea unui factor poștal, unde a locuit familia Barbilian, iar în apropiere, primăria. Tot pe partea dreaptă, trecînd pe lîngă pădure, se ajungea pe un drum comunal la Siret.

Pentru atmosfera de atunci a Dămieneștilor, apelăm la însemnările poetului:

„Valah prin origini și slăbiciuni folclorice, cunosc altfel decît prin Sadoveanu farmecul dulcii naturi moldovene. Cămările de miracol ale copilăriei nu se închiseseră bine, ochii prelungeau încrezători, pe lujerul tînăr, mișcarea de împliniri vegetală, cînd soarta de judecător nomad, fără cuscriri ilustre, a lui tată-meu, îl arunca din Cîmpulung, mai departe decît mi-e astăzi Brazilia și Alaska, la 700 km, undeva, în lunca Siretului, aproape de gara Galbeni.

Dar locurile care se vesteau aspre, de surghiun, se dovediră o foarte blîndă țară.

Giganți înfloriți în arnici, cu plete și umbre de nuc sub pălărie; boi înceți cu coarne zvelte și divergente, ca veri-

tabili căpriori ai văzduhului; jidovi împietriți în giubele, sub un cer de Golgotă; armeni cafenii, armence în doliu încărbunat, învîrtind cărți de joc și răsucind țigări fără rușine; lume prea felurită, împrumutînd de la oglinda unei tristeți comune singura ei unitate.

Dar lunca de aur și pădurea eminesciană mă ajutau să uit lugubrul multor sindrofii armenești. Rîul mai ales, sticlos, egal, bogat, dar și insipid ca marele său cîntăreț [n.n. — Vasile Alecsandri], Siretul leneș se confundă cu una din cele mai dragi vedenii. În fast minuscul de regină Mab, o văd biruind cursul pe nobila și viteaza cățea terrieră Miss — dragostea și mîndria mea — dintre tulpanele și iazmele depărtărilor de unde, ca pe o linguriță de argint inima-mi pierită o strigă, sorbind-o." ⟨84⟩

O atmosferă patriarhală de pitoresc similar va înfățișa, în paginile cărții sale romanțioase intitulată *Sub Vulturul Moldovei*, și N. N. Pancu, carte salutată, cu prilejul primei ediții din 1934, de Tudor Arghezi (..."e un important document al epocii și un document delicat"; „În genul lui, e unicul ce se cunoaște". ⟨188⟩), Constantin Ionescu ⟨234⟩, Paul P. Papadopol ⟨257⟩, I. Peltz („Pentru că a scris fără nici o altă pricepere decît aceea de a se exprima sincer, cartea sa e bună și vie și durează" ⟨261⟩), iar Radu D. Rosetti o va propune Academiei spre premiere ⟨278⟩.

Sosind cu brișca la Dămienești, într-o zi de primăvară tîrzie a anului 1905, să-și ia postul de ajutor de judecător în primire și intrînd în casa de țară care, cînd a fost ridicată, avusese cu totul altă destinație decît cea de judecătorie de pace, N. N. Pancu trăia sentimentul unei revelații. În acele momente, „pe cînd examinam distanța de la estradă la, podea, un bărbat de 38 de ani, înalt ca mine, dar oacheș, surîzător, însoțit de un băiat de nouă ani, frumușel, cu obraji roșii ca piersica și grăsuliu, îmbrăcat cu pantaloni scurți și urmat de un cîine foxterrier, apăru în ușă. Era judecătorul. Mă prezentai. În timp ce-mi strîngea mîna cu căldură, Pick lătră de vreo două ori, examinînd toate colțurile odăii ca și cum ar fi vrut să se convingă dacă aprodul își făcuse cum trebuia datoria lui de dimineață. Nu apucai să răspund la întrebările viitorului coleg și șef și sosi altă brișcă, aducînd din Roman un advocat bătrîn căruia, fiindu-i prezentat, mă cercetă cu ochii iscoditori. Judecătorul scoase ceasornicul, luă o atitudine foarte serioasă și își încovoaie capul

să nu se lovească de podea. Eu smulsei în grabă scaunul din firidă și, aplecînd cu grijă capul, mă instalai timid lîngă el. Un bătrîn plesuv practicant pe lîngă acea judecătorie, cu un aer amărît și cu un sul de hîrtie în mînă, se strecură timid, printre țărani, la bară.

Ședința [era] civilă [cu] procese de revendicări [și] posesii. Aprodul începu să strige. Eram numai urechi.

La terminarea ședinței, judecătorul mă chemă în camera de consiliu, bineînțeles el rămînînd în « sala de ședință ». Vîrî capul în « camera de consiliu » și mă puse să fac transportul pe condică, spunîndu-mi în franțuzește că grefierul, Conu' Costache, e cam « șugubeț », cam scapă din procesele pe care le vrea el și că îmi va spune după amiază mai multe, ca să știu să mă feresc. La douăsprezece trecute, judecătorul plecă la masă întovărășit de credinciosul Pick, care ascultase toate pledoariile, lingîndu-și labele și lătrînd numai atunci cînd cei, ce pledau ridicînd tare vocea, i se părea lui Pick că trebuia să intervină. Băiatul plecase demult să se joace." ‹255, f. 68.›

În dreptul acestui pasaj, Ion Barbu va face următoarea adnotare: „Aici Pancu are o slăbiciune de memorie. E vorba de Miss, cățelușa foxterieră dăruită nouă de Gheorghe Lalu din Piatra Neamț, cu doi ani în urmă (1902, toamna), pe cînd era supleant de tribunal la Cîmpulung. Miss a murit în 1914 vara, pe cînd ne găseam în viliglatură la Cîmpulung și doarme în grădina lui Mutuligă, a cărui casă o închiriasem pentru sezon (str. Negru Vodă, între casele Cocăneanu și casa dr. Nanu). A avut un singur copil Fox (+1910)." ‹255, p. 66—68.›

La cîteva zile după sosirea la Dămienești, N. N. Pancu îi făcu o vizită de curtoazie acasă judecătorului.

„Bucureștean și el ca și mine, mă prezentă familiei. Și-ntr-o jumătate de ceas, din vorbă în vorbă, simții că o simpatie și stimă reciprocă se stabilise între el și mine. Mi se părea, după cum era, un om necăjit, persecutat de ticăloșia omenească. Un om de ispravă, serios și demn. Și un bun coleg și îndrumător al tinereții mele.

— Nu vrei să cunoști pe Conu' Alecu, dirigintele?, mă întrebă el luîndu-și pălăria din geamlîc.

Soarele dogorea cu putere. Doi pași peste drum și iată-ne la Conu' Alecu, « o figură a Dămieneștilor". De abia deschiserăm portița cerdacului poștei, unde locuia, și Conu' Alecu

ne ieși în întîmpinare. Blond, înalt și de aceeași vîrstă cu judecătorul. Cu ochi mici, vioi, simpatic, cu o țăcălie ascuțită, pe care o tot dichisea mereu cu degetele lui lungi și subțiri, cu o șapcă mică în cap, de pînză albă, cu cozoroc negru de piele, așezată mai mult pe ceafă, slab și adus puțin de spate. Ne pofti pe cerdac.

— Catincă, adă scaune la boieri!, zise el servitoarei, și spune-i cocoanei să facă rost și de un dulșeț.

După cîteva clipe, Catinca tîra trei scaune, iar în urma ei sosi și Coana Sevasta, soția lui Conu' Alecu, căreia îi fusei prezentat. În cerdacul lung și îngust ne așezarăm la rînd, în timp ce Catinca cu tablaua și chiseaua cu dulșeț se tot uita unde să o așeze. De pe colț, o cabrioletă în zgomot de zurgălăi aduse și pe «doctorul Plășii» îmbrăcat într-o manta albă de praf. Alecu se ridică și plin de bucurie îi sări de gît.

— Bată-ti, doctore! Și în loc să mi-l prezinte, zise: Măi, aista nu bea apă decît cînd îi bolnav. Și se înecă de rîs.

Doctorul se prezentă singur. Și pînă să se așeze pe un scaun, Catinca fu trimisă să cumpere un litru de vin «di șel negru» din care bea Covache, un măcelar bețiv care tăia numai carne de porc și se îmbăta în fiecare zi. Cu vorba, cu glume, cu rîsete, soarele începu a da în amurgit. Peste casele mici ale tîrgușorului se proiectau în zare munții județului Neamț și ai Ceahlăului.

O atmosferă de liniște, de prietenie, simțeam că mă înconjoară. <...> Zi lungă de vară, întunericul începuse încet, încet să înghită cele treizeci-patruzeci de case care formau «tot tîrgul Dămienești». Trei-patru felinare cu geamurile nespălate și prăfuite de abia îți arătau drumul îngust ca să nu te împiedeci de podețe." <255, p. 76—78.>

Însă prin venirea sa în Dămienești, N. N. Pancu are prilejul să-l cunoască și pe predecesorul său, Toderiță, care-l invită la el acasă, la masa de despărțire. Cînd cei doi erau pe sfîrșite cu ospățul, apare pe ușă intelectualitatea tîrgului, „clubul Dămienești lor." Povestirea lui N. N. Pancu e la fel de cursivă și captivantă:

„Dar n-apucarăm să terminăm de băut cafelele și iacă-te Conu' Alecu, vesel ca întotdeauna, zîmbitor, cu ochii lui mici, vioi, cercetători, intră pe ușă. Nici nu-și atîrnă bine șapca lui de pînză albă cu cozorocul de piele neagră în cuiul din spatele ușii și iacă și judecătorul cu fața lui ca de arab,

pufnind un bună ziua care-i ridica vîrful mustăților cu fiecare pufnitură: după care, ca întotdeauna zîmbi cu blîndețe, văzînd că nu se poate ține serios mult timp. Poc! poc! și învățătorul cu un baston gros de vișin și cu pălăria în mînă și, după cinci minute, și doctorul spitalului, cu mustățile groase, ce-i acopereau toată buza de sus și cu umerii lui înguști și mici din care-i ieșea o mînă mai lungă și una mai scurtă ce parcă mereu căta spre spate." ⟨255, p. 10.⟩ Întrunirea de la Toderiță s-a încheiat tîrziu, ca de obicei, cu o partidă de pocker.

Și la acest pasaj, poetul va face o adnotare, referindu-se la descrierea expresivă rezervată tatălui său: „Portret izbitor de viu." « Fața de arab » e o trăsătură de maestru." De aceea, cînd familia judecătorului se va stabili la Dămienești, după 20 august 1904, „mare a fost mirarea mamei — își va aminti Ion Barbu mai tîrziu — cînd în locul unui om supărat, așa cum plecase, revede în tată-meu mai mult decît un om resemnat, un om încîntat de soarta lui și hotărît să nu mai plece, cel puțin cîțiva ani din Dămienești. Atît de călduros fusese îmbrățișat de moldovenii din Dămienești și împrejurimi." ⟨110, p. 283—284.⟩ Totuși, în adîncul sufletului se voia mai aproape de Muscel.

Reîntors la Stîlpeni, la 7 septembrie 1905, judecătorul va întări și mai mult legăturile cu familia Fuiorescu. În cei doi ani cît a stat aici, pînă la 5 aprilie 1907, nu se lăsă copleșit de greutățile de familie: școlaritatea fiului său Dan (care absolvă, în particular, clasa a IV-a la Cîmpulung și, apoi, clasa I inferioară, la Liceul „I. C. Brătianu" din Pitești, la curs de zi) ori îngrijirea acordată soacrei sale Zinca Șoiculescu, pînă la decesul ei petrecut în anul marilor răscoale țărănești.

Pe linie profesională este la fel de neînduplecat. Într-un ziar muscelean, sub titlul *O hotărîre dreaptă*, apare o relatare privind modul în care s-a desfășurat un proces civil la Judecătoria de Ocol Argeșel, la începutul anului 1906, fără însă a i se da numele judecătorului, acesta nefiind altul decît Constantin Barbilian. În fond, despre ce era vorba? Între comerciantul Ghiță Iorgulescu și Iancu Vlădescu din Boteni, fratele ministrului Instrucțiunii publice și cultelor de atunci, a avut loc un proces civil pentru pricina că ultimul nu și-a respectat contractul de livrare a unei anumite cantități de țuică primului. În pofida intervențiilor suspuse pe lîngă jude-

cător în favoarea lui I. V., acesta va pierde totuși procesul. Constantin Barbilian recidivă! Din nou nu a ținut seama de intervențiile oculte...: Nu era o bravadă, ci conduita unui magistrat intransigent. „Noroc că judecătorul, conchide autorul articolul citat, un magistrat tot atît de integru pe cît este și de capabil, a observat îndată cu cine are de a face și, fără să mai ezite, pronunță hotărîre împotriva lui Iancu Vlădescu" ⟨181⟩.

Aceeași gazetă locală va înfiera, un an mai tîrziu, în articolul *Dezastrul Justiției*, pe magistrații corupți de tipul judecătorului de instrucție de la Tribunalul Județean Muscel, „faimosul și vicleanul Radu Popescu", care, fără pledoarii și discuții, a cîștigat procesul ce îl avea cu niște țărani din Ștefănești-Podgoria, „lăsînd pieritori de foame și dați afară din ogorul strămoșesc atîtea familii nenorocite". (...) Și mai stăm să ne întrebăm, scrie autorul la 11 martie 1907, cînd vedem petrecîndu-se atari lucruri înaintea ochilor noștri, de ce țăranii din Moldova și-au pierdut răbdarea și au început să se miște și să ceară cu voce tare dreptate și pămînt?" (Sublinierile aparțin autorului articolului.) Articolul se încheia cu cuvintele: „Afară cu ei!", cu magistrații corupți se-nțelege. ⟨299⟩

La nici o lună de la apariția articolului în discuție, Radu Popescu a fost înlăturat din funcție și înlocuit, la 5 aprilie 1907, cu Constantin Barbilian. Era a doua oară cînd se vedea în postul mult rîvnit de la Tribunalul Județean Muscel. Ministrul de Justiție Toma Stelian și secretarul general al ministerului — A. D. Procopiu — au fost autorii principali ai acestor schimbări. Tot lor li se datorează transferarea lui Constantin Barbilian ca judecător provizoriu la Judecătoria de Ocol Cîmpulung I Rural, la 1 mai 1908, unde este confirmat cu titlul definitiv după mai bine de o lună. În anul următor, la 10 septembrie 1909, i se încheie un proces verbal de inspecție, din care extragem concluzia finală: „Aplică bine legile și motivează bine cărțile de judecată", repetată la inspecția de la 24 august 1910: „Redactează bine cărțile de judecată și aplică bine legile" ⟨386⟩.

Soarta lui Constantin Barbilian se pecetluia de la sine. Avansarea devenea iminentă, însă nici că spera să ajungă, așa cum s-au petrecut lucrurile, la 30 octombrie 1910, în funcția de președinte al Tribunalului Județean Vlașca. Trecuse demult de prima vîrstă a tinereții. Se apropia de 45

de ani. Locuia cu chirie în Cîmpulung. Dan fusese admis la Liceul „Gh. Lazăr" din București. Bruma de avere și-a încărcat-o într-o bună zi la patvagon și, poate cu o anume nostalgie după relieful de basm al muncelelor, a coborît spre Cîmpia Burnasului, la Giurgiu, unde mai stătuse în tinerețe, cînd și-a satisfăcut stagiul militar. Intra printre principalele somități locale și avea de făcut față deopotrivă presiunilor oculte și invitațiilor cu substrat în lumea potentaților. Totodată devenea inamovibil și nu era un lucru oarecare. A știut să pareze orice încercare de atragere pe un teren nesigur.

Giurgiul i-a adoptat fără obiecție pe amîndoi, tată și fiu, devenind Isarlîkul mitic al poetului Ion Barbu, iar pentru judecător, urbea consacrării ca magistrat.

Orașul avea ca funcție principală comerțul prin monopolizarea navigației. Se dezvoltau șantierele de reparații și construcții navale ori morile. Luase ființă fabrica de zahăr din sfeclă. Vegetația abundentă dădea luncii Dunării o priveliște pitorească. Locul este ferit de inundațiile bătrînului Danubiu. Primăvara e scurtă aici. Cireșii, caișii și piersicii înfloresc cu cîteva săptămîni mai devreme decît la Videle ori București. În vreme ce în capitală ninsoarea mai stăruie, la Giurgiu pomii sînt în floare, ca și în lunca Dunării, adăpostită de o rîpă de aproape o sută de metri altitudine, ca o seră sub paravan. Plopii, arinii și sălciile domină lunca, iar salcîmul, cîmpia. Atmosfera patriarhală a localității este conturbată de cele mai multe ori de forfota portului propriu-zis, Ramadanul, unde, în bazinul acestuia sau la cheiul canalelor Sf. Gheorghe și Smîrda, vapoarele sînt pe rînd descărcate și încărcate cu zgomot.

Constantin Barbilian ocolea portul, însă pentru Dan era o plăcere să urmărească febrila lui activitate, desprinderile de mal ale vapoarelor și șlepurilor.

Magistratul devenise giurgiuvean de-a binelea. Pecetea provincială își pusese amprenta definitivă. S-a încadrat în limitele profesionalității fără să excelez: „Din citirea unui mare număr de sentințe și jurnale de complect — notează un inspector ministerial în ianuarie 1912 — am constatat că d-l Barbilian este un magistrat bun și priceput, depune multă conștiință în îndeplinirea datoriei. Redactează bine și într-o formă cît se poate de juridică sentințele ce pronunță." ‹386› Dar de la inspector la inspector, caracterizările par contradictorii la prima vedere: „Ca magistrat este mediocru

și ca șef de serviciu potrivit firei sale nu are destulă energie, din care cauză nu prea inspiră autoritate și respect colegilor din Tribunal" ⟨386⟩. În aceiași termeni aspri, cîteva luni mai tîrziu, în noiembrie 1913, același inspector va fi și mai categoric: „Este vechi magistrat. Ca cunoștințe profesionale este mediocru, dar pare a fi muncitor și conștiincios. După cum am arătat și altădată, îi lipsește energia necesară unui șef de serviciu." ⟨386⟩ În anii următori, observațiile sînt iarăși favorabile: „Din citirea sentințelor și încheierilor relative la diferite afaceri, fie civile, fie penale, am constatat că argumentarea este solidă și soluțiunea bună." (mai 1914) ⟨386⟩; „Din citirea diferitelor sentințe și încheieri privitoare la afaceri, atît civile și penale, am rămas cu impresia că muncește și își face datoria." (februarie 1915) ⟨386⟩; „Muncitor și demn. Dă pricinilor soluțiuni bune și conștiincioase." ⟨386⟩

Ultima apreciere datează din decembrie 1919; de după anii de război și privațiuni pe care i-a petrecut departe de casă, sub ocupație germană. „...veni războiul — evocă el acei ani într-o scrisoare adresată verișoarei sale Zoe Tutoveanu din Bîrlad, în 1928, soția poetului George Tutoveanu — care m-a adus la sapă de lemn, făcîndu-l în pribegie, nu ca tine la tine acasă. Cînd mă întorsei la Giurgiu, n-am mai găsit nimic. Fusesem luat de tunuri pă nepusă masă. Salvasem ce se poate lua în grabă într-un singur cufăr. A urmat vremea de privațiuni a refacerii. Și unde mai pui grija dureroasă cu moartea în suflet că aveam băiatul pe front. Neputîndu-mă mișca din localitate din cauza strîmtorii în care mă găseam, a trebuit să rămîn la mijlocul drumului și în cariera mea." ⟨404⟩ Dureroasă mărturisire.

Constantin Barbilian se referea la perioada cuprinsă între 14 august 1916, cînd România a declarat război Austro-Ungariei, și 26 noiembrie 1917, cînd, la Focșani, s-a încheiat armistițiul dintre guvernul român și Puterile Centrale.

Giurgiuvenii reîntorși la casele lor găsiseră străzile principale ale negoțului local — Olari și Independenții — mormane de ruine și scheletul dărăpănat al pereților și hornurilor peste care bătea un vînt rece împrăștiind țipătul sinistru al cucuvăilor. Localul Gimnaziului „Ioan Maiorescu" fusese transformat în lagăr de prizonieri, iar cel al școlii comerciale, în spital turcesc. Bîntuia cu furie vărsatul negru și tifosul exantematic. ⟨144, p. 9—14.⟩ Totul este luat de la început,

cu setea omului eliberat de sub jug străin. Același lucru se petrecea în fiecare localitate, în fiecare regiune.

Asemenea celorlalte instituții de stat, Tribunalul Județean Vlașca își reia activitatea. Arhiva este readusă în oraș, multe secțiuni din fondul ei pierzîndu-se pentru totdeauna. Astfel, în colecțiile Arhivelor Statului, pot fi consultate doar fondurile tribunalului vlăscean create pentru perioadele: 1831—1840, 1846, 1857—1881, 1907—1908, 1928—1929 și 1944—1948. ⟨185, p. 207—213.⟩ Pentru perioadele nemenționate, vălul tăcerii poate fi înlăturat cu concursul altor fonduri arhivistice. După cum se vede, în ceea ce ne interesează în cazul de față, actele tribunalului emise dinainte și de după Primul Război Mondial, precum și dinainte și în timpul celui de-al doilea au fost distruse. Este o dispariție incalculabilă.

Viața giurgiuveană interbelică s-a dezvoltat într-un ritm intens în toate planurile, ceea ce se reflectă direct în activitatea Tribunalului Județean Vlașca: la data de 1 decembrie 1920, se înființează o a doua secție, Constantin Barbilian devenind prim-președinte al tribunalului. Ministru de justiție era D. A. Grecianu.

Ca magistrat, i-a fost interzisă prin lege înscrierea în vreun partid politic. Neutralitatea magistratului, ca și a militarilor, asigura conform ideologiei timpului siguranța statului. Dar nici convins de binele politicii nu era.

Pînă în ziua pensiei, 30 mai 1927, cînd a fost pus în retragere din oficiu pentru limită de vîrstă, nu avem ce consemna privitor la activitatea profesională, din lipsă de izvoare autentice. În schimb, îi cunoaștem participarea intensă la realizarea profesională și spirituală a fiului său, la unele întreprinderi personale de a se chivernisi, părerile despre politică și politicianism, despre viață. Sînt edificatoare în acest sens, rîndurile sale dintr-o epistolă adresată aceleiași verișoare, Zoe Tutoveanu, în luna mai 1929: „Mă întrebi cum îmi întrebuințez timpul acum, de cînd am ieșit la pensie. Duc o viață aproape patriarhală. În politică n-am intrat, deși am fost solicitat de toate partidele din localitate. Nu numai că voiesc să-mi păstrez personalitatea mea, dar mi-a fost și mi-este scîrbă de politică, politica învîrtitelor care se face în această țară atît de blajină și de tolerantă. Și cum politica sănătoasă a încetat d-a se mai face de multă vreme, refuz d-a mă amesteca. Aici, la Giurgiu, să știi și tu, a căzut în alegeri un Toma Stelian față de un Stan Costache, un bivolar

puturos care este cărăuș în portul Ramadan. Uite politica ce este. Și nici avocatură nu fac. Rareori mă amestec în vreo afacere și numai acolo unde cred că n-aș roși să spun cuvîntul meu pentru lumină și adevăr. Atunci, vei zice, ce fac, cu ce mă ocup? Răspund, dar te rog să nu rîzi de mine. Am o mică proprietate la cinci kilometri departe de Giurgiu, în comuna Bălănoaia, făcută cu multă muncă și trudă, în întindere de zece pogoane pămînt de grădinărie și un loc de casă tot acolo, de circa două mii metri pătrați. Nu știu însă cîtă vreme voi mai stăpîni-o, că sînt dator, am intrat la apă cu casele după cum ți-am scris. Cu această grădină pe care o muncesc în parte, îmi petrec o bună parte de timp, întinzînd-o cu socotelile. Mai mă ocup cu o prisacă; sînt amărît însă că din treizeci de stupi sistematici, din cauza frigului excepțional prin care au trecut și ele, am rămas d-abia cu optsprezece." ⟨404⟩

De pe urma practicării avocaturii, am văzut doar un singur act întocmit de el, respectiv actul de vînzare-cumpărare a terenului pe care a fost construită casa din str. Dr. Carol Davilla, din București. ⟨363⟩

Un „tablou" de starea socială, materială, activitatea intelectuală și profesională, completat de Constantin Barbilian ca prim-președinte al Tribunalului Județean Vlașca, ne oferă o imagine sintetică asupra carierei și orizontului său intelectual. La capitolul privind titluri, studii, activitate științifică, format din treisprezece întrebări, dă răspuns numai la trei: este licențiat în drept, cunoaște limba franceză, a fost funcționar la Casa de Depuneri și Consemnațiuni. La celelalte, dintre care spicuim cîteva, a barat locul destinat răspunsului la întrebările: Societățile din cari face parte și revistele la cari colaborează (7), Activitatea științifică ce desfășoară (10), Articole publicate în reviste, în ordinea apariției (11), Publicațiuni științifice sau de altă natură (12). Din capitolul al doilea al „tabloului" privitor la starea civilă și materială, reținem că trăia din salariu. Încă nu se procopsise cu „ferma" de la Bălănoaia și nici cu casa din str. General Dragalina. Pe toate acestea le-a dobîndit după sosirea în țară de la studii a lui Dan Barbilian, cînd n-a mai trebuit să-i trimită bani pentru întreținere, cea mai mare parte a agoniselelor sale. Dar același „tablou" ne oferă și informația precisă în privința preocupărilor intelectuale ale lui Constantin Barbilian. Nici o colaborare la vreo revistă juridică ori

de altă specialitate. Nici un apetit în activitatea de a scrie, de a crea. A fost un practician al magistraturii, cu mîndria omului drept și incoruptibil. De altfel, nici teza sa de licență nu și-a tipărit-o. Singurele texte extraprofesionale care pot fi luate în discuție pentru a-i cunoaște îndeaproape personalitatea sînt scrisorile și, dacă nu le privim cu suficiență, tezele lui de la examenul de bacalaureat. ⟨319⟩

Marele său merit constă în susținerea morală și materială a lui Dan Barbilian—Ion Barbu, în modelarea instructivă și educativă a acestuia, în intransigența sa pe plan profesional și etic față de societate. Astfel, ordinul „Coroana României" cu grad de ofițer, primit la 10 mai 1911, pălește față cu meritul de bun părinte și sfetnic de taină ce i-a fost fiului său.

Se stinge din viață la 7 septembrie 1939, la Giurgiu, în str. General Dragalina nr. 6 (astăzi F. M. Dostoievski). Decesul a fost declarat, a doua zi, de Gheorghe Teodorescu, funcționar din str. Locot. Dumitrescu, o cunoștință a familiei, și verificat de dr. Ștefaniu. Certificatul de constatare a medicului s-a pierdut și nu cunoaștem cauza morții. Probabil trecerea în neființă pe neașteptate a fost provocată de o congestie cerebrală, frecventă la bătrîni. Împlinise deja vîrsta de 73 de ani. ⟨392, 1939, f. 154.⟩

3

Smaranda Barbilian a supraviețuit soțului doisprezece ani, în care vreme a traversat al doilea cataclism mondial. S-a născut, în Cîmpulung-Muscel, la 29 august 1872. Cu cîteva luni de zile mai înainte, la 30 aprilie 1872, murise tatăl ei Constantin Șoiculescu. S-a născut, deci, cînd familia era în doliu și în casă se instaurase o tăcere apăsătoare. Venirea ei pe lume fusese așteptată, dar nu dorită, paradox care îi va pecetlui întreaga-i existență. Stricase ordinea: pînă atunci Zinca Șoiculescu dăduse naștere la cinci băieți, iar Costantin Șoiculescu, care voia și o fiică, nu a avut prilejul să-și vadă nădejdea împlinită. În condițiile date, fetița constituia o a doua nenorocire a familiei. Pe de altă parte, prin decesul lui, Constantin Șoiculescu lăsa văduvă o femeie tînără, cu cei cinci fii minori și cu o naștere în perspectivă, fără nici un mijloc de trai, în afara pensiei, și nici un sprijin

de la altcineva. Părinții erau în vîrstă și săraci, iar socrii, decedați. În schimb, greutățile se înnodau unele după altele... Acest cerc fără ieșire a fost frînt de tînăra văduvă prin dragostea sădită copiilor, prin încrederea ce le-a imprimat-o să nu se teamă de privațiuni și de necunoscut. Smaranda și-a însușit tacit de la maică-sa caracteru-i dur. Dar a simțit din prima clipă de viață lipsa tatălui, în pofida afecțiunii cu care a fost înconjurată de mamă, de frații ei și, ulterior, de soț.

A urmat cursurile gimnaziale în orașul natal, continuînd să se cultive în familie.

Se căsătorise împotriva voinței mamei sale și oarecum condiționată. Nunta a avut loc la 11 mai 1894, la Cîmpulung-Muscel, cîteva zile înainte de numirea viitorului soț ca judecător. Cu timpul, Zinca Șoiculescu și-a dat seama că n-avea de ce regreta alegerea făcută de fiica sa.

Au locuit mai întîi la Rucăr, iar pe timpul cît a fost gravidă și după nașterea lui Dan, în preajma echinocțiului de primăvară, la 19 martie 1895, la Cîmpulung. La transferarea soțului în altă localitate, a simțit șocul dezrădăcinării. Pe urmă s-a obișnuit. A avut întotdeauna sentimentul nezdruncinat că este de folos ca soție și mamă. După decesul Zincăi Șoiculescu, a simțit apăsarea însingurării, resimțită și de fiu. De aceea, amîndoi s-au apropiat, fiecare pe alte căi, de Constantin Barbilian, refuzîndu-și aparent serviciile și micile atenții reciproce, ori acele legături indestructibile ce apar între mamă și fiu, mai ales că el era unicul copil în familie. În actul ei de deces, se află declarația cum că ar fi născut doi copii vii. ⟨392, 1951, 380.⟩ Dacă așa au stat lucrurile, cel de-al doilea fiu s-a născut după Dan și a decedat la vîrsta copilăriei prea fragede, iar trecerea sa prin viață n-a lăsat o urmă demnă de a fi menționată.

Era o femeie mîndră. Ochii erau albaștri-verzui, iar părul castaniu-roșcat. Înaintînd în vîrstă, devenise corpolentă, însă statura-i înaltă atenua aspectul acesta. Avea o privire temătoare și un zîmbet trist, ceea ce îi dădea un aer romanțios, plin de mister. Din pricina ascendentului intelectual și autoritarismului impus de Constantin Barbilian asupra lui Dan, între ea și fiu a existat, uneori, un baraj invizibil, sesizat și de cei din juru-le.

A supravegheat cu devotament și iubire pe fiul său cînd era mic și cînd devenise matur. A suferit mult, atît la bolile pe care le traversase el în copilărie și la tinerețe, cît și în

perioada nu tocmai lesnicioasă a obținerii unui loc stabil în carieră, în lumea culturii și a științei. La anii senectuții, cînd Dan se afla pe patul de spital al clinicii din Jena, ea aștepta veștile cu sufletul la gură, iar el, cunoscîndu-i firea, mereu îi dădea ghies soției să nu uite pe „bătrîna" din Giurgiu și s-o mai întrebe ce face. Stîngăcia Smarandei în a-și căuta și a lega prietenii și-a lăsat amprenta și asupra fiului.

Aveau preferințe comune pentru poezie și muzică. Vorbea arareori franțuzește, însă prefera romanele scrise în această limbă.

La sindrofiile de familie, pe care le organiza cu prilejul onomasticii ori al zilei de naștere, și numai atunci, cu o participare restrînsă, cînta cu vocea ușor voalată, fiind acompaniată la țiteră de soțul ei. Uneori vocea gravă a acestui om original, cu suflet de aur, o însoțea. Serătele lor muzicale au fost invocate exagerat în acuzațiile calomnioase adresate, la Bălcești, judecătorului, dar căutate și gustate de oameni plini de cumsecădenie. Așa au fost membrii familiei Fuiorescu din Coșești ori, la Giurgiu, familia doctorului George Procopiu, a magistratului Iulian Ionescu Gulian și a lui Marin Marinescu. Acesta era funcționar la serviciul tehnic al primăriei locale și un interpret la vioară prețuit de Constantin Barbilian. Le plăceau cu precădere ariile de operă, mai cu seamă din *Traviata* și din alte creații ale lui Verdi. Pasiunea pentru muzică, îndeosebi pentru cea clasică, i-a fost transferată și viitorului poet. În ultimii ani de viață ai lui Constantin Barbilian, serătele acestea aveau loc în casa încăpătoare pe care o ridicaseră, formată din camere mari și o bucătărie spațioasă, unde erau pregătite meniuri sofisticate pentru gusturi subțiri. Casa acoperită cu olane roșii sugera un decor grandilocvent.

„...profesiunea soțului meu ne-a făcut să trăim cît se poate de retrași — va scrie Smaranda, la 18 martie 1931, aceleiași Zoe Tutoveanu, verișoara lui Constantin Barbilian. Singura distracție este cinematograful, cînd avem un film bun. La București, ne ducem foarte rar, fiindcă, în urma războiului în care noi am pierdut toată gospodăria, muncim din greu ca să ne refacem, așa că bani pentru distracții nu prea avem. Orele libere le petrec citind. Dacă ai ceva cărți de citit, trimite-ne. Mi-ar face mare plăcere." ⟨404⟩ Din scrisoare, singura depistată pînă în prezent, putem desprinde nu numai trăsăturile ei de caracter, ci și preocupările,

aptitudinile și sentimentele predominante. De pildă, ca urmare a unei stupide întîmplări, Constantin Barbilian și-a fracturat brațul stîng, într-una din zilele geroase ale lunii februarie 1931. Ea a evitat să-i comunice fiului și nurorii necazul. „Copiii nici pînă astăzi nu știu despre acest accident. Am voit să-i scutesc de această amărăciune." ⟨404⟩ Cîteva rînduri mai jos, laudă frumusețea de caracter a fiilor preopinentei, Alexandru și Polidor Tutoveanu — ziariști reputați, repetîndu-i invitația de a-i vizita. Dar invitația pornită din dorința sinceră de a se cunoaște rămîne neîmplinită pentru totdeauna, din pricina opunerii vădite a lui George Tutoveanu, soțul lui Zoe Frasin, cum semna ca poetesă verișoara lui Constantin Barbilian. Cauza rămîne ascunsă în sipetul familiilor înrudite, iar presupunerile ar impieta memoria cuiva.

Smaranda Barbilian nu a fost o ființă mistică. Se ducea la biserică dintr-o anume datorie sufletească, la început, în tinerețe, față de sine și față de mama sa, dar și pentru că îi plăcea să creadă că este singurul loc de meditație profundă. Apoi, va merge cu soțul și fiul, iar de sărbători o lua și pe Chița. La anii senectuții, se ducea singură. Nici la ducere, nici la întoarcere nu vorbea cu nimeni. Trecea aproape absentă pe stradă și tot la fel răspundea la salut. Pregătise pe îndelete, împreună cu maică-sa, botezul lui Dan și a necăjit-o în adîncul sufletului faptul că fiul ei n-a primit, ca și ea, sfînta taină a nunții, soția lui fiind lutherană.

Cînd Dan s-a întors din străinătate bolnav, s-a speriat așa de tare, încît a încercat să-i facă Sfîntul Maslu pentru tămăduirea bolilor trupești și sufletești. S-a opus cu vehemență Constantin Barbilian. Și nici fiul nu ar fi fost ușor de lămurit să admită o atare „terapie". Să fi fost sfătuită? Să fi fost un impuls propriu? Nu avem de unde ști. Era în primăvara anului 1924, la puțină vreme după sosirea lui Dan din Germania, cînd Smaranda s-a dus în vizită la rudele din București. Se atașase mai mult de Zoe Nicolau, o verișoară paternă la care, în perioada școlarității și studenției, stătuse Dan în gazdă de mai multe ori. Locuia în str. Duzilor nr. 2 din mahalaua Popa Nan. Aveau ele vîrste apropiate și gusturi comune, iar Zoe arătase dragoste maternă față de Dan și îi plăcea să-l vadă jucîndu-se cu fetele ei — Mărioara și Gena, precum și cu fiul — Săndică, devenit ulterior ofițer de carieră. Cu mare greutate și-a dezlegat Smaranda baierile sufletului, povestindu-i necazul ei:

„— Am băiatul bolnav, Zoe, bolnav grav, i-a spus cu vocea înecată de lacrimi. Nu știu ce-o să ne facem cu el așa cum este. Cine știe ce viitor îl așteaptă...“

Zoe a consolat-o, plîngînd alături. ‹398›

Anii au trecut, iar Dan Barbilian s-a însănătoșit fără a i se face Sfîntul Maslu.

Smaranda continua să țină post în zilele sorocite de biserică, nu din pocăință, ca să omoare poftele trupești și să cîștige harul divin, ci din cumpătare.

Era o bună ortodoxă și în privința speranței și a iubirii. Credea că dacă faci bine, bine întîlnești. Credea în iubire pentru că este tendința originară și esențială a spiritului omenesc. Iubirea este viața veșnică ori îmbrăcămintea care le învăluie pe toate, le ține la un loc, le dă formă, este sufletul lor unitar, viața lor. Măsura iubirii este a iubi fără măsură, iar durata iubirii este a iubi veșnic și nelimitat.

Dar desăvîrșirea prin iubire va fi înțeleasă de fiul său altfel decît în morala ei centrată pe paradoxul sublim al dragostei creștine. El va încerca o restaurare a omului prin pasiune și voluptate. Iubirea pură a lui Ion Barbu va avea alte seve decît cele cunoscute din familie. Aceasta a fost și cauza principală a distanțării, la anii tinereții lui, de maică-sa.

După decesul lui Constantin Barbilian, Smaranda s-a închis și mai mult în sine. Fiul o vizita rar și din complezență, iar nora nu se arăta mai afectuoasă. Nici rudele apropiate nu se dădeau în brînci să vadă ce mai face. Cu timpul, grupul cunoștințelor se micșorase. Îi mai deschideau ușa Ecaterina Drăgoi, care a murit fată bătrînă, și Nicolae Buga, cel care i-a cumpărat casa la 1 decembrie 1949 ‹397›. Tot ei se vor îngriji să i se declare, la Primărie, decesul petrecut, în după amiaza zilei de 28 noiembrie 1951 și să-i facă cele de obște pînă la înhumare și după aceea. ‹392, 1951/380.› Murise în urma unei hemoragii cerebrale, datorată hipertensiunii arteriale de care suferea de mai multă vreme. Fusese îngropată alături de soțul ei, în cimitirul ortodox din Giurgiu, departe de locul nașterii, de muncelele ei dragi.

Dan venise singur la înmormîntare. A tras la hotel și imediat după ce mormîntul a fost taluzat și acoperit cu cele cîteva flori și jerbe, a luat primul tren spre București. Dădu impresia celor care îl știau că fugea de el însuși.

Intrarea în eternitate a Smarandei Barbilian s-a consumat într-o atmosferă apăsătoare. Se închisese definitiv cercul

unui destin care s-a frămîntat în sine și nu a fost resimțit decît ca un corp straniu (dacă nu străin!) de către cel căruia i-a dat viață și l-a învățat să rostească românește, rostire șlefuită în cristale unice și diamantine, asemenea celor făurite de tăriile galactice.

Mai tîrziu, la moartea fiului, Gerda Barbilian a deshumat-o și i-a strămutat rămășițele pămîntești, ca și pe ale lui Constantin Barbilian, în aceeași criptă rezervată lui Ion Barbu în perimetrul oamenilor de litere și de artă din cimitirul bucureștean Șerban Vodă, zis Bellu, unde a fost depus la 14 august 1961.

Erau, de-acum, împreună pentru totdeauna...

4

Părinții lui Dan Barbilian—Ion Barbu au oferit mediul propice dezvoltării sale ca poet, savant și gînditor, transmițîndu-i trăsături biogenetice caracteristice.

Pentru fixarea cadrului ereditar al lui Ion Barbu—Dan Barbilian sînt necesare unele precizări conceptuale de strictă utilitate în cunoașterea universului uman în general și cu care am operat în disociațiile noastre.

În procesul etnogenezei unui popor, a cărei matrice nu rămîne niciodată imuabilă și în care identitatea de sine se confundă cu conștiința originii comune, se cristalizează doar acele elemente distincte care îi dau originalitate inconfundabilă.

Astfel, descrierea spițelor de neam permite extinderea descoperirii și fixării conștiinței originare a unei familii în sfera conștiinței de sine a națiunii, întrucît punctul de plecare la aflarea geniului unui neam îl constituie studiul polivalent al devenirii uneia ori a mai multor familii.

Intrată în arena istoriei scrise a națiunii, o familie — prin unul ori prin mai mulții ei reprezentanți înzestrați spiritualiceşte — poate contribui activ la mersul înainte al societății. Însă conștiința originară nu poate fi luată ca o entitate statică, metafizică. Ea poartă pecetea epocilor istorice parcurse, modificîndu-se în forma și conținutul pe care îl vehiculează după necesitățile progresului social. Încărcătura rațională, ideologică, afectivă, estetică etc. nu piere. Din contra, catalizează ideile, idealurile și sentimentele proprii, transmițîndu-le

trunchiului comun — naţia din care face parte — în raport direct de voinţa de transformare pe care o moşteneşte. Starea de latenţă devine o măsură de priveghere fără nici o participare de culme la manifestările interne care depăşesc nivelul obişnuit. Cu alte cuvinte, dar din aceeaşi perspectivă, starea de latenţă păstrează trăsăturile specifice comunităţilor din propria încrengătură, conjugînd în juru-i personalitatea de bază, personalitatea-modúl.

Punctul final al treptelor genealogice este conştiinţa istorică.

Descrierea arborelui genealogic al lui Ion Barbu-Dan Barbilian a fost structurată, date fiind complexitatea domeniului şi tentaţiile multiple de apologetizare, pe ideea naturii relaţiilor de fixare şi transmitere a moştenitului şi de realizare a sferei mediului, pentru a face deosebirea netă de înnăscut, indicatorul real al creativităţii şi cel de al treilea şi ultim element al „ecuaţiei ereditătii". ⟨212; 256⟩

Investigarea complexă a fabulosului laborator al universului ereditar de la întîia celulă pînă la om (el însuşi o celulă în oceanul cosmic) cade însă în sarcina geneticii. Ea va schimba, probabil, conceptul ontologic despre om. ⟨256⟩ Omul, iar în cazul nostru personalitatea, este o parte a „experienţei evolutive", avînd aceleaşi caracteristici structurale care condiţionează, în final, apariţia geniului.

Descrierea arborelui genealogic în discuţie a constat în descifrarea dialecticii interne a arhitecturii lui, în scopul deliberat de a caracteriza etnotipul familiilor înrudite cu personalitatea de bază (= personalitatea-modúl), străbunii lui Ion Barbu-Dan Barbilian. Este demersul antropologic care se bazează pe conceptul de cultură ca totalitate a experienţei umane acumulate. De aceea, apreciem arborele genealogic (= subsistem) ca o constelaţie proprie şi comună unei societăţi etnice (= microsistem), care nu are nimic din „ens entium", fiind doar un „amor fati", o reflectare în sine a matricei stilistice a poporului (= sistem), cu calităţile şi defectele acestuia, respectiv condiţia umană esenţială (= genul proxim). Realul istoric este împărţit doar într-o suită infinitezimală de straturi care intră succesiv în existenţă. Ignorarea patrimoniului genetic şi social din prezentarea unei personalităţi este o aberaţie de la normele şi metodele de cercetare globală a ştiinţelor sociale moderne, inclusiv a istoriei literaturii ori a istoriei ştiinţei.

Îndoielile mărturisite deschis nu anulează faptul că influența datului ereditar și ambiental asupra capacităților cognitive ale unui „subiect strălucit" de descendenți *inbred* închide inelul de aur al continuității istorice de sînge și aptitudini a unei comunități (familie, națiune, popor).

Tratamentul politico-afectiv care a fost aplicat pînă în prezent biografiei lui Ion Barbu-Dan Barbilian ne-a determinat să propunem un alt punct de vedere în introspecția vieții lui ca realitate psiho-socială. De aceea, cercetînd obiectiv un vast cîmp documentar, am ajuns la anularea ori atenuarea peremptorie a pistelor false lansate de unii-alții, de către el însuși sau soția sa ⟨194, II, p. 9, 13⟩, din (ne)dorința de publicitate a informațiilor cu caracter mai mult sau mai puțin intim, însă necesare la conturarea personalității și creativității lui.

PARTEA A TREIA

TINEREŢEA LUI ION BARBU-DAN BARBILIAN

TINEREȚEA LUI ION BARBU-DAN BARBILIAN

1. Naşterea. 2. Copilăria. 3. Şcoala primară. 4. Anii de gimnaziu. 5. Anii de liceu. 6. Facultatea şi războiul. 7. Consacrarea literară. 8. Specializarea în străinătate. 9. Revenirea în ţară. 10. În loc de încheiere (IV).

1

Primăvara întîrzia să intre cu horbota ei triumfală în oraşul dintre muncele.

Constantin Barbilian îndesise numărul călătoriilor Rucăr-Cîmpulung. Apoi, îşi luase cîteva zile de concediu. Smaranda aştepta cu stoicism clipa cînd avea să nască, iar el voia să fie în apropiere pentru orice eventualitate.

Şi iată că mult speratul eveniment s-a petrecut într-o zi năbădăioasă. Odată cu înserarea, se stîrnise din senin un viscol năprasnic. Uşile şi ferestrele jucau în tocuri, copacii erau aplecaţi cu putere la pămînt, iar fumul din hornuri abătut în vetre. Înainte de miezul nopţii, fătul mult aşteptat a dat primul strigăt. Fusese un strigăt plăpînd, dar biruitor. Moaşa, o femeie corpolentă, ieşi în pragul uşii deschise şi, arătîndu-l tatălui nerăbdător, care aprindea ţigară după ţigară în aşteptarea momentului, rosti cuvinte de ursitoare: „E băiat, boierule, şi o să aibă noroc: s-a născut cu o căiţă în cap“ ⟨194, I, p. 16—17⟩. Cu toţii ştiau că, în credinţa populară, naşterea cu căiţă (cu o pieliţă pe cap) prevesteşte fătului o soartă deosebită în viaţă. Se pregătiseră să întîmpine şi o asemenea naştere, îngrijindu-se de respectarea unor străbune obiceiuri de-ale locului, cum ar fi acela de a avea o pisică în locuinţă, iar pe una, prima dintre cîte vor mai urma, Chiţa o sufocase de moarte, cînd o adusese de la Rucăr în casa din strada Gruiului, unde era aşteptată cu sufletul la gură de stăpînele ei. Stupoarea provocată atunci de întîmplarea nefericită, interpretată ca semn rău, de-abia acum aşezase inimile la locul lor. Istovită de durere, după ce auzise că-i băiat şi cu căiţă pe cap, tînăra mamă a aţipit, iar tatăl ho-

hotea de fericire. Afară, răzbunarea iernii dădea semne de ostoire. Moașa și ajutoarele își vedeau de lucru cu febrilitate sub privegherea justificată a Zincăi Șoiculescu care se pierduse și ea oarecum cu firea la vederea nepotului.

Era duminică 19 martie 1895, stil vechi, orele 10 seara ⟨390, act. 125.⟩

A doua zi dimineața, cerul deveni senin și vîntul se oprise de-a binelea. Prin casa familiei Constantin Barbilian se pășea doar în vîrful picioarelor. Impetuosul tată, care nu închisese nici un ochi toată noaptea, adormi spre ziuă pe un scaun. Cînd s-a trezit din somn, și-a felicitat soția din ușă, a îmbrățișat cu privirea micuțul prunc din leagăn și a plecat în oraș, ca împins de un resort nevăzut, să-l înscrie în scriptele de obște, de parcă i-o lua altcineva înainte. Mergea însoțit de doi tineri ofițeri pe care i-a invitat de la cazarmă, la club, ca oameni de onoare, pe la orele 11 a.m., pentru a participa ca martori și prieteni la declararea nașterii fiului său, sub numele de Dan, consemnată de ofițerul de stare civilă al Primăriei orașului Cîmpulung. Cei doi tineri ofițeri se numeau Gh. Poinăreanu și Gh. Malaka.

Cînd la ora prînzului s-a întors din oraș, judecătorul a găsit casa plină de musafiri. Îi veniseră în vizită prieteni și cumnații săi Gheorghe, Dumitru și Sache, frații Smarandei. Cheful nu a contenit decît în zorii zilei următoare, cînd Constantin Barbilian s-a urcat obligat într-o trăsură și a plecat la Rucăr, unde îl așteptau treburile cotidiene ale judecătoriei de ocol din plaiul Dîmbovița.

Împlinind o jumătate de an, lui Dan Barbilian i-a fost imortalizat chipul ce-i ieșea de sub o scufă de bebeluș. Era ținut în brațe de doica sa îmbrăcată cu tradiționalul costum muscelean, brodat cu motive florale în fir de mătase. ⟨110⟩

Numele de Dan ce i-a fost dat nu se întîlnește la nici unul dintre strămoșii lui, ca să fi existat vreo tradiție onomastică, dar nici o explicație din familie ori din altă parte nu a fost oferită vreodată privind felul alegerii lui și ce i-a determinat pe părinți să-l boteze astfel. Indiferent de etimologie și de apartenență la vreun calendar, numele de Dan nu i-a repugnat purtătorului său precum cel de Barbilian care, după cum ar fi susținut el, ar avea ceva lăutăresc în pronunție. ⟨194⟩ Se pare că, totuși, numele de Dan le-a fost inspirat lui Constantin și Smarandei Barbilian de eroul romanului publicat

de Al. Vlahuță în cursul anului 1894, scriere cu vogă în epocă, reprezentînd tipul inadaptabilului învins de o societate nedreaptă, deși era cinstit și capabil. Pînă într-un anume punct, Dan Barbilian îi va împărtăși oarecum destinul.

În pofida informațiilor certe și incontestabile oferite de înscrisul oficial la serviciul de stare civilă, surprind relatările referitoare la data și locul nașterii lui Dan Barbilian susținute de unii-alții. În privința datei, neconcordanța din volumul de amintiri pe care i l-a dedicat soția sa, atît în prima ediție ⟨194, I, p. 16⟩ cît și în a doua, că s-ar fi născut în ziua de 18 martie 1895, a fost preluată de Dumitru Baciu, de exemplu, în cartea lui dedicată istoriei locurilor și oamenilor Cîmpulungului. ⟨190, p. 105.⟩ Cît privește locul nașterii, știindu-se că părinții locuiau la Giurgiu, a fost considerat giurgiuvean ⟨267, I, p. 36; 123⟩, ori rucărean, pentru că, în anul nașterii, tatăl său a fost acolo judecător. De aceea, Societatea culturală înființată în Rucăr, la 24 ianuarie 1971, poartă numele de Ion Barbu. ⟨259, p. 314—315.⟩ Sînt speculații gratuite, dintre cele care nu cruță niciodată pe cei sortiți să poarte nimbul legendei!

Sfîrșitul de secol dădea sentimentul plenitudinii ca ștafetă a generațiilor, fiind prag de start spre alte căi, cu alte țeluri și speranțe.

Cine poate să știe cum va arăta încă de la naștere destinul cuiva?!

Fără a exagera în interpretarea semnelor naturii, chiar de la apariția lui Ion Barbu—Dan Barbilian pe lume și fără a apela la tălmăcirile horoscopice, nu putem trece cu vederea că anotimpul preferat de el a fost primăvara și că era un nocturn iremediabil.

2

Ion Barbu—Dan Barbilian a petrecut anii copilăriei în diferite localități datorită periplului profesional al tatălui său, aflat la cheremul intereselor oculte ale superiorilor din Ministerul Justiției. De aceea, copilăria lui n-a fost limitată la un anume spațiu geografic, la un anume mediu etnografic specific locului de naștere și la alte situații caracteristice care se conjugă în asemenea împrejurări definitorii. Nestatornicia din copilărie i-a afectat fermitatea relațiilor cu prie-

tenii și colegii de-a lungul timpului. A rămas, totuși, apropiat pînă la adînci bătrînețe de unii dintre copiii de atunci: Nicu și Traian Fuiorescu, cunoscuți la Stîlpeni ori Al. Rosetti și Mihail Vlădescu, la Cîmpulung.

Trei fotografii făcute pe cînd avea 3—4 ani, reprezentîndu-l tot în atîtea ipostaze (una în picioare, celelalte, șezînd pe un scaun) luate în aceeași zi și la același fotograf, îl prezintă pe Dan purtînd plete cu breton și îmbrăcat într-o rochiță albă, cu volănașe și danteluțe. Ochii vii și scormonitori, fața ovală și buzele conturate prefigurează trăsăturile fundamentale ale fizionomiei sale de la vîrsta maturității. ⟨205, p. 131; 110.⟩

Odată, tot în acei ani îndepărtați, de dinaintea împlinirii vîrstei de cinci ani și a rostirii cursive a cuvintelor, Dan se afla cu părinții în vizită la Poinărei-Corbi, locul de baștină al Haritinei Șoiculescu, soția Unchiului Sache. Găsindu-și de joacă în lada cu făină de porumb, este surprins de Haritina și, pentru că ea îi administrase pe moment o corecție, o umplu cu mălai. Pe vremea aceea feerică i se spunea Gălică, după pronunția infantilă a numelui pe care îl purta Gheorghe Șoiculescu, fratele mai mare al Smarandei, un tip cunoscut pentru șaga și ghidușiile lui inimitabile. Era institutor și purta porecla de Șóșó. Există o amintire redată de Dan în versuri, constituind una dintre rarele evocări autentice ale primilor ani ai copilăriei: „Împărătească, ce doar în tiară argint ai, / Muiat odată în aur, din lada de mălai, / De către un sperios, nițel cam mut Gălică / — Care-și primea pedeapsa pe loc (ce zău nu strică): — / Aceste mîini, aceleași, cu dragoste-ți dedică / O carte încuiată, pe scurt: — cabalistică, / Nedemnă vai! de firea și hazul lui Gălică.“ ⟨207⟩ Versurile reprezintă, totodată, dedicația făcută Haritinei Șoiculescu, în aprilie 1961, pe un exemplar al tratatului *Grupuri cu operatori* (Editura Academiei Române, București, 1960). Aceste versuri ne scutesc de a apela, cu rezervele necesare, la cele cuprinse în poema *După melci*, în care declarațiile: „Mă brodisem și, hoinar“, „Eram mult mai prost peatunci...“ ori „Eu voinic prea tare nu-s“ sînt simple reflecții poetice, iar pădurea, „cînd Păresimi da prin lunci“ o imagine ipotetică a întîilor săi pași în viață.

Dar amintiri din cea mai fragedă copilărie, de la Bălcești, de pildă, au fost evocate verbal cu diferite prilejuri, și după ani, însăilate de soția sa unele după altele, nu fără a ne trezi

anume suspiciuni asupra veridicității lor: masa plină de portocale, resfirînd lumini galben-aurii în întreaga cameră; plimbările cu tătîne-său de mînă la podul de peste apa Argeșului, atras de susurul și sclipirile rîului; jocul lui Catîr, întîiul său cățel, căutînd pietricele aruncate în apă; strălucirea de licurici în noapte a ferestrelor colibelor țărănești, departe în spatele casei. ⟨194, I, p. 18—19⟩. Mai sînt și altele, la fel de nesemnificative, întrucît sînt prea comune și prea lipsite de interes în ceea ce privește conturarea unor viitoare trăsături de caracter ori preocupări. Ele puteau tot la fel de bine să fie povestite de părinții săi și, reluate ori de cîte ori a venit vorba de vremea petrecută la Bălcești, să se transplanteze ulterior în amintirea lui Dan. E posibil să fi fost însușite ca atare, ca să împingă involuntar către vîrsta de trei ani primele sale întîlniri pe cont propriu cu viața. Îndoiala noastră pornește de la erorile găsite în narațiunea soției care, pe aceeași pagină, se repetă, situînd Bălceștii de pe Topolog pe Argeș. ⟨194, I, p. 18—19.⟩ Ceea ce este sigur e că nu Argeș trebuie citit, ci Topolog, același Topolog din inspirata *Baladă a morții* datorată lui George Topîrceanu.

Este interesantă opțiunea de mai tîrziu a lui Ion Barbu—Dan Barbilian pentru oraș, pentru viața conglomerației și diversității urbane, deși primii ani ai copilăriei s-au desfășurat în mediul rural, iar Cîmpulungul Muscelului părea atunci mai mult un sat mare, în pofida demnității istorice de întîia capitală a Valahiei ori de reședință de vară a protipendadei românești de la începutul veacului nostru. Astfel că „cei șapte ani de-acasă" sînt petrecuți la Cîmpulung, Rucăr, Topoloveni, Bălcești și Stîlpeni. Va reveni din nou la Cîmpulung, unde va urma primele două clase primare, între 1902—1904, și continuă cu stabiliri intermitente la Dămienești și Stîlpeni (unde va urma ultima clasă a cursului primar), la Pitești, Cîmpulung, Giurgiu (numai în vacanțe) și București, în anii liceului și studenției, Botoșani, Bîrlad, Huși și Iași, în anii războiului, apoi Göttingen și Tübingen, în Germania, și iarăși Giurgiu, pentru scurt timp, după care, din 1926, Bucureștii pînă la sfîrșitul vieții. Fără a mai aminti orașele prin care a călătorit ca turist ori la congrese și conferințe, periplul lui Ion Barbu—Dan Barbilian este pe atît de întortochiat, pe cît de contradictorii i-au fost manifestările personalității. I-au plăcut călătoriile, însă în tovărășii restrînse, dacă nu solitar.

Cu timpul, amintirile copilăriei se înmulțesc îndeosebi despre anii de școală, ajutîndu-ne la conturarea în germene a personalității ce avea să se impună în toată deplinătatea ei atenției generale la vîrsta maturității.

3

Anii de școală primară ai lui Ion Barbu—Dan Barbilian coincid cu schimbările aduse, de cinci ori în mai puțin de un deceniu (12 iulie 1901, 25 aprilie 1903, 10 martie 1904, 7 iulie 1905 și 28 martie 1908), Legii asupra învățămîntului primar și normal primar ⟨164, 2/2.04.1904⟩, sancționată la 29 aprilie 1896.

Dan Barbilian este înscris, în anul școlar 1902—1903, ca elev în clasa întîi la Școala primară de băieți nr. 1 din Cîmpulung în care va urma cursurile primelor două clase. ⟨321, 832, f. 6, 56, 125.⟩

Învățătorul său din clasa întîi primară, N. Anastasescu-Ghica era din Rucăr. ⟨146, p. 254.⟩ Face politică liberală. Devine primar al comunei Rucăr, între 1914—1918, cînd conduce lucrările de reparație radicală a școlii din localitate, ridicîndu-i un etaj, și începe îndiguirea Rîușorului, precum și amenajarea grădinii publice. La stăruința lui, a luat ființă în comună un spital, o farmacie ș.a. În 1922, cînd Ion I. C. Brătianu devine șef de guvern, este numit prefect de Muscel.

Dan Barbilian învață, în clasa a II-a, cu Ioan N. Ionescu. Cînd în anul 1905, C. G. Mielcescu a fost numit revizor școlar de Argeș, iar G. Ionescu, revizor de Muscel, acesta din urmă, printr-o adresă din 26 februarie 1905, îl va recomanda ministerului ca director al Școlii primare nr. 1 din Cîmpulung pe N. Anastasescu-Ghica în locul lui Ioan N. Ionescu „înaintat în vîrstă și mult ocupat cu lucrările cantinei școlare ca casier". De prisos va protesta el împotriva acestui act samavolnic, deși în cei 27 de ani ca funcționar al statului n-a avut „nici o admonestare primită de la superiorii mei". ⟨323, 295, f. 7—8.⟩

Dar despre institutorii lui, Dan Barbilian nu va face nici o însemnare la anii maturității. Ceea ce știm e că elevul obținuse în acei ani rezultate foarte bune la învățătură, în arhiva familiei se păstra diploma de premiant în clasa I și o fotografie care a imortalizat momentul — un băiat fi-

rav, cu coroniţa pe cap. Aflînd de succesul fiului, repetat şi în clasa a doua, Constantin Barbilian se va adresa de la Dămieneşti—Roman soţiei sale printr-o scrisoare plină de afecţiune: „Sînt beat de fericire, sărută-l dar pentru mine de mii şi mii de ori şi felicită-l. Du-te cu el la împărţirea premiilor şi fii mîndră de aşa mîndreţe de băiat care ne-a făcut atîta cinste...“ ⟨194, II, f. 25.⟩

Potrivit programei analitice, numărul de ore săptămînal era de 23: în clasa I avînd ca materii de învăţămînt religiunea, limba română (scrierea şi exerciţii gramaticale, citirea, exerciţii de memorie şi de liberă reproducere, exerciţii de compunere), aritmetica şi geometria, exerciţii de intuiţie, cîntul, şi exerciţii corporale, iar în clasa a II-a, în plus, istoria geografia, caligrafia şi desenul, cu modificarea numărului de ore repartizate fiecărui obiect în parte. ⟨160, p. 3717—3718.⟩

Printre colegii săi din clasa I nu s-a numărat Al. Rosetti-Bălănescu, care a luat examenul în particular cu media 6,47, la Şcoala urbană nr. 3 din Cîmpulung, al cărei director era I. Calangiu. ⟨321, 281, f. 90—91.⟩ Şi în clasele următoare a fost pregătit în familie, asemenea fratelui său Petre ori lui Mihail G. Vlădescu. ⟨323, 1283, f. 8—10⟩. Cu Dan Barbilian vor susţine examenul de absolvire a şcolii primare, în particular, în 1906.

Anii de peregrinări de pînă în 1900, la Bălceşti şi Stîlpeni, i-au determinat pe cei doi soţi Barbilian să înstrăineze casa de zestre a Smarandei din str. Gruiului, acolo unde se născuseră fraţii şi fiul ei. La revenirea în oraş, la 12 august 1900, s-au stabilit cu chirie în casele unei rude mai de departe, Pop, din str. Negru Vodă nr. 192, la cîteva case de cea a Nanilor, de la nr. 184. Aici a locuit familia Barbilian pînă la 13 mai 1904, cînd a luat iarăşi drumul pribegiei. Aici, printre alţi tovarăşi de vîrstă şi de joacă, s-au numărat Zincuţa Pop — fiica proprietarului şi Mişu Tănăsescu —cunoscutul poet de mai tîrziu Mihai Moşandrei, nepotul unui alt poet, Dimitrie Nanu. Locul de joacă era grădina cu pomi fructiferi, cu tufe de coacăze şi zmeuriş, dar şi curtea casei flancată, ca orice casă de gospodar muntean, de grajduri şi hambare, în ale căror poduri îndesate cu fîn copiii se simţeau şi mai bine, fiind nestingheriţi de privirile iscoditoare ale adulţilor. Cînd se săturau de v-aţi ascunselea, treceau în curtea Nanilor. La anii senectuţii, Mihai Moşandrei şi-l aminteşte pe Dan Barbilian ca pe „un copil de o excepţională

frumusețe, cu ochii mari verzi și expresivi, cu obrajii albi de un frumos oval și care contrastau cu părul întunecat și abundent. Fire mai mult tăcută și visătoare, iubea leagănul cu sfori groase, ce la noi atîrna veșnic de ramurile unui mălin bătrîn. Îmi amintesc că îi plăcea mai ales să colecționeze tot felul de limace și melci, cărora le descînta după cunoscutul cîntec popular de joacă al copiilor". ⟨268⟩ Amintirea din urmă privitoare la pasiunea colecționării de limace trezește bănuiala că este mai mult un reflex intelectual al lecturii poemului *După melci*, decît o realitate a anilor de atunci.

Clasa a treia o va pregăti în satul Dămienești-Roman, unde Constantin Barbilian a îndeplinit funcția de judecător de ocol, între 13 mai 1904—7 septembrie 1905. Constantin Barbilian îl va invita să-și aducă și cățelul preferat: „Fără Mis nici să nu veniți. Vezi că Ica [n.n. Smaranda] are să te ocărască, tu însă să-i spui că este voința mea." ⟨194, II, p. 25.⟩ Pasiunea lui Dan Barbilian pentru cățel va căpăta aspecte maniacale. Îi judeca pe oameni după modul cum se purtau față de cîini și reacționa în consecință. (Toată viața va purta în haine mirosul specific al acestor animale sesizabil de oricine îi stătea în apropiere.)

Învățătorul lui Dan Barbilian din clasa a treia se numea Ioan Dimitriu, un înzestrat cadru didactic de tip haretian. Școala funcționa într-un local impropriu. Ca diriginte (director) al școlii, Ioan Dimitriu se adresează de nenumărate ori, pe cale ierarhică, superiorilor săi pentru a lua măsuri imediate în vederea construirii unui nou local de școală.

Amintirile lui Dan Barbilian întregesc cu multe amănunte portretul moral al învățătorului său, atmosfera plină de feerie a copilăriei: „Lecțiile dumitale, mai ales cele de istorie, îi va scrie el după 37 de ani, școala din capul tîrgului, scenele din Alecsandri pe care le organizai cu elevii mai răsăriți. Ți-aduci aminte? «Eu sînt Șoldan Viteazu / De acolo, de la Breazu, / Soldat de oaste nouă / Voinic însă cît nouă»... ? Pe urmă, jocurile ritmice la care ne obligai, punîndu-ne să cîntăm: «Iaca așa, așa, așa țăranii cîmpul secera»". Evocînd acele întîmplări, Dan Barbilian se arată conștient că fostul lui dascăl a „predicat nu numai cu vorba, dar și cu fapta. Tată-meu chiar îmi vorbise, încă de pe atunci, de nemaiauzita carieră militară, de gradele pe care le-ai luat pe cîmpul de luptă în trecutul război [n.n. — primul Război Mondial] pe care-l începuseși ca simplu sublocotenent. Sînt cum nu

se poate mai mîndru de a fi învățat istoria de la un astfel de om, el însuși creator de istorie". ⟨194, I, p. 26—27.⟩

Într-adevăr, Ioan Dimitriu a avut o frumoasă activitate didactică și obștească, fiind, la nivelul intelectualității rurale locale, o personalitate de prim rang, de o înaltă conștiință profesională și cetățenească.

Între anii 1908—1910, Ioan Dimitriu se numără printre fondatorii și conducătorii unei gazete locale. ⟨322⟩ Este vorba de *Dascălul poporului*, o gazetă bilunară a cărei redacție se afla în comuna Negri-Roman, iar direcția și administrația la Dămienești.

Paralel cu activitatea publicistică, Ioan C. Dimitriu își va aduce contribuția și pe tărîm editorial, fiind autorul unor interesante lucrări cu caracter didactico-pedagogic.

Dar în timpul cînd Ioan C. Dimitriu era învățătorul lui Dan Barbilian, nu putea nimeni să știe curba evoluției intelectuale și sociale a celor doi. „Mi-aduc aminte — scrie din Roman, la 20 octombrie 1942, Ioan C. Dimitriu fostului său elev — de lecțiile ce le făceam cu d-ta acasă și acum parcă te văd un băiat năltuț, voinic, drăguț, cuminte și mult silitor, calități datorate părinților d-tale, oameni superiori în adevăratul înțeles al cuvîntului și cari se ocupau de singurul lor copil cum mai rar am mai văzut." ⟨194, I, p. 27—28.⟩ În anul așternerii pe hîrtie a acestor rînduri de răspuns, autorul lor împlinise 67 de ani. Nu-i venea să-și creadă ochilor citind scrisoarea plină de recunoștință a unui fost elev „mai ales cînd contribuția mea a fost atît de puțină și în atît de scurtă durată".

Pregătit în mod temeinic, Dan Barbilian s-a prezentat, însoțit de tatăl său, la examenul de fine de an școlar, pentru a promova clasa a III-a în particular, la Școala primară de băieți din Roman. În Catalogul de copii pregătiți în familie sau în institute private recunoscute de stat și care au depus examen de fine de an la comisiunea examinatoare instituită la Școala primară de băieți din Roman, sesiunea iunie 1905, figurează al 28-lea din cei 46 de elevi înscriși pentru a trece examenul de clasele I—IV. Majoritatea lor proveneau din oraș. Taxa de înscriere — 40 lei. Președintele comisiei de examinare a fost I. Athanasiu, directorul școlii, iar examinatori, învățătorii ei. Din Dămienești, mai era o elevă — Cornelia I. Popovici — pregătită în familie care a dat examenul pentru clasele I și a II-a. Pentru clasa a III-a, s-au înscris patru candidați care au promovat cu toții. În dreptul

lui Dan C. Barbilian, din lapidara însemnare a răspunsurilor în rubricile catalogului, desprindem că s-a pregătit „în școala statului", fiind născut în „Cîmpulung-Muscel" la „19 martie 1895", înscris cu certificatul nr. 3/1905 al Școlii nr. 1 de băieți din Cîmpulung, de naționalitate și religie ortodoxă, avîndu-l reprezentant legal pe C. Barbilian, domiciliat în Dămienești și că a fost declarat „promovat" cu media generală 9,56. ⟨323, 1297, f. 28—31.⟩

În același timp, la Cîmpulung, în fața comisiei de examinare prezidată de Emil Procopiu, se prezentaseră, printre alți candidați pregătiți în familie, Alexandru P. Rosetti-Bălănescu (n. 20 octombrie 1895) și Mihail G. Vlădescu (n. 3 septembrie 1895) obținînd mediile generale de 8,33 și, respectiv, 8,21. ⟨323, 1283, f. 8—10.⟩

Ajuns acasă, Dan Barbilian a fost sărbătorit de întregul grup de prieteni ai familiei.

Vacanța de vară și-a petrecut-o la Cîmpulung, cu dese descinderi la Rucăr.

În toamnă, la 7 septembrie 1905, tatăl său este transferat (permutat) la Judecătoria de Ocol Stîlpeni-Muscel. ⟨149, p. 104.⟩ Amintirea zilelor petrecute la Dămienești va stărui pînă în ultimii ani ai lui Dan Barbilian, deși el nu va mai călca decît o dată pe acele locuri ale copilăriei, în anul 1908, cînd a luat parte la înmormîntarea învățatului Ion Ionescu de la Brad.

Reîntors la Stîlpeni, judecătorul Constantin Barbilian va proceda, ca la Dămienești, cu instrucția fiului său, dîndu-l să frecventeze cursurile școlii din localitate, cu îngăduința lui Victor I. Busuioceanu, un tînăr învățător de 27 ani, ambițios și nu mai puțin dotat decît dascălii precedenți ai lui Dan Barbilian, însă mai modest și cu alte șanse în viață. ⟨154, p. 207.⟩

Anul școlar 1905—1906 a fost pentru Dan Barbilian plin de eforturi.

Între zilele de 11—13 iunie 1906, susține în particular examenul de absolvire la Școala primară de băieți nr. 1 din Cîmpulung. Obține media generală 9,69, după ce la limba română i s-a dat nota 9,82, la matematică — 9,50, iar la celelalte obiecte — 9,94 (științele fizico-naturale) și — 9,50 (dexterități). I s-a eliberat certificatul de examen nr. 3653/15 iunie 1906, semnat de întîiul său învățător. ⟨110, p. 313—314; 324, 300, f. 14.⟩

În casa barbilienilor, se dădu masă mare. Cuvintele de laudă adresate lui Dan Barbilian erau meritate. Singurul neliniștit era judecătorul. La ce gimnaziu va urma fiul său clasa întîi? Nu voia să admită opinia Smarandei ca Dan să se pregătească în particular. Băiatul trebuia să dea piept cu viața, cu viața adevărată, departe de casă și familie. Pentru a trăi adevărat, nu trebuie făcută nici o concesie!

4

Dan Barbilian este înscris, în clasa întîi gimnazială, la Liceul „I. C. Brăteanu" din Pitești. Stătea în gazdă în casa domnișoarelor Cutcudache de pe str. Egalității, în care mai locuiau un avocat „personagiu transcendent", un neamț „întunecat și nesimpatic", Mincă Ștefănescu „fire deschisă și prietenoasă" și un alt elev „grec de felul lui". ⟨194, I, p. 35.⟩ Împărțea camera cu Stelian Rădulescu, elev în clasa a VII-a, al cărui cirac s-a considerat în ale învățăturii umaniste: „Dumitale îți datorez, va mărturisi poetul mai tîrziu, cunoștința celor dintîi versuri latinești (din *Eneida*) pe care mi le traduceai și mie, și puțin a lipsit (poate clasa a II-a la Liceul „Brătianu" și influența dumitale) ca să devin umanist, clasic și nu modern". ⟨194, I, p. 33.⟩

A fost un an greu pentru tînărul școlar, dar și pentru întreaga țară. Izbucniseră răscoalele țărănești din primăvara lui 1907. În acest an școlar nici un gimnaziu, liceu ori altă instituție de învățămînt nu va publica propriul anuar. Și alte acțiuni, mai mult ori mai puțin similare, vor fi reduse sau anulate. Restricțiile economice se extind și în alte activități. Autoritățile s-au mișcat și ele, reașezîndu-se. Guvernul căzuse. Noul guvern, avîndu-l ca ministru de justiție pe Toma Stelian, a procedat la remanieri nu numai în administrație, ci și în magistratură. Acestui lucru i se datorează și transferarea lui Constantin Barbilian, la 5 aprilie 1907, de la Stîlpeni la Tribunalul muscelean din Cîmpulung.

Dan Barbilian stătea ca pe ghimpi la Pitești. Era pentru prima dată cînd părăsise cuibul părintesc. Părea că este într-o lume potrivnică, care îl dușmănește numai pentru că nu-i de-al locului. A aflat vestea neașteptată, despre mutarea părinților din nou în Cîmpulung.

Locuiau acum, cu chirie, în casa lui Ghiță Ghioculescu, situată în apropiere de centrul Cîmpulungului și așezată în mijlocul unei curți mari cu pomi fructiferi, răzoare de

arbuști și flori. Casa avea geamlîc, fiind însorită în permanență. Cînd au ajuns aici, în prag îi aștepta Zinca Șoiculescu care, mai mult decît oricine, a suferit de lipsa lui Dan cît a stat la Pitești, presimțindu-și parcă sfîrșitul. Nici nu începuse anul școlar, cînd ea, mama Puia cea adorată și înțeleaptă, și-a dat obștescul sfîrșit. Era un septembrie călduros, de culoarea aramei. De atunci, Dan Barbilian și-a umplut serile cu povești și întîmplări de demult, dar și cu propriile vise și închipuiri tălmăcite într-un fel al său: „Ai văzut? Muri o stea. / Ca o smeură mustea". ⟨64⟩ O altă stea, dar nu vestind strigoii din chemarea mosorului, ci ieșirea din vîrsta copilăriei i se arătă, după ce-i văzu năluca lui Haivada Selim, intrînd în noapte: „Și-o stea ilic de umbră cusu cu ibrișin" ⟨62⟩, apoi veniră alte stele, cu alte vești.

Constantin Barbilian cumpără *Enciclopedia științelor, artelor și meșteșugurilor*, inestimabilă creație spirituală ⟨122⟩, de care fiul său s-a îndrăgostit fără nici o rezervă, potolindu-și din plin setea de cunoaștere. La început, l-a cam speriat mărimea și mulțimea volumelor, dar găsind în ele sursa inepuizabilă de cunoștințe de care avea nevoie, ajunse s-o considere ca pe un alt membru al familiei. (Tot „membri" ai familiei erau considerați și cîinii!)

Așa s-a făcut că Dan Barbilian va urma cursurile celorlalte trei clase în urbea natală, la Gimnaziul „Dinicu Golescu", fiind alături de părinți și de Chița, de tot ce ținea de casă și familie.

În anii școlari 1907—1910, personalul didactic al Gimnaziului „Dinicu Golescu" era eterogen. Deși o parte dintre profesori erau titulari, aveau catedrele în alte instituții școlare din țară ori chiar în Cîmpulung, fiind doar detașați aici. Ceilalți erau suplinitori. Cu timpul, situația s-a ameliorat.

Atmosfera școlară cîmpulungeană i-a oferit prea tînărului neofit o bază instructiv-educativă solidă.

În clasa a doua gimnazială, Dan Barbilian se număra printre cei 39 de elevi înscriși la începutul anului școlar. Pe parcurs, șapte s-au retras, iar, la finele anului, doisprezece au fost declarați repetenți și zece corigenți la unul ori două obiecte. Promovaseră direct doar nouă elevi, primii trei fiind: Dan C. Barbilian (cu media generală 8,13), Petre I. Scheauc (7,83) și Lucian I. Rizescu (7.74). Notele obținute erau destul de mici, iar rezultatele per total neașteptat de severe. Nici la examenele celor pregătiți în particular situația nu era mai bună: Al. P. Rosetti-Bălănescu a obți-

nut media de 7,19 iar Mihail G. Vlădescu rămăsese corigent la geografie. ⟨143, 1907—1908⟩.

Dintre obiecte, cel mai mult a început să-l intereseze matematica. Rigorile gîndirii matematice tălmăcite și nu impuse de Ion Antonescu prin învățături extrapolate din cărțile de popularizare a științei, dar și demonstrate prin aplicații ale regulilor expuse în manual, pînă atunci rigide ori impenetrabile, au fost îndrăgite și le-a rămas prieten. Înțelesul cuvîntului *număr* (gr. „arithmus"), învăluit în legendă, l-a subjugat. Repeta, după Ion Antonescu, aforismul atribuit lui Pitagora: „Aritmetica este regina matematicilor, iar matematica, regina științelor". Cînd a văzut că din numărul lui Pitagora s-a născut teoria numerelor, adică aritmetica, disciplină științifică care studiază proprietățile numerelor întregi, raționale și iraționale, sistemele de numerație, metodele practice privind operațiile cu numere, iar el este în stare să le stăpînească prin calcule și raționamente, imaginația sa fecundă a găsit universul de care avea nevoie. În acest univers se va întîlni, după ani, cu numerele perfecte și numerele prietene, cu numere perfecte nepereche („Sfînt alterat, neutru, nepereche" ⟨74⟩) și perechi de numere prietene („Suflete-n pătratul zilei se conjugă" ⟨83, p. 22⟩). Iar după alți ani, fixînd hotarul de cînd l-au preocupat numerele și alte secrete ale matematicii, va declara: „Înclinarea pentru studiile matematice s-a manifestat destul de timpuriu, pe la sfîrșitul clasei a doua gimnaziale, dar, la început, firește, mai mult sub forma unui neastîmpăr de a cunoaște, unor citiri necoordonate care o puteau foarte bine compromite". ⟨87⟩ Imputația „unor citiri necoordonate" se adresează aceluiași Ion Antonescu al cărui cîmp didactic consta numai din timpul afectat unei lecții și lecturii manualului. Imputația nu i-a anulat părerea pozitivă asupra aceluiași, care fusese „chiar un bun dascăl" patriarhal, dar valetudinar, cu lecții impersonale și clase somnolente, cum avea să-l caracterizeze în comparație cu Ioan Banciu, adevăratu-i mare profesor și înger păzitor din clasele liceale. După alți ani, regretînd „ca o pată indelibilă lipsa unei culturi umanistice clasice", va explica astfel motivul acestei lacune: „Fusesem atins de morbul matematic, încă de la sfîrșitul clasei a doua, și deci m-am înscris la real." ⟨194, II, p. 36.⟩

În clasa a treia gimnazială au fost înscriși douăzecișiopt de elevi. Printre ei apar nume noi, cum sînt cele ale lui

Aurel Velculescu și Mihail G. Vlădescu. La finele anului școlar, au fost declarați șaptesprezece corigenți și unsprezece promovați primii fiind: Aurel Velculescu (cu media generală de 8,36), Dan C. Barbilian (8,07), Lucian Rizescu (7,71) și Mihail G. Vlădescu (7,63) ⟨143, 1908—1909.⟩ Exigențele corpului profesoral au rămas aceleași. Trecerea lui Dan Barbilian pe locul al doilea este un accident. Se va revanșa în anul următor. Va dovedi mari posibilități intelectuale și Mihail G. Vlădescu, prietenul său intim de mai tîrziu. (Al. P. Rosetti-Bălănescu se mutase cu familia în București.)

În clasa a patra gimnazială se înscriseseră la începutul anului școlar douăzeci și patru de elevi. O parte dintre ei proveneau din promoțiile anterioare ori fuseseră preparați în particular. În lupta pentru supremație în clasă, alături de Dan Barbilian, Aurel Velculescu și Lucian Rizescu, intră cu drepturi egale Mihail Vlădescu, devenit „alesul clasei". Pe parcurs, trei dintre cei douăzeci și patru s-au retras, unul a fost declarat repetent, iar patru, corigenți. Ceilalți șaisprezece promovează. Primii trei sînt: Dan Barbilian (media generală de 8,41), Aurel Velculescu (8,36) și Mihail Vlădescu (8,25). La examenul de absolvire din sesiunea iunie 1910, pe primul loc, cu mențiunea „cu laudă", s-a situat Mihail Vlădescu, pe care prof. Eugen Dinescu, directorul gimnaziului și președinte al comisiei de examinare, l-a felicitat în numele profesorilor, fiind „singurul care de la înființarea gimnaziului a obținut certificatul de absolvire *cu lauda*, ba încă avînd media 9,75 a și trecut cu 25 sutimi cerințele art. 97 al. 5 din Regulament". ⟨143, 1909—1910.⟩ Îl urmează Aurel Velculescu și Lucian Rizescu. Nu se prezentaseră la examenul din sesiunea de vară Dan Barbilian, din motive medicale, și Traian Drăgănescu din altele. ⟨325, 1934, f. 23.⟩

Anul școlar apropiindu-se de sfîrșit, Dan Barbilian se simțea obosit. O moleșeală îl pătrunsese în tot corpul. Începuse la cîteva zile după dubla sărbătorire a tatălui — ziua onomastică și de naștere. Îi pusese pe gînduri pe cei de acasă. Medicul invitat să-și spună cuvîntul a pus diagnosticul fără nici un dubiu: scarlatină. A doua zi, 28 mai 1910, fusese anunțată școala. Se trecuse imediat la dezinfectări pentru evitarea epidemiei. Către ora prînzului, durerile îl mai lăsară. Boala își continua etapele ei clasice. Se stătea de veghe cu rîndul. Trecuseră și cele cinci-șase zile anevoioase de dinaintea intrării în perioada scămoșerii pielii. (Degetele păreau șerpi

care-și schimbă cămașa de-a-ntregul.) Nu putea primi nici o vizită. De altfel, nimeni nu se încumetase să facă o asemenea încercare. Prescripția medicală era strictă: pază contra răcelii, hidroterapie, exerciții fizice. Stătea în casă, cu geamurile închise, cu soba mereu încălzită ca iarna, ca într-o seră. Pentru băile terapeutice, venea cineva de la Eforia Crețulescu din localitate și-i aplica ședințele prescrise, iar exercițiile fizice le făcea în încăperile de la etaj, fiind urmate de masaj, dar fără plasturele mercurial recomandat de obicei. Era singura abatere de la sfatul medicului întrucît bolnavul părea că se sufocă numai cînd îl vede! Ca să se liniștească, i se făceau ceaiuri de odolean preparate cu toate dichisurile, să le bea cu plăcere.

Între timp, examenul de absolvire se încheiase. S-a bucurat cînd a aflat vestea reușitei lui Mișu Vlădescu. Acesta trecuse de mai multe ori pe stradă și de la fereastră, mai prin semne, mai strigînd, îl pusese la curent cu mersul examenelor. Dan Barbilian era nerăbdător să iasă din casă. Se făcuse vară de-a binelea. Înțelesese că își va da examenele în toamnă și nu era de glumit, căci, pentru asemenea lucru, obținuse aprobarea expresă a ministrului!

Într-adevăr, la 3 iunie 1910, în cadrul unei conferințe (consiliu) profesorale, a fost discutată petiția lui Constantin Barbilian care solicita luarea în considerare a faptului că fiul său, elev în clasa a patra, conform certificatului medical anexat, „este greu bolnav de scarlatină, boală de lungă durată, și din ziua de 28 mai de cînd a încetat de a mai veni la școală, să fie considerat de acum ca promovat căci nu va mai putea veni la curs în acest an școlar". ⟨325, 1876, f. 22—23.⟩ În temeiul prevederilor *Regulamentului școlilor secundare* ⟨164, 7.06.1909⟩, după enumerarea independentă a mai multor argumente, printre care și faptul că „acest elev este un elev excelent și ca studiu și ca purtare și ca frecventare și că în anii anteriori a fost întîiul și al doilea clasificat", conferința profesorală „consideră promovat cu unanimitate de voturi, pe baza notelor ce le are, pe elevul Dan Barbilian din clasa a patra, iar absențele i le consideră ca motivate. Această hotărîre se dă sub rezerva aprobării ulterioare a Ministerului Instrucțiunii". Au semnat Eugen Dinescu, ca președinte al conferinței, și Ion Antonescu, ca secretar, iar N. G. Michăescu, I. Iasinski, pr. I. Bărbulescu, Al. Mușătescu, Tr. Biju și Al. Crăciunescu, ca membri. ⟨325, 1895, f. 5.⟩

Copia procesului verbal (nr. 23 din 3 iunie 1910) citat de noi este expediată, la 9 iunie 1910, de Eugen Dinescu direct la ministerul de resort, solicitînd în adresă de „a aproba promovarea elevului Dan Barbilian din clasa a patra, unul din cei mai distinși elevi ai gimnaziului din toate punctele de vedere și care, în orice caz, are nenorocul de a pierde examenul de absolvire din sesiunea iunie a.c.". Ministrul dă curs favorabil solicitării, aprobînd-o la 15 iunie 1910. ⟨325, 1895, f. 5.⟩

N-avea de unde să știe de aceste aprecieri, dar a simțit simpatia colegilor și a profesorilor.

A fost o vară fierbinte și plină de surprize.

În vreme ce colegii și prietenii săi își cheltuiau energia jucîndu-se, el învăța, recapitula, sintetiza. Dădea cîte o raită prin parc ori de-a lungul rîului și se întorcea din nou la manuale și maculatoare.

Odată s-a întîlnit cu Ion Dimulescu, elev la Liceul „Sf. Sava" din București, cu doi ani mai mare decît el. La umbra unui platan din parcul orașului, stînd la palavre, zărește la Țicu, cum îi spuneau cîmpulungenii, coperta verde a unui număr al *Gazetei matematice*. Parcă descoperise o comoară. Acel număr al publicației bucureștene îl unise de Țicu „unul din cei mai de treabă camarazi, suflet închis, dar cald și drept" și îl va lega pentru totdeauna de revistă. ⟨107, I, p. 28.⟩ Avea să-și amintească cu simpatie, la vîrsta senectuții, de acei ani fără întoarcere. Lui Ion Dimulescu, viitor general de artilerie (mort la 19 decembrie 1953), îi va dedica Dan Barbilian *in memoriam* articolul intitulat *Despre rolul dreptei lui Euler în construcția lui Kakeya*. ⟨107, I, p. 29—34.⟩

Astfel, în vara anului 1910, în vreme ce pregătea cu toată osîrdia de care era în stare materia pentru examenele de absolvire a gimnaziului, Dan Barbilian se va delecta, generalizînd problemele publicate în paginile *Gazetei matematice*.

Ca și în ceilalți ani, o altă delectare consta din escapadele făcute în împrejurimile orașului, uneori însoțit de prietenul din clasele primare, Mihai Moșandrei, ajungînd, după cum acesta își amintește, „pînă la platoul Găiuiului sau la faimoasa răpă a Ciocanului, cu vechiul ei schit minuscul, de călugări pierduți". ⟨268, f. 17.⟩ Alteori, dar împreună cu familia, se ducea la Rucăr în trăsură, cu descinderi în pădurile Brădetul și Piscul Furcilor, din apropiere, ori la Peș-

tera Dîmbovicioara și Vîrful Ghimbav, călare și pe jos, în grup. În aceste excursii se regăsesc izvoarele imaginilor pline de vigoare ale poeziei sale de început. I-au revenit în închipuire în timpul primului război mondial, pe cînd se afla pe malul Prutului și aștepta înfiorat deznodămîntul luptelor de la Mărășești și Mărăști, din preajma Sovejei rucărenilor și dragoslovenilor moldoveni. Imaginea încătușării tectonice a munților impresionează și pe cel mai glacial cititor: „Posomorîta lor înlănțuire / Nu e decît un spasm încremenit / — Supremă încordare de granit. / Rămasă dintr-o altă întocmire". ⟨18⟩ La vremea cînd se plimba pe crestele munților ori în măruntaiele lor, nu numai la Peștera Dîmbovicioara, ci și la Grotele Posada și Pleșa, la gura Brusturețului și Gîlgoaie, mai sus de Dîmbovicioara, preocupările lui Dan Barbilian erau diametral opuse celor literare. „Pe Dan, își aduce aminte același Mihai Moșandrei, martor al întîmplărilor din anii copilăriei, îl iubeam și-l prețuiam pentru ciudățenia — încă de atunci — a firii lui ce pîlpîia ca un geniu matinal, învăluindu-l, la primul aspect, într-o spaimă de lume și ursuzenie proverbială. Mulți bănuiau că se ține mîndru, dar, de fapt, nu era decît o hipersensibilitate față de oamenii străini, pe care a păstrat-o întreaga lui viață. Ceea ce mă făcea să-l admir era și gustul lui pentru matematici. Fără să spună nimic nimănui, fără chiar să-și ia mesele ce-l așteptau, asemenea unui schimnic, purtînd în buzunarele hainelor problema, hîrtia și creionul, își concentra mintea asupra ecuațiilor; nu avea liniște pînă nu le rezolva. Numai atunci, triumfător și cu zîmbetul liniștit pe buze cobora mulțumit de el, în circuitul banalităților zilnice." ⟨268⟩

Părinții l-au asistat cu discreție și înțelegere.

Truda și delectarea se apropiase de sfîrșit.

La 18 septembrie 1910, s-a dat examenul de absolvire: dimineața, la prima probă scrisă (limba română), și, după amiază, la a doua probă scrisă (limba franceză). Pentru prima probă, au fost alese cinci subiecte: 1. Însemnătatea mărilor pentru popoare: însemnătatea Mării Negre pentru România. 2. Urmările nenorocite ale lenei. 3. Ce reprezintă ziua de 10 Mai pe care o sărbătorim în toți anii? 4. Agenții producători ai avuției în general cu privire la țara noastră. 5. Căror evenimente istorice România datorește înălțarea ei de astăzi? Odată cu lucrările, candidații trebuiau să alcătuiască separat planul acestora. Supravegheaseră desfășu-

tarea examenului profesorii Dumitru Baciu și N. Michăescu. La proba a doua, s-a dat spre a traduce *La Melon d'eau*, care conținea un subiect despre Napoleon, cu aprobarea de a consulta dicționarul. A asistat la probă profesorul Dumitru Baciu.

În a doua zi de examen, la 19 septembrie 1910, a avut loc, la orele 9, proba scrisă la matematică, iar, după amiază, între orele 16—17,30, s-a desfășurat dizertația, proba orală. La matematică, a fost propusă următoarea problemă: „Trei comercianți au făcut o tovărășie, depunînd împreună 65.000 lei. Partea depusă de cel de-al doilea este de 5/6 din a celui dintîi, iar partea celui de-al treilea este de 4/5 din a celui de-al doilea. În această întreprindere, au cîștigat 14.800. Care a fost partea depusă de fiecare comerciant și cît se cuvine fiecăruia din cîștig?" Li s-a permis candidaților consultarea manualelor didactice pe care le-au avut. Asistase la desfășurarea probei prof. Ion Antonescu.

Cercetarea și notarea lucrărilor a fost făcută de N. Michăescu — la limba română, Dumitru Baciu — la limba franceză, iar Ion Antonescu — la matematică. În afară de cei trei, din comisia de examinare mai făcuseră parte Gh. Șapcaliu, dirigintele clasei a patra, și noul director al gimnaziului, Ion Niculaescu-Bugheanu, președintele comisiei. Concluzia lor referitoare la lucrări este edificatoare în ceea ce îl privește pe Dan Barbilian: „Impresia generală este că lucrările au fost slabe, afară de cele ale unui singur elev, cari au fost foarte bune", respectiv de nota 10.

Pentru disertație, la care au luat parte nu numai membrii comisiei de examinare, alte cadre didactice, ci și un numeros public, au fost alese 26 de subiecte luate din deosebite materii, așa ca să fie pe cît posibil reprezentate toate materiile care comportau expuneri orale, conform *Regulamentului școlilor secundare*.

Nu ne-au parvenit nici probele scrise aparținînd lui Dan Barbilian, dar nici temele tratate, la limba română ori la disertație. Fapt este că a fost notat cu nota 10 la limba română și cu 9 la disertație.

La comunicarea rezultatelor examenului (la care au participat în total șase candidați, dintre care numai Dan Barbilian și Ion I. Ganea l-au trecut, cu media 9,75 și, respectiv, 5,75, ceilalți fiind corigenți la unul și două obiecte), președintele comisiei l-a felicitat pe Dan Barbilian. Cînd face

cunoscută ministerului activitatea comisiei de examinare și caracterul rezultatelor obținute de candidați, I. Nicolaescu-Bugheanu conchide astfel, la 24 septembrie 1910: „Cu ocazia colocviului, afară de candidatul Barbilian C. Dan, care a arătat o deosebită pătrundere a fondului și care în considerația lucrărilor scrise a fost admis *cu laudă*, ceilalți elevi, pe lîngă inferioritatea lucrărilor scrise, au dovedit insuficiență și de formă și de fond". ⟨325, 1934, f. 25—34.⟩

Acesta era și adevărul. Trece în cursul superior cu un bagaj de cunoștințe solid și destul de cuprinzător. Ieșirea din pubertate s-a produs sub zodia influențelor benigne ale societății și familiei.

5

Hotărîrea de a urma cursurile Liceului „Gheorghe Lazăr" din București rămase nestrămutată, predominînd pasiunea lui Dan Barbilian pentru matematici. La Pitești, cursurile liceale erau de factură clasică și modernă, în vreme ce liceul bucureștean avea cursuri reale. Optaseră și alți doi colegi — Mihai G. Vlădescu și Aurel Velculescu — cu care formase elita gimnaziului. Atmosferei patriarhale de provincie i-a fost preferată cea a mirajului capitalei. Alegerea se dovedi inspirată. Cîteva luni mai tîrziu, Constantin Barbilian fusese avansat în funcția de Președinte al Tribunalului Vlașca, cu reședința în Giurgiu, oraș care va aduce schimbări în comportare și în concepția despre viață și lume ursuzului flăcăiandru crescut printre muntenii Muscelului. Dar cel mai mult, capitala îi va oferi prilejul mutațiilor definitive în privința existenței cotidiene.

Dan Barbilian fusese înscris în cursul superior de liceu imediat după încheierea examenului de absolvire. Ajuns în fața cochetei clădiri din centrul capitalei, așezată lîngă Cișmigiu, rămase o clipă dezorientat. Trebuia să-și caute gazdă. Liceul „Gh. Lazăr", fondat la 18 ianuarie 1860, de Alexandru Ioan Cuza, și transformat, în 1890, în liceu, nu avea internat. Seriile de profesori bine pregătiți și entuziaști în misiunea lor au făcut din el un centru de inițiative didactice. Experimentele de aici erau transferate, sub formă de regulă generală, în învățămîntul secundar național: societăți școlare de lectură, asociații de elevi pentru turism, ședințe cu caracter de popularizarea științei și culturii etc. Asemenea activități

concurau la formarea deprinderilor de emancipare ale cugetului și sensibilității adolescenților. În sfîrșit, gazdă și-a găsit la Coana Anica, o armeancă în vîrstă, din str. Solon nr. 1, aproape de Calea Moșilor, între străzile Popa Petre și Franzelarilor, în continuarea străzii Silvestru și paralelă cu Spătarului.

Orarul avea să fie fixat numai dimineața, la solicitarea directorului liceului. ‹326, 2213, f. 80.› Pînă în acest an școlar, orarul era împărțit în două, cu pauză la prînz. Unul dintre inițiatorii acestei acțiuni fusese Ion Bogdan-Duică, pe atunci profesor de limba română și director al Liceului „Mihai Viteazul" (unde programul se aplicase experimental cu rezultate pozitive), care a întocmit un referat documentat, pledînd pentru nedivizarea orarului. Motivul principal invocat a fost cel a randamentului ridicat la învățătură.

Împreună cu taică-său, Dan dădu o raită prin librării să-și cumpere manualele recomandate la afișierul liceului: *Limba română* de G. Adamescu și M. Dragomirescu, *Limba franceză* de C. A. Léautey, *Limba germană* de A. C. Popovici și Colgeac, *Limba engleză* de Schweitzer-Vincent, *Istoria bisericii* de C. Ionescu, *Istoria antică* de M. Dimitrescu și I. Clinciu, *Geografia economică* de Andrei Lăzărescu, *Fizica* (Căldura) de St. Niculescu-Brăiliteanu, *Chimia* de C. Istrati și Longinescu, *Piesele corale bărbătești* (vol. I) de I. Costescu. Pentru matematică, căută în mai multe librării: *Aritmetica rațională* de C. Georgescu, *Geometria plană* de I. Tutuc, *Algebra* de Bogdan Ionescu și *Tabele cu logaritmi* de Dupuis. ‹325, 1902, f. 23—27.› Mai cumpără caiete și maculatoare, creioane și alte ustensile școlare. O parte dintre autorii manualelor îi vor fi profesori. Programul era format din 28 de ore, săptămînal, dintre care șase afectate matematicii; cîte trei, științelor fizico-chimice, limbii române și engleze; cîte două limbilor franceză și germană, istoriei, geografiei și desenului, iar cîte una, religiei, muzicii și gimnasticii. Marțea și vinerea, erau programate cîte șase ore, în celelalte, zile doar patru. Matematica fusese fixată cîte două ore în zilele de marți, joi și sîmbătă, iar limba română, în celelalte trei. ‹325, 1895, f. 25—26.› Profesor-diriginte era Ioan Banciu.

Intrînd în clasă, Dan Barbilian s-a așezat în prima bancă, rîndul dinspre geam, din fața tablei și acolo a rămas. Intrase împreună cu Mihai Vlădescu și Aurel Velculescu, cu care se întreținuse în curtea interioară a liceului.

Sala de clasă era luminoasă și încăpătoare. De altfel și colegii erau numeroși: aproape 50.

Pe parcursul anului, a făcut cunoștință cu alți colegi de liceu. La secția modernă, colegi de serie i-a avut pe Alexandru P. Rosetti-Bălănescu, Barbu Solacolu, în prima parte a anului școlar, și pe D. I. Suchianu. Din clasa a VI-a reală, îl cunoscuse pe Camil Petrescu, apoi pe Mihail G. Andricu și a reluat legăturile cu Constantin și Ion P. Rosetti-Bălănescu, frații lui Al. Rosetti. Alți colegi de liceu i-au mai fost: Alfred Alessandrescu, Scarlat Struțeanu, Al. A. Busuioceanu, T. Vianu, Neculai L. Tuhai, devenit Racliș, ș.a.

Clasa lui Dan Barbilian era formată din premianții gimnaziilor, iar cei trei mici cîmpulungeni, asemenea altora ca ei veniți din provincie și care au descins în București cu gîndul să cucerească cununile Liceului „Gh. Lazăr", iar mai tîrziu ale capitalei, s-au trezit „în situația unor franctirori supuși, fără nici o tranziție, disciplinei draconice a vieții de regiment" ⟨90⟩ instaurată în această instituție de învățămînt secundar de către un corp profesoral sever și doct. Cel ce a strălucit cu deosebire a fost tînărul profesor de matematici Ioan Banciu, dirigintele clasei a V-a real. „A fost maistrul, omul care m-a format, de la care am învățat esențialul", va declara Dan Barbilian la întîlnirea de patru decenii de la absolvirea cursurilor liceale. „Ioan Banciu a putut fi încă și mai mult pentru mine, în plină criză a pubertății, cînd eram la doi pași de a mă pierde, gata să mă dau la fund, a înțeles să-mi facă credit pe temeiul interesului ce încă arătam pentru matematice, să mă dispute lui Bran, Englezului, popei de religie, lui Brăiliteanu și lui Barbarosa și să mă treacă chiar fără corigență pe malul clasei a VII-a. Fără de asta stricăciunea mea s-ar fi consumat pînă la sfîrșit. Aș fi căpătat un sentiment de declasare, o conștiință de repetent, din care nu m-aș mai fi ridicat. Banciu a fost omul providențial al adolescenței mele." ⟨90⟩

Cine i-au fost ceilalți profesori la Liceul „Gheorghe Lazăr" din București?

La limba română, l-a avut pe G. I. Chelaru. După întîiul război mondial devine secretar al Facultății de litere și filosofie, apoi al Universității din București, publicist și autor de manuale didactice (singur ori în colaborare), are cîteva studii interesante despre ortografia limbii române. ⟨298⟩ La limbile străine, cei trei titulari — C. A. Léautey (franceză), C. S. Ionescu (germană) și H. Lolliott (engleză)

— erau supliniți de M. Marinescu, I. Scurtu, editorul lui M. Eminescu, și, respectiv, de H. Waltuck. La istorie, era profesor Ioan Clinciu, publicist, autor de manuale didactice și de studii de organizare a învățămîntului secundar. Gr. Dănescu, profesorul de geografie, a avut o activitate stearsă la catedră și în societate. Maestrul de caligrafie și desen Nicolae Bran, era absolvent al Academiei de Pictură și al Școlii Naționale de Arte Frumoase din Paris. Fusese poreclit de băieți *Klaps numărul doi*, pentru că recomanda asemenea peniță potrivite scrisului caligrafic. ⟨228, p. 79.⟩ Publicase o serie de caiete de caligrafie și realizase numeroase peisaje, nuduri, dar și lucrări cu temă istorică cum ar fi *Peneș Curcanul*, un tablou mare (250/50 cm, ulei pe pînză). Bun maestru pentru unii (C. C. Giurescu ⟨228, p. 70⟩), pentru alții (Barbu Solacolu ⟨280, p. 153⟩) era „tenace, antipatic și exasperat de bastoanele și curbele zis-caligrafice scrise de noi în caietele lunguiețe, speciale pentru scrierea frumoasă. Era sever și nu-l puteam niciodată mulțumi". La fel l-a simțit și Dan Barbilian. Celălalt maestru, Ion Costescu, de muzică vocală, ocupa prin concurs o a doua catedră de muzică la alt liceu bucureștean. Fusese inițiatorul și conducătorul societății corale școlare numită pretențios „Institutul Filarmonic Național". Scrisese cărți didactice, dar nefiind în conformitate cu programa școlară, nu au fost aprobate ca manuale. A fost apreciat cu superlative: „Era tipul omului devotat meseriei deși sub raportul pedagogic n-avea întotdeauna soluțiile cele mai bune". deoarece „ținea neapărat să ne inculce și nouă pasiunea lui". ⟨228, p. 66—67.⟩ Datorită acestei exagerări, nu puțini au fost elevii care, fie au renunțat a mai urma cursurile la Liceul „Gh. Lazăr", fie că, exasperați de persecuțiile maestrului, au încercat refugiul suprem — sinuciderea. ⟨228, p. 68.⟩ Atît de mult se consacrase Ion Costescu disciplinei școlare pe care o întruchipa inflexibil în persoana sa, încît făcuse strașnice economii pentru a lăsa societății înființate de el un fond de trei milioane lei prin testament. De aceea, umbla ponosit, într-un pardesiu uzat, nedeslipit de o umbrelă mare, neagră și foioasă pe care o purta strîns la subțioară. ⟨280, p. 155—156.⟩ Elevii recalcitranți ori cei ce nu-și însușeau „solpegiile" la lecții, erau pedepsiți să stea în genunchi pe „coana batistă" oferită de el, de unde și porecla atribuită ironic. Era iubitor de peregrinări solitare pe crestele și platoul Bucegilor. Dan Barbilian a avut mereu conflicte cu el.

Profesor de ştiinţe fizico-chimice a fost Ştefan Niculescu-Brăiliţeanu care şi-a luat licenţa în Bucureşti, muncind ca lucrător la poştă. În paralel, a obţinut şi titlul de inginer hotarnic. A publicat lucrări didactice, dar şi scrieri cu caracter contradictoriu — *Limbile clasice trebuie şterse din programul învăţămîntului secundar* (1898) şi *Religia în licee şi gimnazii* (1906) — în care a emis opinii stranii, cum i-a fost şi comportamentul ca om al şcolii. Imaginea lui se identifică, în închipuirea elevilor, cu cea a inventatorului ghilotinei. „Brăiliţeanu era înalt, întunecat la faţă, cu ochii mici, negri, ascunşi de ochelarii pe care nu-i părăsea niciodată, uscat la înfăţişare, rău şi uscat la suflet. Salutul pe stradă ţi-l reda ducînd un deget la melonul ce nu şi-l scotea din cap, pentru ca să nu şi-l uzeze. Nu l-am văzut niciodată rîzînd, decît sadic de satisfacţia înscrierii în catalog a unei note rele. Şi notele rele plouau la dînsul." (280, p. 151.) Şi Dan Barbilian simţea furnicături la vederea chipului său. (C. C. Giurescu, în amintirile lui, a evitat a-i pomeni numele, deşi l-a avut profesor într-o serie ulterioară lui Dan Barbilian.) Împreună cu profesorul Ştefan Stoicescu, de matematică, şi Marin Dimitrescu, directorul liceului, formau trinitatea ororilor morale, încurajatori ai delaţiunii şi intrigii în relaţiile dintre elevi, precum şi dintre elevi şi profesori.

Preotul Simion Popescu, profesorul de religie, făcea parte din altă categorie de dascăli ai şcolii. Avea o prestanţă plină de demnitate. Era „înalt, subţiratic, cu faţa lunguiaţă, dantura artificială, ieşită în proeminenţă, barba neagră, puţin încărunţită şi ochii acoperiţi cu nişte ochelari negri prinşi după urechi. Purta antereu şi o rasă preoţească lungă pînă la călcîie, totdeauna curată, dar cum era slab la trup şi deşirat, rasa stătea pe dînsul ca pe un par. Peste mijloc era încins cu un brîu de panglică roşie lată. Se cunoştea că a fost protopop. Părul îl avea retezat pînă la grumaz, iar pe cap purta o pălărie tare cu borurile late cum poartă clericii în Ardeal. În mîna dreaptă, ţinea un baston lung cu mînerul de abanos." (267, p. 3.) Urmase teologia la Sibiu şi îşi luase doctoratul în teologie şi filosofie la Lipsca, în anul 1877. Era profesor încă din 1882 şi protopop la Sibiu, unde se certă cu mitropolitul Miron Românul pentru chestie de castitate. Trecu Carpaţii, iar Titu Maiorescu, ministrul Instrucţiunii şi Cultelor, îl numi, în 1888, cu o suplinire la Facultatea de Teologie din Bucureşti, pe care o părăsi doi ani mai tîrziu în urma unei cabale. I se încredinţează direcţia Biblio-

tecii Centrale şi suplineşte catedre de teologie şi istoria patriei la Şcoala de Institutori, la diverse licee din Bucureşti, şi Bîrlad. Se definitivează la Liceul „Gh. Lazăr", unde funcţionează între 1 iulie 1901—2 februarie 1919. A rămas celibatar toată viaţa. Este autor de manuale didactice. Intransigent cu sine, cerea acelaşi lucru de la ceilalţi. „Ora lui era o sărbătoare", mărturisesc Iuliu Scriban şi Al. Dima ⟨266, p.18⟩ dar şi Dan Barbilian.

Acelaşi adînc respect l-a avut Dan Barbilian şi faţă de Ioan Banciu, însă cu totul de altă natură şi de o altă intensitate.

Ora de matematică a acestuia şi încrederea ce i-a acordat-o în cele mai grele momente ale sale, ca pe un cec în alb, i-a imprimat lui Dan Barbilian o atitudine permanent neechivocă faţă de „omul providenţial al adolescenţei mele", energicul dascăl transilvănean, urmaş adevărat al „Şcolii ardelene".

„Iată. E ceasul 10 sau 11. Escuada mobilă, formată din Săveanu, din Zotter şi Tata Moşu (...), pîndeşte la scara cea mare. Noi, printre bănci, amestecaţi, discutăm înfrigurați un punct dificil de matematică sau de geometrie. Auzim însă ropotul de paşi al escuadei, în care predomină cadenţa de centaur a lui Tata Moşu. Înainte de a irumpe ei, sîntem toţi la loc, în bănci.

— Banciu, Banciu, vine!

O tăcere grea se aşterne. Fiecare din noi are un groaznic trac.

În sfîrşit. Fumuriu şi zvelt, ca un arab, apare Banciu. Suie cu capul niţel plecat spre catedră, fără să ne arunce o privire.

— Dumitrescu Victor, absenţii.

— Barbilian, Gavrilescu, Marinescu Eliad, Predescu Iulian.

— Iar lipsesc ăştia?

— Sînt bolnavi.

Punerea absenţelor s-a terminat.

Ca la ruletă, inimile încep să ne bată. Ce va cădea? — « Scoateţi caietele de extemporal », sau « Să iasă Benedict Bianu », sau la celălalt capăt: « Tomescu, Zamfirescu »? Nu, nimic, astăzi respirăm uşuraţi. Banciu îşi limpezeşte cu o tuse scurtă vocea şi trece la tablă să explice. (...)

Lecţia e terminată. Dar vai, nu şi ora. Mai rămîn 20 de minute.

— Scoateți caietele de extemporal! Să se găsească trapezul înscris într-un semicerc pentru care aria e maximă.

Cu astfel de șocuri ne ținea trezi. Trebuia să fii însă mereu pregătit pentru a-i face față. Și cei mai mulți dintre noi erau, într-adevăr." ⟨90⟩

Ioan Banciu, licențiat în matematică la Univestitatea din București, în 1904, a funcționat la gimnaziul din Tulcea, între 1904—1905. La cererea lui C. Georgescu, profesor titular la Liceul „Gh. Lazăr", îl suplinește pe acesta la catedră pe toată durata cît va funcționa ca inspector al învățămîntului primar și normal primar (1905—1913). ⟨323, 589, f. 5.⟩ Apoi funcționează la Liceul „Mihail Viteazul", în locul lui Ion Otescu (1913—1914), aflat în concediu, și la Școala Comercială nr. 1 (1914—1916). A fost, în mai multe rînduri, inspector în Ministerul Instrucțiunii și Cultelor. ⟨226⟩ Între 1928—1929 a îndeplinit chiar funcția de director general în același minister, iar de la 1 ianuarie 1930 a fost numit director în Ministerul Finanțelor și se pensionează din funcția de director al Casei de Economii și Consemnațiuni. Moare la 16 septembrie 1940, în vîrstă de 59 de ani.

A publicat articole de specialitate în ziare și reviste, iar în colaborare cu N. N. Botez, două manuale pentru clasa a IV-a secundară și școli normale, unul de algebră (ed. I, Buc., 1935, 112 p.) și altul de geometrie în spațiu (ed. I, Buc., 1935, 147 p.), ambele intitulate cursuri. A prefațat volumul *Legea contabilității publice*, adnotată și comentată de Pompiliu Pasăre (ed. a II-a, Buc., 1935, VIII + 304 p.).

Integrarea rapidă a lui Ioan Banciu printre principalii promotori ai Societății „Gazeta matematică" se datorește priceperii profesionale și elanului său. În ordinea înscrierii și admiterii lui în această societate științifică, este al 46-lea, fiind primit la 20 februarie 1911. Dintre cei 230 de membri, cîți erau înscriși între anii 1895—1935, unii au decedat (20), iar alții s-au retras, printre ultimii numărîndu-se profesorii universitari Anton Davidoglu (membru între 1 septembrie 1902—1 septembrie 1912) și Dimitrie Pompeiu (1.06.1909—1.09.1912). ⟨163⟩ Cei mai mulți au rămas fideli țelului societății și revistei.

Societatea „Gazeta matematică" luase ființă cu mult după apariția revistei căreia îi purta numele. Scopul înființării și funcționării ei rezida în „răspîndirea gustului pentru studiul științelor matematice și îndrumarea spre cercetări originale relative la această ramură de științe". ⟨163⟩ Societatea

este recunoscută oficial ca persoană morală abia ca urmare a legii votate de Adunarea Deputaților, cu 61 bile albe și 3 negre, la 5 aprilie 1911, raportor fiind N. Bălănescu, și ratificate de Senat, la 27 noiembrie 1911, cu 45 bile albe și una neagră. Cu acest prilej, senatorul Spiru Haret a declarat că Societatea „a contribuit mai mult decît orice altă instituțiune pentru dezvoltarea și întărirea învățămîntului matematicilor."

Ioan Banciu a colaborat la revista *Gazeta matematică* încă din vremea studenției.

Îndemnul pe care îl va adresa Ioan Banciu elevilor săi de a colabora la *Gazeta matematică* coincidea, la mulți dintre ei, cu propria dorință. În ceea ce îl privește pe Dan Barbilian, chemarea aceasta i s-a sădit în suflet înainte de a-l cunoaște pe ilustrul său profesor, cum am mai scris, în vara anului 1910, cînd Ion Dimulescu îi trezi interesul pentru *Gazeta matematică*, iar Dan Barbilian, prin compensație, l-a influențat, pînă la intrarea acestuia în Școala de Artilerie și Geniu, să colaboreze la revistă. Întreținînd astfel o legătură strînsă de-a lungul întregului an școlar 1910—1911, deși primul era elev în clasa a VII-a și bursier la Liceul „Sf. Sava", iar secundul, elev în clasa a V-a la Liceul „Gh. Lazăr". Vizitele duminicale erau reciproce, Țicu locuind la internat, iar Dan Barbilian, în gazdă. Preocupările comune i-au apropiat. Țicu dădea, în particular, realul la Liceul „Gh. Lazăr", și purtau vii discuții matematice. Prin el Dan Barbilian a cunoscut „punctul lui Kakeya" tratat de Gh. Țițeica în anii 1903—1904. ⟨287, p. 205.⟩ Tot prin el, a făcut cunoștință Dan Barbilian cu Traian Mareș, elev în clasa a VIII-a la Liceul „Gh. Lazăr", cel care, la Concursul *Gazetei matematice* din martie 1911, a ocupat locul șapte, după Petre Sergescu. Acest Traian Mareș, fiul unui învățător din Vlașca, admirat de Ion Dimulescu pentru cunoștințele sale, publicase deja, în *Gazeta matematică*, o notă despre teoremele lui Ceva și Menelaus, pe care a comentat-o Dan Barbilian peste ani. ⟨107, I, p. 35.⟩

Dar în luna septembrie a anului 1910, în afară de obișnuitele obligații școlare, Dan Barbilian descifra probleme publicate de *Gazeta matematică*. Una dintre ele, propusă de A. G. Ioachimescu ⟨107, I, p. 51—57⟩, o va rezolva în aceste zile de toamnă la gazdă, pe cînd *Culegerea de probleme I.Ț.I.C.* constituia întregul lui orizont matematic, însă de-abia doi ani mai tîrziu o va trimite spre publicare. ⟨4, p. 63.⟩ „Pe atunci, va nota el, nu știam destulă geometrie ca să trec la

generalizare“ ⟨107, I, p. 28⟩, însă, stăpînea aritmetica și, după cum pretindea același Țicu, de cum afla soluția unei probleme, se repezea ca un apucat, îndemnînd plin de înfrigurare: „s-o generalizăm!“

Dintre elevii clasei a cincea reală de la Liceul „Gh. Lazăr“ în număr de 48, în afara lui Dan Barbilian, aproape jumătate (22) colaborau cu rezolvări. Dintre problemele rezolvate de ei, șapte au avut între 5 și 12 rezolvări, trei — între 3 și 4, șase — cîte două, iar optsprezece — cîte una. Dan Barbilian a rezolvat problemele 1614, 1624, 1630, 1597 de trigonometrie a lui Gh. Buicliu, 1607 de trigonometrie a lui I. Mititelu, 1619 de algebră, a lui E. Vasiliu, 1673 de trigonometrie a lui T. Pârvu și 1683 de geometrie a lui G. Manoliu. Multe dintre rezolvări sînt comentate, fiind subliniat îndeosebi caracterul didactic al interpretării. Cîteva dintre aceste comentarii îl privesc direct pe Dan Barbilian. Astfel, la problema 1597, autorul adnotării precizează, printre altele, că „D-nii D. Barbilian și Petre Sergescu au dat o foarte bună soluție prin două metode pentru expresiunea I-a și a II-a“ ⟨162, 1911, p. 294⟩, iar la problema 1630, a aceluiași Gh. Buicliu, după discutarea a două soluții, adaugă: „Au trimis foarte bune soluțiuni, diferite de acestea, d-ra E. Bălăcescu, d-nii P. Sergescu, C. Davidescu, M. Vlădescu și D. Barbilian“. ⟨162, 1911, p. 348.⟩ În schimb, la problema 1664 a lui I. Gr. Malaxa, autorul comentarului menționează că Dan Barbilian a dat o rezolvare „fără însă a găsi toate soluțiile, din cauza neglijerii factorilor cu care au împărțit sau fără a da exact formulele generale pentru x“ ⟨162, 1911, p. 427⟩. Problemele abordate în special de Dan Barbilian erau de algebră, geometrie plană și trigonometrie, de o dificultate anume, motiv pentru care comentatorii rezolvărilor îi dau atenția cuvenită, menționată de noi mai sus. Acele probleme care îi dădeau impresia de calcul distractiv nu-i trezeau curiozitatea.

În acest an școlar Dan Barbilian nu a simțit imboldul interior să se prezinte la concursul anual, din martie 1911, al *Gazetei matematice*, dar nu avea nici volumul și consistența cunoștințelor de specialitate cerute de tematica probelor. Era primul concurs al Societății „Gazeta matematică“ și al zecelea al revistei, cîștigat de C. Mititelu, elev în clasa a VII-a a Liceului „Gh. Roșca Codreanu“ din Bîrlad. ⟨288, mai 1911.⟩ Cu un an mai înainte, în martie 1910, un alt elev al aceluiași liceu de provincie moldavă, Ioan C. Vasi-

lescu, elev în clasa a VIII-a, se situase în fruntea tuturor concurenților. ⟨288⟩ Printre primele zece locuri, la aceste două concursuri, s-a numărat de fiecare dată Petre Sergescu, elev la Liceul „Traian" din Turnu Severin. La concursul din 1911, Ioan Banciu a fost cooptat în comisia de examinare, ocupîndu-se, alături de G. Filipescu, D. Năsturaș și A. Roșu, de culegerea chestiunilor puse candidaților la proba orală. ⟨288⟩ Același rol îl va avea Ioan Banciu și la celelalte concursuri de pînă în primul război mondial.

Paralel cu participarea directă la lecții și activitatea extrașcolară, Dan Barbilian începe să cunoască viața orașului. Cînd avea bani, frecventa cinematografele Volta, Bristol, Liedertafel și Europa. Cu ceva mai mulți, se ducea să-l asculte pe N. Leonard, prințul operetei, ori să vizioneze spectacole la Teatrul Național. Nu neglija nici stabilimentele deocheate din cartierul rău famat Crucea de Piatră, unde i-a făcut intrarea prietenul și colegul său Mișu Vlădescu, zis Tata Moșu. Doar era anul Crailor de Curtea Veche și al Cometei Halley! Cine știe care să fi fost atunci căile bătătorite de Mateiu I. Caragiale, însoțit fie de Pepi Șmaroț ori Proțăpeasca, fie de altcineva!? ⟨107, I, p. 57.⟩

Vestea promovării tatălui său în funcția de Președinte al Tribunalului Județean Vlașca îl umplu de bucurie. „Eram mîndru, va mărturisi el mai tîrziu, că am tată președinte, după ce 15 ani fusesem băiat de judecător." ⟨107, I, p. 43.⟩ De abia la începutul lui decembrie 1910, de Sfîntul Nicolae, luă trenul de seară spre Giurgiu, călătorind împreună cu tatăl lui Iulică Predescu într-un vagon de cl. a III-a. Găsi orașul sub un strat firav de zăpadă. Părinții locuiau strîmtorat, la o bulgăroaică, în strada Abundenței, nume predestinat ca o ironie a sorții. Pregătise, a doua zi, lecțiile la limba engleză și la franceză — texte din Longfellow și Maupassant —, în vederea încheierii cu bine a bimestrului. Apoi se întorsese la București, cu un gust amar. Crăciunul l-a sărbătorit în familie, în aceleași odăi mobilate din strada Abundenței. Exersa generalizări la problemele de aritmetică propuse de Ioan Banciu. Era o vacanță tristă și lipsită de evenimente plăcute. Recolta școlară a primului bimestru era destul de suspectă. Doar mediile de zece, încheiate la matematică și fizico-chimice, îi mai aminteau de succesele anterioare. La istorie, a obținut media opt, iar la religie și geografie, șapte. La celelalte obiecte, medii de șase și cinci. La purtare i s-a dat nota opt! Frecvența la lecții a fost

și ea slabă, motivîndu-i-se 21 de absențe, iar 5, nu. ⟨384, 1910—1911.⟩

Orașul Giurgiu i se părea străin. Oamenii, potrivnici. Nici el nu se omora cu firea să-și facă cunoștințe. Discuta monosilabic cu părinții. Chița, cu umoarea ei nestăvilită și antrenantă, îl lăsa rece. Nu avea nici cîinii preferați, abandonați la Cîmpulung. Sîcîit și neutral față de tot ce-l înconjura, aștepta sfîrșitul vacanței de iarnă cu sufletul la gură.

A revenit la București, căutînd pe la chioșcuri numărul din ianuarie al *Gazetei matematice*, ca o scăpare din monotonia acestor zile. Dînd peste problema lui A. Angelescu, publicată cu ani în urmă, dar de abia acum rezolvată de C. Mititelu ⟨161, 1911, p. 178⟩, a înțeles „cît de nepregătit eram încă și am format hotărîrea să devin și eu geometru. Am izbutit într-un an și mai bine de sforțări continue". ⟨107, I, p. 43.⟩ O asemenea hotărîre nu i-a întrerupt programul extrașcolar: întîlnirile cu Ion Dimulescu și vizitele lui Alex. Gavrilescu, vizionările spectacolelor de operă și operetă împreună cu Mișu Vlădescu, cînd l-a văzut într-o interpretare de excepție pe Leonard în *Don Carlos* de Verdi. Programul era încărcat cu urmărirea spectacolelor de cinema, dar și cu trecerile intempestive pe la Crucea-de-Piatră, Intrarea Rosetti ori Hotel „Brutus", singur ori cu Mișu Vlădescu, „părtaș și împlinitor al stricăciunii mele" ⟨107, I, p. 68⟩, cum va scrie el mai tîrziu pe ton de spovedanie fără ispașă, și în numele căruia va improviza scrisori de dragoste adresate Floricăi Florescu, Verei Kehrlich și lui Jenny Metaxa-Doro, subrete în Compania de Operetă a lui Constantin Grigoriu. Poate de aceea nici nu trebuie să ne mire notele obținute în bimestrele al doilea și al treilea, întrucît nu se deosebesc prea mult de cele cu care a încheiat pe primul. Numai că în luna martie 1911 a fost bolnav și internat ambulatoriu acasă, unde maică-sa, anume venită, l-a îngrijit în cele două săptămîni de imobilizare la pat. Era extenuat și suspect de icter. Smaranda îi cumpărase cîteva cărți editate în colecția „Biblioteca pentru toți", iar după ce se mai înzdrăvenise, îi da bani să meargă la cinematograf, la Europa sau Liedertafel. Febra de care suferise trecu. Cei doi, mamă și fiu, păreau concomitent apropiați și distanți, respingîndu-și reciproc orice gest de tandrețe. Exista însă din partea fiului un respect elevat și profund.

În luna mai nici nu se cunoștea că bolise. După ce se întoarse Smaranda la Giurgiu începu din nou să chiulească. Făcea plimbări în Tîrgul Moșilor, unde îl atrăgea pitorescul acelui vacarm de oameni cu preocupări diverse.

Anul școlar se încheiase, la 15 iunie 1911. Ultima seară înainte de a pleca în vacanță o petrecu la Hotel Brutus, împreună cu Ion Dimulescu și o femeie. A doua zi, se îndreptă spre casă, la Giurgiu.

Rezultatele școlare ale fiului nu aveau cum să-l bucure pe Constantin Barbilian. O singură medie maximă, la matematică, o alta de 9,25 la științele fizico-chimice, iar două trecute de șapte, la religie și istorie, celelalte, însă sub șapte. La purtare i se pusese nota șapte. A fost scutit la gimnastică și instrucție militară. ⟨384, 1910—1911.⟩ Așa se face că Dan Barbilian, cel care absolvise *cu laudă* cursurile gimnaziale, a promovat clasa a V-a de liceu, sesiunea din vară, cu media anuală 6,92, în vreme ce Mihail Vlădescu, de asemenea absolvent *cu laudă* al gimnaziului cîmpulungean, va promova cu mare greutate în sesiunea din toamnă. Celălalt cîmpulungean, Aurel Velculescu, fusese promovat cu media 8,28.

Totuși Constantin Barbilian n-a dat dovadă de slăbiciune. Nici nu i-a reproșat, dar nici n-a afectat indiferența. A îndemnat-o pe Smaranda să-l însoțească pe Dan la Cîmpulung, unde va sosi și el în concediu, după ce va regularisi unele treburi la Tribunal. Își dădu seama că are un copil dificil, cu „probleme", care trebuie sprijinit într-un fel anume.

La Cîmpulung au tras din nou la Ghiță Ghioculescu. Liniștea zilelor de vacanță fu întreruptă doar de moartea primului Fox, care-i trezi amintirea morții fiului și fratelui acestuia, din toamna anterioară. Mama lor, Miss I, aceeași pe care o purtase și la Dămienești, în 1904—1905, va fi îngropată, în anul 1914, în grădina Mutuligilor din Cîmpulung. Fox, protagonistul unei viitoare poezii celebre fusese dat pe gîrlă din porunca Smarandei, dar s-a salvat singur. „Eram prea fără autoritate, ca să mă opun așa cum am făcut mai tîrziu", își va aduce aminte Dan Barbilian. ⟨107, I, p. 90.⟩

Vara a trecut fără alte evenimente deosebite: excursiile la Rucăr și în munți, ieșirile în parcul Eforiei din centrul orașului. S-a adăugat cufundarea, pînă la uitarea de sine, în labirinturile captivante ale paginilor *Gazetei matematice*

și ale culegerilor de probleme. Asemena preocupări precum și citirea numelui său printre cei ce rezolvaseră probleme publicate în *Gazeta matematică* au fost argumente forte pentru tată și fiu ca să evite o discuție incomodă. Se stabilise între ei un pact mutual. Tactul părintelui s-a dovedit a fi ideal. Astfel, între cei doi n-au existat nici un fel de disensiuni. Dimpotrivă.

Înainte de a ajunge la Giurgiu s-au oprit la Coșești, la familia Fuioreștilor, transformînd aceste adăstări într-un obicei așteptat cu înfrigurare de ambele părți.

Ajunși în orașul dunărean, s-au mutat în casele Popii Grigore, în strada Plevnei. Începe anul școlar 1911—1912. Însoțit de taică-său, s-a întors în București, intrînd în gazdă la M-me Argetoianu, o poloneză, nevastă de ceferist, în strada Dr. Sergiu, mahalaua Dușumea. Fiul ei era și el elev de liceu.

Din prima zi de școală a întîlnit o seamă de colegi noi. Avea și alte manuale recomandate expres de direcția liceului: *Limba română* de Gh. Adamescu și Mihail Dragomirescu, *Istoria bisericii române* de Simion Popescu, *Les ecrivains français du XVII*ème *siècle* de C. A. Léautey, *Metoda directă de învățare a limbii engleze* de Schweitzer-Vincent, *Limba germană* de Schweitzer-Simounat, *Istoria medie* de I. Clinciu și M. Dimitrescu, *Algebră superioară* de P. Marinescu, *Trigonometria* de I. Tutuc (după Spiru Haret) și *Fizica* de Ș. Niculescu-Brăilițeanu. La științele naturale profesorul a lăsat pe fiecare elev să aleagă singur manualul, iar, la muzică, solfegiile erau scrise pe tablă. ⟨326, 2274, f. 51, 68—70.⟩ Și o parte dintre profesori erau alții: E. Escuffier, francez de origine, asemenea lui C. A. Léautey, era dascăl de modă veche, dar mai puțin protocolar decît acesta și, deci, mai apropiat de elevi, deși nu alterna, în timpul lecțiilor, franceza cu româna, precum procedau profesorii români asemenea lui Mișu Marinescu ⟨298⟩; C. S. Ionescu, profesor titular de germană, poreclit Barbarosa din pricina bărbii lui roșcate, o barbă monumentală, tăiată în unghiuri drepte, era pe cît de solemn și cu aer aristocrat, pe atît de slab profesional. În afară de două expresii în limba pe care o preda — „Es lese und es übersetze Herr..." (Să citească și să traducă domnul...), rostită la începutul lecției, și „Schäme dich!" (Să-ți fie rușine!), adresată unui elev „nepregătit" care de regulă nu avea traducerea scrisă printre rîndurile manualului — alte cuvinte de limbă germană nu

părea să cunoască! „Nu l-am auzit niciodată făcînd o expunere în nemțește, după cum nu l-am văzut niciodată să vie să controleze cartea celui care trebuia să traducă“ își va aminti C. C. Giurescu ⟨228, p. 65—66⟩; Victor Anastasiu, profesor de științele naturii, scund, roșcovan și cu calviție, ras de barbă și mustață, ducea un pîntec proeminent pe niște picioare curbate, fapt pentru care a fost poreclit Crăcănel. Contrar acestor defecte fizice, era dezinvolt și cu un farmec aparte. ⟨280, p. 156.⟩ Își luase doctoratul la Paris, însă datorită unei intrigi nu ajunsese la Universitate. „Profesor de seamă, explica clar și într-un stil personal lecția“, menționează C. C. Giurescu. ⟨228, p. 59—60.⟩

Dar reîntîlnirea cu profesorii și colegii, cu „coridoarele de labirint, spațioase, curate, ornate cu desene lineare în culori vii“ ale liceului, cum și le amintește un fost elev al lui ⟨280, p. 142⟩, nu putuse avea loc fără înlocuirea uniformei de liceean, care îi rămăsese strîmtă și se decolorase. Numărul matricol ar fi dorit să-l poarte brodat cu fir de aur la gulerul drept al tunicii, pentru că nu-i plăcea să fie cusut cu fir galben din jurubiță de mătase, însă era prea scump și a renunțat. Comandă o șapcă nouă, neagră, cu bandă bleu-ciel (culoarea liceului pînă și pe ornamentația zidurilor) și cozoroc strălucitor de mușama. Își alese și ghete pe măsură. Părea scos din cutie. Ținea în secret și un costum de haine „civile“ în care ieșea numai la ocazii.

În sufrageria neîncăpătoare a lui M-me Argetoianu, foileta după amiezele culegerea de probleme *F.G.M.*, exemplar aparținînd fiului gazdei, iar, în răstimpuri, citea *Black House (Casa întunericului)*, în traducere franceză, o satiră tragică dickensiană privind sistemul legislativ britanic, carte luată din biblioteca tatălui său. Pregătirea lecțiilor și aventurile galante trecuseră pe planul al doilea.

În anul școlar anterior, lucrarea de căpătîi, în afară de cele cîteva numere ale *Gazetei matematice*, fusese *Culegerea de probleme de aritmetică, geometrie, algebră și trigonometrie*, editată, sub auspiciile *Gazetei matematice* de Ion Ionescu, Gh. Țițeica, A. G. Ioachimescu și V. Cristescu („ITIC“), în anul 1901. Culegerea conținea în cele 521 p. un număr de 3 381 de probleme.

La începutul anului școlar în curs 1911—1912, atenția i-a fost copleșită de altă culegere, dar de anvergură superioară, *F.G.M. (Exercices de géometrie*, ed. a VII-a, 1910), cu 1 302 p. ale sale, care cuprindea, în afara a 2 000 probleme

propuse și rezolvate, o prezentare succintă și doctă cu caracter istoric a geometriei, adevărat ferment și punct de referință pentru cei născuți în zodia extinderii investigațiilor spre spații încă necunoscute. I se publicau în continuare rezolvările la probleme. Îndemnurile lui Ioan Banciu, cunoștințele asimilate la lecții, dar și din paginile *Marii Enciclopedii*, ale *Gazetei matematice*, ale culegerilor românești și străine de matematică, îi deschiseseră gustul pentru asemenea jocuri elevate ale minții. Nu stăpînea încă geometria, dar se angajase să înlăture cît mai curînd handicapul. Corsetul condiției de colaborator ordinar — categorie cunoscută sub numele de rezolvitori — de la *Gazeta matematică* îl incomoda. A simțit că poate mai mult. Descifrarea problemelor era doar întîia treaptă în înțelegerea lumii matematice.

Influențat de o problemă din *F.G.M.*, mai bine zis de o anume proprietate privitoare la o construcție de triunghiuri pe laturile unui triunghi asemenea cu un triunghi dat (dacă triunghiurile sînt echilaterale, poate fi vorba de teorema punctelor lui Fermat), Dan Barbilian compune prima problemă, propusă, apoi, spre publicare redacției *Gazetei matematice* și apărută, în paginile ei, din luna iunie 1912 ⟨2⟩:

„Pe laturile unui patrulater ABCD se construiesc triunghiuri asemenea AA_1B, BB_1C, CC_1D, DD_1A astfel încît triunghiurile construite pe laturile opuse să fie îndreptate amîndouă sau către interiorul sau către exteriorul patrulaterului, punctele A_1, B_1, C_1, D_1 să fie omoloage, iar vîrfurile comune ale triunghiurilor de mai sus să nu corespundă la unghiuri egale.

1°: Se cere: să se demonstreze că figura formată de mijloacele diagonalelor patrulaterului ABCD, $A_1B_1C_1D_1$ este sau un paralelogram, sau un trapez isoscel; 2°: să se determine poziția vîrfurilor A_1, B_1, C_1, D_1, așa fel ca cele două drepte determinate de mijloacele diagonalelor celor două patrulatere să coincidă (adică cele două patrulatere să aibă aceeași dreaptă a lui Gauss)."

Dar aceleiași proprietăți descoperită, în volumul Fraților Jesuiți *(F.G.M.)*, privind construcția de triunghiuri pe laturile unui triunghi asemenea cu un triunghi dat, i se datorește și predilecția pentru echipolențe, un prim pas spre algebrizarea lui de mai tîrziu. ⟨107, I, p. 135.⟩

Cu problema trecută pe curat și predată direct unui membru al redacției, „inginerului Grigorescu, adînc în oc-

tobre, în acea după masă vătuită cînd mă simțeam așa de bine, deși făcusem drumul pe jos", pentru că nu avea bani nici de tramvai, după cum își va aminti ⟨107, I, p. 135⟩ a trăit o scenă numită de el neverosimilă, care putea să-i atragă eliminarea din liceu: întreținuse o discuție lipsită de intenții ascunse, cum singur va mărturisi, cu o bonă, cînd un agent al poliției elevilor de liceu l-a surprins și l-a dus pentru anchetă la o secție din apropiere, iar rezultatul comunicat direcției Liceului „Gh. Lazăr". Intervenția promptă a lui Ioan Banciu dirigintele său, în cadrul unui consiliu profesoral din luna ianuarie 1912, l-a scăpat de la supliciul compromiterii. Probabil, unul dintre argumentele forte ale inimosului dascăl a fost și faptul că, în aceeași lună de început pe an, incriminatului i s-a publicat, în paginile *Gazetei matematice*, alături de soluțiile unor probleme, întîiul exercițiu propriu: „Să se construiască un triunghi ABC cunoscînd cercul circumscris, punctul de intersecție A_1, al înălțimii ce pleacă din A cu cercul și dreapta Simpson, corespunzătoare punctului dat." ⟨1⟩ Exercițiul nu reprezintă o construcție geometrică complicată și complet originală, însă pentru un elev care încă nu împlinise șaptesprezece ani, cu o gîndire mobilă și surprinzătoare ca expresie și raționament, constituia un atú destul de puternic spre a i se trece cu vederea preocupări ce nu se încadrau în severa disciplină lăzăristă. Timpul avea să arate că investiția de capital sufletesc acordată de profesor elevului „delincvent" a însemnat un act justițiar care îi face onoare lui Ioan Banciu.

Întîmplarea cu bona nu i-a dat pace toată perioada de pînă la finalizarea cunoscută. Drept consolare, în vacanța de iarnă, pe cînd se afla la Giurgiu, în camera sa din casele Popii Grigore din strada Plevnei, tot tremurînd de teama unei întoarceri nefericite împotrivă-i, acuzația de imoralitate care plana asupra sa fiind prea gravă, medita iarăși asupra problemei date inginerului Grigorescu, problemă care va purta numărul 1822. Decorul e de idilă învăluitoare: „mă văd la masa rotundă din mijloc, cu lampa de gaz cu picior, reflectînd încă asupra ei, pe cînd Chița îmi aprindea focul". ⟨107, I, p. 136.⟩ Chița aprinzînd focul în odaie este imaginea care l-a obsedat ani de-a rîndul, ori de cîte ori îi venea în minte construcția problemei 1822! Căci aprinsul focului decurgea întocmai și în diminețile zilelor vacanței de iarnă, cînd Cihța, ca răspuns la vociferările lui că nu-l lăsa să gîndească în liniște, căuta să-l domolească: „Tăci

din gură, taci din gură, afară e gerul lui Dumnezeu. Am visat mireasă cu maramă albă: zăpadă mare, s-o rînești cu lopata, a înghețat apele." ⟨107, I, p. 150.⟩ Iar el, dezmierdatul, desena „cu o carte de vizită, în chip de riglă, un patrulater cu triunghiuri asemenea pe laturi. Sau pregăteam problema propusă sau mai speculam în jurul figurii". ⟨107, I, p. 150.⟩ Erau zile dintr-o lume cu evenimente pline de speranțe și vise. Bolta cerului părea înstelată cu numere unite cu linii și figuri geometrice. Reîntoarcerea, în anii senectuții, la „izvoarele bucuriilor simple de altădată: diminețile pline de încredere în steaua mea matematică, larg protejate de dragostea luminată a tatii, imperfectă, a bietei mame, descîntată de șuieratul la foc al nemaiauzitului troll care a fost Chița" ⟨107, I, p. 151⟩ reconstituie vîrsta germinației intelectuale și a creației, momentul ruperii de universul tern al colegilor de clasă și de generație, momentul pătrunderii în lumea celor aleși. De aceea, exercițiul 68 nu constituie decît o treaptă anume spre fereastra deschisă a orizontului cercetării, care a apărut sub forma unui punct luminos numit *problema 1822*, simbol și jalon al vieții sale.

La sfîrșitul vacanței, în ianuarie 1912, sosind în București, schimbă gazda, de parcă M-me Argetoianu din mahalaua Dușumea ar fi fost de vină atît pentru întîmplarea cu bona cît și pentru slabul randament obținut la lecții. Găsește o cameră liberă la Leana Hristescu din strada Sculpturii. Era soția lui Hristea Hristescu, fratele mai mic al Dației, bunica paternă și casele erau ale străbunicului său, Hristache Vasile zis Ciulei. Severitatea cu care aceasta își luase rolul de gazdă în serios — mai cu seamă că el strînsese legăturile cu Nic. N. Marinescu-Eliade zis Puiu, cu Iulian Predescu și cu Elefterie Mircea, cu care încingea nesfîrșite partide de poker ori pleca în crailîcuri — l-a determinat din nou să caute altă gazdă. Un timp a locuit la Puiu Marinescu, în strada Silfidelor, cu consimțămîntul tacit al lui M-me Frenkel, gazda acestuia.

Dar, dincolo de aceste peripeții efemere, rămăsese fidel dragostei dintîi — matematica.

Prevenit în clasă de Ioan Banciu în legătură cu condițiile de participare la concursul *Gazetei matematice*, ediția 1912, Dan Barbilian a depus cererea de înscriere în termen. Concursul era programat în zilele 29—31 martie, în București, între elevii claselor V—VIII ale liceelor reale. Avea două probe, scris și oral. La rîndu-i, examenul scris avea alte două

probe, teoretică și practică, cu obligativitatea de a participa la tot atîtea ramuri matematice. Concursul avea loc la Școala Națională de Poduri și Șosele, pentru probele scrise, și la Universitate, la cele orale. Comisia de examinare se compunea din membrii Societății „Gazetei matematice" care nu vor avea elevi printre candidații admiși la concurs.

Convingerea că stăpînește instrumentarul de care avea nevoie nu i-o dă modul în care ar fi putut să rezolve problema nr. 1704 a lui N. I. Diaconescu, rezolvată, în schimb, de altcineva. ⟨218, p. 217.⟩ „M-a mirat faptul, rar pe atunci, că o femeie, Lelia Lt. Gh. Popescu (nevasta generalului pensionar, de astăzi, Gh. Popescu), a dat soluția unei probleme de analiză și anume soluția cea mai bună." ⟨107, I, p. 75.⟩ Problema lui N. I. Diaconescu fusese citită atunci superficial și clasată doar ca un simplu exercițiu și nu o problemă teoretică. Va vedea mai tîrziu că „ascunde o proprietate interesantă a cercului de curbură al conicelor și e capabilă și de alte dezvoltări" ⟨107, I, p. 75⟩, iar teoremele inspirate de această proprietate ar fi putut să figureze cu cinste în *Aperçu historique* al lui M. Chasles ⟨107, I, p. 86⟩. Este vorba de una din acele proprietăți (razele de curbură la două conice omofocate într-unul din punctele de intersecție sînt proporționale cu segmentele tăiate pe tangente de diametrele principale), izolate într-o problemă modestă, „care făceau delectarea geometrilor de pe la 1840, din păcate disprețuite astăzi" ⟨107, I, p. 87⟩. Pe atunci făcea primii pași timizi, dar siguri, într-un vast spațiu matematic, care este geometria, și nu-și permitea să declare sentențios că este „contemporanul tuturor momentelor Geometriei", cum o va face după patru decenii. ⟨107, I, p. 57.⟩ Din această pricină, nu a sesizat nici bogăția de conținut a problemei nr. 1704.

Convingerea că stăpînește, în reală măsură și suficient, instrumentarul de care avea nevoie i-o oferă lectura, în *Gazeta matematică*, a propriei soluții și generalizarea ⟨162, 1912, p. 272—275⟩ dată la o problemă de geometrie a lui P. Panaitopol. ⟨253⟩ Era la începutul lunii martie 1912, cînd fugise de la Leana Hristescu și „deși adîncit în rele mai păstram destulă candoare ca, la deschiderea *Gazetei matematice*, să roșesc de emoție, felicitat sau tachinat de Puiu, Mircea Elefterie ori Iulică Predescu pentru succesul meu (întîiul de acest fel)." ⟨107, I, p. 92.⟩ Publicarea soluției însoțită de generalizarea problemei nu a fost un act de complezență, cum se poate spune despre apariția exercițiului

nr. 68, din ianuarie 1912, ignorat ulterior și de Dan Barbilian, ci o recunoaștere reală a valorii demonstrației și exemplificării teoretice găsite de el. Comentariile de mai tîrziu, însoțind amintirile despre P. Panaitopol căruia i le dedică *in memoriam*, „în nădejdea că hîrțoagele mele, date cîndva la iveală, îi vor scăpa numele de la uitare" ⟨107, I, p. 93⟩ completează la un nivel superior și cu alte deschideri soluția publicată în *Gazeta matematică*. Totodată, cuprind mărturisirea că modul în care a știut să rezolve problema lui P. Panaitopol i-a insuflat atîta încredere în sine, încît „poate că am presimțit atunci succesul cel mare, triumful meu la Concursul *Gazetei*, de care mă despărțeau numai vreo trei săptămîni". ⟨107, I, p. 92.⟩

Timpul premergător zilelor desfășurării concursului coincideau cu cel al încheierii situației școlare a bimestrului. Notele obținute sînt la fel ori chiar mai slabe decît cele din bimestrele anterioare. Își vărsa amarul jucînd poker și neslăbind-o cu crailîcurile.

Vacanța de primăvară o petrece la Giurgiu. „În ajunul succesului la Concursul *Gazetei*, anul 1912, va nota el mai tîrziu, miercurea din săptămîna luminată, pe marginea Tabiei, la Giurgiu, dădusem o demonstrație a existenței dreptei lui Gauss. Atunci am presimțit triumful meu." ⟨107, I, p. 157.⟩

Eliberat parcă de apăsarea pe care o trăia, a luat trenul de seară spre București, a ajuns la gazdă, M-me Hermann, de pe strada Italiană, unde se mutase de la Leana Hristescu, și a adormit bușteau, somn de plumb. A doua zi dimineața, prima zi a concursului, 29 martie 1912, a trecut pe la el Victor Dumitrescu, colegul său de clasă, productiv ca rezolvator, de au plecat împreună, și la fel de emoționați, la Școala Națională de Poduri și Șosele, cum se numea pe atunci actuala Politehnică bucureșteană. Candidau deopotrivă pentru un loc fruntaș, V. Dumitrescu un elev dotat, învățînd egal la toate și un camarad bun. De altfel, nu erau nici singurii „lăzăriști" și nici singurii elevi ai lui Ioan Banciu, care să-și încerce forțele într-un concurs ce-și căpătase un binemeritat prestigiu în lumea intelectualității române. Însuși Barbu Ștefănescu Delavrancea, pînă în zilele concursului ministru al Lucrărilor Publice, a fost unul dintre cei care, cu subvenții particulare ori oficiale, au susținut competiția, oferind gratuit bilete de tren celor din provincie. Succeso-

rul lui la minister, E. -A. Pangrati, profesor de geometrie proiectivă și rector al Universității bucureștene, a permis ca probele orale să aibă loc în imobilul acesteia. Printre cei care supravegheau probele scrise s-au numărat, alături de Gh. Țițeica, profesorii secundari Ioan Banciu și Gheorghe Nichifor. Dar Ioan Banciu făcea parte și din comisia de alegere a probelor scrise și orale, alături de P. Marinescu și A. G. Ioachimescu — pentru algebră, Gheorghe Nichifor — pentru geometrie descriptivă, Gheorghe Țițeica — pentru geometrie elementară ș.a.

Dan Barbilian participă cu o lucrare teoretică de geometrie și una practică de algebră. La proba teoretică, pentru clasa a VI-a, fuseseră propuse două probleme — una de geometrie și alta de trigonometrie, iar la proba practică — una de aritmetică și alta de algebră. Victor Dumitrescu și-a ales problema de trigonometrie și de algebră.

Problema de geometrie pentru care a optat Dan Barbilian, pe cît de sintetică în formulare, pe atît de bogată în idei, poartă amprenta gîndirii lui Gheorghe Țițeica:

„1°. Se dau două puncte A, B și o dreaptă D paralelă cu AB. Prin AB și un punct variabil M al dreptei D se duce un cerc a cărui tangentă în M e MT. Să se demonstreze că produsul depărtărilor AA', BB' ale punctelor A și B la MT este constant. 2°. Din demonstrație să se deducă că punctele A', B' și cu proiecțiile A_1, B_1 ale punctelor A, B pe D se găsesc pe un cerc fix.“ ⟨162, 1412, p. 298.⟩

Problema de algebră, nu mai puțin finisată și la fel de plină de miez, se datorește lui Ioan Banciu:

„Fie $y = \sqrt[3]{x}$: pornind de la valoarea $x = 8$ se mai dă lui x o creștere h. Fie k creșterea corespunzătoare a lui y și a limita raportului $k : h$, cînd h tinde către zero. Să se determine un interval $(-\infty, +\infty)$ astfel ca pentru $-\infty < h < +\infty$ să avem:

$$a - \frac{k}{h} \quad 0{,}001$$

diferența fiind luată în valoare absolută.“ ⟨162, 1912, p. 300.⟩

La probele orale au fost propuse de asemenea probleme de aritmetică, algebră, geometrie și trigonometrie. Nu cunoaștem care sînt cele la care a răspuns Dan Barbilian și, probabil, interesează mai puțin, deoarece despre modul ireproșabil în care s-a prezentat la concurs și a entuziasmat

comisia de examinare și pe candidați, dar și asistența publică, a scris Gheorghe Țițeica, în calitate de raportor oficial al concursului: „În locul întîi se cuvine să numim pe d-l Barbilian D. din clasa a VI-a la Liceul « Gh. Lazăr », care a îndeplinit condițiunile pe care le cerem noi pentru această deosebită cinste. Cu o lucrare scrisă de algebră foarte bună, cu alta de geometrie elementară excelentă, în care a întrebuințat o metodă ingenioasă admirabilă, cu răspunsurile sale sigure și precise, din care se vedea o gîndire bine condusă și cunoștințe întinse, cu aceste însușiri alese d-l Barbilian și-a cucerit dintr-o dată locul de frunte. Să-i fie de bună prevestire și pentru concursurile viitoare!" ⟨288⟩

Ceilalți cincisprezece premianți sînt, în ordine: R. Ianculescu (clasa a VIII-a), P. Sergescu (VIII), S. Hartstein (VIII), C. Mateescu (VII), I. Chițulescu (VIII), Gh. Vasilescu (VII), S. Pașcanu (VII), V. Șerbănescu (VII), G. Negreanu (V), Ș. Gheorghiu (V), C. Cazacu (VII), A. Anagnoste (VIII), R. Gavrilescu (VIII), V. Dumitrescu (VI) și G. Guțu (VII). Dintre ei, mai erau elevi ai lui Ioan Banciu: S. Pașcanu (locul 8) și V. Dumitrescu (locul 15). Despre acesta din urmă, Gh. Țițeica va nota: „D-l Dumitrescu V., elev în clasa a VI-a la Liceul « Gh. Lazăr », a ieșit destul de bine la trigonometrie, mai slab la algebră" ⟨288⟩.

După anunțarea rezultatelor, concurenții și membrii Societății „Gazeta matematică" au luat parte la banchetul organizat cu acest prilej, la Fabrica de tutun „Belvedere", în seara zilei de 31 martie 1912, într-o sală frumos împodobită cu ghirlande de flori. S-au rostit toasturi pline de amabilități, așa cum a fost cel al lui P. Panaitopol, din partea concurenților, o închinare pentru profesorii ce s-au silit să-și ridice elevii la nivelul celor mai buni corespondenți ai *Gazetei matematice*, numind printre aceștia pe Ioan Banciu. Un cor de elevi condus de Gheorghe Nichifor a interpretat *Gaudeamus*, arii din *Rigoletto* de G. Verdi, *Cavaleria rusticana* de P. Mascagni, cîntece naționale. Printre interpreți s-au numărat V. Dumitrescu, P. Sergescu, P. Panaitopol, Gh. Nichifor ș.a. *Balada* lui Ciprian Porumbescu a fost ascultată cu emoție și la fel au fost ascultate poeziile lui Eminescu. Serbarea s-a închis cu marșul *Răsunetul* de Andrei Mureșanu și Anton Pann. ⟨193⟩

Starea de elevație i-a stăpînit deopotrivă pe toți. Concurenții premiați au fost solicitați să expedieze prin poștă opțiunea lor pentru titlul și editura uneia ori a două cărți

de matematică profesorului Ion Ionescu (Bizeț), solicitare reînnoită în scris în numărul din luna mai al *Gazetei matematice*. ⟨162, 1912, p. 325.⟩ Premiul lui Dan Barbilian a constat din trei cărți: Sucith and Gale, *Introduction to Analytic Geometry*; M. Lévy, *Eléments de cinématique et de mécanique*; Weber und Wellstein, *Encyklopädie der elementar Mathematicke*, tom I—II. ⟨162, 1913, p. 13—14.⟩

Reîntoarcerea la clasă, după triumful de la Concursul *Gazetei matematice*, a concentrat și mai mult atenția asupra lui, nu numai din partea elevilor care îl priveau ca pe un adevărat erou, deși, la finele bimestrului al treilea, la științele fizico-chimice Ș. Niculescu-Brăiliteanu îi încheiase din nou media patru, iar la engleză H. Waltuck a făcut același lucru. La religie, spre surprinderea generală, presbiterul Simion Popescu îi încheiase media doi!! Acestuia, după ani și ani, cu prilejul unei întîlniri cu colegii de la Liceul „Gh. Lazăr», Dan Barbilian îi va creiona un portret antologic, la 21 septembrie 1954:

„Nu știu aproape nimic despre el și nici nu încerc să știu. Prefer figura lui să rămînă oarecum legendară.

A fost un profesor? A fost un popă? Cu popii de mir nu prea semăna. Orice categorie puțin laică nu putea cuprinde pe acest predicator rupt parcă din primele veacuri ale creștinătății.

Îl ascultam răpit de cuvîntul său de foc. Nu cred să fi fost elev mai atent la lecțiile lui. Dar cum să reproduci asemenea homelii? Mi se părea o pîngărire. Nici nu încercam măcar! De aceea, pe un trimestru, am avut nota doi la religie, lucru fără precedent. El mă socotea un cinic, un revoltat și era hotărît să mă lase repetent. N-a avut însă admirator mai arzător ca mine.“ ⟨194, II, p. 314—315.⟩

Este portretul unui Simion Popescu hieratic al cărui rol mesianic n-a avut același răsunet în fiecare dintre cei ce i-au ascultat chemarea împotriva deșărtăciunii umane.

În pofida pornirii contra lui Dan Barbilian, bietul părinte s-a îmbunat în cele din urmă. Numai media opt din ultimul bimestru îl mai putea salva de corigență pe „cinicul“ cirac. Mai grea a fost lupta lui Ioan Banciu cu Ș. Niculescu-Brăiliteanu și H. Walduck. Dar și aceștia au fost îmblînziți. Ar fi fost prea de tot ca o celebritate a liceului, cîștigătorul unui concurs național de prestigiu, să nu fie declarat promovat în sesiunea de vară! Astfel, de bine de rău, cu ajutorul lui Ioan Banciu, promovează clasa cu media generală 6,54.

La purtare, i s-a acordat calificativul „potrivită", după o frecvență „regulată" și o formă exterioară „foarte îngrijită". Premiantul clasei, Victor Dumitrescu, avea media anuală de 9,12. El era și șeful clasei. Aurel Velculescu promova cu „laudă", avînd media 8,06. Ceilalți, cum era de pildă, Marcel Iancu, care promovase cu media șapte (la desen liniar, încheiase anul școlar cu 5,50), au obținut note la fel de modeste. ⟨384, 1911—1912.⟩

Vacanța mare a sosit ca o izbăvire. Plecă din București ca din pușcă. Așa de zăpăcit a fost încît nici mai tîrziu nu și-a putut aduce aminte unde se afla cînd a cumpărat numărul din iunie al *Gazetei matematice*, în care i-a fost publicată problema nr. 1822! Să fi fost în capitală, la M-me Herman — în strada Italiană, la Giurgiu — în febra pregătirilor de plecare în viligiatură, la Cîmpulung, ori aici, în casele din fund ale curții Firichii Comănescu? Reconstituirea fiecărui detaliu component al atmosferei acelor ani ține de stăruința lui de a putea da răspuns la întrebarea laitmotiv: „De ce ideile îmi vin cu atîta întîrziere? Cu întîrziere de 40 de ani..." ⟨107, I, p. 159⟩. Răspunsul pe care îl formulează, în anul 1950, în continuarea unei atari întrebări obsedante, conține o resemnare stoică: „Dacă observații de felul celor de mai sus (n.n. — referitoare la „dreapta lui Gauss" și la „punctul lui Miquel") s-ar fi prezentat în mod natural și mai des, cînd eram de 16—17 ani, s-ar fi hotărît de pe atunci cariera mea matematică. N-aș mai fi tras de aici atîta amărăciune." ⟨107, I, p. 159.⟩

Însă Dan Barbilian nu avea motive în acei ani adolescentini să aștepte să i se prezinte „în mod natural și mai des" observații precoce din tăriile inspirației geniale. Pe de altă parte, intrase în caruselul ocupațiilor „extrașcolare": crailîcurile și jocul de cărți. De aici, rezultatele mediocre și submediocre la toate obiectele, cu excepția matematicii. Sfîrșitul de an școlar i se păruse un infern. Nici nu a reținut momentul cînd a citit, în revista îndrăgită, întîia sa creație matematică! „Ar fi trebuit să păstrez amintirea unui atare eveniment care mă promova de la treapta corespondenților ordinari la cercul destul de restrîns al corespondenților-propunători de probleme. Dar eram încă plin de succesul meu la concursul *Gazetei* (numărul din mai) și noul meu statut e cu putință să-mi fi apărut de la sine cuvenit. Plin de altfel (vai!) în toate felurile!" ⟨107, I, p. 150.⟩ Acest „plin de altfel (vai!) în toate felurile!" este definitoriu pentru el.

Alcoolismul și excesele sexuale ruinaseră pe Alfred de Musset, iar nopțile pierdute fără temei i-au înfrînt pe Charles Baudelaire și Amadeo Modiliagni. Asemenea exemple celebre pot fi strînse într-o listă interminabilă, din care Dan Barbilian nu poate fi exclus! Singur o va mărturisi, la 18 noiembrie 1950, referindu-se la anii adolescenței: „Cred că la acea dată, în alte condiții, fără slujnice, fără curve, fără boale lumești, cu mai mulți bani să-mi iau cărți și să stau la gazde mai omenoase, aș fi putut deveni matematicianul care nu voi mai fi niciodată. În sfîrșit! Tot e mai bine că fac figură cuviincioasă printre matematicienii care contează. Dar ce e pierdut e pierdut!" ⟨107, I, p. 101.⟩

Vacanța mare sosindu-i ca o izbăvire și plecînd el din București ca din pușcă, s-a dezmeticit abia la Cîmpulung, unde a ajuns împreună cu părinții, în obișnuita viligiatură de vară, cînd a dat cu ochii de numărul din iunie 1912 al *Gazetei matematice* în care i se publicase problema nr. 1822. Momentul a fost de natură profilactică. Admiterea în cadrul cercului de compunători de probleme, pe cît de restrîns, pe atît de elevat, i-a dat încredere în forțele proprii. În vara lui 1950, cînd va descoperi în paginile *Gazetei matematice* această problemă, i se va trezi din nou interesul asupra construcției, sesizîndu-i detalii inedite, pe care le-a consemnat, apoi, la 31 decembrie 1956, de teamă că vîrsta nu-i va mai lăsa răgazul să reia meditația: „Sînt mișcat la gîndul că aceeași figură, apărută în zorile deșteptării mele la geometrie, mă cercetează și în acest amurg (amurg cel puțin al interesului meu pentru Geometrie, căreia Teoria Numerelor i-a luat locul)." ⟨107, I, p. 139.⟩

În acele zile ale vacanței din vara anului 1912 face plimbări spre Grui ori la Rucăr și, de aici, în munți, însoțit de hîrtie și creion, de cîte un număr proaspăt al *Gazetei matematice* și de culegerea *F. G.-M.* În această culegere a găsit Dan Barbilian punctul de plecare al unei alte probleme: nr. 1898, publicată în numărul din ianuarie 1913 al *Gazetei matematice*, dar care datează din aceeași perioadă cu redactarea problemei nr. 1822, toamna anului 1911. De aceea continuă finisarea problemei nr. 1898. ⟨5, p. 199.⟩ O mai începuse o dată, în luna mai 1912, cînd stătea în gazdă la M-me Hermann, pe strada Italiană. (Interesant e faptul că nici în anul 1935 nu fusese rezolvată. ⟨163⟩) Apoi, atras de teoria figurilor direct și, respectiv, invers asemenea, din *F.G.-M.*, a fost condus la rezolvarea „secțiunii ratei" a lui

Apollonius, reușită despre care mărturisește că i-a rămas neuitată. ⟨107, I, p. 220⟩ Redactează nota *Asupra CMMMC al mai multor numere* ⟨3⟩, concepută în toamna anului 1911. Delegatul redacției care răspundea de rubrica „Note matematice", era Gh. Nichifor. Referindu-se la notă, formulată în termenii cei mai lapidari, Dan Barbilian consideră că modul în care a rezolvat demonstrația la teorema întîlnită în *F.G.-M.* l-ar fi determinat pe Gh. Țițeica să-l considere făcut pentru teoria numerelor, însă atunci, în 1912, și nu în 1922, cînd se afla la Göttingen, pentru specializare în această disciplină a matematicii! Atunci, în 1912 „am avut o intuiție genială: să stabilesc teorema fără descompunerea în factori primi. De unde presimțirea marilor probleme ale aritmeticii." ⟨107, I, p. 101.⟩

O altă notă, purtînd numărul 41 și intitulată *O proprietate a axului radical*, apărută în vara anului următor ⟨8⟩, este concepută în această vacanță, pe cînd se plimba pe Grui cu prima Miss, dar regîndită în livada cu pruni a familiei Fuiorescu din Coșești, în ziua de 6 august 1912. În acest sens notează: „Mi-aduc aminte că eram foarte bucuros să fi găsit, în sfîrșit, o propoziție mai semnificativă." ⟨107, I, p. 130.⟩ Pe atunci cunoștințele sale erau totuși reduse și de abia la anii senectuții va face constatarea severă că, „în realitate, propoziția e reductibilă la Teorema lui Pascal, convenabil interpretată", pe care, de altfel, o și dă în continuare. ⟨107, I, p. 130—131.⟩ Tot în acei ani ai înțelepciunii, la 25 mai 1955, află o proprietate importantă „printr-un proces de invenție foarte curios, pornind de la nota din 1913 despre axul radical", după ce a intuit rezultatul și l-a verificat analitic. ⟨107, I, p. 132—134.⟩ Deși lăsase pentru o altă dată refacerea procesului euristic și demonstrația geometrică, nu și-a mai făcut timp.

Revenirea la Giurgiu, în ultimele zile ale lui august 1912, nu-i schimbă preocupările și comportamentul. Dunărea, în curgerea ei lină și cu aspectul solzos al valurilor ei mărunte sclipind sub sulițele soarelui, începe să-l intereseze nu numai ca pitoresc al decorului. Orașul prăfuit, așezat rotund în jurul turnului pompierilor, părea, de pe înălțimea Tabiei, un furnicar de oameni, dar numai zona pieței, în zilele de tîrg, și la orele de vîrf ale zilelor de muncă, în port. În rest, totul stagna sub clopotul inerției. Liniștea care domina orașul era spartă cînd și cînd de sirenele vaselor. Plimbările pe Grui au fost înlocuite cu cele la bătrînul fluviu, în portul

Ramadan, ori în afara orașului, pe o înălțime, alta decît a Tabiei, căreia localnicii în vîrstă îi mai spuneau Isarlîk. Era însoțit de cățelușa Miss. În aceste zile de sfîrșit de vară, de dincolo de Dunăre au venit vești, că în contra Turciei s-au ridicat împreună Bulgaria, Grecia, Muntenegru și Serbia. Războiul a durat cîteva luni, între 26 septembrie 1912—17 mai 1913. Se instituise o severă carantină de-a lungul Dunării, de teama izbucnirii vreunei violente epidemii de ciumă ori holeră, frecvente în asemenea conflagrații cu Orientul.

Clasa a șaptea a început-o cu peripeții. Pentru ca să fie considerat înscris la Liceul „Gh. Lazăr" trebuia să i se depună cererea și taxa de reînscriere în termenul legal, și nu la 9 septembrie cum era cazul lui, fapt pentru care Constantin Barbilian se adresa direct, la 1 octombrie 1912, Ministerului Instrucțiunii și Cultelor, cerînd să i se aprobe derogarea de la regulament pentru întîrziere. Ministrul C. C. Arion dă o rezoluție favorabilă, cu condiția „dacă e loc". ⟨327, 2221, f. 165.⟩ S-a stabilit în gazdă la moașa Smaranda Paplica, din str. Păunilor, unde a locuit și în iarnă. ⟨107, I, p. 234.⟩

Se schimbaseră unii profesori. Nu mai avea ca obiect de studiu religia. I s-a adăugat filosofia. Profesor de filosofie era G. C. Dragu. În locul profesorilor de la engleză și istorie îi are acum pe H. Lolliot — titularul catedrei — și pe I. Stoenescu — suplinitorul lui Ioan Clinciu. Nu mai este scutit la gimnastică, unde îl are profesor pe D. Ionescu.

Profesorul G. C. Dragu era membru al grupării politice a lui Gh. Panu, din anul 1897, și a rămas fidel conservatorilor, cînd radicalii au trecut la liberali. A fost deputat de Tutova. Ca publicist, a fost redactor la *Liberalul*, *Secolul*, *Lupta*. Pentru Dan Barbilian, amintirea sa n-a lăsat urme. Printre cei care l-au suplinit la catedră în anii de după război s-au numărat: I. Dongorozi (1919), Tr. Herseni (1928—1929) și Ion Zamfirescu (1929—1930), autorul monografiei dedicate liceului.⟨298⟩

Henry Léon Godefray Lolliot, prieten cu fiii lui C. A. Rosetti și opozant al lui D. A. Sturdza, care a voit să-l expulzeze, a fost profesor de limbile franceză și engleză la liceele bucureștene. Este autorul unei gramatici practice de limbă engleză (1885), dar și al unui dicționar englez-român în două volume (f.a.). Pedanteria lui devenise proverbială. Conflictul dintre un asemenea profesor scrupulos și Dan Barbilian devenise iminent și s-a declanșat, bineînțeles, în defavoarea elevului nonconformist.

Maestrul D. Ionescu, titularul de gimnastică, a fost unul dintre promotorii învățământului gimnasticii în școlile publice. În anul 1912 a înființat Clubul Sportiv al Liceului „Gh. Lazăr". Printre elevii-sportivi cu rezultate de performanță, s-au numărat mulți dintre colegii de clasă ai lui Dan Barbilian— „...sportul, pe atunci, își amintește unul dintre ei, nu era popular și elevii nu aveau prea multe ore libere pentru a-l practica, mai ales că părinții nu-i încurajau în această privință". ⟨298, p. 278—281.⟩ Pentru Dan Barbilian, cultura fizică a fost un supliciu.

În liceu își desfășura activitatea cinematograful „Scientia", deschis în locul vechiului „Cinema-Eclips". Aparatul era acționat de motor, ceea ce făcea „ca tremurăturile să dispară cu totul", după cum ne informează reclama de la premiera din ziua de 22 septembrie 1912. ⟨328, 2860, f. 52—57⟩ Se prezentau jurnale de actualități *(Flota turcă la Constantinopol, În văgăuna lupilor* ș.a.*)*, reportaje *(Copenhaga)* ori comedii *(Tontolini strănută, Păcală râde)* și drame *(Iuliu Caesar)*. Erau filme mute, cu priză și astăzi la public.

Atmosfera din clasă era aceeași ca și în anul precedent. La matematică era imbatabil, la celelalte obiecte făcea o figură ștearsă. Prezența în paginile *Gazetei matematice* devenise permanentă. Este invitat la redacție să-și ridice premiul în cărți, ale căror titluri fuseseră anunțate în numărul din septembrie 1912, unde i-a apărut și prima notă matematică reprezentînd, alături de problema 1822, debutul absolut în știința în care l-a consacrat. Exprimarea siguranței asupra autenticității propriei creații ține de substanța personalității sale: „În ceea ce voi expune, voi da o demonstrație pe care o cred a fi originală" ⟨3⟩. Aceeași siguranță se remarcă și în soluțiile date la problemele rezolvate, pe care revista le va publica integral, cum este cea la problema de trigonometrie nr. 1519 a lui A. G. Ioachimescu. ⟨4⟩ La problema de geometrie nr. 1803, a lui P. Panaitopol, trimisese două soluții foarte bune, însă A. Roșu — delegatul redacției pentru probleme propuse — menționează că „numai din lipsa de spațiu nu le putem publica". ⟨162, 1913, p. 308.⟩ I se mai publică, în ianuarie 1913 — problema nr. 1898, în februarie — exercițiul nr. 45, în mai — problema nr. 1951, iar în iulie — nota *O proprietate a axului radical*, toate concepute mai înainte de începerea clasei a șaptea și redactate în toamna anului 1912 ori în iarna și primăvara anului 1913. Dintre ele, după ani, va fi preocupat să aprofundeze ideile

cuprinse în problema nr. 1898 și în nota referitoare la proprietatea axului radical, descoperită de el. ⟨107, I, p. 129—134, 219—245.⟩

Însă timpul dăruit preocupărilor matematice este drămuit iarăși printre picături. Devenise prietenul nedespărțit al lui Mircea Elefterie, Iulică Predescu și Puiu Marinescu, la M-me Frenkel, din strada Sf. Apostoli, cu care juca poker. Camera era la etaj, unde se ajungea printr-o scară puțin luminată, cu aer stătut, păstrînd mirosul de mîncare, îndeosebi al piftiei de gîscă. Pe același coridor cu camera ocupată de Puiu fusese închiriată o alta, de către o oarecare M-me Focșa, devenită amanta lui Al. Gavrilescu, un alt coleg al lui Dan Barbilian. „L-am invidiat, mărturisește el mai tîrziu, și am căutat să-l înlocuiesc. Fără succes!“ ⟨107, I, f. 117.⟩

Între aceste preocupări, împreună cu Mircea Elefterie, căuta aplicații ale teoremelor lui Menelaus și Ceva, întîlnite în *F.G.-M.* La una dintre problemele lui Mircea Elefterie (nr. 1975), al cărui codiscipol se considera, află soluție și generalizare de abia la 20 decembrie 1952, dar și la 15 decembrie 1954 (ziua de Sf. Elefterie) și 5 ianuarie 1955. ⟨107, I, p. 117—128.⟩

În acele momente ale anului școlar 1912—1913, pe vremea cînd „Banciu era dascălul temut și admirat“ ⟨107, I, p. 117⟩, Dan Barbilian continuă să învețe numai la matematică. Nu-și mai cumpără nici un manual și nici celorlalte obiecte nu le dă atenție. În acest sens, mediile primului bimestru sînt revelatorii: la matematică — medie maximă, iar la filosofie și științele naturii i se încheie media opt; la limbile română și franceză, media șapte; la limba germană, istorie, științele fizico-chimice, muzică și gimnastică, medii de cinci și șase. Numai la limba engleză și desen liniar mediile sînt sub limita de promovare, respectiv trei. ⟨384, 1912—1913.⟩ Speriat de situație, cînd află că Ioan Banciu a trecut cu catedra la Liceul „Mihai Viteazul“, cere și obține transferarea sa aici în bimestrul al doilea, începînd cu prima zi a anului 1913. Schimbarea liceului a fost de bun augur.

Liceul „Mihai Viteazul“ funcționa în imobilul din strada Știrbei Vodă nr. 12, ocupat mai tîrziu de Institutul Barbu Delavrancea. ⟨286, p. 5—25.⟩

Clasa este la fel de numeroasă. Dintre mulții tovarăși îi cunoștea bine pe Al. Stoica, fostul său coleg de la Liceul

„Gh. Lazăr", și pe Panait Panaitopol, de la concursul *Gazetei matematice*, ambii fiind corespondenți ai aceleiași reviste.

Dirigintele clasei era profesorul de științele fizico-chimice I. I. Roman, iar directorul liceului, Ion Bogdan-Duică.

Cu profesorul de limba română, Anton Lupu-Antonescu a avut Dan Barbilian de luptat la început. Apoi, a fost cel care l-a apreciat, asemenea lui Ion A. Rădulescu-Pogoneanu.

Ceilalți profesori i-au fost: Francis Lebrun, suplinitorul lui I.-A. Candrea, la limba franceză; G. Coman, la limba germană; Fr. Catz, suplinitorul lui Aurel C. Popovici, la limba engleză; Gr. Nicolescu, la istorie; Ion Popa-Burcă, la științele naturii; C. Dimitrescu, la desen liniar; N. Ghermănescu, la muzică. Cu excepția suplinitorului de la limba engleză, un om închis la fire și pedagog fără vocație, cum l-a caracterizat I. Bogdan-Duică într-un raport ⟨329, 2279, f. 1⟩, toți erau pasionați de profesie unii devenind personalități de prestigiu ale culturii și științei naționale.

Mediile bimestrului al doilea au fost încheiate. Din nou, în afara matematicii la care are media maximă, desenului liniar — nouă, a limbii engleze și filosofiei — opt, la celelalte obiecte notările sînt contradictorii în comparație cu puterea și voința sa de a învăța. Cel mai elocvent exemplu îl constituie sinusoida notelor la limba română, la care obiect i se încheie, pe acest bimestru, media zero, cu mențiunea „nemotivat", în timp ce în primul bimestru avusese șapte, în al treilea va avea nouă, iar în al patrulea, zece! ⟨385, 1912—1913.⟩

Stătea în gazdă la moașa Smaranda Paplica din strada Păunilor. Pe această uliță (numită astăzi Transilvaniei), către capătul dinspre Berzei, în a treia ori în a patra casă pe dreapta, cum se merge spre strada Popa Tatu, față în față cu casele scunde și zugrăvite în galben ale maiorului Cantacuzino-Zizin grănicerul, locuia moașa Smaranda. Chiriașii pensiunii ei erau adunați din diferite pături sociale și bineînțeles, cu diferite preocupări: un avocat ratat, devenit mic funcționar; un oarecare fără ocupație anume, dar traficant de relații și cu buzunarele umflate de bani cîștigați de aiurea; soțul moașei, placid și pasionat după poker, anecdote grosolane și alte activități hedoniste; un turc, student în medicină, cu mare afecțiune față de Dan Barbilian și cu aplicație spre erudiție, singurul cu care purta discuții antrenante.

În primăvară, ducînd lipsă de bani, Dan Barbilian vinde cărțile oferite ca premiu la Concursul *Gazetei matematice*. Profesorul Ion Ionescu (Bizeț) le descoperă într-un anticariat și, ca represalii, propune și obține acordul colectivului redacțional al *Gazetei matematice* de a-l elimina pe autorul sfidării dintre colaboratorii revistei. Nu mică i-a fost surpriza lui Constantin Barbilian cînd a aflat vestea de la un inginer încadrat în portul giurgiuvean. Explicațiile dintre fiu și tată, pe de o parte, dintre elev și profesor, pe de alta, au fost de natură să șteargă asperitățile și să anuleze interdicțiile provocate de incident. Dar pînă atunci, Dan Barbilian parcă se îndîrjise. Se ducea la gazdă, la moașa Smaranda Paplica, dar, după partidele de pocher de la Puiu Marinescu-Eliad și crailîcurile prin Crucea de Piatră, și se cufunda în operațiile de generalizare a secțiunii rației al cărei enunț îl întîlnise în biografia științifică a lui Apollonius din *La Grande Encyclopédie* ⟨107, I, p. 233⟩, ori a altor probleme, așa cum este cea a înfășuratei dreptelor care unesc punctele de pe cercuri în corespondență direct asemenea. Pe aceasta i-a comunicat-o, nu lipsit de mîndrie, lui Panait Panaitopol, încă din vacanța Crăciunului 1912, pe cînd nefericitul coleg trăsese la o rubedenie din Giurgiu. Era o iarnă grea, cu multă zăpadă și viscole puternice. Atunci i-a demonstrat că înfășurata este o conică bitangentă cercurilor cu un focar în polul de asemănare. ⟨107, I, p. 221.⟩ P. Panaitopol, orfan de tată, locuia în București, împreună cu mama și o soră, într-o căsuță umilă. Avea un frate inginer care se procopsise și nu-i prea ajuta. Băiatul era „sfios ca o fată mare, deși pornit și el pe calea stricăciunii". ⟨107, I, p. 92.⟩ După ce au devenit colegi de liceu s-au împrietenit. Jucau pocher cu alți colegi de clasă, Vasile Ivanovici și Al. Stoica. (Unchiul lui P. Panaitopol, hotelierul din Giurgiu la care trăgea în vacanțe, era tatăl unei doamne Navrea, o grecoaică destul de frumoasă, curtată de Constantin Barbilian!) În pofida înzestrării lui, P. Panaitopol intrase în regres spre sfîrșitul clasei a șaptea. Chiar la matematică, Ioan Banciu l-a lăsat corigent. S-a împușcat, fără a scrie vreo explicație, la sfîrșitul anului școlar 1912—1913, la Șosea, cu un pistol cumpărat din banii împrumutați de la fratele său. Pe Dan Barbilian l-a impresionat destinul tragic al fostului coleg.

În același februarie 1913 în care prof. univ. Ion Ionescu (Bizeț) a descoperit la anticariat cărțile-premiu oferite lui Dan Barbilian de *Gazeta matematică*, vîndute din nevoia

de bani (și nu din lipsă de considerație, cum a interpretat acesta), premiantului i-a apărut soluția la problema de trigonometrie a lui A. G. Ioachimescu și Exercițiul nr. 45 ⟨6⟩. (Mai tîrziu Dan Barbilian îl va caracteriza pe Ion Ionescu-Bizeț drept „spirit sumar și meschin" ⟨107, I, p. 309⟩.) În această lună va locui intermitent și la Mișu Vlădescu, în strada Pietății nr. 9, deși avea gazdă proprie. Îl atrăgea viața agitată a acestuia, cunoscător al tainelor mondene bucureștene, a vieții de cafenea și de salon destinate jocurilor de noroc. „Dacă nu l-aș fi cunoscut, tinerețea mea ar fi fost mai studioasă, dar mai searbădă. Nu greșesc cînd afirm că la îndepărtarea mea, mai tîrziu, de matematice, Mișu Vlădescu a lucrat încet, dar sigur. Nu regret nimic, fiindcă prin el am cunoscut Viața. (...) Cu Mișu am trăit un capitol din Balzac." ⟨401⟩ Își rezervă timp să mai foiletеze paginile *Gazetei matematice*, în care, cu toată restricția, îi mai apar rezolvări de probleme la cele datorate lui S.Mirea, Gh. Buicliu, C. Mateescu, P. Panaitopol și I. Fundățeanu ⟨162, p. 13⟩, precum și rezolvarea problemei sale nr. 1951 ⟨7⟩, contribuții reținute încă de pe cînd era elev în clasa a VI-a la Liceul „Gh. Lazăr". Se amuză la lectura metaforelor marelui pictor și gravor german Albrecht Dürer, definind *elipsa* („linie de ouă"), *hiperbola* („linia furcei"), *parabola* („linia focului"), *spirala* („linia melcului"), reproduse într-unul din suplimentele revistei. ⟨162, 1913, *Supliment*, p. 4.⟩ Participă la lista de subscripții pentru Fondul „Spiru Haret", creat în memoria primului român doctor în matematici (decedat la 17 decembrie 1912), de Societatea „Gazeta matematică", la propunerea lui G. A. Ioachimescu. Spiru Haret înființase la noi liceele reale, iar fondul care îi purta numele era destinat acordării de premii acelor ce se vor distinge pe terenul științelor matematice. ⟨162, 1913, p. 161—167.⟩ Concomitent, Dan Barbilian urmărește cu interes problemele date la concursul *Gazetei matematice*, ediția 1913.

Prin luna mai 1913 Dan Barbilian se mută la o altă gazdă, în strada Romană, la M-me Mihăilescu care, alături de moașa Smaranda Paplica, au fost singurele gazde ale acestui an școlar, anul „tuturor stricăciunilor, dar și al inițierii în geometria modernă" ⟨107, I, p. 246⟩.

Sosiseră ultimele zile ale anului școlar 1912—1913. Încheia clasa a șaptea ceva mai bine, ca recoltă de note, obținînd media anuală generală 7,02. Purtarea i-a fost apreciată

în cele patru bimestre, pe rînd, drept potrivită, bună, foarte bună și bună; frecvența — ba regulată, ba neregulată, iar forma exterioară — îngrijită. La instrucția militară, din motive medicale, fusese scutit, la fel ca și în celelalte clase, cu excepția clasei a șasea. ⟨385, 1912—1913.⟩ Tot acum, puțin timp după ce Dan ajunsese acasă, la Giurgiu, Constantin Barbilian a primit scrisoarea lui A. G. Ioachimescu prin care i s-a comunicat că fiul său a fost iertat de redacție pentru gestul de înstrăinare a cărților primite ca premiu și e invitat să reînceapă colaborarea la *Gazeta matematică*. Și aici Ioan Banciu depusese eforturi ca mediator.

Însă cumpătatele cuvinte ale lui A. G. Ioachimescu nu făcură prea mult satisfacție familiei, căci a sosit vestea de trăsnet, la 27 iunie 1913, a intrării României, contra Bulgariei, în al doilea război balcanic, declanșat cu zece zile în urmă între Turcia și Bulgaria pe de o parte, și Grecia—Serbia—Muntenegru, pe de alta.

După începerea războiului româno-bulgar, Constantin Barbilian a fost mobilizat și el, dar, prin Consiliul de Reformă care funcționa la Galați, fu scos din evidențele armatei. Această știre precum și cea a păcii au adumbrit la vestea lățirii flagelului holerei. Fusese o vacanță școlară lungă și plină de multe alte surprize. (La 6 octombrie 1913, presa română consemna în paginile ei faptul că în toată țara mai erau în îngrijire 380 de bolnavi de holeră ⟨161, 1913, nr. 44, p. 13⟩.) Dan Barbilian nu plecase nicăieri în viligiatură, la început din pricina războiului, apoi din cea a epidemiei de holeră. Dezinfecta locuința cu acid fenic pentru același motiv, dar și pe Chița, la cererea ei expresă. Țînțarii pătrundeau peste tot. Era în august, într-o după amiază, ctnd sosise în vizită Dumitru Șoiculescu (Nea Mitică), fratele Smarandei, stabilit atunci la Măcin. Pentru ca să-l întîmpine a întrerupt încheierea articolului dedicat aplicației echipotențelor la studiul patrulaterului. Geneza articolului se leagă de lectura, în anul 1912, a biografiei lui G.Bellavitis (1803—1880), matematicianul italian prezentat în paginile generoase ale *Marii Enciclopedii*, și de un articol despre poligoanele funiculare citit în *Gazeta matematică* ⟨107, I, p. 246⟩. Articolul a fost expediat pe adresa redacției și a entuziasmat pe ing. Șt. Mirea care i-a răspuns că-l va publica, lucru ce s-a întîmplat în octombrie 1913. ⟨9⟩ Pe lîngă preocupările dedicate matematicii, se doftoricea, spre indig-

narea Chiței, fiind bolnav veneric. „Oribil", va exclama el mai tîrziu. ⟨107, I, p. 93.⟩

Vara se sfîrșise, iar septembrie continua să fie cădluros. În centrul orașului, ca în toate orașele de provincie cît de cît respectabile, edilii ofereau locuitorilor spectacole muzicale interpretate de orchestre militare ori civile. La Giurgiu se interpretau pagini din *Rigoletto* și alte partituri de popularitate. În sonurile acestei muzici se înfiripă prietenia lui Dan Barbilian cu Tudor Vianu și Simon Bayer. Tudor Vianu, fiul dr-ului Alexandru Vianu, medicul șef al județului Vlașca, era frate cu Cornelia (Nelly Vianu) care absolvise, în 1909, Gimnaziul „Ioan Maiorescu" din Giurgiu și se afla la Bruxelles în anul 1913, cînd a devenit laureată în arta dramatică a Conservatorului Regal din capitala Belgiei și a fost angajată în trupa primei scene a Belgiei „Théâtre royal du Parc" ⟨180⟩. Despre toate acestea Dan Barbilian aflase din presă, însă și din comentariile zgîrcite ale lui Tudor în plimbările comune, în Parcul Central al Giurgiului, cu Simon.

Aici, la „Centru", obține un prim triumf asupra lor, cînd le arată că *a intrat în literatură !...* ⟨107, I, p. 246.⟩ În ce a constat *intrarea în literatură* a rămas un mister. Nici unul dintre ei nu va da amănunte în acest sens. Probabil tăinuitele versuri ale acelor ani, pe care le prezintă lui Tudor Vianu și Simon Bayer și pe care cu toții le-au trecut sub tăcere, să fie asemenea celor scoase la lumina tiparului postum de Ion Cruceană după Stelian Rădulescu. Acesta l-a suplinit, între 1912—1913, pe D. D. Pătrășcanu la Liceul „Matei Basarab" din București ⟨215⟩. Dan Barbilian l-a vizitat, în perioada respectivă, la gazdă, unde locuia, și, negăsindu-l, i-a lăsat ca semn de salut poezia *Romanța infinitului*, scrisă pe albitura unui ziar. Stelian Rădulescu, fostul coleg de gazdă de la Pitești, din clasa a cincea, al lui Dan Barbilian, a transcris poezia într-un carnet, datînd-o 1912, din care Ion Cruceană, extrapolînd-o, la 21 decembrie 1970, a redat cîteva versuri: „Ei, cea dintîi / O ! neant, a ta enigmă multe minți a chinuit. / Mulți au vrut ca să pătrundă nepătrunsul infinit / Și măsurii să subjuge ceea ce-i nemăsurat." ⟨214⟩ Finalul poeziei, „Dar destul cu a tale versuri, tinere școlar !", precum și celelalte versuri reproduse de Ion Cruceană, dacă datează de atunci, țin, ca atmosferă, de solilocviul *Romanțelor pentru mai tîrziu* de Ion Minulescu — fapt pentru care creația în discuție a fost supranumită „romanță infidelă" ⟨214⟩ — dar ca intonație, meditație și metrică, de Mihai

Eminescu. Lipsa ei de substanță și originalitate poate să fie unicul motiv al trecerii sub tăcere.

Tudor Vianu va evoca momentele acelea, caracterul lui Dan Barbilian, calitățile lui native care au concurat la faima de genial matematician precoce: „Nu mai întîlnisem niciodată un exemplar omenesc atît de original și atît de interesant. Rapiditatea minții lui, felul atît de personal al exprimării care asocia cuvintele în legături inedite și neașteptate produceau o senzație de rară încîntare intelectuală, după cum veselia lui, absoluta lui inaptitudine pentru melancolie, marea lui sociabilitate îl făceau să fie prețuit ca cel mai bun dintre camarazi. Dan Barbilian, devenit mai tîrziu poetul Ion Barbu, a rămas unul din prietenii de care am fost mai puternic legat, deși impulsivitatea și nestatornicia lui mi-au produs uneori amărăciuni pe care bătrînețea le privește acum cu toleranță." ⟨294, II, p. 357.⟩ Nimic însă despre *intrarea în literatură* a bunului său camarad. Altădată, cu prilejul unei convorbiri (publicată postum), Tudor Vianu ar fi mărturisit: „Pe Dan Barbilian — căci așa se numea ca elev Ion Barbu cînd l-am cunoscut la gimnaziul din Giurgiu, în 1911 — l-am iubit de la început deoarece de la prima noastră întîlnire mi s-a relevat ca un spirit în necontenită combustie interioară, drapat în falduri misterioase. (...) Cariera literară a lui Ion Barbu nu a început chiar la 15 ani, cu toată ambiția lui de a intra în literatură ca un bolid incandescent. În versurile pe care le-a publicat peste cîțiva ani, Ion Barbu se înscrie pe orbita unui parnasianism care cuprindea destulă zare filosofică. Eu mă hotărîsem să scriu despre poezia lui chiar mai înainte de a fi adunată în volum, dar, în toamna lui 1919, am renunțat de a mai face critică literară." ⟨271⟩ Nici această destăinuire nu e concludentă în privința *intrării în literatură* a lui Dan Barbilian. Dimpotrivă, devansarea datei întîlnirii celor doi (anul 1911, în loc de 1913) trezește suspiciune asupra veridicității declarației, fiindcă ei nu au fost niciodată colegi de gimnaziu, iar eroarea nu poate fi atribuită lui Tudor Vianu!

Nu mai puțin voalat este Simon Bayer în portretul pe care îl dedică adolescentului Dan Barbilian. În acele întîlniri din vara anului 1913, Dan Barbilian „părea absorbit de studiul matematicilor, dar se interesa și de viețile marilor matematicieni. Această dublă formă a cercetărilor sale matematice o realiza studiind articolele referitoare la matematici și matematicieni din *La Grande Encyclopédie* aflată în bi-

blioteca tatălui său.“ ⟨195⟩ Avea cunoștințe literare reduse, cîte ofereau manualele școlare și unele lecturi necoordonate. Cunoștea, în schimb, pe de rost, multe din poeziile lui M. Eminescu și aproape toate ale lui Ion Minulescu, „pe acesta din urmă declamîndu-l însă cu un patos din care nu lipsea o nuanță voită de umor“ ⟨195⟩. Cînd își susținea părerile, gesticula ardent și nara vehement, pigmentînd expunerea cu comparații pitorești, într-un stil nu lipsit de farmec literar: „În special narațiunile lui despre matematicienii pe care îi admira sau despre eforturile depuse, în decursul timpului, pentru rezolvarea unor anumite probleme de matematici, se desfășurau, prin dramatismul lor, într-o atmosferă de poezie.“ ⟨195⟩ Demersurile celor trei prieteni în universul științei și literaturii, păstrînd proporțiile cunoștințelor acumulate la vîrsta adolescenței (Tudor Vianu și Simon Bayer avînd 16 ani, iar Dan Barbilian 18 ani), erau peripatetice, pe aleile Parcului Central, ori înconjurînd turnul unei vechi geamii dezafectate, devenit Foișor de Foc. „Poate că, mai tîrziu, el i-a sugerat transfigurarea poetică a orașului în Isarlîk.“ Alteori, plimbările se prelungeau de-a lungul Dunării străjuită de cîmpia vastă „unde desigur că a văzut acele *lănci de iarbă mici*“ ⟨195⟩, cum avea să-și amintească Tudor Vianu: „Giurgiul este încins de centura lui de podgorii. Înaintăm de-a lungul țărmurilor scobite de apă și prădăm cireșii, duzii și corcodușii. Bivolii se tolănesc în nămol sau despică șuvoiul iute al apelor. Sîntem în zilele cele mai fierbinți ale verii. Pe alocuri cresc smochinii, plantați în vremuri vechi de turci. Ne spînzurăm hainele în răchita ostroavelor și căutăm răcoarea undelor bogate.“ ⟨294, I, p. 331.⟩ Așadar, nici la Simon Bayer, ca și la Tudor Vianu, nimic precis despre *intrarea în literatură* a lui Dan Barbilian.

Poate doar acea „romanță infidelă“, salvată de la pieire de Stelian Rădulescu, să constituie palida (și incerta) *intrare în literatură* a celui mai controversat poet român. Poate și alta.

Abandonarea preocupărilor matematice nu se produce brusc. Continuă să insiste asupra cercetărilor matematice, redactînd un articol despre teoria corespondentelor biunivoce între două conice, pentru *Gazeta matematică*, întrerupt, totuși, pentru că „Bayer și Vianu nu m-au lăsat să-l termin, m-au izmenit în literatură.“ ⟨107, I, p. 237.⟩ În drum spre București, condus de tatăl său pentru a se înscrie la liceu și pentru a-și căuta gazdă, medita în stațiile de cale ferată la arti-

colul rămas în proiect. Nici la Linica Leanii, fiica Leancăi Hristescu, în strada Fîntînii, în acele zile de octombrie ale începutului de an școlar al clasei a opta, cînd se apucase să-l așternă pe hîrtie, nu l-a terminat. Curînd după aceea s-a mutat la M-me Solomon, în strada Elena Cuza, locuind împreună cu Simon Bayer. Întîlnirea cu acesta și „perioada literară l-a înmormîntat definitiv (nu chiar fără oarecari reluări)." ⟨107, I, p. 221⟩ De abia la 20 aprilie 1952, în ziua de Paște, articolul a fost terminat. „E curios, va conchide. Conștiința rea de a nu fi dus la capăt această cercetare m-a urmărit și mai mă urmărește și astăzi." Autocritica este tardivă: „m-am scîrbit de matematică, m-am înhăitat cu Bayer și Vianu. Literatură, chefuri... Ce poate decide de o carieră, ce nimicuri în definitiv!" ⟨107, I, p. 258.⟩

În anul școlar 1913—1914, profesorii săi erau alții, precum și colegii. Era o clasă formată dintr-un colectiv de elevi obișnuiți. Nici unul dintre ei, cu excepția lui Dan Barbilian, nu se va impune în viața culturală de nivel național.

În primele trei bimestre ale anului școlar, cu frecvență obligatorie, Dan Barbilian obține note mediocre și submediocre. Nici la matematică nu a mai strălucit ca de obicei (9—9—8), dar nici la limba română nu s-a impus (6—7—7). La celelalte obiecte are o prestație comună, fie la limba franceză și științele naturii (media 8), fie la limba engleză, istorie, filosofie și gimnastică (7). În rest, medii de 7,67— la igienă, 6 — la drept uzual și economie politică, 5,67 — la muzică vocală, 5,33 — la limba germană și 5 — la științele fizico-chimice. La purtare a primit calificativul „bună", iar la frecvență — „regulată" și la forma exterioară — „foarte îngrijită". ⟨385, 1913—1914.⟩

În acest an școlar avea un proiect de articol pentru a-l trimite *Gazetei matematice* și se prepara pentru a candida la Școala Națională de Poduri și Șosele. Continua să se eschiveze totuși de la studiul matematicii, pregătindu-se pentru cariera literară. ⟨107, I, p. 258.⟩ De această desprindere n-a fost străin Bayer cu care locuia, la M-me Solomon: „m-a incendiat de flacăra versurilor, deși poate era mai bine să fi rămas toată viața numai admirator al poeților. Într-o zi, citind pe Baudelaire, îmi vine gîndul să-i traduc o poezie. Colegul Tudor Vianu, legat de Bayer printr-o indisolubilă legătură în timp și spațiu (mai ales în timp), și-a permis să rîdă de această glumă. I-am jurat atunci să-i dau revanșa.

Dacă am perseverat, este c-am prins gust de acest joc.“ ⟨291⟩

Incendierea cu flacăra versurilor este evocată astfel de Simon Bayer: „Cît timp am locuit în strada Elena Cuza, serile noastre au fost dominate de prezența lui Poe, despre a cărui existență dureroasă aflasem între timp. Barbu, care fusese, pînă la citirea povestirilor lui Poe, un elev mediocru la cursul de limbă engleză, a început să o învețe cu atîta sîrguință, încît a ajuns foarte curînd să citească în original povestirile și poemele lui Poe.

Ampla vibrație stîrnită în sufletul lui de lectura povestirilor lui Poe a avut și un alt rezultat. A trezit în el pasiunea pentru poezie. Cu înfrigurare, îl descoperă pe Arthur Rimbaud și pe Paul Verlaine. Redescoperă pe Baudelaire, pe care îl adîncește. Citește poeții români moderni în revistele literare ale timpului.“ ⟨195⟩

Un alt camarad de școală din aceeași perioadă, Const. T. Bobeș, se va prezenta în amintirile sale drept coordonator al lecturilor lui Dan Barbilian. Astfel, i-ar fi împrumutat volumul de poezii al lui Jean Moréas *Les Stances*, dar și pe *Anti-Justine* al lui Retif de la Bretonne replică la cartea lui G. -H. Mirabeau *Justinne* precum și, dacă ar fi să-i dăm crezare, altele datorate lui Jaques Plowert, *Petit glossaire pour servir à l'Intelligence des auteurs décadents et symbolistes*, Louis Viardot, *Libre examen*, Verlaine, *Hombres*, M. Maeterlinck, *Serres chaudes* și Fr. Nietzsche, *L'Origine de la tragédie antique*. După modul cum descrie Const. T. Bobeș lucrurile, intersectînd în propriile amintiri mărturisirile altora și declarațiile lui Dan Barbilian, trezește suspiciunea contrafacerii. ⟨199⟩

În primăvara anului 1914, nu se știe din ce pricini Dan Barbilian își schimbă iar gazda, locuind la M-me Georgescu, în strada Berzei. Aici, se va pregăti pentru trecerea examenului de bacalaureat. ⟨107, I, p. 258.⟩

Examenul a început în ziua de 20 iunie 1914. ⟨329, 2454, f. 1—15.⟩ Comisia de examinare era compusă din profesorii liceului I. Popa-Burcă, I. Otescu, T. Aquletti și H. Mayoux, avîndu-l ca președinte pe Gh. Țițeica. În preziua începerii examenului, I. Otescu solicită, pe motiv de boală, înlocuirea sa din comisie cu un profesor de limba română — P. V. Haneș —, mai ales că, în comisie, exista deja un profesor de matematică — Gh. Țițeica. Se înscriseseră un număr de 44 de

candidați, dintre care 29 erau elevii liceului, ceilalți, pregătiți în particular.

Prima probă scrisă a fost la limba franceză, cu subiectul *Scrisoare unui prieten francez sau german despre mobilizarea din anul trecut.* În aceeași zi a fost dată și proba scrisă la științele naturii, pe tema *Mijloacele de apărare la animale și la plante.*

A doua zi a fost trecută proba scrisă la matematică și la limba română. La matematică le-a fost propusă o problemă de geometrie al cărei autor era Gh. Țițeica: „Se dau punctele A(2, 1) și B(−1, −2), numerele din paranteze arătînd coordonatele lor. Să se găsească ecuația cercului descris pe AB ca diametru și să se verifice că acest cerc trece prin originea axelor. Să se scrie ecuația tangentei la acest cerc în origine și să se arate că e paralelă cu dreapta AB. Să se deducă de aici că triunghiul AOB e isoscel și să se verifice acest lucru și pe altă cale." ⟨289⟩ La proba scrisă de limba română au fost propuse, la alegere, cinci chestiuni: 1. Rolul păturii conducătoare în dezvoltarea unei țări. 2. Ce contribuție aduce la cultura omului istoria limbii lui materne și a literaturii naționale. 3. Ce cunoaște candidatul din literatura populară: Analize. 4. Influențele (bune și rele) ale popoarelor vecine asupra culturii românești. 5. Dezvoltarea istoriografiei românești: momentele de căpetenie. ⟨289⟩ A urmat o zi de pauză pentru candidați.

În zilele de 23 și 24 iunie 1914 a fost susținută disertația. Candidații au fost împărțiți în patru grupe (serii). Temele alese erau în număr de 44, cîți candidați se înscriseseră la examen. Redăm doar pe primele zece, pentru a vedea orientativ caracterul lor: 1. Solul ca factor principal în dezvoltarea istorică a popoarelor. 2. Caracteristica Evului Mediu. 3. Alcoolismul și combaterea lui. 4. Combustibili fosili. Originea și aplicațiunile lor. 5. Importanța Dunării și a Mării Negre pentru poporul român. 6. Comparație între Eminescu și Alecsandri. 7. Revoluția franceză și urmările ei. 8. Adaptarea animalelor și plantelor la diferite genuri de viață. 9. Suzeranitatea turcească asupra țărilor române și diferitele ei faze. 10. Apa din punct de vedere fizic, chimic și igienic. ⟨329, 2454, f. 19.⟩

Comisia și-a încheiat lucrările la 25 iunie 1914.

Dintre cei 29 de candidați elevi ai liceului, trei au fost respinși, iar alții 9 declarați corigenți la unul și două obiecte. Singurii care au fost notați cu zece: Dan Barbilian (la mate-

matică), Mihail Hurmuzescu și Vasile Ivanovici (la limba franceză). Celelalte medii ale lui Dan Barbilian au fost 7 (la limba română), 5 (la limba franceză), 5 (la științele naturii) și 6 (disertație). Media generală — 6,60. Nu s-au păstrat tezele candidaților.

Dan Barbilian a sosit acasă, la Giurgiu, în mijlocul familiei, cu vestea victoriei sale intelectuale: era absolvent al liceului cu examen de bacalaureat.

Dincolo de luptele politice și armate din afara granițelor, în țară era o liniște aparentă. În această liniște, moare regele Carol I (27 septembrie 1914) și se urcă pe tronul României nepotul lui, Ferdinand (28 septembrie 1914).

Dan Barbilian se afla singur la Cîmpulung, unde a stat pînă în tîrziul toamnei, în casele mici ale Firichii Comănescu. Nu viața politică a țării îl preocupa și nici evenimentele dramatice care se desfășurau în țările Europei cuprinse de flăcările războiului. „Vacanța e umbrită de moartea cățelușei Miss I, pe care Chița o luase cu ea", avea să-și amintească el mai tîrziu, ceea ce pune încă o dată în evidență scăzuta lui sensibilitate la mișcările social-politice și la istoria vie. Lipsa de simț politic, pe care o scoate deseori în prim plan soția lui în cartea ce i-a dedicat-o, se explică prin faptul că, în familie, nu se vorbea și nici nu se făcea politică: Constantin Barbilian era magistrat și nu avea voie prin statutul funcției să politizeze. Era o poziție instructiv-educativă de principiu care, în anumite momente ale vieții lui Dan Barbilian, l-a afectat și îndepărtat de miezul evenimentelor de substanță. (Cînd murise un alt cîine, cu alți ani mai înainte, a formulat aceeași remarcă stereotipă: „Vacanță umbrită de moartea — sfîrșitul lui august (n.n. 1911) — a dragului meu Fox I", același căruia îi va închina poezia *In memoriam*. ⟨107, I, p. 90.⟩ Acestea erau evenimente demne de reținut pentru el. Celelalte le reținea alții.)

În „radotagiile" lui, cum își numește adnotările la problemele publicate, în anii adolescenței, din *Gazeta matematică* ⟨107, I, p. 50⟩, întîlnim o mărturisire prețioasă privind nereușitele din acele timpuri, în special referitoare la finalizarea teoretică a sofisticatei probleme nr. 1452 a lui Ș. Mirea ⟨107, I, p. 48—55⟩: „Ce-ar fi zis colegii mei din 1913 dacă aș fi știut atîta carte (cum Negreanu știa pe atunci) și aș fi adus această punere la punct a unei probleme la care toți se încercase?

Dar nu se putea. Sărac, fără cărți, dat la gazde păcătoase, lent la spirit — cum am fost — e de mirare că am dat totuși unele satisfacții oamenilor care și-au pus încrederea în mine: Tata, Banciu, Țițeica, și nu m-am pierdut." ⟨107, I, p. 55.⟩

6

În toamna anului 1914, pe vremea bătăliei de la Marna, se afla la Cîmpulung, în vacanța de trecere de la liceu la facultate. În Parcul Băilor Crețulescu, stînd pe o bancă, transcria pe curat rezultatul articolului *Asemănările determinate de patru puncte luate cîte două* ⟨107, I, p. 223—233⟩, un ultim ecou la celălalt articol, *Aplicațiile metodei echipolenților la studiul patrulaterului* ⟨9⟩. Apoi foaia de hîrtie cu soluția în discuție a rămas uitată între filele volumelor Weber-Wellstein, pînă în anul 1944.

Dar în toamna acelui an 1914, încărcată de mirosul prafului de pușcă și informații alarmante, Dan Barbilian devine student în anul întîi la Facultatea de Științe a Universității din București, deși candidase și la Școala Națională de Drumuri și Poduri, cum se numea actuala Politehnică. Se înscriseseră cu el la aceeași facultate, Secțiunea de Științe Matematice, un număr de șaizeci și șapte de studenți, printre care erau și foști colegi de la Liceul „Gh. Lazăr" (Costin V. Vasile, Ion Duma, George Dănescu, Filip Kreindler și „managerul" său, Mihai Vlădescu zis Tata Moșu) și de la Liceul „Mihai Viteazul" (Ion Floru, Șerban Gheorghiu și Gh. Negreanu).

Universitatea bucureșteană era formată din patru facultăți (Teologie, Filosofie-Litere, Științe, Medicină-Farmacie), cu durata cursurilor de trei ani. Împlinise în acel an jumătate de veac de cînd Vodă Cuza îi semnase decretul domnesc de înființare. Facultatea de Științe era formată, la rîndul ei, din mai multe secțiuni: științe matematice, științe fizico-chimice și științele naturii.

În cadrul Secțiunii de Științe Matematice funcționau șapte catedre, iar unele dintre ele și cu seminarii. ⟨158⟩

1. *Catedra de algebră superioară și teoria numerelor* era condusă de Traian Lalescu, profesor agregat, doctor în matematică din Paris.

2. *Catedra de calcul diferențial și integral* era condusă de Anton Davidoglu, doctor în matematică din Paris.

3. *Catedra de astronomie și mecanică cerească* era condusă de N. Coculescu, care a fost și primul director al Observatorului Astronomic.

4. *Catedra de geometrie analitică* era condusă de Gh. Țițeica.

Despre Gh. Țițeica, maestrul său iubit în știința matematicii, Dan Barbilian va scrie în două rînduri, în 1928, cu prilejul sărbătoririi a 30 de ani de activitate la catedră ⟨82⟩ și în 1933, la aniversarea a 60 de ani de la naștere ⟨110, p. 297—298⟩. Portretul dedicat marelui savant este realizat cu mijloace stilistice inegalabile: „Un blond, foarte blond, de blondul idilic al stelei de seară sau al umbrei pe munți, în apus. O față românească, dar străveche (dacoromană) încoronată de o calviție venerabilă, semnul climatului special al ideii.

Am avut curiozitatea să gust, într-o atitudine de așteptare, lecțiile profesorului Țițeica. Le-am cunoscut ca niște clare bătălii.“ ⟨82⟩

La fel de entuziasmat l-a întîmpinat Dan Barbilian pe magistratul său și cu prilejul aniversării a 60 de ani: „Lucrările d-stră restituie Geometriei semnele ei zeiești. De aceea, istoriograful viitor vă va prenumăra între pionierii vreunei a treia Helade, care cu mersul încet al tainelor mari se reclădește inevitabil pe locurile acestea.“ ⟨110, p. 297—298.⟩

De-a lungul anilor, Gheorghe Țițeica va călăuzi nu numai cercetarea matematică, dar și cariera universitară a lui Dan Barbilian, care va deveni asistent la catedra savantului între 1926—1932, perioadă cînd va fi sub „ascendentul netăgăduitei sale personalități“ după cum va mărturisi mai tîrziu. ⟨87⟩ „Abia în 1933, cînd încep să mă desfac de această influență, încerc să realizez adevărata mea natură. Rămîn însă îndatorat frecventării lui Țițeica cu foarte bune deprinderi de muncă și adîncire.“ ⟨87⟩

Este un frumos omagiu, rivalizînd cu o statuie în bronz.

5. *Catedra de geometrie descriptivă cu aplicațiuni de perspectivă și construirea umbrelor* era condusă de prof. Ermil A. Pangrati (1864—1931), cu seminarul aferent, fiind denumită așa de la înființarea ei (1864). Primul ei titular a fost

Alexandru Orăscu (1817—1894). În luna martie 1931, cu cîteva luni de zile înainte de deces, Ermil A. Pangrati va cere schimbarea denumirii catedrei în Geometrie descriptivă și proiecțiuni conice și oblice. ⟨330, 573, f. 23—24.⟩ Către sfîrșitul aceluiași an, catedra în discuție va fi desființată și înlocuită cu o Conferință de matematici elementare și geometrie descriptivă, pe care o va ocupa însuși Dan Barbilian ⟨330, 573, f. 66⟩, cel care nu a emulat niciodată cu Ermil A. Pangrati!

6. *Catedra de mecanică rațională și experimentală* era condusă de D. D. Pompeiu, care și-a făcut studiile la Sorbona, unde și-a luat doctoratul.

D. Pompeiu a explorat domeniul funcțiilor și al calculului funcțional, aplicînd teoria modernă a mulțimilor și introducînd, în anul 1905, noțiunea de distanță între două mulțimi închise, iar în anul 1907 a construit funcțiile care îi poartă numele, elaborînd, ulterior, în 1912, noțiunea importantă de derivată areolară. Dan Barbilian va dezvolta, în două memorii matematice datînd din 1932 și 1937, proprietățile descoperite de D. Pompeiu. ⟨85; 86.⟩

7. *Catedra de teoria funcțiilor* și seminarul cu același nume erau conduse de David Emmanuel (1854—1941), unul dintre întemeietorii școlii românești de matematică, autorul unei teze erudite despre integralele abeliene. Face parte, alături de D. Pompeiu și Gh. Țițeica, din comisia de acordare a titlului de doctor în științe matematice lui Dan Barbilian, la 21 ianuarie 1929. ⟨187, I, p. 295.⟩

Dan Barbilian frecventează, în anul întîi universitar, cursurile de geometrie analitică, geometrie descriptivă, analiză matematică și algebră superioară. La seminarii se arată mai activ la cel condus de prof. Gh. Țițeica, cu care are afinități în privința cercetării și a creației matematice.

Își găsise gazdă la M-me Șerpescu, în Piața Türinger, astăzi Mihail Kogălniceanu. În preajma Anului Nou 1915 se mută la M-me Motaș, în strada Eliseu, din spatele Gării de Nord. Locuia aici împreună cu Mișu Vlădescu. Fusese o iarnă grea. Căzuse zăpadă din abundență. După aproape patru decenii, impresia fixată pe retină în acele zile o așterne pe hîrtie ca pe un eveniment unic: „Văd troienele înalte cît casa, prin care treceam cu tramvaiul într-o dimineață de iarnă (înălțimea și arhitectura lor m-au izbit mai ales

în fața casei avocatului Policroniade din str. ... care mai ieri se numea Clémenceau [n.n. astăzi str. Gabriel Péri], niște case cu cărămizi roșii) spre Facultate și spre debutul triumfal al lui Mișu în Geometrie. Era o zăpadă a mieilor, de Păresimi." ⟨1072, p. 316.⟩

Mișu Vlădescu susținuse, la Seminarul de geometrie analitică, lucrarea *Diametri conjugați*, în vreme ce Dan Barbilian dezvoltase temele *Normale la conice* și *Secțiuni circulare în cuadrice*. Comunicarea sa despre *Normele la conice* plăcuse lui Gh. Țițeica. Acesta i-a cerut-o spre a o publica, dar Dan Barbilian nu i-a dat-o sub cuvînt că dorea să o mai adîncească. În anul 1934, Gh. Țițeica, aducînd vorba despre lucrare, i-a făcut o mărturisire interesantă: „Atunci am văzut că ai vocație geometrică. (...) Ce mi-a plăcut a fost felul direct de a ataca problema. Ai scris ecuațiile parametrice ale elipsei și proprietățile au început a curge." ⟨107, I, p. 316.⟩ Dar lucrarea de seminar atît de lăudată de Gh. Țițeica a fost adîncită abia în ajunul Crăciunului 1950 (în timpul convalescenței după o gripă) și completată, la 14 ianuarie 1954, fiind publicată postum, în 1981. Este un proces creator de durată, motiv să subliniem faptul că temele din tinerețe l-au obsedat pînă la anii senectuții. Iar cînd vreo anume proprietate nedescoperită atunci îi apărea după mai mulți ani ca impunîndu-se de la sine observației îl cuprindea de fiecare dată un sentiment de aversiune împotrivă-i. Este tocmai cazul unei reflecții la o aplicație legată de figura care i-a adus succesul, din primul an de studii, la seminarul lui Țițeica *(Picioarele a patru normale concurente)*: „Ciuda mă prinde că n-am găsit proprietatea de mai jos pe atunci. Ce-ar fi zis Țițeica? Cum s-ar fi bucurat managerul meu, neuitatul Mișu Vlădescu — Tata Moșu!" ⟨107, I, p. 300.⟩

În aceeași iarnă, prin februarie 1915, împreună cu Florin Vasilescu (1897—1958) și Șerban Gheorghiu (1896—1957), a concurat pentru bursa atribuită de Fundațiile Universității București care erau constituite din patruzeci de fonduri, donații și legaturi, printre care se numărau cele făcute de Ion Costescu, Nicolae Iorga, Vasile Pârvan ș.a. Problema de geometrie analitică propusă de David Emmanuel a fost Teorema lui Poncelet: „Segmentele interceptate pe o tangentă mobilă de două tangente fixe la o conică se văd dintr-un focar sub un unghi constant." Pentru că n-a știut s-o soluționeze prin calcule, i-a oferit, în schimb, o

demonstrație sintetică originală, care l-a impresionat atît de mult pe David Emmanuel, încît s-a interesat de candidat. ⟨107, I, p. 280.⟩ (De altfel, Teorema lui Poncelet, creatorul geometriei proiective, o întîlnise pentru prima oară — numai enunțată — în articolul *Conique* al lui Léon-François-Alfred Lecornu din *Grande Encyclopédie* ⟨122, tom 12⟩, iar demonstrația a realizat-o abia în vacanța dintre clasa a VI-a și a VII-a, în 1912, pe cînd învățase unele fundamente ale geometriei moderne.) Însă nefăcînd nimic la proba de Geometrie Descriptivă, a cărei problemă o dăduse Ermil Pangrati, prevăzuse eșecul de la examenul pentru bursă. Cel căruia i s-a atribuit bursa a fost Florin Vasilescu, pe nedrept scos întîiul de Ermil Pangrati, după părerea sa. Cînd va relua — a cîta oară? —, la anii senectuții, discuția asupra teoremei lui Jean Victor Poncelet și va exclama cu bucurie la aflarea unei noi proprietăți „Nu e admirabil?", va continua gîndul cu același sentiment de aversiune împotrivă-i, de care aminteam mai sus: „De ce ideile acestea nu mi-au venit cînd eram tînăr? Am avut, în definitiv, o dezvoltare tîrzie și aceasta a contribuit să mă depărteze 11 ani de matematică. Vina a fost că n-am citit de ajuns și n-am citit fiindcă trăiam sărac pe la gazde, luxura fiind singurul meu lux. " ⟨107, I, p. 281.⟩

Primăvara trecuse fără nici un eveniment important. Se apropia vara și, concomitent, sfîrșitul anului universitar.

Dan Barbilian se prezintă, în sesiunea din iunie 1915, la două din cele patru examene ale anului întîi, respectiv, la geometrie analitică, la care obține calificativul *foarte bine cu distincție*, acordat de Gh. Țițeica, și la algebră superioară, la care Traian Lalescu îi dă calificativul *foarte bine*.

În rest, luat de vîrtejul atmosferei capitalei, hălăduiește prin casele deochiate ale cartierelor rău famate. Pleacă apoi la Giurgiu și, împreună cu părinții, se îndreaptă spre Cîmpulung, unde va rămîne pînă în toamnă, pregătindu-și celelalte examene.

Lumea românească trăia patetic momentul de derută al conflagrației mondiale. În țară, ecourile marelui măcel alimentau opțiuni și aspirații.

Dan Barbilian de-abia aștepta să revină în București.

Se prezintă, în sesiunea din octombrie 1915, la examenul de geometrie descriptivă, la care i se acordă calificativul *bine* de Ermil Pangrati și se înscrie în anul al doilea de studii. Din cei 68 de studenți cîți fuseseră în anul întîi s-au înscris

în anul universitar 1915—1916, anul următor de studii, doar opt. Ceilalți unsprezece, cîți mai făceau parte din anul al doilea, erau din alte serii. ⟨393⟩ Prietenul său, Mișu Vlădescu, devenise impermeabil la învățătura teoretică a matematicii, în ciuda unor succese de suprafață la Gh. Țițeica. S-a înscris la Școala Națională de Drumuri și Poduri, ajungînd un inginer dotat. Operația de acoperire a Dîmboviței, în București, pe porțiunea cuprinsă între Operetă și B-dul Dimitrie Cantemir, a fost una dintre lucrările lui de inginerie, dar și de antrepriză. Aplicația spre latura practică a matematicii i-a fost definitorie și în viață. Această „aplicație" îl fascinase pe Dan Barbilian atît de mult, încît îi va rămîne nu numai admirator fidel, ci și un discipol devotat. Luxura cu el o deprinsese!...

Materiile de învățămînt din anul al doilea: analiza matematică, teoria funcțiilor, mecanica și astronomia. La cursuri și seminarii Dan Barbilian nu mai participă cu aceeași dăruire ca în anul precedent. În calitatea relației cu dascălii săi a intervenit o modificare formulată de el însuși tăios, prin comparație cu fostul său profesor de liceu, Ioan Bianciu: „ceilalți profesori de matematici, inclusiv cei de la Universitate, nu m-au învățat, m-au instruit." ⟨90⟩

În afara obligațiilor studențești, continuă colaborarea la *Gazeta matematică* și ia parte la alte acțiuni cultural-științifice.

La universitatea bucureșteană își desfășura activitatea Societatea Studenților în Științe, înființată, la 8 noiembrie 1898, cu scopul general de a uni pe studenți în interesul studiilor și, în special, de a stabili între membrii ei raporturi de solidaritate colegială pentru înlesnirea mijloacelor de trai și învățătură, precum și de a răspîndi știința în popor. Statutul modificat, în decembrie 1915, va fi aprobat de Senatul Universității, în februarie 1916.

Dan Barbilian devine unul dintre membrii activi ai Societății, participînd direct la manifestările ei. În cadrul uneia dintre ședințe, la 31 ianuarie 1916, conferențiază despre *Concepția științifică a lui Henri Poincaré*. În raportul său anual asupra activității Societății, prezentat în ședința publică din 8 mai 1916, președintele acesteia, Petre C. Sergescu, va remarca favorabil prelegerea, incluzînd-o printre acele „conferințe din domeniul filosofiei științifice cari să

dea vederi de ansamblu asupra principalelor directive științifice." ⟨156⟩

Textul conferinței s-a pierdut. Nici autorul ei nu a mai semnalat-o vreodată undeva. Menționarea ei de către Petre Sergescu nu este de circumstanță. Caracterul general al aprecierii și titlul ei ne permit a trage concluzia că lucrarea lui Dan Barbilian era o încercare de inițiere în creația matematică a lui H.-J. Poincaré, din care, în anul 1959, va dezvolta studiul *Fundamentele matricelor abstracte ale lui Poincaré și Carathéodory ca aplicație a unui principiu general de metrizare.* ⟨89⟩

Pînă la sfîrșitul anului universitar viața i se scurge monoton, lipsită de vreun eveniment deosebit. Din cînd în cînd se întîlnea, pe sălile Universității, cu mai tinerii săi prieteni Simon Bayer și Tudor Vianu care erau studenți la Facultatea de Drept și, respectiv, Litere-Filosofie, acesta din urmă frecventînd cenaclul literar al lui Alexandru Macedonski, în salonul căruia recitase, de pe prima treaptă a tronului, poezii publicate ulterior în *Viața nouă* (2 februarie 1905—februarie 1925) și în *Flacăra* (22 octombrie 1911—13 noiembrie 1916). În postfața la volumul său de *Versuri*, editat în 1957, Tudor Vianu notează: „Într-o zi, după cum mi-a mărturisit mai tîrziu, Ion Barbu a trăit emoția descoperirii numelui meu pe coperta albă a revistei lui Densusianu, expusă la chioșcul de ziare din fața Ateneului." ⟨295⟩ Cînd să-i fii văzut Dan Barbilian numele lui Tudor Vianu pe coperta revistei *Viața nouă*? În aprilie 1916, cînd i-au fost publicate sonetele *Iluminare* și *Norii*, ori în luna mai 1916, cînd i-a apărut poezia *O, gîndul meu de seară...*? Dar nici poeziile acestea și nici articolele publicate de Tudor Vianu în paginile revistelor *Viața literară* din Craiova sau *Flacăra* din București nu l-au îndemnat pe Dan Barbilian să se producă! E posibil să fi frecventat, alături de Tudor Vianu, Cafeneaua Imperial, de peste drum de Ateneu, unde se aduna o parte din boema literară a capitalei, în jurul lui Mircea Demetriade, înainte de 1914, însă nici o mărturie în acest sens nu ne-a parvenit. Abia după război cafeneaua în discuție va fi localul preferat al lui Dan Barbilian. Pînă atunci, din cauza lipsei de informații, nu ne putem aventura în supoziții. Ceea ce știm precis este că se prezintă, la sesiunea de examene din iunie 1916, doar la analiză matematică, materia anului întîi restantă, la care

obține calificativul *bine*, din partea lui Anton Davidoglu, și se duce acasă obosit. Aerul înecăcios care plutea în canicula capitalei îl sufoca și la Giurgiu. Dunărea venea tulbure din centrul Europei unde, cu prețul sîngelui, umanitatea apăra principii (golite de sensuri) și principi (fără scrupule).

Dan Barbilian a plecat, ca de obicei, la Cîmpulung, să scape de lume și de caniculă, acolo, între muncele. Avea nevoie de odihnă, de cît mai multă odihnă. Simțea că totul din el se dizolvă. Nici nu le-a spus părinților că n-a trecut examenele, dar nici ei nu l-au mai întrebat ceva în privința studiilor.

Liniștea ce domnea în straturile societății românești în vara anului 1916 părea că se destramă de la sine. Trecuseră doi ani de la începerea războiului. Starea de neutralitate militară nu mai putea constitui o soluție. (Ca simbol al acestor timpuri cu viitor sumbru, Dimitrie Paciurea realizează sculptura *Zeul Războiului.*)

Mînat de ideea de întregire a pămîntului națiunii, guvernul român condus de Ion I. C. Brătianu semnează, la 4 august 1916, Tratatul de alianță cu Franța, Italia, Marea Britanie și Rusia, cu condiția desăvîrșirii deziderатului: *unirea cu țara a tuturor teritoriilor surori.*

Zece zile mai tîrziu România declara război Imperiului austro-ungar, iar armata română trecea Carpații în Transilvania. La 16 august 1916, trupele române au intrat în Brașov. Pe rînd, Germania (17 august 1916), Bulgaria și Turcia (19 august 1916) declară război României. La Turtucaia, armata română este înfrîntă, lăsînd pe front mii de morți și 25.000 de ostași prizonieri. Feldmareșalul german August von Mackensen, comandantul suprem al frontului Puterilor Centrale, avea de ce să triumfe.

Dan Barbilian vine în grabă la Giurgiu, aflînd vestea mobilizării, alături de toți tinerii generației sale, pentru a fi instruit și trimis în rîndul combatanților. Instituțiile, întreprinderile și civilii erau evacuați de urgență din Giurgiu și din orașele din lungul Dunării. Ostașii români dau tribut de sînge pentru fiecare palmă de pămînt din trupul vetrei strămoșești, retrăgîndu-se spre Moldova.

Autoritățile statului părăsesc București, mutîndu-se la Iași (12 noiembrie 1916). Le urmează guvernul (20 noiembrie 1916), iar trei zile mai tîrziu capitala este ocupată de trupele invadatoare.

În acele zile de precipitare și înaltă conștiință națională Dan Barbilian a fost încorporat împreună cu tineretul giurgiuvean și, apoi, după selecționare, trimis în Moldova, fiind repartizat Școlii Militare de Artilerie și Geniu. În nici un caz nu puteau pleca mai tîrziu, întrucît la 25 noiembrie 1916 începuse lupta de pe Cricov (Urlați) iar la 9 decembrie 1916 se dădeau lupte la Rîmnicu Sărat și Cașin. Cîteva zile după aceea frontul se stabilea pentru mult timp pe linia Mărășești-Mărăști.

Așadar, în luna decembrie 1916 Dan Barbilian se afla mobilizat la Botoșani, de unde, după căutări insistente, colonelul Anastase Șoiculescu, unchiul său matern, îl depistează și-l transferă, prin intervenții înalte, la Școala Militară de Artilerie și Geniu care se regrupa la Bîrlad, folosindu-se de funcția sa de pretor al Marelui Cartier General al Armatei Române. ⟨396⟩

La Bîrlad, familia lui Anastase Șoiculescu a locuit patru luni la M-me Cepescu, mică proprietară funciară, situate în cartierul Munteni, dincolo de punte, pe strada Vornicul Sturdza (azi, Vasile Alecsandri), în nordul orașului, lîngă curtea boierului Lupu Costache, filantrop local. Pe aceeași stradă, cum dădeai colțul unde își avea casele institutorul Vasile Crăescu, socrul lui Malaxa — viitorul mare industriaș, pe atunci negustor de fiare vechi —, locuia și familia poetului tradiționalist George Tutoveanu. Soția lui, Zoe Frasin, era verișoară în linie dreaptă cu tatăl lui Dan Barbilian. (Zoe Tutoveanu era fiica Mariei sin Barbu Profir Zidaru, căsătorită cu Marin Ionescu, liber profesionist din București, și soră cu Ioan Barbu antreprenorul.) Dar nu s-au știut și n-au întreținut relații, nici Dan Barbilian cu familia Tutoveanu, nici Tutovenii cu Șoiculeștii. Probabil că fiii lor — Cordelia (1900—1917), George-Polidor (1903—1960), Alexandru (1905—1983) și Ioan (1906—?) — s-au întîlnit cu Dan Barbilian, cu celelalte verișoare ale lui, dar soarta nu i-a apropiat ca rude. ⟨404⟩ Acest fapt denotă că, în familie, Constantin Barbilian nu a vorbit despre verișoara sa Zoe, întrucît nu știa nimeni nici cînd și cu cine s-a căsătorit, nici unde locuiește. Altminteri, Dan Barbilian ar fi cunoscut-o și ar fi încercat poate să apropie rudele materne cu cele paterne, iar acum ar fi stat la Tutoveni care nu erau refugiați localnici în tîrgul cu plopi, cea mai veche așezare urbană din Moldova de vest, menționată în cronicile ucrainene de la 1174. Mai

locuiau la M-me Cepescu încă două familii refugiate din Muntenia ocupată de trupele dușmane.

Pînă să se prezinte, în iarna anului 1917, la Școala Militară de Artilerie și Geniu, care își mutase sediul la Huși, lîngă Prut, Dan Barbilian a stat în Bîrlad. Soția lui Anastase Șoiculescu, Haritina, și fetele lor — Victoria (Bela) și Maria-Avida (Bebe) — i-au arătat o mare afecțiune. Printre alte discuții purtate cu Anastase Șoiculescu erau cele privitoare la tatăl său. Cînd, peste ani, în septembrie 1960, îi va scrie Haritinei, va rememora perioada petrecută în Moldova: „Am admirat tactul cu care Sache atingea cele mai delicate subiecte: cheltuiala cerută de nuntă, boala (hemoptisie) a tatii, opoziția Zinichii Ambros. Ce m-a mișcat mai mult e marele caz pe care-l făcea de tata: unul din puținii judecători licențiați de pe atunci. Ce păcat că, la Bîrlad și la Iași, își schimbase părerea, gata să pună ca model înaintea celui mai încîntător și mai drept om (tata) pe zaraful de Nae Costea, de exemplu." ‹396› (Schimbarea de atitudine a lui Sache Șoiculescu era motivată de patriotismul militarului de carieră, care nu găsea nici o scuză cumnatului său, magistrat de carieră, pentru că a rămas sub ocupație germană, la București, în timpul primului război mondial. Gestul nu i-a fost iertat nici după victoria armată asupra dușmanului, deși Constantin Barbilian nu se numărase printre colaboraționiști, asemenea lui Ioan Slavici, Tudor Arghezi, Dem. Teodorescu ș.a.) În familia lui Sache, Dan Barbilian se simțea ca la el acasă. Singurul incovenient era faptul că, datorită lipsei de spațiu, dormea în aceeași cameră cu unchiul Sache și cu țața Haritina. În rest, toată libertatea. Recita cu voce tare din Poe și Shakespeare. Tropăia zgomotos prin casă, chiar cînd se spăla cu periuța pe dinți. Apostrofat de Haritina că scrie pe cearșafuri, motiva că e război și nu se găsește hîrtie.

Iarna era grea. Zăpada căzuse cu dărnicie. Într-o zi geroasă este anunțat că va merge la Huși. Călătoria peste dealurile molcome ale Moldovei i s-a părut o contopire cu natura însăși. Se închisese în sine, devenind tăcut și ușor irascibil. Se despărțise și de ultimul cămin familial. Părinții erau departe, dincolo de linia frontului. Nu primise, că nu avea cum, nici o veste de la ei. Singurătatea deveni o obsesie. Nu-și găsea liniștea sufletească. Cu *The Raven* în gînd, se trezea rostind cu voce tare *nevermore*. Cum să se adapteze la situația aceasta atît de potrivnică firii sale?

Întîlnirea cu austeritatea regulamentului cazon, cu acest alt mod de a trăi și vedea viața — nu se putea închipui ceva mai opus firii sale! — fu o încercare la care nu putu să reziste. El, cel urmărit cu discreție în familie *pentru a nu greși*, era acum brutal urmărit *pentru că a greșit*...

Printre alți colegi de școală militară, se afla Victor Dumitrescu, fostul șef de clasă de la Liceul „Gh. Lazăr". Depănîndu-și amintirile, acesta va scrie: „Barbilian a trecut la sistemul său din liceu, absentînd la instrucție, ba chiar și la cursurile de topografie, de apărare, fortificații, care se predau în clasă, pe motiv că este bolnav. Căpitanul Eftimescu a încercat să-i aplice și lui Barbilian metoda de intimidare care-i reușise atît de bine cu ceilalți elevi. Îl punea să fugă, alergînd cu arma în mînă după el, alteori se apropia țipînd și simulînd că-i bagă degetele în ochi, sau îl pedepsea cu carcera." ⟨224⟩ Același căpitan Eftimescu încercase o altă stratagemă, nu lipsită de cinism, amenințîndu-l pe Dan Barbilian cu trimiterea în fața Curții Marțiale. Scena urcării lui într-o birjă, însoțit de ostași cu baionete la armă, dăduse celorlalți fiori de teamă. „Dar Barbilian și-a păstrat atitudinea flegmatică, provocînd astfel, fără îndoială, o scădere a prestigiului lui Eftimescu, care mersese prea departe. Eftimescu se resemnase .(...) Seara, după terminarea orelor de program, ne strîngeam în jurul lui — cei trei, patru prieteni mai apropiați — și pînă la ore tîrzii din noapte, el ne istorisea cu înflăcărare aventurile sale erotice din liceu, uimindu-ne prin știința rafinată despre femei." ⟨221⟩ Restriștea în care s-a trezit, de neîndurat pentru el, l-a împins să părăsească, pur și simplu, unitatea militară. Își luase, într-o bocceluță, ceva merinde și îndrăgitele și nelipsitele cărți ale lui Poe și Shakespeare.

Ajunge la Iași, unde locuia acum la unchiul Sache. Militar de carieră, om integru și deținînd o funcție cu înalte atribuții la Marele Cartier General al Armatei Române, conștient de situație — el a intuit în fapta nesăbuită a nepotului său, cunoscîndu-i temperamentul nonconformist, o simplă gafă și nu actul de dezertare, cum s-ar fi numit la un altul.

Erau momente de grea cumpănă!

În așteptarea deznodămîntului infracțiunii săvîrșite, a cărei gravitate Dan Barbilian de abia aici a realizat-o, cele cîteva zile furtunoase petrecute la Iași l-au pus pe gînduri. Aici nu mai era vorba de Eftimescu! Din nou i-au dispărut

aerul de nonşalanţă şi spontaneitatea răspunsului. Dintre multele şoapte din juru-i, se deslueau clar două cuvinte fatidice: *Curtea Marţială*... Mai ştii? Prea erau duioase şi îi intrau în voie Bela şi Bebe, verişoarele lui. Nici Bibi nu-i mai căuta pricină de hîrjoană, ca în alte dăţi, cînd îi punea praf de scărpinat după gît sau îl îngîna. Nici bătrînul Ivaşcu, în casele căruia se adăpostise familia unchiului Sache, nu mai cînta, cu vocea lui guturală de bariton melodia compusă de către Dimitrie Florescu pentru versurile poeziei *Steluţa* a lui Vasile Alecsandri. Lui Dan Barbilian îi plăcea această figură de boem patriarhal, septuagenar celibatar, ce îşi agonisise averea pic cu pic şi trăise în rînd cu lumea conacelor, fără a fi cheltuitor peste poate ori zgîrcit cît nu trebuie, ajungînd să fie tipul boiernaşului deopotrivă de cumpătat şi curtat de moştenitori. În casa cu etaj de pe strada Sfîntul Teodor nr. 43, din apropierea bisericii Trei Ierarhi, trăia solitar, ca un om de viţă veche, plin de tact şi de înţelepciune, un crai de Curtea Veche din ţinutul bogat de taine al Moldovei. Iar în mahalaua Tîrgul Cucului, unde Dan Barbilian se retrăgea în ceasurile tîrzii ale nopţilor, împreună cu Iosif Poinăreanu, fratele mai mic al Haritinei, acesta căuta să-i dea curaj. „Uită-te la copacul ăsta, i-a spus odată. Ai crede că în pustia de iarnă este singur şi părăsit. De unde! În oricare anotimp sprijină în coroana lui cerul, altfel n-ar avea-o aşa de sferică... Iarna pentru el este pacostea de război pentru noi!" Iosif Poinăreanu intrase demult în casă. Dan Barbilian, rămăsese sprijinit de trunchiul copacului din faţa locuinţei lor, urmărit îndeaproape de ordonanţa docilă, pusă la dispoziţia lui de grijuliul unchi Sache.

Şocul propice revelaţiei poetice se produsese nestăvilit. Venea de undeva din străfundurile sinelui, necunoscute pînă atunci. Tîmplele îi zvîcneau. Cerul gurii era uscat. Se agita prins de febre: Nu fulgerase încă, în noaptea ta, cuvîntul...

Era spre sfîrşitul lunii martie 1917. Se retrăsese în colţul preferat al casei bătrînului Ivaşcu, de lîngă biserica Trei Ierarhi, şi a scris poezia *Lava*, cuprinsă între acele prime cinci eşantioane de măiestrite viziuni cu care, la 6 decembrie 1919, E. Lovinescu căuta să-l impună atenţiei lumii şi eternităţii, la debutul din revista *Sburătorul:* „Nimănui nu-i va scăpa viziunea genetică, lapidaritatea concepţiei şi a expresiei, sobrietatea relativă a acestui tînăr care ne evocă

în versuri frumoase și reci poezia forțelor naturii, a materiei inerte, a prefacerii universale și a misterelor germinației.“ ⟨242, p. 169.⟩

Poezia *Lava* reprezintă astfel nașterea creației poetice barbiene și, totodată, descătușarea unor nebănuite izvoare dătătoare de valori spirituale inegalabile. Ea ilustrează nu atît nașterea Terrei, ci descoperirea *terrei incognita* — filonul de aur al creativității barbiene, al doilea care ieșea, în sfîrșit, la lumină.

Din această lavă fierbinte și informă au luat contur apoi *Ființa*, apoi *Arca*, apoi atîtea altele. Se eliberase o nouă forță, neasemuită, neistovită!

Între timp, Anastase Șoiculescu a reușit să găsească soluția favorabilă: a apelat la generalul Constantin Prezan, Șeful Marelui Cartier General, care i-a înmînat un bilet pentru colonelul Barbu Alinescu — comandantul Școlii Militare de Geniu din Huși, în urma căruia dezertarea lui Dan Barbilian va fi trecută cu vederea și dată uitării, dar nu și de viitorul poet.

Rezolvarea pozitivă a ieșirii necontrolate din normele militare i-a redat echilibrul sufletesc. Scrie poezia *Ființa*, la începutul lunii aprilie, la bătrînul Ivașcu, avînd asupră-și biletul generalului Constantin Prezan care-i dădu siguranță și încredere în sine. Părea că reînviase, de unde senzația identificării, ca traiectorie umană cu principiul constitutiv al lumii, cu marea masă: „Un roi de existențe din moartea mea răsar / Și-adevăratul nume ce port e Veșnicie.“ ⟨16⟩ (Ulterior poezia va fi retitrată *Elan*, iar cuvîntul *veșnicie* înlocuit cu *unduire*, schimbînd sensul inițial caracteristic wagnerismului lui Nietzsche din *Nașterea tragediei*, într-o adeziune parțial intuiționistă bergsoniană și preponderent materialistă inspirată din Vasile Conta.) ⟨306, f. 1.⟩ Este demiurgul zilei de mîine, „urcînd din soare în soare“ în spațiul cosmic și dăltuind durata ființei „din călătoarea undă a curgerii eterne“ în Substanță. Revărsarea în imensitate a *existențelor* și *morților* pe care le domină îi dă tăria de cuget de care avea nevoie. Astfel, la preocupările sale strict matematice de pînă atunci, intersectate cu lecturi din Poe și Shakespeare, din alți creatori s-a adăugat pe neașteptate una nouă. În preajma plecării spre Huși este cuprins de neliniști metafizice și are revelația biblicului corăbier. Deși decorul și celelalte componente ale recuzitei sînt biblice, tonusul poeziei *Arca* este laic. Simbolul ei rezidă în „aștep-

tarea unui « țel » nou, dătător de sens justificator al existenței", cum va nota Louis Willmann. ‹306, f. 8.› Ajuns la Școala Militară, începe să urmărească cu înfrigurare veștile de pe fronturile marelui măcel mondial. În orele libere, meditația matematică succede clipelor de reverie poetică, iar acestea (foarte ținute în secret), discuțiilor inerente despre doritele zile de pace.

Zilele primei jumătăți a anului 1917 au fost pline de evenimente interne și externe însemnate. S-a lucrat intens la refacerea armatei române, la care acțiune a concurat și misiunea franceză, sosită sub comanda generalului H. M. Berthelot încă din toamnă.

Impulsul patriotic se manifestă plenar la toți românii. Pe fronturile țării se fac pregătiri militare secrete, care anunțau teribilele evenimente ce au fost înscrise cu roșu în istoria neamului.

Bătăliile sîngeroase de la Mărăști (11 iulie 1917), Mărășești (24 iulie 1917) și Oituz (26 iulie 1917) l-au inspirat să scrie sonetul *Munții*, poezie a cărei ultimă terțină — conținînd deopotrivă imagini ale *eliberării* impetuoase și ale *odihnei* vast contemplative — ne sugerează, sub regimul reveriei lirice starea de spirit în care se afla tînărul înnobilat de geniul artei cuvîntului. Procedeul animării lumii înconjurătoare ne trimite la Robert Vischer, cel care a introdus în estetica modernă, spre sfîrșitul secolului trecut, *intropatia* („Einfuhlung"), manifestată ca proiecție a atitudinilor, emoțiilor și sentimentelor umane în obiecte neînsuflețite, cunoscută lui Aristotel, care o invocase în discuția asupra metaforei (În zilele noastre Albert Camus i-a dat alte valențe, în *Mitul lui Sisif.*) În cazul poeziei *Munții*, decorul teluric contemplat intropatic conviețuiește cu frenezia dionisiacă. Este tocmai tabloul din *Înfrîngere*, poezia compusă în același timp cu *Munții*. Învingătorul de aici pare să fie o proiecție imaginară a generalului prusac August von Mackensen, supranumit „spărgătorul de fronturi", cel înfrînt, totuși, de elanul și dragostea de patrie cu care au luptat oștașii români.

Pînă în iarnă poetul renunță la liră. Claustrarea nu îl inhibă. Din contra. Are timp să mediteze în unicul lui domeniu în care libertatea de gîndire nu are opreliști: matematica. Din acest an datează lucrarea *Evaluarea produselor de distanțe rațional-cunoscute în corpul coeficienților problemei* ‹11›, începută încă din anul 1916, rămasă în manuscris.

Un deceniu mai tîrziu, o prezintă la Congresul pentru înaintarea științelor, din aprilie 1926, și Ernest Abasohn o citează într-una din contribuțiile sale publicate. ⟨159, tom 35.⟩ Principiul metodei expuse, după cum singur declară, este analog aceluia din teoria funcțiilor, care permite să se construiască o funcție analitică uniformă cînd i se cunosc zerourile și polurile. (Întrucît subiectul îl preocupă, l-a extins într-o comunicare expusă în ședința din 7 martie 1936 a Societății de Matematice din București.)

Sănătatea i se șubrezește în cazarmă și, vreme de șase zile, este țintuit în infirmerie pentru o congestie la plămînul drept. Scapă de încazarmare, întrucît scîndurile patului comun, făcut pentru două sute de inși, au cedat greutății chiar a doua zi. Cantonamentul la o ovreică ursuză este înlocuit cu un altul, în casa unui ofițer superior. Masa de la cazarmă era compusă din același meniu — fasole —, cu excepția duminicilor cînd se acorda, ca supliment, mîncare de cartofi. Doar era război! În țară era foamete și bîntuia tifosul exantematic. Unchiul Sache și țața Haritina, cînd făceau și ei rost de ceva alimente, expediau prin curier, la Huși, cîte unele, inclusiv rufe curate. „Sosirea lui Pahontu m-a bucurat mult, le va răspunde el într-o scrisoare. Mulțumesc pentru tot ce-ați avut bunătatea să-mi trimiteți." Iar în finalul răvașului, adaugă: „Mă iertați că nu pot să vă înșir mai multe: boala m-a slăbit atîta, încît abia mai mișc creionul pe hîrtie." ⟨194, II, p. 71.⟩

Încetul cu încetul Dan Barbilian se întremează și comite iarăși versuri, în răstimpurile de reverberație potolită ale așteptării Anului Nou 1918.

Poezia *Copacul* a fost scrisă în decembrie 1917, la Iași, în mahalaua Tîrgul Cucului. Tema ei — tendința de eliberare din materie — este comună cu cea din *Lava* și *Ființa*.

În aceeași perioadă, scrie poema *Fulgii*, începută, la Huși și Rusca, și finisată la Iași, în Tîrgul Cucului, în zilele Crăciunului 1917. Momentele sărbătorilor de iarnă i-au inspirat un cadru parnasian asemănător poeziei lui Dimitrie Anghel, decăzînd într-un lirism minor, melancolic și sentențios: „O suflete, ca lunca te-mbracă-n hiacintă..." Louis Willman consideră versul „Vor coborî în cuget zăpezi neprihănite" (v. 12), devenit ulterior „Pe gînd descăleca-vor zăpezi neprihănite" ⟨306, f. 15⟩, asemănător atmosferei inefabile din sonetul mallarméan dedicat lebedei: „Le vierge, le vivace et le bel aujourd'hui / Va-t-il nous déchirer avec un coup

d'aile ivre / Ce lac dur oublié que hante sous le givre / Le transparent glacier des vols qui n'ont pas fui!" *(Plusieurs sonnets*, II*)* — „Imaculatul astăzi, frumos și-nsuflețit / O să ne spargă totuși în aripi de-amorțire / Uitatul lac pe care îl bîntuie, subțire, / Ghețarul unor zboruri ce nu s-au sumețit!" *(Mai multe sonete*, II.*)* ⟨248, p. 104—105.⟩

Aceste prime șapte poeme scrise în anul 1917, fixate în cadrele specifice parnasianismului, au nota lor distinctă îndeajuns pentru a i se recunoaște de la început autorului talent și originalitate neobișnuite. Retorică și picturală, poezia acestui an are o armonie exterioară stăpînită, unind ideea abstractă cu momentul istoric al realizării ei. Poezia parnasiană barbiană reflectă în expresie o manieră consacrată și „o idee evocată", cum avea să scrie Pompiliu Constantinescu ⟨210⟩, dar și o poziție etică și de cuget sofisticate. Un alt exeget al poeziei barbiene, Ion I. Cantacuzino, va vedea în faza ei de început excese de elocvență și vizualitate, produse artistice contrafăcute, artificiale. ⟨201⟩ Între cele două poziții critice extreme, de la obiectivismul lui P. Constantinescu la subiectivismul lui Ion I. Cantacuzino, culminînd cu nihilismul adolescentin al altui comentator, se vor conjuga eforturile de a impune poezia barbiană definitiv în conștiința publică. Oscilograma opiniei specialiștilor se datorează nu în ultimul rînd chiar valențelor uneori contradictorii și abisale ale acestei poezii. Diversitatea nuanțelor receptării critice se aseamănă, în literatura română, doar celei suscitate de opera lui Mihai Eminescu, dar fenomenul e sesizabil abia după apariția *Jocului secund*.

În anul 1918, rodul creației poetice a lui Dan Barbilian se rezumă la trei poeme: *Umanizare* (realizată la Iași, în Tîrgul Cucului, la sfîrșitul lunii ianuarie), *Umbra* (scrisă la Fălciu, în mai) și *Rîul* (concepută la Fălciu, în luna mai, pe cînd era sub arme, și finisată în august, cînd locuia la Zina Nicolau, în strada Duzilor nr. 2, în București, deja deconcentrat).

Deși creația acestui an este cantitativ atît de redusă, fiecare text în parte exprimă o altă stare sufletească adiacentă. Poema *Umanizare* este inspirată de încrederea în bunele raționamente umane: România propune pace Puterilor Centrale, la 28 ianuarie 1918. Și deși „rațiunea este insuficientă pentru a lămuri problemele ontologice", cum va adnota Louis Willmann versurile din această poezie, „imuni-

tatea gîndirii (raţiunii)" din ultima strofă este evidentă. ⟨306, f. 21.⟩ (Ulterior, în aprilie 1920, va amplifica, la Giurgiu, poema, intitulînd-o *Dezrobire* şi publicînd-o, semnificativ, în revista *Umanitatea*. Totodată, îi va dezvolta sensul, prin ideea că *truda* e un principiu creator de existenţă, lucrînd la descătuşarea din sterilitatea hibridă a ordinii — numărul şi ordinea — de rutină.) Cîteva luni mai tîrziu, cînd, în primăvară, la 24 aprilie 1918, România semnează la Bucureşti Tratatul de Pace cu Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria şi Turcia, Dan Barbilian se aştepta ca ceaţa care plana asupra ţării, ceaţa reprezentînd războiul şi ororile sale, să se ridice. A aflat însă că România a cedat, silită, Dobrogea şi a acceptat rectificări de frontieră în Carpaţi şi înrobitoare convenţii economice. De-abia în anii următori, după Conferinţa de Pace de la Paris (18 ianuarie 1919—21 ianuarie 1920), clauzele înjositoare ale Păcii de la Bucureşti sînt anulate. Aşadar, răsunetul negativ al Păcii de la Bucureşti îi provoacă poetului un şoc pe care românii l-au resimţit cu toţii. Scrie poezia *Umbra*, în luna mai, ca o tălmăcire în imagini a trăirilor personale: „Ai biruit! o dungă-n miezul zilei. / Şi-o mare de cenuşe-n asfinţit. / În surda războire-ai biruit: / Stăpînă eşti pe vînătul argilei!" ⟨23⟩ Comentariul făcut de Louis Willmann cu mijloace estetice conturează sursa inspiraţiei.

Tot de la Fălciu şi tot din luna mai 1918 datează începuturile poemului *Rîul*, în care poate fi văzut Prutul, poate Dunărea, poate curgerea eternă a timpului. Tema principală— domolirea în timp, în durată a dionisiacului — este comună cu cea din *Copacul*, precum probează versurile din strofa a patra a poeziei. ⟨33⟩

La sfîrşitul lunii iulie 1918, cea mai mare parte a tinerilor rezervişti este deconcentrată. Dan Barbilian absolvise Şcoala Militară de Geniu cu gradul de plutonier. La 1 octombrie 1919 va fi înaintat la gradul de sublocotenent. (Cîţiva ani mai tîrziu, la 20 octombrie 1922, i se va conferi *Crucea comemorativă de război 1916—1918 cu barete: Mărăşeşti.*) ⟨110, p. 290.⟩

Reîntoarcerea în Bucureşti nu a fost atît de dramatică pe cît, în chip exagerat, s-a relatat. Ranchiunele de familie par să întunece adevărul. Dan nu a fost niciodată mortificat în familia lui Sache Şoiculescu şi nici obligat „să suporte rolul rudei sărace şi nedorite în casa rudelor" ⟨194, II, p. 72—73.⟩ Dimpotrivă, ştiindu-se temperamentul său vulcanic şi imprevizibil, a fost tratat cu părintească afecţiune. Nici după

mai bine de patru decenii nu s-a simțit stînjenit de vreo comportare neloială din partea unui membru al familiei lui Sache Șoiculescu. (Dovada cea mai elocventă o constituie dedicația pe poemul *După melci*, făcută acestuia, corespondența afectuoasă cu membrii familiei Șoiculescu etc.) Cît privește amănuntul despre ruda îndepărtată a tatălui său, generalul, nu avem cum să-l probăm. În schimb, ajutorul acordat de Lina Rădulescu pentru a se întoarce în București după demobilizare nu poate fi pus la îndoială, dar nici supraestimat. Aceasta, refugiată și ea în Iași, era învățătoarea din Cîmpulung, cu care Anastase Șoiculescu, înainte de a se căsători cu Haritina Poinăreanu, avusese o fetiță, Aurora (Nora). Nicidecum Lina Rădulescu nu putea să fie prietena de familie a soților Barbilian, Constantin și Smaranda, cum o prezintă Gerda Barbilian în memorialul său. ‹194, II, p. 73.› Pentru Nora — după o căsnicie nereușită recăsătorită, cu generalul C. Antonescu — Dan Barbilian a avut sentimente sincere, ca pentru o verișoară directă.

Alături de ceilalți foști studenți, care și-au întrerupt studiile datorită războiului, se întoarce la *alma mater*. Reîntîlnirile sînt pline de nostalgie. În așteptarea începerii cursurilor, Dan Barbilian frecventează cafenelele literare. Aici sau în altă parte, îl află pe Tudor Vianu, demobilizat de pe front de undeva de pe lîngă Focșani. Era, de la 3 august 1918, redactor la *Literatorul* (nr. 6), în locul lui I. Peltz. (După 2 noiembrie 1918 se va retrage din funcția oferită, cu gentileța cunoscută, de Alexandru Macedonski.) Cu acest prilej Tudor Vianu va lua cunoștință de producția literară a lui Dan Barbilian, creată în Moldova, și decide să-i publice, în paginile *Literatorului*, una dintre poezii — *Ființa* — sub numele de împrumut, Ion Barbu, care va face carieră. ‹13› Un deceniu mai tîrziu, Dan Barbilian va explica motivul alegerii făcute: „Numele de Ion Barbu nu este un pseudonim întîmplător. Așa l-a chemat pe bunicul meu, maistru zidar și mahalagiu bucureștean din Omul-de-Piatră.“ ‹291› Cînd E. Lovinescu va descrie în *Memorii* momentul întîlnirii cu tînărul Barbilian și al alegerii numelui de poet, el era deja săpat pe frontispiciul Arcului de Triumf al literaturii române!

La reînscrierea în anul al doilea de studii, în anul universitar 1918—1919, Dan Barbilian se întîlnește coleg de serie printre alții cu: Șerban Gheorghiu, Ernest Abasohn și N. Racliș. ‹393›

Condițiile de viață postbelică erau deosebit de grele. Acasă părinții nu mai găsiseră nimic din inventarul gospodăriei. La universitate sălile de curs erau neîncălzite și neîncăpătoare. Dan Barbilian ducea lipsa banilor, părinții fiind strîmtorați.

Războiul mondial continua să facă victime.

După ce, la 16 septembrie 1918, la Salonic, este semnat actul de capitulare a Bulgariei, iar Germania și Austro-Ungaria, la 4 și 5 octombrie, fac oferte de pace Puterilor Aliate și se semnează, la 29 octombrie 1918, armistițiul dintre părțile beligerante, marcînd oficial încetarea ostilităților în primul război mondial, armatele de ocupație din România, conduse de von Mackensen, încep să se retragă. Războiul mondial se încheia. La 31 octombrie 1918, la Belgrad, se semna armistițiul dintre Puterile Aliate și Ungaria, cu care prilej se delimitase granița dintre aceasta și Transilvania. Un armistițiu asemănător a fost semnat, cu două zile mai înainte, la Compiègne, în Franța, între aceleași Puteri Aliate și Germania.

Mișcările politice și sociale se succed cu repeziciune și în țară, contribuind la însănătoșirea climatului public: punerea în aplicare a principiului votului universal (3 noiembrie), unirea Bucovinei (15 noiembrie) și a Transilvaniei (18 noiembrie/1 decembrie) cu România (unirea Basarabiei fusese hotărîtă, de Sfatul Țării, la Chișinău, încă din primăvară), adoptarea declarației de principii de către Partidul Socialist, care consfințise dictatura proletariatului (26 noiembrie), adoptarea unui nou program de către Partidul Conservator, devenit Partid Conservator Progresist și înființarea Partidului Țărănesc de către Ion Mihalache (decembrie), exproprierea pămîntului din vechea Românie (16 decembrie).

Activitatea literară, sincopată de război, reflectă o stare psihologică specifică.

Dan Barbilian se stabili în gazdă la verișoara mamei sale, Zina Nicolau. Se întîlnea cu Simon Bayer și Tudor Vianu, cărora le-a făcut cunoscută, pe lîngă creația poetică, o lucrare de matematică despre *Evaluarea sumelor de segmente orientate, rațional-cunoscute în corpul coeficienților problemei*, continuare a celei din anul anterior, scrisă la Fălciu. Era o aplicare a metodei dezvoltată în aceasta, dar și a unui proces de limită, menit să readucă în discuție o controversată problemă euclidiană. (Lucrarea va rămîne în manuscris și în anul 1940.

⟨12⟩) Trecuseră doi ani de la începerea războiului și întreruperea cursurilor universitare. Experiența de viață, acumulată pe drumurile pribegiei și în cantonamentele militare, a dus la consolidarea unei platforme reale și de bun augur a personalității sale.

Anul Nou 1919 îl găsește pe Dan Barbilian acasă, lîngă părinți, la Giurgiu. Orașul era acoperit de zăpadă. Troienele mascau o parte din rănile războiului. Căldura căminului familial i-a reînnodat dorința de a crea. Oscila între matematică și poezie. Dar cele două activități, în esența lor ultimă, nu sînt incompatibile: „Oricît ar părea de contradictorii acești doi termeni la prima vedere, va declara el mai tîrziu, există undeva, în domeniul înalt al geometriei, un loc luminos unde se întîlnește cu poezia" ⟨291⟩. Se delecta citind *L'évolution créatrice* a lui H. Bergson, împrumutată de la Alex. Petit, profesor din misiunea franceză, cu contract din decembrie 1919, pentru limba franceză, la gimnaziul de băieți din localitate. (Soția acestuia, Hélène Petit, va preda limba engleză, începînd de la 1 septembrie 1923, după transformarea în liceu a gimnaziului giurgiuvean.) Pe Dan Barbilian l-a incitat anatema aruncată de H. Bergson inteligenței. Pentru filosoful francez, cunoașterea rațională este superficială, fiind exterioară eului, esențialmente utilitară și necesară numai producerii de unelte. Poziția antiintelectuală a lui H. Bergson l-a intrigat. Nu găsea contraargumente, deocamdată, la felul în care marele filosof absolutiza un adevăr relativ. Prin constatarea că „inteligența este caracterizată printr-o incomprehensiune naturală pentru viață" ⟨197, p. 179⟩, ceea ce înseamnă, cu alte cuvinte, că gîndirea își reprezintă clar doar discontinuul, imobilitatea, H. Bergson denunța inteligența și, concomitent, limbajul, ca incapabile să sesizeze realul care este în esență mobil. Intuiția este o cunoaștere *sui-generis* la Bergson, alta decît la Kant. Ruperea artei de filosofie și a filosofiei de știință, confundarea cercetării cu teoria cercetării însăși exclude însă dedublarea reflexivă. Domeniul cercetării rămîne intuiția duratei. Teoria intuiției este complementară teoriei duratei și susținută de teoria elanului vital. Cercul argumentației se închide în jurul ideii că libertatea este sinonimă cu durata pură, iar intuiția nu este altceva decît un act unic, personal și inefabil. Ideile acestea au rezonanță în propria sa fire, și matematicianul cedează tot mai mult teren poetului... Cîțiva ani mai tîrziu, în mai 1922, Dan Barbilian îi va face o declarație-confe-

siune lui Tudor Vianu, în acest sens, amintindu-i de perioada de după demobilizare: „Materialul meu veritabil e *Actul*. Aici evoluez ca un vultur, sunt un maestru. Adu-ți aminte de modelările noastre în absurd, la București." ⟨110, p. 265.⟩ Este vorba de *actul trăirii*, rupt de logica normală a lucrurilor, în care el vedea *actul poetic*.

Scurta vacanță a sărbătorilor de iarnă 1919 luase sfîrșit. Trenul l-a adus din nou în capitală, imediat după Bobotează. Mai stătea la Zoe Nicolau, „mama Zoe", în strada Duzilor nr. 2. Era o iarnă grea, cu viscole puternice care răsturna acoperișuri. Fumul hornurilor era întors în case. Tramvaiele înaintau cu pluguri de zăpadă. Din mahalaua Popa Nan, unde locuia, trecea de-a dreptul pe la Crucea de Piatră și-și ostoia chemările de pezevenghi, apoi în cafenele, unde lua parte la lungi și întortochiate dezbateri literare. Cu excepția lui Tudor Vianu și a lui Simon Bayer, nimeni nu mai știa că el ar fi acel Ion Barbu care a publicat poezia *Ființa* în *Literatorul*. Își ținea ascunsă trăirea lăuntrică. În intimitatea camerei de la mama Zoe, claustrat de vremea vitregă de afară, scrie, în acel ianuarie 1919, sonetul *Banchizele* ⟨14⟩, de inspirație glacială la prima vedere, dar reflectînd intuiția bergsoniană a duratei, simbolizată prin efluviile închise în fabulosul Ofir, „Dacă ființa avea să-și poarte « povara bogată » a atîtor avataruri, nota mai tîrziu Louis Willmann, banchizele închid această esență a duratei. Ar fi interesantă comparația cu poeziile [lui] Rilke *(Pantera, Flamingo* etc.*)* în care p[oetul] germ[an] urmărește un centru de simțire al insuf[icienței] anim[ării]. Barbu urmărește o personalizare și o viață independ[entă] a naturii neînsufletite. Sinteza transparentă a imensității lichide, ofirul fabulos sînt același cu « rodul bogat » din *Copacul*." ⟨306, f. 5.⟩ Înrudit ca temă și datînd, probabil, din aceeași perioadă, este un alt sonet, *Geyser*-ii. ⟨45; 101⟩ în care „Grădinile de geizeri își azvîrl copacii-n vînturi (...) Ca gîndul tău de singuri, de mîndri și sălbateci".

În aceste zile de izolare între sine și lumea înconjurătoare își găsește refugiu în lecturi despre viața anticei Helade, cu obiceiurile și miturile ei, atras de mistere și credințe păgîne, de oamenii acelui timp. Nu știm cine au fost intermediarii revelației, care cărți i-au servit de hrană spirituală. Sigur este că nu la *Helada* lui Leconte de Lisle și nici a discipolilor lui — C. Mendès, Hérédia, Sully-Prudhomme, Verlaine, Mallarmé — deși i-a frecventat cu asiduitate, a aderat el,

ci, după cum va mărturisi, la Grecia lui Fr. Nietzsche: „Elanul cutreierînd dinamic ființele și ridicînd extatic un cer platonician" ⟨184⟩.

Dan Barbilian s-a cufundat într-o lume de povești tainice și de legende ciudate de proveniență abisală. Transportate în lumea feerică a trecutului elen, populată de zei și zeițe, iluminată de mistere, de frenezie și savoarea divertismentului, subiectele poeziilor acestei perioade sînt convergente. Vraja acelui timp i-a absorbit organic structura enigmatică a inspirației într-un întuneric visceral. Zborul de fluture al inspirației poetice spre lumina orbitoare și irecuperabilă a idealului antic a fost ulterior cenzurat ca o stereotipie ajunsă la uscăciune.

În acele zile și nopți ale începutului de an 1919 nu atinsese rafinamentul de mai tîrziu al înțelegerii lumii și al oamenilor, la simplificarea prin renunțare, la separarea cuvintelor de sensul lor. Sub ploaia de har poetic, substitutul adevărului subiectiv era căutat în viețile paralele ale lui Plutarh, în luxuriantul epos al lui Homer, în alte imagini documentare ori reconstituite prin supoziții ale Greciei antice. Lanterna magică a acestui mozaic de relații sociale, estetici și religii complicate o întîlnise în opera de tinerețe a lui Fr. Nietzsche. Cunoașterea ei direct ori prin intermediar, (v. C. Rădulescu-Motru, *Fr. W. Nietzsche*, București, 1897) l-a incitat să depășească cadrul creștin și burghez al trăirii morale și al normelor transcendente acestei trăiri, retrăgîndu-se într-o Grecie ipotetică. Astfel, aderă, în imnurile olimpiene, la dihotomia nietzscheiană a apolinicului și a dionisiacului, a visului și a beției, năzuind la o reevaluare a dimensiunilor trăirilor omului modern, la salvarea umanului, a rațiunii și pasiunii, a intelectului și senzualității, supravegheate în strania lumină mistică a conștiinței elaborate. Imnul olimpian dedicat desăvîrșirii dezvoltă concepția expusă de E. A. Poe, în *The Philosophy of Composition (Filosofia compoziției)*, la 1846, cînd analiza poema *Corbul* (în care se conjugă, deopotrivă, groaza, singurătatea și melancolia), construind perfecțiunea estetică după o metodă ce-și revendică precizia și consecvența rigidă a unei probleme matematice. Ecuația estetică poescă a desăvîrșirii (prin asemănare cu matematica) rezidă în compoziție, în elaborarea arhitecturală a poemului, în organizare. Și cum numai arta dă această senzație a perfecțiunii, pentru Dan Barbilian forma rafinată a frenezieі, a beției de senzații este dionisiacul. Comuniunea

dintre frenezie și spirit se realizează în vis, în apollinic. Sinteza dintre vis și beție este radicală, prin negarea oarbă a vieții cotidiene, neunitare, în favoarea desfătării estetice. Poetul are sentimentul trăirii unei vieți duble. Pentru Dan Barbilian încă nu era clară ideea dedublării, deși multiplicitatea reprezenta pentru sine suportul și condiția existenței. Intuiția unicului la el nu poate avea nimic comun cu ceea ce constituia acesta la Hegel (absolutul lumii ideilor) și la Marx (materia infinită) ori la alt gînditor materialist, căci nu avem certitudinea să-i fi frecventat atunci (și nici după aceea). Exclamația că poezia e o prelungire a geometriei ⟨184⟩ pare ambiguă, dacă nu extravagantă. Însă ea reprezintă viziunea unui mare creator și definește o criză de conștiință.

Meditația lui se prelungește în primăvara anului 1919. Întreaga patrie se afla în transformare, urmărind lucrările Conferinței de Pace de la Paris (18 ianuarie 1919—21 ianuarie 1920). Partidele politice se reorganizau și ele. De asemenea, mișcarea cultural-artistică și științifică.

Totul clocotea de transformări.

Puține apariții editoriale se vor impune conștiinței critice a epocii.

Evenimentele se succedau cu repeziciune. Omul de după război își caută statornicia între fluctuații. În toate domeniile de activitate stabilitatea se instaura cu prețul renunțării la obiceiurile vechi. Ideea de stabilitate prin înnoire părea sloganul la modă.

Așadar, în acea primăvară a anului 1919 în care începea o epocă nouă pentru națiune, Dan Barbilian traversează o etapă plină de momente determinante în viața personală și în cariera sa literară.

Scrie poemele *Dionisiacă* (martie), *Panteism* (aprilie) și *Pentru Marile Eleusinii* (mai). Îndemnul „Zdrobiți centura ființei, topiți-vă cu glia!" *(Dionisiacă)* este subordonat ideii de identificare cu „Vitala Histerie" *(Panteism)* și revelației „Verbului" *(Pentru Marile Eleusinii)*, ca supremă cunoaștere, într-o retorică patetică proprie frenezieі dionisiace eliberată, pînă la Orgie, din dăruire irațională. „În *Dionisiacă* și în *Panteism* nu e numai o emoție, ci un tumult de emoții, o aruncare impetuoasă în sînul naturii cuprinse de spasmul germinației indefinite." ⟨243⟩ Constatarea lui E. Lovinescu redă impresia exterioară emanată din motivul principal al poemelor.

Orgiasticul dionisiac îi inspiră lui Dan Barbilian anume comportamente ieșite din comunul cotidian, numite de el „modelări în absurd". ⟨110, p. 265.⟩ La unele dintre ele va lua parte însuși olimpianul Tudor Vianu! Locul de desfășurare era fie casa Mariei Zalic, una dintre iubitele sale declarate, fie casele deochiate din cartierul Crucea de Piatră. Voluptatea Actului trăit în atari situații îi procura senzații poetice. (De altfel, în urma unei asemenea manifestări care friza echivocul, va scrie, în primăvara anului 1921, poema *Răsturnica.*) „Aubadele" de la M-me Zalic (căsătorită Capriel) le realiza din nevoia de exteriorizare hedonistă. Trăirea interioară și nu viața exterioară, *faptele* contează. Creatorul artist captează numai ce e îndărătul faptelor, după ce le străbate. Poate de aceea va cultiva beția simțurilor și extazul, asemenea expresioniștilor.

Împărțind, în continuare, timpul între aventurile galante și cursurile universitare, între matematică și literatură, cedează liberului arbitru și, în preajma încheierii anului universitar, în sesiunea din iunie a anului 1919, se prezintă numai la un singur examen — Astronomie —, la care obține calificativul *bine* acordat de N. Coculescu. Locuia în strada Rondă. Stăpînit de neliniște, îi dedică Mariei Zalic poezia *Ți-am împletit...* Era sub impresia trăirii dionisiace, astfel încît, iubita este *soră*, în sensul unei *sosii*, revelație pe care o va invoca de cîte ori va fi vorba de contopirea propriului *eu* cu *sinele* altuia, afin afectiv. „Soră" îi va fi, în acest sens, și Răsturnica, și Helene Braun, și Tudor Vianu însuși ori Simon Bayer. E un proces de dedublare în spirit și în simțăminte, întîlnit deopotrivă la E. A. Poe *(William Wilson*, 1839*)* și la Serghei Esenin *(Omul negru*, 1923*)*.

Părăsește capitala spre sfîrșitul lunii iunie și se oprește la Giurgiu sub impresia despărțirii de Maria Zalic. O iubea proslăvind-o. Dorea să se căsătorească cu ea care, nefiind la prima experiență de acest fel în viață, se eschiva. Apoi era și mai în vîrstă decît tînărul ei amant și mamă a trei copii, însă divorțată de curînd. (Se născuse la 19 ianuarie 1878 și va muri la 2 aprilie 1936, repudiată chiar de propriii fii ⟨399⟩.) Poetul n-a putut să-și domine pornirile și îi expediază, în iulie, prin curier de la Giurgiu, în Strada Italiană din București, poezia *Peisagiu retrospectiv*. ⟨28⟩ Tonul de romanță îi va repugna și, deși o va prelucra, publicînd-o sub o altă variantă, o va considera, totuși, mai tîrziu, ca „nesa-

tisfăcătoare. Versurile sînt proaste. Nu se mai pot salva". ⟨306, f. 14.⟩

Vara trecuse. Nu și-a mai petrecut vacanța la Cîmpulung, ca de obicei. Strîmtorată financiar, familia Barbilian a rămas pe loc, în orașul dunărean. Ieșirile în afara orașului ale lui Dan Barbilian erau de ajuns de deconectante. Vegetația abundentă dădea luncii Dunării o priveliște pitorească. Apele leneșe se pierdeau în bălți cu tufișuri dese. Uneori, cu trăsura, ajungea la lacurile, gîrlele și privalurile din zona de sud a județului Vlașca, adevărat plămîn al Dunării, unde puterea valurilor era domolită la vreme de inundații, reducînd efectele dezastruoase. Salcîmii din cîmpie, sălciile, plopii și arinii din luncă, dominînd întinderile, îi ofereau loc de popas. De cele mai multe ori căta la furnicarul portului. Trecea singuratic, rareori însoțit de vreo cunoștință, de-a lungul malurilor bazinului Ramadanului, pe chei, prin șiragul danelor, ori urmărind din depărtare acostarea vaselor și plecarea lor pînă se pierdeau în zare. Alteori se strecura spre canalul Sf. Gheorghe, din imediata apropiere a orașului, privind cu ochii lui luminoși via activitate a traficului de aici. Cu barca, în companie cu alții, ajungea uneori în aval, pe canalul Smîrda, lîngă coada ostrovului Mocanu, adăpost natural, la vreme de iarnă aspră, pentru vase. Altădată, înainte de 1831, cînd județul Vlașca avea reședința la Găești, Giurgiul (numit Ierkökü ⟨231⟩) era raia osmanliie; orașul se afla înconjurat de sate turcești: Garga-Adași, Groapa Hogii, Mustăfița, Selima, Smîrda. Sate turcești erau și Nazîru Ghizdaru, Malu, Oinacu, Pîrliți, Slobozia, Turbatu și Vaideei, mai îndepărtate de Giurgiu, dar făcînd parte din raia. ⟨179⟩ De la oamenii acestor locuri (care nu le-au părăsit nici după 1877, ci s-au asimilat românilor, în bună parte), dar și de la lumea portului și a periferiei orașului deprinde Dan Barbilian argoul atît de pitoresc al mahalalelor giurgiuvene, transpus în cîntecele de rușine.

Serile le petrecea de regulă la Foișorul de Foc, minaretul fostei geamii dezafectate din centrul orașului, împrejurul căruia amestecul pestriț de pierde-vară își învîrtea plictiseala. Cafenelele din zonă păstrau neschimbată tradiția localurilor turcești, cu tipicul cafelelor pregătite la nisip, după taine știute din vechime. Ritualul servirii acestora l-a păstrat pînă la apusul vieții. Din puținii bani de buzunar dați cu oarecare zgîrcenie de taică-său, își rezerva partea de

cuviință pentru una-două cafele gingirlii. Știa că părinții economisesc cu grijă orice bănuț și nu putea fi admisă nici o cheltuială nefolositoare. Plimbările la Dunăre îi provocau reverii. Gîndul căsătoriei era anihilat de lipsa unei situații stabile. Nici nu îndrăznea să-l mărturisească părinților.

În toamnă, prin septembrie, de la Cafeneaua Imperial din București, îi va expedia Mariei Zalic o altă scrisoare în versuri, poema *Luntrea*, avînd tenta unui mesaj de despărțire: „Fugarnic sfînt, tu lasă ca fluviul să te poarte..." Avertismentul de a nu privi dincolo de luntre este drastic: „Căci apa-ți va trimite și-ți va întipări / Întunecată, fața iubirii noastre moarte!" ⟨30⟩ (Nici această poezie nu-i va satisface mai tîrziu simțul artistic. Revăzînd-o cu prilejul alcătuirii dactilogramei, între 1942—1950, va suprima trei strofe — 3, 4 și 9 — ca fiind „acrobații rimate" ⟨306, f. 17⟩, lucru pe care doi dintre editori l-au și respectat ulterior ⟨93⟩.)

Cine îl văzuse atunci pe străzile Bucureștiului nu găsea motive să-și explice cauza înfățișării lui răvășite. Prietenii îl ocoleau, cunoscîndu-i firea impulsivă. Singura alinare o găsea în scris, fiind în căutarea afirmării în presa literară.

7

Deși venise în București pentru a pregăti examenele sesiunii din octombrie, le neglijează urmărit de demonia literară. Dar, în același octombrie 1919, se înscrie din nou în anul al doilea de studii! Era pentru a treia oară cînd se afla în același an de învățămînt... Nici unul dintre colegii de an nu-i era cunoscut. A plătit taxa de înscriere, părîndu-i-se că nu va mai reuși vreodată să absolve cursurile Facultății de științe. ⟨393⟩

La Cluj se înființase prin decret-lege, la 12 septembrie 1919, Universitatea, în limba română, cu patru facultăți (Științe, Medicină, Filosofie-Litere și Drept), inaugurată la 3 noiembrie 1919, cu care prilej Vasile Pârvan a ținut prelegerea *Datoria vieții noastre*, iar D. Pompeiu a deschis lucrările Seminarului Matematic, cu participarea lui Paul Montel, marele prieten al României.

Știrea nu-l animă pe Dan Barbilian. Precum nici celelalte. Trece impasibil pe lîngă aceste evenimente. Pe culoarele facultății, în cafenele, pe stradă, purta discuții literare.

Matematica devenise o iubită pe cale de a fi părăsită cu părere de rău, dar părăsită. Îl chema literatura.

În București, apărea încă de la 19 aprilie 1919, sub direcția lui E. Lovinescu, revista *Sburătorul*, revistă a cenaclului cu același nume, rubrica „Cronica ideilor", fiind semnată însă de la acest prim număr de Tudor Vianu, a cărui colaborare permanentă încetează din septembrie 1919. (Cazul este cunoscut și nu insistăm mai mult.) Astfel că, în noiembrie 1919, cînd Dan Barbilian se prezintă personal la E. Lovinescu, în casa din strada Cîmpineanu, prietenul său Tudor Vianu era retras deja dintre colaboratorii favoriți. Impulsul de a-l vizita pe mentorul *Sburătorului* îi venise lui Dan Barbilian din sine, iar detaliile pe care le oferă E. Lovinescu în *Memorii* nu au fost revizuite de autorul lor și nici nu au trezit iritarea celui vizat. Reproduc momentul întîlnirii dintre E. Lovinescu și viitorul poet, așa cum a fost surprins de pana memorialistului, sîntem scutiți deci de a evita vreun detaliu:

„Pe cînd sub ploaia putredă a toamnei, ce unea cerul și cu pămîntul spongios într-un giulgiu lichid, fanfarele dolente ale marșului funebru duceau rămășițele lui Vlahuță, ușa biroului meu s-a deschis pentru a face loc unui tînăr subțiratic, tip oriental, smolit, cu ochii, după cum s-a spus, vegetali, de plante acvatice, cu pasul precipitat și decis. Se numea « Popescu », era poet, și-mi întinse un caiet cu aparențe sumare, pe a cărui primă pagină se citea: *Copacul*. Abia începui să descifrez cîteva versuri cînd, nervos, luîndu-și scaunul de la locul său, tînărul și-l împlîntă cu energie lîngă fotoliul meu pe care, cu priviri laterale, îl trăsei puțin la o parte: tînărul se apropie din nou cu insistență: scenă clasică de teatru, de dominație sau de intimidare. Citii o poezie, două, trei: versuri parnasiene, dure, lapidare, ceva din Hérédia, din Leconte de Lisle, pe fondul frenetic al lui Nietzsche, cu un material verbal personal și o tăietură energică. Aveam în față un poet căruia îi mai lipsea doar un pseudonim.

— Dar Popescu e un pseudonim, îmi replică tînărul necunoscut.

Îl privii cu neîncredere.

— Numele meu este Dan Barbilian, student în matematici. Dar nu merge... Dan... Dan Barbilian... Bar... bi... bilian... nu, nu sună, rimează și e dulceag... nume de mandolinist... Nu poți ieși necuviincios în lume... Și

apoi nici nu voiesc să public poezii sub numele meu adevărat... Ce ar spune profesorii mei de la matematici? Ce ar spune tatăl meu de la Cîmpulung cînd ar afla că mă ţin de nimicuri la Bucureşti... căci în familia mea de magistraţi poezia e încă un lucru de ruşine... Se impune deci un pseudonim...

— Foarte bine, dar crezi dumneata că Popescu ar fi pseudonimul cel mai nimerit? răspunsei eu, nesigur încă de psihologia convorbitorului meu.

— Popescu!... Po-pes-cu! reluă el silabisind, vocalizînd, e mai întîi un nume onest şi autentic; mai are apoi marea calitate de a fi şi un nume şi în acelaşi timp şi un pseudonim. Popescu pot fi eu, d-voastră, dumnealului, toată suflarea românească, poezia mea se scufundă, astfel, în plămada anonimă a naţiunii.

Tînărul vorbea cu glas profund, cavernos, cu gesticulaţii şi izbucniri, fără să pot distinge amestecul de sinceritate, de poză, de retorică studiată sau de simplă improvizaţie. Din potriveală în potriveală, s-a oprit, totuşi, la pseudonimul Ion Barbu. Principalul era că mă aflam în faţa unui poet autentic, sosit la apelul meu adresat «celor ce vin». Acordurile marşului lui Chopin se mai auzeau din depărtare, căzînd surd ca bulgării de pămînt peste realizarea poetică a unei generaţii, şi în biroul învăluit în faldurii leşietici ai toamnei ploioase se şi aprindea torţa poeziei noii generaţii." ⟨245, p. 160—162.⟩

Era ziua de 22 noiembrie 1919.

Dacă ne-am îndoi că Dan Barbilian ar fi pomenit, în cursul conversaţiei, de tatăl său de la Cîmpulung, în loc de la Giurgiu, cum era în realitate, şi că ar fi cochetat atît de mult cu potriveala pînă la alegerea pseudonimului de Ion Barbu, deja lansat în *Literatorul*, cu un an în urmă, ne-am îndoi de veridicitatea memorialului lovinescian. Mai de grabă ar trebui să credem că Dan Barbilian a improvizat cu scopul de a nu jena sensibilitatea maestrului, decît să presupunem că memoria criticului i-a jucat o festă, fie şi inofensivă, un deceniu mai tîrziu, cînd şi-a redactat amintirile.

Dan Barbilian, cuprins de febra demoniei literare, a îndrăznit să păşească pragul casei lui E. Lovinescu şi al cenaclului *Sburătorului*, manifestîndu-şi plenar talentul într-o ambianţă propice, de înaltă ţinută intelectuală. În şedinţele duminicale, cele mai diverse personalităţi formate sau în curs de formare îşi făceau publică creaţia în lectură proprie.

Uneori şi-o susţineau cu argumente mai mult ori mai puţin obişnuite. Numărul celor care au bătut la uşă a fost mai mare, faţă de cel al colaboratorilor revistei şi al cenacliştilor autentici ai primilor ani de constituire a cenaclului şi de apariţie a revistei.

În octombrie-noiembrie 1919, cînd se pregătea să se integreze (ori să se asocieze) cenaclului sburătorist în mantia poetului posedat de viziuni telurice, cosmice şi de investigaţii în lumea de mit a Heladei, va scrie poemele cu aceleaşi nume dedicate lui Nietzsche şi Pitagora, doi titani ai spiritului uman, eroi după care va încerca să-şi modeleze existenţa. Nietzsche era văzut atunci drept „Războinic dur şi aprig cuceritor de zări", care „adîncea" speriat „abisul numenal", pentru că viaţa se întoarce... „în ciclul ei steril. // Sub fard şi mască, mimma unei absurde arte". ⟨25⟩ Ulterior, într-o variantă de laborator literar, rămasă inedită, Nietzsche devine „Ostaş abstract şi aprig dărîmător de zări", care „răscoleşte" cu aceeaşi groază „abisul numenal", pentru că viaţa repetă „ciclul ei steril", însă, de data aceasta, „Ca-n bîlciuri saltimbacul unei absurde arte". ⟨305⟩ Fie ca *războinic dur*, fie ca *ostaş abstract*, Fr. Nietzsche i-a oferit în această poezie suportul profund al definirii artei: contopire ideală între apollinic şi dionisiac, extrasă din *Naşterea tragediei*. Sonetul purtînd ca titlu numele marelui geometru al antichităţii, stabilit la Crotona, constituie „Dezvoltarea retorică a sensului transformării universale — principiul lichid (Heraclit din Efes)" ⟨306, f. 13⟩, după cum va nota Louis Willmann: „Cînd repezi şi sticloase, cînd umede şi rare: / În Orbul mării limpezi — tezaur negrăit — / Răsfrîngeri făr' de număr pe rînd mi-au oglindat / Multipla aparenţă şi vecinica schimbare." ⟨26⟩

Apelînd deci la armura de războinic dur a lui Fr. Nietzsche şi la efectele principiului pitagoreic al armoniei în numere al universului, Ion Barbu deschide cu violenţa timidului uşa casei lui E. Lovinescu. A fost impulsul dictat de acele surse frenetice care-l vor domina toată viaţa şi-l vor consacra printre semeni. Impetuozitatea cu care l-a abordat pe E. Lovinescu i-a lipsit, probabil, în momentele premergătoare şi şi ulterioare debutului în *Literatorul*, pentru a face acelaşi lucru cu Al. Macedonski. Să-l fi intimidat oare apariţia bizară a poetului *Nopţilor* la cafenea? Ori să-l fi impresionat pe Ion Barbu atmosfera exalînd preţiozitate a şedinţelor din salonul din Calea Dorobanţilor, în care Maestrul trona

cînd își primea și asculta neofiții, toți — cel puțin — genii? Tudor Vianu, care indiscutabil a mediat debutul lui Ion Barbu la *Literatorul* și care a participat, în aceeași măsură, la mai toate cenaclurile vremii conduse de Ovid Densusianu, Mihalache Dragomirescu, E. Lovinescu, din București, ori din jurul revistei *Viața Românească*, din Iași, nu descrie niciunde modul în care prietenul său a ajuns în cercul sburătorist. În ceea ce îl privește direct pe Dan Barbilian, declarația sa este cît se poate de sumară: „Cînd m-am prezentat întîi la d. E. Lovinescu, i-am spus că mă numesc Ion Popescu. Mai tîrziu mi-am luat numele de Ion Barbu: adevăratul meu nume nefiind nici unul, nici altul, ci: Dan Barbilian. Nu aveam curajul să amestec pe geometru în poezie." ⟨291⟩ Asupra momentului, E. Lovinescu va insista, pînă la apariția *Memoriilor*, de două ori, prima dată în numărul revistei în care îl prezenta pe tînărul debutant, iar a doua oară, într-un interviu. ⟨291; 184⟩

Astfel, Dan Barbilian a intrat în cercul *Sburătorului* atras de E. Lovinescu prin calitățile sale de amfitrion clasic, care a știut să rămînă olimpian în toate momentele contradictorii ale lui Camil Petrescu și Ion Barbu, ca să nu ne oprim decît la ei.

Două săptămîni după vizita lui Dan Barbilian la E. Lovinescu, acesta îi publică cinci poezii — *Ființa*, *Lava*, *Munții*, *Copacul* și *Banchizele* — în același număr al revistei *Sburătorul* din 6 decembrie 1919 ⟨14—18⟩, însoțite de o prezentare entuziastă, din care reținem: „Nimănui nu-i va scăpa viziunea genetică, lapidaritatea concepției și a expresiei, sobrietatea relativă, a acestui tînăr, care ne evocă în versuri frumoase și reci poezia forțelor naturii, a materiei inerte a prefacerii universale și a misterelor germinației. Prin vigoarea geometrică și noutatea concepției, cît și prin stăpînirea formei pietroase, literatura română s-a îmbogățit cu un nou talent tocmai în clipa în care își pierdea pe cel mai autorizat reprezentant al generației trecute. Este eterna goană a torței..." ⟨242⟩ Poema *Ființa* apărea de data aceasta într-o variantă ușor modificată față de cea din *Literatorul*. Două zile mai tîrziu, N. Davidescu va comenta astfel evenimentul: „Incontestabil însă că d. Barbu are vădite calități. Are mai întîi simțul panteistic al naturei, o vastă intuiție filosofică a lucrurilor pe care le vede, în raport cu celelalte, și putința de a exprima cu precizie detaliul." ⟨216⟩ Alte zile după aceea, cu destul scepticism și vădită lipsă de

colegialitate de breaslă, cineva din cercul revistei *Ideea europeană* va ironiza atît efortul lui E. Lovinescu de lansare de nume noi, cît și poeziile lui Ion Barbu, cu scopul de a le contesta valoarea contribuției fiecăruia în parte: „Directorul *Sburătorului* a avut norocul să descopere pe lampadoforul care să primească torța scăpată din mîna lui Vlahuță. (...) Frumusețile pe care ni le aduc sunt cuviincioase și așteptăm dezvoltarea cu liniște: prin nimic ele nu împing la neastîmpăr și la exaltare." ⟨227, p. 34.⟩ Nu mai puțin acre vor fi și amabilitățile adresate de Mihail Iorgulescu în aceeași revistă. ⟨238⟩

În fond, nu conta *ce s-a scris* ori *cum s-a scris* despre noul poet, ci simplul fapt că *s-a scris*, că s-a produs consemnarea scrisă a existenței lui literare. Însemna că a fost trezit interesul, interesul lectorului avizat = criticul literar, fapt pentru care, mulțumit de situație, E. Lovinescu va face voalat cuvenita mențiune la numai o lună după debut: „D. Barbu n-avea nimic de cîștigat din prețuirea mea liminară, după cum n-are nimic de pierdut din negația altora. N-am dorit decît să atrag atenția asupra lui. Am făcut-o cu destulă ponderație. I-am dat poetului numai o mișcare inițială de circulație. Opera lui își va îndeplini apoi destinul, pe care nu-l poate nimeni provoca sau zădărnici." ⟨243⟩ Intervenția sa era îndreptată însă împotriva acelei confuzii, aparținînd primilor comentatori (N. Davidescu, îndeosebi), care i-au negat poetului sentimentul și emoția: „Sub *lavă*, ca și sub *munți*, sub *banchize* ca și sub *copac* este o emoție intelectuală. Prin ea d. Ion Barbu aduce o notă relativ nouă în literatura noastră de azi. Rămîne numai ca viitorul să ne fixeze asupra lărgimei și intensității acestei inspirații." ⟨243⟩ De aceea, în numerele imediat următoare debutului, i-au fost publicate cîte două și trei poezii, iar pînă aproape de împlinirea unui an de la apariția *Sburătorului*, la 3 aprilie 1920, în zece din cele 14 numere, i-au apărut 19 poezii. În al doilea an de apariție al *Sburătorului*, lui Ion Barbu i se mai publică încă trei poezii, după care colaborarea încetează pînă în anul 1926, cînd va reîncepe prin publicarea poemei *Apropiat* (*S.*, anul IV, serie nouă, nr. 5, noiembrie 1926, p. 63), dedicată lui E. Lovinescu, în volumul prezumtiv *Ochean*, și reintitulată *Timbru*, în *Joc secund*.

După intervenția lui E. Lovinescu (*Iarăși d. Ion Barbu*, *S.*, anul I, nr. 38, 3 ianuarie 1920, p. 265—267), de la Timișoara, unde era profesor secundar din toamna anului 1919,

Camil Petrescu — directorul și, uneori, unicul redactor al revistei trilingve *Limba română* — va încerca, la 29 ianuarie 1920, să-i ostoiască entuziasmul mentorului de la *Sburătorul*, cel care l-a lansat și pe el: „Chiar dacă alarma d-lui Lovinescu e puțin cam exagerată, d. I. Barbu e o apariție interesantă". ⟨227⟩ Asemenea lui N. Davidescu și M. Iorgulescu, sburătoriști fervenți din prima perioadă, nu se putea ca incisivul Camil Petrescu să nu fi știut atunci cînd scria aceste rînduri cine se ascunde în spatele numelui de împrumut Ion Barbu. Pe de o parte, era sburătorist, iar pe de alta, nu rupsese legăturile cu colegii de liceu. Barbu Solacolu își va aminti cum, imediat după război, se întîlnea cu Ion Barbu, Camil Petrescu și alți colegi de generație și preocupări și „colindam în grup nocturn străzile, după ce ne consumam caputinerul la Terasă ori la Imperial" ⟨280, p. 251⟩, iar într-o seară Camil Petrescu le-a citit actul al doilea din *Suflete tari*. „Exasperat, Ion Barbu, cu glasul lui baritonal, melodios și graseind puternic, i-a «cîntat» în ureche lui Camil: *Darh asta e Stendhal curhat*. Camil a rămas siderat. Și eroul disputei noastre a devenit Julien Sorel". ⟨280, p. 252.⟩ În acele discuții purtate în toamna anului 1918, nu se putea ca numele de Ion Barbu pe care l-a luat ca poet Dan Barbilian — colegul de la Liceul „Gh. Lazăr" al lui Camil Petrescu — să-i fi fost acestuia necunoscut.

Zarva care se produsese în jurul creației sale publicată în *Sburătorul* nu-i displăcu. Lucrurile se petrecuseră mai bine decît se așteptase.

În decembrie 1919 scrisese poezia *Solie*, din care se detașează *Marea Voce* — vocea creației — dintr-un „amestec de cosmogonie fictivă, cum va adnota Louis Willmann, cu teoriile științifice asupra acestui subiect". ⟨306, p. 18.⟩

Pleacă la Giurgiu, în scurta vacanță de iarnă, sărbătorind, ca de obicei, în familie Crăciunul și întîmpinarea Anului Nou 1920. Argumentările lui E. Lovinescu din cele două intervenții l-au scutit de a se explica față de tatăl său. Acesta i-a smuls promisiunea de a nu părăsi studiul matematicilor. Facultatea de științe trebuia absolvită!

Ros de îndoieli și de ambiții, se întoarce în capitală și reintră în viața de boemă literară. Locuia pe strada Duzilor nr. 2, la mama Zoe. Într-o seară de ianuarie, scrie, la Cafeneaua Imperial, poema *Cînd va veni declinul...* Era tot dominat de dionisiac și panteism, dar cu tendința de do-

molire. Tema este comună poemei *Copacul*. Invocația la *flacără* se contopește cu dorința de agresiune. ⟨32⟩ Tema este comună și poemei *Cucerire*, expusă într-un retorism grandilocvent. ⟨29⟩

Iarna continua să fie aspră. Ședințele duminicale ale sburătoriștilor, acasă la E. Lovinescu, erau însă aprinse. Le întețea suflul de elevată intelectualitate pe care îl transmitea Magistrul. Nu e cazul aici să insistăm asupra ritualului desfășurării acelor dezbateri, ci doar să subliniem faptul că, prin pitorescul manifestărilor sale contradictorii, uneori ieșite din comun ca duritate a expresiei, alteori prin întreruperea bruscă a discuției și părăsirea încăperii, Ion Barbu era unul dintre puținii polemiști imprevizibil de violenți și tranșanți (dacă nu chiar unicul!). Mai erau Felix Aderca, Camil Baltazar (mai tîrziu) și Camil Petrescu plini de sagacitate și combatanți neîmblînziți, însă nu pînă într-atît, încît să topească într-o vocabulă ori gest, uitate ulterior, condamnarea la decapitare ori la excomunicare din lumea intelectuală a preopinentului, învinuit de vreo teribilă și imaginară greșeală de neiertat. Conviețuirea în persoana lui a amantului universal cu creatorul de idei și lumi ipotetice a fost de fiecare dată motivul rupturii (sau întreruperii pentru mai mult timp) a unor prietenii indestructibile pînă atunci! „Absurde" vor apărea cuvintele încinse aruncate în unele întîlniri dintre prieteni. Este expresia la care Ion Barbu apelează și după o dispută-limită într-o scrisoare adresată lui Tudor Vianu: „Ai păstrat amintirea vorbelor absurde schimbate atunci, la acel prînz din Nürnberg? Eu le-am uitat (pe jumătate). N-aș ști să spun precis de unde a pornit cearta, nici cum a sfîrșit. Dar parcă ne-am despărțit buni prieteni și felicitîndu-ne că prietenia noastră a făcut proba și acestei fricțiuni? De ce n-ai vrut să vezi în grosolonia cu care ți-am vorbit, ceea ce trebuia: stîngăcia unei afecțiuni prea «bărbate» ca să se traducă de-a dreptul, prea neexperimentate ca să găsească dreptul mijloc?" ⟨110, p. 281—282.⟩ În cele din urmă, nici chiar Tudor Vianu nu-l va ierta, după cum nici E. Lovinescu, în ciuda complezenței sale imperturbabile.

Lumea ascunsă pe care o purta în sine și dorința de a-l întrece pe legendarul Don Juan îi vor crea, paralel cu ieșirile lui necontrolate în societate, anume bariere. Intimii se vor eschiva, de cele mai multe ori, de a se întîlni cu el. Dar în

perioada 1919—1920, cînd încă nu se fixase imaginea de mai tîrziu, cunoscută de toți cei ce au avut oarecare tangență cu el, E. Lovinescu i-a surprins cu finețe trăsăturile de caracter și comportament din acei ani: „La început, a apărut ca parnasian, cu viziunea unei Elade filtrate prin *Originea tragediei* lui Nietzsche, apolinic ca formă, dar dionisiac ca fond, om al « isteriei vitale », frenetic, cu voința fermă de a-și transpune poezia în dezordinea vieții, baron feudal al amorului impetuos, cu drepturi în natură pentru libera trecere."

Însă nu întotdeauna metoda acestui „baron feudal al amorului impetuos" asigura succesul scontat. Dacă luăm în considerație o anecdotă, Hortensia Papadat-Bengescu i-ar fi servit o lecție de neuitat: „O conducea de la Lovinescu prin Cișmigiu, îi trimitea flori și omagiul poetic. *În ceață*, trimis ei tot cu un buchet de flori, a fost primit cu entuziasm. A crezut momentul prielnic pentru o declarație de dragoste plină de elan, în timpul unei plimbări prin Cișmigiu. Ea s-a întors surizînd către el spunînd puțin ironică: « Barbule, ne-ar trebui o insulă ca să ne iubim! » El a rămas încremenit." ⟨194, II, p. 77.⟩ O altă anecdotă prezintă relațiile dintre prozatoare și poet sub cu totul alt aspect, care ar sta la baza primei rupturi, pentru mai mulți ani, a legăturilor dintre Ion Barbu și E. Lovinescu, notorie fiind afecțiunea specială ce i-o purta criticul autoarei *Concertului din muzică de Bach*! Numai că anecdoticul exclude din discuție veridicul și, de dragul unei nuanțe neconcludente, nu dorim să atenuăm autenticitatea. Ceea ce este sigur e că atît poema *În ceață*... cît și *Ixion* sînt scrise în aceeași perioadă, februarie-martie 1920, sub impresia sentimentelor puternice pe care poetul le avea față de Hortensia Papadat-Bengescu. În ambele, *ceața* și *norul* reprezintă răsplata pentru dragostea purtată femeii iubite care se identifică cu iubirea însăși. Dedublarea în orizontul conceptului de *sosie* îl preocupă în poema *În ceață*...:„Dar întrebînd pustiul și liniștea și ora / Ce străbătea prin lucruri cu-un șopot de vîlcea. / Am înțeles că între iubirea mea și Sora / Întinderea abisul ostil își adîncea." În *Dactilogramă*, Ion Barbu renunță la strofa a 6-a, pe considerentul că ar fi slabă și de prisos. De aceea, scrie el în continuare, adnotare eliminată de R. Vulpescu în ediția de el îngrijită, „Se taie, pentru *Uvedenrode*". Astfel, poetul arcuia corespondențe între „ora paralogică" din *Uvedenrode* și „ora / Ce străbătea prin

lucruri cu-un șopot de vîlcea", din *În ceață*... Aceeași dorință de contopire ca *sosie* este urmărită și în *Ixion*, tema fiind inclusă în *moto*, prin prezentarea succintă a mitului elen care i-a sugerat textul poeziei: „La mesele Olimpului, Ixion, sărbătoritul, zămisli poftă vinovată pentru Junon. Dar Nephélé închipui o Junon de umbră din norii care împrejmuiesc locașul zeiței, Ixion îmbrățișă doar norul." Cum reproducerea parțială a mitului se oprește aici, credem că sonetul *Ultimul centaur* ⟨52⟩ nu este numai înrudit ca temă cu poema în discuție (din unirea lui Ixion cu norul s-au născut centaurii), ci că va fi fost datorat și aceleiași muze. Legat de o roată de foc, Ixion se va zbate veșnic în Hades, pedeapsă dată de Zeus pentru nelegiuirile săvîrșite. De acolo, din „zăcăminte sună filoanele-i de aur" ale hergheliei de centauri, sfîrșită în jeratic, peste care vine ca un gîde Umbra, reprezentînd uitarea — corolar al *cetei* și *norului*, simboluri ale iubirii / poftei vinovate. În locul anecdotei puse cu inocență în circulație de către soția poetului, e mai plauzibil acest final de inspirație poetică, datorat autorului însuși, privind stingerea pasiunii pentru Hortensia Papadat-Bengescu. Nici cealaltă anecdotă, speculînd slăbiciunea lui E. Lovinescu față de romancieră, care zice-se ar fi fost vădit deranjat de curtea acerbă făcută de Ion Barbu acesteia, nu poate fi invocată în privința rupturii apărute la sfîrșitul primăverii anului 1920 între cei doi. Motivul rămîne ascuns, iar drept principal vinovat nu poate fi bănuit decît tot intempestivul Ion Barbu. În speranța că el va reveni asupra hotărîrii luate, cele cîteva poezii rămase la E. Lovinescu după prezentarea lor în ședințele cenaclului vor fi publicate în *Sburătorul*. Ultimele două — *Umanizare* ⟨34⟩ și *Înfrîngere* ⟨35⟩ — au fost parcă alese anume de E. Lovinescu, ca o întindere de mînă spre împăcare.

Ion Barbu rămîne neînduplecat. Mai mult, ca semn de desolidarizare de E. Lovinescu, publică poema *Dezrobire*, variantă a *Umanizării*, în revista *Umanitatea*. Diferența dintre cele două texte este minimă, dar relevantă. În *Dactilogramă* poetul va scrie: „formă amplificată și variantă a lui *Umanizare*" ⟨306, f. 21⟩. Poema este o încercare de a depăși impasul manierismului de pînă atunci: „Acolo drept, sub cerul lichid de miazăzi / Cu-o frunte mai senină și-o inimă mai caldă, / Mîndrie și tu sete de spațiu veți porni." În dreptul acestor versuri, Louis Willmann va nota: „Tendință de descătușare din sterilitatea și răceala primelor poeme".

⟨306, f. 21.⟩ De altfel, poema e o declarație-program nedusă pînă la capăt: „Castelul tău de gheață l-am cunoscut, Gîndire!“ Cunoașterea rațională impune o trudă permanentă de a descoperi, cerceta, crea. Dar tensiunea cunoașterii nu trebuie alimentată numai de rațiune: „Gîndire, borealul tău cerc e sfărîmat!“ Este îndemnul de a cunoaște lumea și natura nu numai prin rațiune, ci și prin intuiție.

Despărțindu-se de E. Lovinescu și cenaclul *Sburătorul*, Ion Barbu ajunge în cenaclul lui Mihalache Dragomirescu. Prima vizită ce i-a făcut-o acasă acestuia n-a povestit-o niciodată, din scrupule de oaspete, însă va reda vorbele amfitrionului privitoare la calitățile lui de critic literar: „Dacă ar fi să cred pe d. M. Dragomirescu, debutul meu a fost în critica literară. Prietenul meu Barbu Solacolu mă rugase să-i fac o oarecare atmosferă volumașului de versuri *Umbre și lumini* și s-a gîndit la d. Dragomirescu. Expunerea mea a fost primită cu laude, proorocindu-mi-se o strălucită carieră în domeniul criticii. La Capșa, d. Dragomirescu m-a bătut pe umeri: «Mă, desigur ai ieșit critic pentru că tatăl tău era cel mai genial judecător de panțarolă la Rucăr». Tatăl meu fusese într-o vreme judecător în acel orășel, iar d. Dragomirescu venea din cînd în cînd pe la noi...“ ⟨291⟩ Ion Barbu a participat la ședințele cenaclului condus de M. Dragomirescu în lunile mai-iunie 1920, cînd a apărut cartea de versuri a lui Barbu Solacolu. Expunerea sa însă nu a văzut lumina tiparului, deși a fost citată de E.Lovinescu ca fiind publicată în revista *Umanitatea*, în 1921... ⟨244, II, p. 313.⟩

În aceeași lună iunie a anului 1920, pe cînd frecventa cenaclul lui M. Dragomirescu ca un virtual critic literar, Mihail Iorgulescu face cîteva considerații privind revista și cenaclul *Sburătorul*, în cadrul rubricii rezervate „Cronicii literare“ din *Universul literar*, din care reproducem pe cele referitoare la Ion Barbu: „Ne mulțumim a vorbi de scriitorii noi ce au apărut prin *Sburătorul* și de cei mai vechi decît *Sburătorul*, dar cari, alipiți temeinic de ei, au dat aci tot ce-au scris mai bun pînă în prezent. Printre primii, citățm pe d. I. Barbu. D-sa păstrează cu toate scăderile ce o critică atentă și binevoitoare din partea noastră i le-a arătat la timp, aerul de originalitate în poezia noastră de azi, întîi, prin intelectualismul rafinat ce îl deosebește de analfabetismul în care mulți pseudo-poeți se complac și, în al doilea, prin exotismul întregii sale poezii parfumată de

atîtea amănunte de viață elină, în fond pricepută și stilizată la lumina magistrului său Nietzsche, în sufletu-i de modern zbuciumat în fața marilor probleme ale cugetării." ⟨238⟩

Desprinzîndu-se din cenaclul *Sburătorului*, nu înseamnă că s-a despărțit și de sburătoriști, ci doar de mentorul lor. Numai așa se explică faptul că apare alături de ei în paginile altor reviste literare, la care publicau fie înainte, fie în timpul frecventării cenaclului și colaborării la *Sburătorul*. Însă nu în *Universul literar* va publica el primele creații de după ruperea legăturilor cu E. Lovinescu, ci în revista ieșeană lunară *Umanitatea*, apariție efemeră (șase numere între iunie-noiembrie 1920) și în revista bucovineană din Cernăuți, *Hiena*, săptămînal de polemică politico-literară condus de Pamfil Șeicaru și Cezar Petrescu (martie 1919-februarie 1924).

Revista *Umanitatea* avea orientare democratică și milita, prin ținută estetică, pentru promovarea de idei umaniste, după cum se subintitula: „Revistă literară, socială și științifică". În cele șase numere, dintre care 3 și 4 au fost comune, s-au numărat, printre colaboratori: Felix Aderca, Petre Andrei, C. I. Parhon, Al. A. Philippide, Tudor Arghezi, Ion Barbu, Andrei Braniște, B. Fundoianu, Gala Galaction, Const. Motaș, I. Peltz, Ion Slavici, Ionel Teodoreanu, Tudor Vianu, Ion Vinea și alții. Redactorul revistei era Eugen Relgis. Ultimul număr al revistei poartă mențiunea pe copertă: „Număr întîrziat din cauza cenzurei". În această revistă cu atîți colaboratori de marcă, scriitori și oameni de știință deja consacrați, lui Ion Barbu i se publică poemele *Dezrobire* ⟨36⟩ variantă amplificată a poemului *Umanizare* ⟨34⟩, *În ceață...* ⟨40⟩ și *Toiagul* ⟨44⟩, dar și eseul *Opera de artă concepută ca efort de integrare* ⟨42⟩, întîiul în ordinea apariției intervențiilor sale privind creația literară — atît de mult speculate de exegeți — dar nevalorificat în întregime. (În edițiile îngrijite de Dinu Pillat ⟨97⟩ și Romulus Vulpescu ⟨96⟩, precum și în cea a lui G. Gibescu ⟨102⟩, eseul în discuție este nemenționat ori trunchiat după optica selectivă a fiecărui editor în parte.)

În luna iulie 1920 revista *Hiena* îi va publica lui Ion Barbu doar poema *Driada* ⟨37⟩, din ciclul heladic, pe care o va republica într-o revistă bucureșteană, în primăvara anului următor ⟨50⟩. Nu cunoaștem împrejurările în care Ion Barbu a devenit colaborator la revista bucovineană. cine anume l-a introdus în mediul redacțional. Printre cei-

alți colaboratori, de-a lungul anilor, s-au numărat: Tudor Arghezi, Lucian Blaga, N. Davidescu, Victor Eftimiu, Nicolae Iorga, Ion Minulescu, Perpessicius, Ion Pillat, Al. O. și Ionel Teodoreanu și alții. De altfel, Tudor Vianu, în aparatul critic la studiul său dedicat poetului, în 1935, nu va menționa creația lui Ion Barbu publicată în paginile revistei *Hiena* ori ale *Universului literar*. Mult mai tîrziu, după punerea în circulație a *Dactilogramei*, va fi cunoscută și colaborarea lui Ion Barbu la *Hiena*.

Colaborarea la *Universul literar* s-a datorat, bineînțeles, modului în care, unul dintre sburătoriști, Mihail Iorgulescu, l-a prezentat cititorilor, în iunie 1920. Astfel, îi apar, în ordine, patru poeme: *Umbra* — o variantă a poeziei cu același titlu publicată anterior în *Sburătorul* ⟨38⟩; *Hierofantul* ⟨39⟩ — pe care o va republica în *România nouă* ⟨58⟩; *Risipire* ⟨41⟩ — variantă a poeziei *Cînd va veni declinul...* apărută în *Sburătorul* ⟨32⟩; și *Sonet* ⟨43⟩ — reluată apoi cu modificări sub titlul *Toiagul*, în *Umanitatea* ⟨44⟩, și, *Gest*, în *România nouă* ⟨57⟩. (În același număr și pe aceeași pagină ale *României noua*, din 7 august 1921, în care i-a apărut lui Ion Barbu varianta *Gest*, a debutat în literatură cu poezia *Gînduri* Zaharia Stancu, pe atunci ajutor de arhivar la Judecătoria de Ocol din Turnu Măgurele.) Colaborarea, în anul 1920, la *Universul literar* se încheie aici, cu toate că într-un număr din august citim, la rubrica „Poșta redacției", următoarea consemnare: „Ion Barbu, sînteți rugat să treceți pe la redacție în chestiunea poeziei dv. *Arborele din Cîmpie*". ⟨302⟩ Poetul nu va fi dat curs invitației, iar poezia, probabil o variantă a *Copacului* ⟨15⟩, n-a mai apărut în revistă și, din cîte știm, nici în altă parte. De-abia în anul următor va fi reluată colaborarea la *Universul literar* ⟨21; 47⟩, după care se va întrerupe cîțiva ani. Revista fusese coordonată, între 31 martie 1919—1931, pe rînd, de către Perpessicius și Camil Petrescu.

La sfîrșitul lunii iunie 1920, ca de obicei în ultimii zece ani, cu excepția celor ai războiului, Dan Barbilian a plecat acasă la Giurgiu. Nici de data aceasta nu onorase cu prezența sesiunea de examene din vară. Nu avea nici o explicație plauzibilă. Constantin Barbilian l-a primit cu răceală iar Smaranda n-a făcut nici o aluzie la așteptatele rezultate universitare. Între ei, soții nici nu-și mai vorbeau despre Dan. Într-o dimineață, Dan luă de unul singur trenul spre

Cîmpulung. Nici „la revedere", nici „pe curînd", nici „ne vom întîlni la Cîmpulung" nu i se spusese. Smaranda trebăluia prin bucătărie, iar Constantin Barbilian citea cu mare atenție o carte. Doar o singură șansă mai avea fiul lor în ceea ce privește păstrarea onoarei: să se prezinte, în toamnă, la sesiunea de examene pe care o tot amîna din anul 1916... Altminteri, ce drum în viață va lua?

Ajuns la Cîmpulung, s-a dus direct la vechea gazdă și a început meticulos să se prepare pentru susținerea a șase examene, cîte trei de fiecare an de studii, și, dacă va rezista, se va prezenta chiar și la examenul de licență. Se întrebase, pe bună dreptate, cu ce ar fi mai prejos față de Camil Petrescu ori Scarlat Struțeanu, foștii lui colegi de liceu, care și-au luat licența în filosofie, încă din februarie 1919!? Dar față de Tudor Vianu și Simon Bayer, prietenii săi apropiați, care au trecut examenul de licență în drept, în sesiunea noiembrie 1919, și, respectiv, în martie 1920?! Cel mai mult îl frămînta gîndul că, în aceeași toamnă a anului 1920, Tudor Vianu voia să ia o a doua licență, în filosofie. Și Al. Rosetti-Bălănescu a luat, în martie 1920, examenul de licență în filologie modernă. Era prea de tot să rămînă în urma tuturor! A redus la minimum orice fel de vizită. Avea nevoie de timp. Trebuia să recupereze atîtea lucruri! Căldura verii pătrundea cu zgîrcenie prin ferestrele întredeschise ale camerei, de ajuns pentru a întreține o atmosferă propice studiului.

Reîntors în București, nu s-a mai abătut pe acasă. S-a prezentat, în luna octombrie 1920, direct la examene. La analiză matematică, profesorul Anton Davidoglu îi dădu calificativele de *bine* și *foarte bine*, pentru anul al doilea și, respectiv, pentru cel de-al treilea; la teoria funcțiilor (anul II) și funcțiuni eliptice (anul III), profesorul David Emmanuel îi acordă cîte un *prea bine*, echivalent lui *foarte bine;* la mecanică rațională, profesorul Dimitrie Pompeiu îi dă *bine*, iar, la geometrie superioară, profesorul Gheorghe Țițeica, *foarte bine*. Răspunsurile lui i-au entuziasmat îndeosebi pe David Emmanuel și, bineînțeles, pe Gh. Țițeica. Succesul obținut l-a determinat să se prezinte și la examenul de licență, fixat pe data de 10 noiembrie 1920, cînd îl dă în aceeași zi cu Emmanuel Silbermann, obținînd calificativul de *foarte bine*. Profesori examinatori — David Emmanuel, Ermil Pangrati și Gh. Țițeica ‹394, f. 75.› Era al 225-lea licențiat al Facultății de Științe din București. Primii zece

au fost: Gr. A. Dumitrescu (sesiunea 11 octombrie 1868), Ioan Stravolca (25 septembrie 1870), Constantin Vrana (19 aprilie 1874), Spiru Haret (27 iunie 1874), M. M. Rîmniceanu (17 iunie 1875), C. Demetrescu (iunie 1882), Ioan Otescu (25 septembrie 1886), Nic. Cosăcescu (16 iunie 1887), Th. Crivăţz (6 octombrie 1888) şi Nic. Coculescu (30 martie 1889). ⟨394⟩

Emoţiile examenelor, în loc să-l epuizeze, l-au fortificat, dîndu-i stăpînire de sine şi încrederea în puterea de creaţie. Momentul regăsirii îl va rememora în anul următor, într-o scrisoare adresată unei verişoare, Victoria Berea, la 25 octombrie 1921: „Cu chiu cu vai — după ce un an şi jumătate nu mi-am dat nici un examen (prins, cum eram, în iţele unei aventuri neverosimile) — mi-am luat în sfîrşit licenţa. Şi deodată (lucru foarte ciudat) recăpătai puterea de voinţă." ⟨110, p. 105.⟩

Simţea nevoia, totuşi, să se descătuşeze şi s-a dus acasă, la Giurgiu. Mare le-a fost bucuria părinţilor. Succesul obţinut de fiu în plan literar nu era atît de edificator pe cît a fost în cel universitar. Era darul pe care li-l făcea pentru toate privaţiunile îndurate, deşi ştia că nu este de ajuns.

La începutul lunii decembrie 1920 era iarăşi în Bucureşti, nimerind o zi ploioasă şi friguroasă. La Café Imperial, fum de ţigară să-l tai cu cuţitul. Scria sonetul *Geyser*-ii, o poezie de inspiraţie polară, şi făcea corecturi poemului *După melci*. Într-un tîrziu, cînd se îndrepta spre gazdă, cumpără, de la un chioşc de ziare, ultimul număr al revistei *Umanitatea*, în care îi apăruse eseul *Opera de artă concepută ca un efort de integrare* şi sonetul *Toiagul*. ⟨42⟩

Încă din titlul eseului se poate aprecia aderarea parţială la principiile estetice ale filosofiei bergsoniene. Esenţa creaţiei nu este de natură divină, întrucît actul ei, scrie Ion Barbu, „trebuie considerat ca rezultatul unui lung şi neîntrerupt efort de integrare (conştient sau subliminar) chemat să corecteze ceea ce viaţa cuprinde în ea de diferenţiator şi schematic." ⟨42⟩ *Vrejul* bergsonian al vieţii cuprinde în noi atît *durata*, cît şi „virtualităţi ale unei şovăitoare deveniri. Opera de artă e tocmai transpunerea în miezul acestor veleităţi de viaţă şi prelungirea lor într-un plan de existenţă imaginar." ⟨42⟩ Exemple, în acest sens, le caută în creaţia literară a lui Lev Tolstoi şi Feodor Dostoievski, opuşi diametral ca entităţi spirituale, dar şi în versurile lui Nichifor Crainic reunite în *Darurile pămîn-*

tului, volum care este „o culegere eterogenă de bucăți fulgurante, de altele simplu strălucitoare și, în sfîrșit, de pămîntii și nesigure încercări. Deci, o neegalitate reprehensibilă din dublul punct de vedere estetic și editorial, dar binevenită ca indicator al acelui surd proces de amplificare psihică, netăgăduit petrecut în subconștientul său." ⟨42⟩ Excursul lui Ion Barbu este, la prima vedere, o cronică literară pertinentă, cu multe acolade teoretice. Teza estetică de la care a plecat, expusă axiomatic în titlul eseului, este o împletire osmotică a principiilor raționaliste cu cele intuiționiste. Caracterul pragmatic al artei anulează ideea de transcendență a actului creator și refugierea în mister. În asemenea situație, opera de artă constă din transpunerea realității lăuntrice și prelungirea ei în planul existenței imaginare vizionare, iar capodopera e un protest al personalității curente a creatorului față de propria condiție socială. Toate acestea sînt idei care prefigurează principiile *esteticii integraliste* ale lui Mihail Dragomirescu, expuse cîțiva ani mai tîrziu în *Știința literaturii* (1926) și în *Integralismul* (1929), idei pe care Ion Barbu le-a dezvoltat în creația poetică. „Modelările în absurd", despre care va scrie lui Tudor Vianu, în mai 1922, au ca bază de pornire tocmai concepția sa de integrare a *trăirilor* cu *raționamentele*, iar viața de boem pe care o va prelungi și în Germania păstrează în sine dedublarea (sosia), artistului. Încercarea lui de a cunoaște abisurile inconștientului pînă în cele mai adînci tainițe, cucerind zone albe la granițele incognoscibilului, rămîne temerară în lumea creatorilor români. Dincolo de ideile estetice originale, enunțate și definite cu exemplificări din creația poetică a lui Nichifor Crainic, importanța eseului, în cea mai mare parte, e corect apreciată în evaluarea dată chiar de autor: „nu trebuie acordat acestui studiu decît valoarea unei perspective schematice asupra unei complexe personalități." ⟨42⟩ (În *Dactilogramă*, după 1945, apelativul *complexe* va fi înlocuit cu *turburi*, ceea ce schimbă diametral datele problemei.) Ion Barbu îi recunoaște lui Nichifor Crainic talentul și inspirația de natură tradițională, care i-au permis să creeze, de la optimismul contemplativ la exuberanța percepțiunii integrale, virtuozități picturale, minunate spațializări, dar și senzații gustative și dulcegării de factura anumitor sonorități găunoase ale bardului de la Mircești. Dar principalul merit al lui Nichifor Crainic este că a reușit parțial să scrie poezie de concepție, făcînd „un pas spre marea poezie", cu excepția

poeziei de bravadă, considerată maculatură patriotică. Cîțiva ani mai tîrziu, în 1927, E. Lovinescu, va depista în poezia lui Nichifor Crainic o conversiune a sămănătorismului în tradiționalism. Observațiile pătrunzătoare ale criticului converg, în genere, aserțiunilor barbiene: îi neagă noutatea viziunii, depistînd, în plus, influențe din Eminescu, Coșbuc și Vlahuță, iar inspirația poetică i-o derivă din exaltarea ideilor abstracte, pentru că, la Nichifor Crainic, „poezia reprezintă o ideologie". ⟨244, II, p. 65.⟩ Disocierile estetice ale lui Ion Barbu pot fi regăsite, ca moștenire literară, la Lovinescu, Al. Busuioceanu și Ov. S. Crohmălniceanu ⟨244, II, f. 65; 301⟩ și vor trebui înglobate în tradiția românească de prestigiu a științei literaturii.

Cu revista *Umanitatea* la subțioară și cu caietul de poezii în mînă, trece grăbit spre casă, pe jos, meditînd la integrarea creatorului în propria operă. Ploua mărunt și era puțină lume pe stradă. Semiîntunericul îl învăluia ca într-o pătură. Recita, în gînd, din *Toiagul:* „...Ca mine / Vei ispiti la rîndu-ți temutele destine / Urcînd și tu sub cerul de fier și chinoros (...) Dar sus, sub înginata lumină-abia născîndă / Lăsînd să curgă rîsul din pieptul tău sporit. / Acopere căderea în hohot de izbîndă." ⟨44⟩ Toiagul acesta, „călăuză a lui Moisi", după cum notează Louis Willmann, reprezintă simbolul puterii și al credinței în tradiție. El trebuie aruncat numai cînd este de prisos, iar gestul aruncării să fie sinonim cu hohotul de izbîndă al cuceritorului de alte zări. Ploaia se întețise. S-a oprit într-o stație, luînd tramvaiul care-l ducea pînă în mahalaua Popa Nan. În camera lui de la Mama Zoe era mai cald. S-a dezbrăcat și s-a culcat pe întuneric. Nu-l satisfăceau propriile creații literare. Prea semănau cu ale cutărui ori cutărui poet român. Exact ce-i imputase lui Nichifor Crainic. Originalitate prin eclectism putea să i se diagnosticheze la fel de bine și poeziei lui.

Criza de conștiință l-a ținut treaz toată noaptea. Ploaia se transformase în zloată. Dimineața, a început să ningă ușor. A rămas în pat pînă la prînz. S-a sculat fără nici o poftă de viață. O apatie totală îl cuprinsese ca într-o plasă de păianjen.

A doua zi, a treia și în celelalte își revine cu greu. Lupta cu sentimentele și senzațiile devine treptat o confruntare de idei, în spațiile siderale ale formulelor și ecuațiilor matematice, păstrîndu-se nealterat fondul emoțiilor. Criza de

conștiință ia forma crizei de demnitate. La eleni, demnitatea purta numele de *axiomă*, iar Aristotel o introdusese în teoria științei demonstrative ca pe o noțiune de sine stătătoare (fiind evidentă, adevărată, certă, necesară și de nedemonstrat), care susține operațiile logice. Dar nu sensul primar al ideii de *axiomă* îl preocupă și nici cel aristotelic, ci alte interpretări date acestui cuvînt de-a lungul timpului, de la Fr. Bacon (care a numit-o „un enunț simplu"), Descartes (un principiu metafizic evident), Leibniz (o consecință a identității), J. -St. Mill (un adevăr experimental), H. Poincaré (o simplă convenție), la David Hilbert (definiție implicită a termenilor primi ai unei teorii). Mai mult decît metoda în sine — întîlnită îndeosebi la Giuseppe Peano în *Arithmetices principia, nova metodo exposita (Principiile aritmeticii prezentate într-o nouă methodă)*, lucrare apărută în 1889, și la David Hilbert, în *Grundlagen der Geometrie (Bazele geometriei)*, lucrare editată în 1899, ambele fiind contribuții fundamentale în axiomatizarea aritmeticii și, respectiv, a geometriei —, l-a atras atunci ideea esențială de axiomatizare ca „doctrină a doctrinelor, o matematică la puterea a doua" ⟨303⟩, cum avea s-o definească două decenii mai tîrziu, cînd va adînci vestitul Program de la Erlangen fixat, în 1872, de Felix Klein. Însă în iarna anilor 1920—1921, Dan Barbilian se va ocupa de periodicitatea operațiilor comutative și de teorema lui Abel, probleme de algebră abstractă al căror limbaj modern nu-l stăpîneau mulți matematicieni. (Axiomatizarea era doar o atracție instinctivă.) Aceste preocupări, cuprinse în două lucrări, au fost prezentate lui Gh. Țițeica, dintre care numai una va fi publicată ulterior, în anul 1927. ⟨157, 30/2.⟩ Marele savant a întrevăzut în lucrările lui Dan Barbilian „semnul unei vocații hotărîte pentru teoria numerelor" ⟨87⟩ și l-a îndemnat să aprofundeze studiul matematicii în străinătate, la Göttingen, unde preda E. Landau.

Era pe la mijlocul lunii februarie 1921, cînd solicită Universității din București eliberarea diplomei de licență, pe care o ridică la sfîrșitul aceleiași luni. ⟨330, 199, f. 32.⟩ Fusese sfătuit și de Ioan Banciu, în acest sens, în vederea strîngerii actelor necesare plecării la studii peste hotare. În urmă cu un an, la 13 august 1920, Adunarea Deputaților votase legea pentru înființarea școlilor române de studii superioare umaniste la Paris și Roma, lege ratificată de Senat zece zile mai tîrziu. Ministrul Instrucțiunii Publice și Cul-

telor era P. P. Negulescu, iar S. V. Nanul, director al învățământului secundar și superior. ‹330, 270, f. 2.› Primii directori ai celor două școli au fost N. Iorga, la Paris, și Vasile Pârvan, la Roma ‹330, 165, f. 5› iar întîiele serii de elevi, formate din Nicolae Constantinescu, Al. Rally și Al. Rosetti-Bălănescu, începînd de la 1 noiembrie 1921, la Paris, și Dumitru Marcu, Paul Nicorescu și Cezar Papacostea, la Roma, recomandați de istoricul D. Onciul, decanul Facultății de Litere și Filosofie. ‹330, 172, f. 149—150.› Absolvenții facultății tehnice și de științe apelau la institutele superioare de profil din oricare centru universitar din străinătate.

Criza de demnitate la Ion Barbu era și o consecință a vieții aventuroase pe care voia să o abandoneze oricum, fie prin plecarea în străinătate, la specializare, fie la Pitești, ca profesor de matematică la Școala normală de fete din localitate. „Aventura neverosimilă", la care făcea aluzie în scrisoarea adresată Victoriei Berea, nu privește legătura sa nici cu Maria Zalic și nici cu Hortensia Papadat-Bengescu, deși au stîrnit în sufletul lui furtuni nebănuite pînă atunci: „Un deznodămînt, destul de trist, făcu exilul meu din București inutil. Fiindcă simțeam nevoia unei reacțiuni, m-am înfundat frenetic în matematice: am reluat firul acelorași speculații cari la Bîrlad și la Iași mă făceau să înnegresc atîta hîrtie (ți-aduci aminte cum mă certa țața Haritina), am coordonat rezultatele și le-am prezentat profesorului Țițeica." ‹110, p. 105.› Poate să fie vorba de legătura cu Miriam, o cîntăreață nord-americană de culoare, invitată de Constantin Tănase, în martie 1921, să participe prin contract la realizarea mai multor spectacole de revistă ale Companiei „Cărăbuș". ‹249› La una din întîlnirile lor au luat parte Felix Aderca și B. Fundoianu. Scrie cu acest prilej versurile intitulate *Malagă și Femeie*, semnate Ion Barbu, datate 1921, și dăruite lui Felix Aderca. Adnotarea de dedesubt aduce precizări: „versuri scrise la un restaurant de noapte, la Șosea, de față fiind o negresă, B. Fundoianu și F. Aderca" ‹194, II, p. 76›. La fel de probabil este ca „aventura neverosimilă" la care se referă Ion Barbu în scrisoarea adresată Victoriei Berea, să nu fie legătura cu Miriam, ci cu acea preoteasă a desfrîului supranumită Răsturnica, legătură încheiată cu „un deznodămînt destul de trist", căreia îi dedică prohodul cu același nume (compus la o altă dată, dar inspirat de o situație similară). Însă ființa lui

Miriam îl va obseda, pomenind-o cîțiva ani mai tîrziu, în 1924, în poemul autobiografic *Un personaj eteroman*, din care va extrage *moto*-ul la poezia *Ritmuri pentru nunțile necesare*, unde îi menționează numele.

Ideea de a-și lua doctoratul în străinătate începe să-l domine. Este preocupat de a-și desăvîrși cunoștințele în matematici. Însă demonul literaturii nu-l părăsește. I se publică, a începutul anului 1921, poezia *Geizerii* ⟨45⟩, în *Ideea europeană*, apoi variante ale poeziilor *Peisagiu retrospectiv*, *Arca*, *Driada*, *Sonet (Toiagul)* și *Hierofantul*, în revistele *România nouă* și *Cuvîntul liber*. Dintre poeziile inedite, îi apar: *Ixion*, *Răsărit*, *Ultimul Centaur*, *Măcel* și *Cercelul lui Miss*. Din *Driada* va extrage două strofe, prima fiind mai lucrată, la doua cu cîteva mici schimbări, și le va da viață poetică proprie sub titlul *Înecatul*, în *Joc secund*. ⟨83⟩ Dar partea cea mai complexă a contribuției sale literare din această perioadă o constituie poemul *După melci*, publicat în revistă ⟨54⟩ și, separat, în volum ⟨60⟩, precum și cele trei luări de poziție critică: recenzia la *Domnișoara din strada Neptun*, romanul lui Felix Aderca, eseurile *Rînduri despre poezia engleză* și *Dualismul psicologiei ariene*.

Prezența creației poetului în mai multe reviste nu este numai o consecință a rupturii cu E. Lovinescu ori a unei cauze mercantile (cum singur se va explica, referitor la poezia *Peisagiu...*, „plasată *Cuvîntului liber* pentru 250 de lei, prin Aderca“ ⟨306, f. 31⟩), ci se datorează, în primul rînd, originalității și valorii artistice a poeziilor sale. În epocă erau puține acele publicații literare care să plătească drepturi de autor colaboratorilor, iar Ion Barbu avea nevoie de bani pentru a-și completa întreținerea existenței, ușurîndu-le oarecum sarcina părinților în această privință. Colaborarea la *Cuvîntul liber* a fost de scurtă durată și numai în prima serie. Concomitent a colaborat și la suplimentul literar și artistic de duminică al ziarului de dimineață *România nouă*, care a apărut, între 1 ianuarie 1920—19 octombrie 1921, ca organ de presă al Societății pentru educație cetățenească. În această revistă Ion Barbu va publica cele două mici eseuri de literatură comparată care îl recomandă ca pe un profund cunoscător al literaturii și mentalității anglo-saxone și germano-scandinave. Tot acum ia legătura cu redactorii revistei ieșene de prestigiu european *Viața Românească*. Cel care făcuse prezentările a fost Tudor Vianu, maestrul de cere-

monii al lui Ion Barbu și de data aceasta. Devotatul său prieten înmînase manuscrisul poemului *După melci* lui George Topîrceanu care, după lectura atentă a textului, i-a scris poetului în detaliu, cu obiecțiuni pertinente. Același Tudor Vianu i-a transmis lui Ion Barbu scrisoarea poetului-redactor de la Iași. „Judecînd dreptatea celor opt puncte de acuzare, cît mai desfăcut de biata vanitate de autor, îi va răspunde Ion Barbu cîteva zile mai tîrziu, la 17 aprilie 1921, am fost nevoit să recunosc (în parte) această dreptate." ⟨110, p. 240.⟩ Modul în care își susține punctul de vedere, chiar cînd cedează ceva, constituie un argument în favoarea ideii că Ion Barbu *nativul* este în realitate un *poeta faber* al substanței, stăpîn pe mijloacele de expresie și pe tehnica producerii efectelor artistice. De aceea întregul nu suferă din cauza fragmentării. Cînd va proceda astfel, în vederea reproducerii poemului în volumul prezumtiv *Ochian*, sensul principal va rămîne nealterat, în pofida înlăturării unei bune jumătăți din numărul total de versuri! ⟨305⟩ Cu timpul, atitudinea lui Ion Barbu față de George Topîrceanu se va schimba incredibil. Acuzația pe care i-o va aduce poetului *Parodiilor originale* că întreaga lui operă este o pastișă ⟨82⟩ va îngroșa tușa portretului moral creionat de E. Lovinescu lui Ion Barbu, omul contrastelor neașteptate.

În această primăvară a anului 1921, cînd voia să se reabiliteze în plan științific în fața lui Gh. Țițeica, este preocupat totodată și de finisarea poemei cunoscută sub numele de *Răsturnica* ⟨208⟩. Dintr-o însemnare la o variantă a poeziei, dăruită, la 9 octombrie 1936, lui N. Ciorănescu, reiese faptul că data creației este anterioară anului 1921 și că a fost compusă „Într-o stare de suflet impie, dar compătimitoare și în vecinătatea Bisericii Bradului, prin toamna anului 1919" ⟨72⟩. Varianta are ca *moto* un vers din Shelley ⟨*I weep for Adonis*⟩ și altul dintr-un *Cîntec de lume (Două bețe, două doage)*. Momentul de inspirație, evocat cu alt prilej, de la Göttingen, la 18 mai 1922, într-o scrisoare adresată lui Tudor Vianu, a avut loc „în cartierul Crucea-de-Piatră, unde mă antrenase un tip și, fără un ban în pungă, am imaginat nebunia să cînt cuplete din « salon » în «salon », să trec cu cheta de-a lungul cercului de grații « desoevrate », să speculez echivocul și să întorc lucrul în serios: adică să împart banii cu celălalt, să f. din ei, iar restul să-l beau într-o cîrciumă unde am și scris *Prohodul pentru Răsturnica*,

porcăria care îi storcea lacrimi bietului Luchi Caragiale!" ⟨110, p. 265.⟩ În pofida anecdoticii senzuale și frivole, față de care oroarea este instinctivă, cunoscută fiind condiția mizeră a femeilor de moravuri ușoare, subtextul acestei exprimări poematice hibride, de acută sensibilitate revelatorie, capătă sensul real al aspirației la puritate. Motivul liric exploatat este inedit, nu și tema. Ca tematică, *Răsturnica*, nu este unică în poezia barbiană. Adnotarea care precede textul variantei datînd din primăvara anului 1921 („Variațiuni pe o arie veche. Din ciclul de poeme *Inscripții pe Crucea de Piatră* care va apare în curînd" ⟨112⟩) permite cuprinderea în ciclul de poeme cu acest nume ciudat, și a altor creații similare, din care s-a păstrat, se pare, numai *Cîntec de rușine*. (Din pudoare, octogenara Paula Sudan, care a deținut textul unei poezii barbiene scrisă în expresii nevoalate, a refuzat să ni-l comunice în cursul unei vizite petrecute în toamna anului 1982.)

Dar pe cît de deșănțată e *Răsturnica* în această perioadă de creație, pe atît de inocent este subiectul poemului *După melci*, ambele nemaiavînd nimic comun cu tematica parnasiană. Într-unul întîlnim femeia damnată pentru că a înlocuit inocența cu sexualitatea, în celălalt, este redată patetic castitatea infantilă, simbol al ascezei în toate sensurile.

În aceeași primăvară, în plină lună mai 1921, va scrie *Selim* și *Nastratin Hogea la Isarlîc* ⟨62⟩, pe care, cîteva luni mai tîrziu, în octombrie, le va expedia din Göttingen, lui Tudor Vianu, la București, spre a le trimite, la Iași, redacției *Viața Românească* pentru publicare, lucru petrecut în anul următor. ⟨61⟩

Astfel, evoluția intimă a poeziei barbiene are, acum, ca notă distinctivă trecerea în alte zone de inspirație, deschiderea și aprofundarea unei alte teme în raza meditației poetice. Concomitent, este preocupat de cercetarea poeziei de dincolo de granițele limbii materne.

Considerațiile privind originalitatea creației poetice engleze au ca punct de plecare opoziția dintre lirismul pur al insularilor, lirism de origine platoniciană, și „poezia înțeleasă ca o mare senzualitate" a poeților continentali, exprimată ideal de pictura flamandă, îndeosebi de Rubens, ori de poezia lui Verhaeren, „dacă vreți, fără obositoarea lui retorică, un Verhaeren mai conținut și mai sudic", probabil din *Les Flammandes*, în care senzualismul se desprinde discret

de evocarea zgomotoaselor sărbători populare ale Flandrei. Dintre cele două tipologii poetice, Ion Barbu preferă pe cea britanică pentru că „în contemplația cosmică sau reveria transcendentă, întocmai ca în actul rațional al abstragerii, spiritele se identifică", iar asemănarea dintre poezie și știință este inevitabilă: „După cum o teoremă de geometrie elementară îmi dezvăluie din acest moment al devenirii, din complexul calitativ care se chema Euclid, tot așa de puțin ca legile atracției, de pildă, din turburea conștiință a lui Newton, comentatorul cornului lui David: la fel poezia engleză răsfrînge din variația timpului uman doar acea limfatică permanență, botezată pe nedrept spiritualitate" ⟨55⟩. Probele unei asemenea aserțiuni le extrage din creația lui George Gordon Byron *(Elegra-Though the day of my destiny is over)*, Percy Bysshe Shelley *(She left me at the silent time)* și Alfred Tennyson *(In Memorian A.H.H.)*, ale căror versuri reprezentative traduse sînt „crîmpeie de poezie, vădit asemănătoare prin substanța și muzica lor". Alte exemple sînt extrase din poezia lui Edgar Allan Poe *(Ulalume)*, întîiul mare scriitor al literaturii americane, alături de Walt Whitman și Emily Dickinson. Confuzia este intenționată: William Wordsworth va fi considerat american, datorită preferinței lui speciale pentru natură și „lucruri umile", care îi repugnau lui Ion Barbu: „Decît asemenea viziune realistă, tot mai prețios cîntecul fără sex și incorporal al sferelor". În vreme ce creația lui E. A. Poe se integrează marii poezii, din care face parte și opera lui Racine, cea a lui Wordsworth se adresează ternului, senzualului. Și deși poezia clasică „evoluează într-un abstract arid", stîrnește un stăruitor interes. Cauza este indubitabilă: „Abstractul poeziei clasice e un abstract veritabil prin fondul de observații și date concrete pe care-l presupune un abstract *a posteriori*". Curiozitatea constă în altceva: „cum tocmai în țara originară a empirismului [n.n. în Marea Britanie], poezia nu vrea să știe de un amestec cu realitatea vie". Pentru ca supozițiile lui să rămînă fără replică, știind că poezia „profetului de geniu" englez este inconfundabilă, la fel ca și cea a rafinatului simbolist breton, propune, în finalul eseului său, încercarea de a presupune prin absurd pe Shelley drept autorul volumului de versuri *Les Complaintes* al lui Jules Laforgue și pe acesta, scriind elegia *Epipsychedeon*.

Subtilitățile lui Ion Barbu în acest excurs constau nu atît în meditațiile sale (extreme ca în orice *distinguo ambi-*

gua, dacă apelăm la expresia lui Cicero, cu sensul „a descurca lucrurile cu două înțelesuri") asupra fenomenului literar anglo-european, ci în două afirmații care rămîn obscure, la prima vedere, fiind ascunse în spatele altora care par mai importante în ordinea ierarhică a motivației. Prima se referă la „cei ce se războiesc cu retorica și atîtea forme parazitare ale cuvîntului". Aceștia nu sînt alții decît criticii estetizanți ce nu vor ști niciodată să înțeleagă poezia „într-*un fel mai... omenește*", cum o traduce în culori pictura celor două Flandre. Atacînd astfel critica impresionistă (E. Lovinescu) ori dogmatică (M. Dragomirescu), Ion Barbu încerca timid, însă elegant, să-și pună la adăpost de critici nedrepte creația sa de inspirație parnasiană, descriptivă și retorică, dar plină de armonii fluide și intime. Cea de a doua afirmație „învăluită" privește trăsătura caracteristică principală a poeziei lui W. Wordsworth: „Natura devine pentru el o mare galerie de tablouri murale, didactice și moralizatoare". De fapt și în acest caz, Ion Barbu își apără propria creație.

Într-un eseu, asemănător ca titlu (*Notes on English Verse*, publicat, în anul 1843, în revista *The Pioneer*, condusă de James Russel Lowell, și reluat, sub titlul *The Rationale of Verse*, cinci ani mai tîrziu, în revista *The southern Literary Messenger* din Richmod), E. A. Poe, rezumase ideile sale estetice, din care însă Ion Barbu nu împrumutase nimic. Nici din considerațiile lui Ralph Waldo Emerson, expuse în capitolul *Literatura* din volumul *Trăsături engleze* (1856). ⟨223, p. 247.⟩ Acest fapt atestă originalitatea opiniilor barbiene. De pildă, în vreme ce Emerson scria extaziat despre geniul lui W. Wordsworth, poet fără rival pentru că „stihurile sale sînt glasul sănătății într-o epocă a acțiunii și a ambiției" ⟨223, p. 247⟩, Ion Barbu va prefera ‚cîntecul fără sex și încorporat al sferelor" ⟨55⟩.

Ion Barbu dovedește stăpînirea materialului documentar, cuprinderea unui larg orizont literar și deplină maturitate critică în mînuirea ideilor. Eseistul face distincție între ideile pentru care literatura este mod de expresie, dar nu și obiect (idei religioase, filosofice și morale), ca în cazul lui W. Wordsworth, și acelea care au strict obiect literatura (ideile estetice și literare), întîlnite la Byron, Shelley, Tennyson, Poe. Pe de altă parte, delimitarea se face și între idei și sentimente. Acest text este prima încercare de definire în literatura ro-

mână a lirismului pur, chiar înaintea teoretizării abatelui Bremond, precum și anticiparea drumului pe care va merge Ion Barbu pînă la atingerea celor doi poli gemeni ai inefabilului — zenitul și nadirul.

Aparent, gîndirea critică a lui Ion Barbu este liniară. Aprofundată, se relevă firesc complexă, neforțată, pentru că el preferă metoda dialectică, „cadrul omogen și general" al științei. Metoda își găsește aplicare și la apropierea dintre conceptul nietzscheian al spiritului tragic în teatrul elen („sinteza a două componente, a două stări primare de conștiință: cutremurul dionisiac și extazul apolinar") și cel scandinav sprijinit pe două cuvinte intraductibile din limba suedeză „care exprimă intimul și particularul, sufletul ei: *laengtan* și *stoemning*". Interesul pe care l-a acordat acestei sinonimii de substanță, în eseul *Dualismul psicologiei ariene* ⟨56⟩ îi sugerează emiterea tezei sincronismului cultural înaintea magistrului său E. Lovinescu: „Așadar, mii de ani mai înainte, sub rîsul sărbătoresc al Aticei, unde cerul și marea Salaminei își dispută albastrul cel mai intens: și astăzi, la confinele țărilor lapone, sub soarele de miez de noapte, — sufletul arian e ridicat și abătut de același puls puternic. Negreșit, atîta depărtare în timp și loc va fi alterat identitatea primitivă între dionisiac și laengtan, între apolinar și stoemning. Un suedez laengtaniat seamănă unui coribant posedat de Dionisos, așa cum nebunia eroică și castă a lui Carol XII se potrivește spasmului Menadei." Identitățile nu sînt perfecte: laengtanul nu are nici frenezia și nici senzualitatea dionisiacului, ci este neliniștea rece, fioroasă, „o percepțiune halucinantă a marei singurătăți de a trăi". Nici stoemningul nu se suprapune extazului apollinic, ci e „un acord cu semenii sau cu lucrurile în emoție ori senzație", strict specifice spațiilor septentrionale. Cei doi termeni, ca stări de situație antinomice, ori se împletesc ori se exclud. „Cînd departe de ulițele sticloase, zornăitoare de sănii, în tihna unui interior, somnoros luminat de răsfrîngerile întinderilor înzăpezite, trei sau patru nordlandezi stau adunați în jurul *punch*-ului, un circuit de comună desfătare se întîmplă să se organizeze de la unul la altul. Laengtanul e biruit: un moment, n-au mai fost singuri." Drept pildă de împletire a celor două stări, Ion Barbu traduce, după un intermediar francez ⟨196⟩, o elegie de Gustav Fröding, poetul virtuoz al formelor tradiționale suedeze, deopotrivă de vizionar și idilic, vag umorist și frecvent melancolic.

Autorul intermediarului francez este André Bellessort, scriitorul care ne-a vizitat țara și căruia Al. Ciorănescu i-a rezervat special un capitol *(André Bellessort în România)* în volumul *Literatură comparată, studii și schițe* (București, 1944), privind impresiile sale despre români (Nici una dintre recentele lucrări lexicografice alcătuite în România și dedicate literaturii ⟨119⟩ sau scriitorilor francezi ⟨124⟩, cu tot *supplementum*-ul acesteia din urmă, nu i-a menționat lui André Bellessort cel puțin numele.) Cartea lui André Bellessort i-a oferit lui Ion Barbu informațiile pertinente despre *laengtan* și *stoemning*, nu numai motivul și cadrul excursului.

Încercarea lui Ion Barbu de a statua dualitatea psihologică menționată ca principiu de viață al grupului de popoare din nordul Europei coincide cu preocupările lui Ruth Benedict (1887—1948), antropolog și etnolog american, care a circumscris unele stări similare, după modelul nietzscheian, la populațiile aborigene americane. Ruth Benedict a luat dihotomia apollinic-dionisiac drept suport în elaborarea conceptelor de etnologie diferențială, de *model cultural* și *stil cultural;* modelul cultural reprezintă în istorie filtrul care selecționează dispozițiile culturale ale unei colectivități independent de trăsăturile ei rasiale și le integrează într-o cultură populară unitară. ⟨279⟩ La Ion Barbu dualitatea apollinic-dionisiac este surprinsă și în plan psihologic, ca reacție fenotipică și rezultat al normei de reacție a genotipului. Filiația de idei Nietzsche-Ion Barbu, pe de o parte, și Nietzsche-Ruth Benedict, pe de alta, constituie doar o emergență asociativă. Ceea ce trebuie subliniat este faptul că, independent de etnologul american și înaintea acestuia, Ion Barbu a stăruit în surprinderea trăsăturilor psihice esențiale ale urmașilor vichingilor, asupra unora dintre elementele caracterologice pe care le va propune Ruth Benedict drept componente ale modelului cultural, în lucrările ei din 1930, 1934 și 1940.

Dar lumea septentrionului i se va releva lui Ion Barbu de la sine, la începutul anului 1922, cînd va audia, la Hamburg, muzica de scenă compusă de E. Grieg, îndeosebi *Dansul trollilor*, pentru *Peer Gynt*, piesa lui N. Ibsen ⟨110, p. 299⟩, și îi va păstra într-un anume fel o nostalgie ascunsă.

Atunci a îndrăgit universul trollilor, format din personaje fabuloase și grotești. El populează imaginația scandinavilor, făcînd parte din mitologia lor. Aceste întruchipări

nepămînteşti sînt fiinţe uriaşe, cu apucături şi pofte ciudate. Locuiesc în grote şi stăpînesc împărăţiile stîncoase. Sînt inofensivi cînd nu-s provocaţi. Altminteri, devin înfricoşători. Mamele trollilor sînt vrăjitoare, iar fiicele lor sînt balcîze. Năzdrăvăniile lor sînt înlăturate de oameni, întrucît raţiunea învinge puterea oarbă. Ţara Trollilor se află în nordul Norvegiei, în ţinutul Dombäs, prin defileul Isefjord pînă la Andelsnes, ţinut granitic, cu vegetaţie îndărătnică, în mijlocul căruia tronează muntele Trolleluten (1500 m).

Dincolo de zare se întinde Laponia.

Laponii au un cîntec al lor, numit *yoik*, cu teme erotice ori satirice, vizînd fiinţe, lucruri, fenomene ale firii. Yoik-urile dedicate animalelor preferate — ursul, de pildă — sînt adevărate invocaţii. Cel dedicat lupului sugerează onomatopeic urletul prelung ori fuga precipitată a fiarei pe întinderea albă. Textul este, de obicei, scurt şi însoţit de o structură melodică adecvată, cîntată pe ton de baladă.

Fie lumea trollilor, fie cea din yoik-ul şi poveştile lapone despre monstrul Stallo, care se hrănea cu oameni şi le îngrozea visele, transpun în imagine poetică un univers arctic populat de umbrele marilor nelinişti în faţa naturii răzvrătite şi încontinuu ameninţătoare.

Ion Barbu a intuit aceste nelinişti şi le-a trăit cu intensitate, înainte de a străbate, în 1936, interesat ori plazat, o parte din aceste ţinuturi neprimitoare.

Desigur nu numai din Grieg, ci şi din alte surse a cunoscut poveşti cu trolli. În mitologia heladică, un fel de trolli ai pasionatului Sud sînt nimfele — fiicele lui Zeus, care populează apele, pădurile şi cîmpiile (numite şi Oreade, Driade, Hamadriade, Nereide etc.) — ce l-au inspirat pe Ion Barbu în poezia parnasiană.

Cum arătau bucentaurii (corp de bou şi bust cu cap de om) şi centaurii (corp de cal şi bust cu cap de om), dacă nu tot ca nişte trolli? Dar Hydra, Minotaurul şi atîtea alte personaje ale mitologiei elene?

Inefabilul lumii trollilor din nordul ori din sudul Europei este cel din poemul *După melci*.

Mitul septentrionului şi al vocaţiei ariene l-au inspirat să intituleze *Troli* un ciclu din volumul prezumtiv de versuri *Ochian*, din 1926, şi să grupeze poeziile *Panteism*, *Cucerire* şi *Dezrobire* sub titlul comun de *Marşuri ariane*. ⟨204⟩ Ulterior va renunţa la proiect. Totuşi, ţărmurile zăpezilor veşnice şi ale nopţilor albe vor rămîne obsesive. De abia în

iulie 1936, cînd va participa la Congresul internațional al matematicienilor de la Oslo, în Norvegia, va cunoaște o parte a meleagurilor visate în tinerețe, ajungînd dincolo de paralela 60, în orășelul Balestrand, înnăuntrul fiordului Sogne, la nord de Bergen, locul natal al lui Grieg, dar și la Stockholm, în Suedia, la Marea Baltică („un țărm plin de regine ostrogote, în exil" ⟨110, p. 215⟩. Nu mai era visătorul îndrăgostit de cerul boreal al ținuturilor polare.

În acele zile ale verii anului 1921 Dan Barbilian aștepta cu sufletul la gură o schimbare în existența sa. Numai plecarea din București îl va mulțumi total. Vizitele la Gh. Țițeica, la universitate ori acasă, se îndesiseră. Savantul se decise să acționeze în favoarea acestui mare înzestrat cu gîndirea creatoare pentru a-l sprijini să obțină o bursă în vederea specializării și trecerii doctoratului în matematici la Göttingen. Același lucru făcuse cu Octav Onicescu și nu greșise. Cu alții, la fel. Intuiția sa de a descoperi și impune adevăratele valori deveni proverbială.

8

La începutul lunii iulie 1921, Gh. Țițeica a întocmit un raport entuziast despre nestatornicul favorit al muzelor, recomandîndu-l lui P. P. Negulescu, titularul Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultelor: „De altfel, D. Barbilian e nu numai geometru de viitor, dar are și o minte filosofică și un dar de a scrie proză și versuri. Sub numele Ion Barbu el și-a cîștigat reputația printre tinerii scriitori contemporani. Dragostea sa pentru matematici, pentru care are un talent deosebit, l-a readus la această știință, în care ar face opere de mare valoare, dacă veți avea bunăvoință să-i dați sprijinul d-voastră." ⟨194, II, p. 79.⟩ Raportul era însoțit de cîteva numere ale revistei *Sburătorul*, conținînd poeziile de debut ale lui Ion Barbu ⟨87⟩, și nu de cele două lucrări matematice care l-au determinat pe Gh. Țițeica să-l întocmească. Se adresa unui filosof a cărui audiență trebuia cîștigată. Succesul era scontat și pentru că secretar general al ministerului era P. V. Haneș, iar direcția învățămîntului superior și secundar o avea S. V. Nanul. Inspectori generali erau A. Lupu-Antonescu, Constantin Georgescu și Constantin Kirițescu, iar inspectori școlari pentru învățămîntul secundar, D. Golescu, Ion Banciu și Constantin Evolceanu. ⟨330, 257, f. 1—5.⟩ Dintre aceștia, trei îl cunoșteau personal pe Dan Barbilian, fiindu-i foști profesori de liceu, A. Lupu-

Antonescu, Ioan Banciu și P. V. Haneș, iar C. Georgescu, prin intermediul lui Ioan Banciu, pe cînd acesta l-a suplinit la Liceul „Gh. Lazăr". Astfel că, la 2 iulie 1921, cînd Gh. Țiteica — pe atunci profesor și decan al Facultății de Științe de la Universitatea din București — a depus referatul, se poate spune că cei menționați au concurat la acordarea ajutorului material de care avea nevoie. Suma nu i s-a înmînat integral. Într-o scrisoare din 21 septembrie 1921, trimisă lui Gabriel Sudan din Göttingen Dan Barbilian îl ruga să intervină la P. V. Haneș să grăbească trimiterea ultimei rate pe anul în curs ⟨110, p. 227—228.⟩ El voise să ridice odată întreaga sumă acordată, de 6.000 lei, dar se opusese P. V. Haneș, din pricini de regulament financiar. Bine făcuse, întrucît încă dinainte de a pleca din țară, Dan Barbilian risipise o parte substanțială din prima rată de 3.000 lei, prin cîrciumi cu Simon Bayer, Tudor Vianu și alți comilitoni. ⟨110, p. 20.⟩

Bucuros că fiul rătăcitor a luat-o pe drumul cel bun de a-și făuri o carieră universitară, Constantin Barbilian va sacrifica toate economiile agonisite cu multă trudă și nu cu puține renunțări...

Dacă pînă în anul 1921 era de ajuns prezentarea cererii pentru a fi admis într-o școală superioară, iar misiunea germană din România elibera pe loc permisul necesar de intrare ⟨206⟩, în anul următor situația se schimbă radical. Astfel, Ministerul Finanțelor de la noi somează Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor ca, la eliberarea pașapoartelor de către Siguranța Generală, tinerii care solicitau plecarea pentru studii să fie obligați să dea o declarație scrisă cum că au mijloace materiale suficiente întreținerii lor pe perioada școlarizării și că nu vor cere ajutor bănesc statului român pentru schimb de valută. Cei care nu-și puteau asuma o atare responsabilitate trebuiau să aibă autorizarea expresă a Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultelor pentru ca, pe baza ei, comisia de schimb de valută a Ministerului Finanțelor să-și dea avizul favorabil. Lipsa valutei a dus uneori pînă la neonorarea, pentru un timp, nici a burselor deja aprobate. Studenții cereau ca bursele să nu le fie diminuate și să le fie transmise în lei iar nu convertite în mărci, pentru că taxele școlare erau plătite la cursul mărcii din anul 1918; cu cca. 1.200 lei lunar, fără a mai adăuga contravaloarea taxelor școlare, se putea trăi, în pofida inflației de pe piața germană. Scăderea mărcii ducea implicit la urcarea prețurilor

așa că o cameră mobilată costa între 7—10 000 mărci, paritatea leului față de marcă fiind de 1 la 38.

Aceste greutăți le va afla curînd de cum va păși pe pămîntul Germaniei.

La plecarea din București l-au petrecut părinții și cîțiva prieteni.

Frontiera austro-ungară nu era deschisă pentru călători, fapt pentru care a luat drumul Cehoslovaciei, prin Halmei, mai lung și mai întortochiat.

Luni 22 august 1921, la ora 17, se urcă în acceleratul de Oradea Mare. La ora patru după amiază, a doua zi, cu scrîșnet greoi, acceleratul l-a depus pe peronul gării din Oradea. La miezul nopții, în Halmei, începu controlul obișnuit de vamă. După trei ore de tracasări, traversa granița româno-cehoslovacă, iar după alte patruzeci, granița cehoslovaco-germană, la Eger, unde a ajuns la orele 14. Drumul trece prin Praga, unde s-a oprit și s-a odihnit pentru a putea să reziste acestui maraton feroviar. Din tren, după o zi petrecută la Praga, îi expediază o scrisoare în versuri lui Tudor Vianu, la București, în str. Cortului, unde a stat acesta înainte de a pleca la Tübingen: „Esteticile noastre să meargă mînă-n mînă. / Deci, prietenește Dama subțire și română. / Tu, care-ntotdeauna din vîrfuri de Parnas / Țineai în mare scîrbă și contractai din nas / La cupa generoasă din care curge braga, / N-ai cunoscut Șoriciul și Șuncile din Praga.“ ⟨110, p. 17.⟩ Era primul răvaș din epistolarul german — un adevărat jurnal intim —, dar și prima poezie ocazională păstrată din lungul șir de asemenea creații goliardice, care vor provoca delirul unora și suspiciunea altora în ceea ce privește seriozitatea autorului lor ca poet. Nuanța de ironie din sextina barbiană este unică în întreaga corespondență cu Tudor Vianu. Răvașul este expediat din tren, în drum spre Leipzig, de unde a trimis părinților, în aceeași zi de joi, 25 august 1921, o carte poștală ilustrată reprezentînd o imagine locală (Eger, Banketsaal in der Kaiserburg), vestindu-i că se află pe pămîntul Germaniei, sănătos și odihnit, iar a doua zi după-amiază va ajunge la Göttingen. ⟨110, p. 226—228.⟩ La Leipzig a dat bagajele unui hamal, să le ducă la trenul de Halle, iar în cele zece minute cîte i-au mai rămas pentru schimbarea trenului și-a cumpărat bilet pînă acolo. Înainte de a lua ultimul tren pentru stația terminus, expediază din Halle un alt răvaș, de astă dată lui Simon Bayer, în București: „*Händel der Müsikian, habt*

transposiert seine Harmonie, in unsere Freundung [n.n. Muzicianul Händel și-a transpus armonia în prietenia noastră]. La acest punct se găsea știința mea de nemțește la trecerea prin Halle. Progresul e sensibil?" ⟨110, p. 76.⟩

Vineri, 26 august 1921, a ajuns la capătul drumului, la Göttingen, la orele 15. Descoperirea unui oraș cu personalitate aparte, contrastînd cu peisajul pîrjolit de război, străbătut în goana trenului, i-a dat tonus și încredere în sine. „De cum am intrat în Gött, îi va scrie lui S. Bayer, totul s-a schimbat dintr-o dată. E mișcător cum oamenii de aici au știut să-și construiască un fort de verdeață și de viață intimă în mijlocul celei mai sterpe dezolări. E un oraș vechi și somnoros pe care l-am îndrăgit de pe acum." ⟨110, p. 77.⟩ Se simte stingherit fără vechii săi prieteni și înconjurat de o lume străină. Caută puncte de contact între el și tot ce îl înconjoară. Atmosfera universului uman și urban este „de legendă, de viață împăcată și continuă", în pofida furtunii stîrnite de restriștile războiului de curînd încheiat. „Hans Sachs, îi scrie lui Tudor Vianu, te întîmpină pretutindeni. De cînd sunt aici e singurul personagiu cu care am legat cunoștință. Sunt sigur că i-am plăcut. Aseară chiar am avut o convorbire prietenoasă și lungă, pe o bancă între doi duzi, contemporanii lui." ⟨110, p. 251.⟩ Invocarea lui Hans Sachs, cizmarul-poet al literaturii medievale a meistersingerilor din anii Reformei, cel care i-a inspirat pe Göethe și Wagner *(Maeștrii cîntăreți din Nürnberg)*, ține de starea psihică în care se afla. Retrăia atmosfera creată de acesta.

S-a stabilit în gazdă, cu pensiune completă, Am Goldgraben nr. 10, la Eduard Hermann, profesor de limbi indoeuropene la universitatea locală. I s-a rezervat o cameră la etajul superior al imobilului, de unde admira panorama orașului și modul cum „viața din jur își schimbă calitatea". ⟨110, p. 77.⟩ Melopeea ceasurilor din turnurile clopotnițelor orașului, bătînd de ora patru după amiază și sugerîndu-i „propensiunea pentru reverie a oamenilor din partea locului" ⟨110, p. 77⟩ îl încîntă și pe el. Se lasă în voia valurilor cunoscînd lumea germană și obiceiurile ei. Totuși, gîndurile se întorneau adeseori către casă, către cei dragi. Se simțea singur, dar nu și părăsit. Scriindu-i Victoriei Berea, fiica cea mare a unchiului Sache, căsătorită cu un ofițer de carieră, își mărturisește regretul că nu a făcut cunoștință cu soțul

ei și nu le-a văzut nici fetița: „Îmi pare rău, acum cînd soarta m-a rătăcit tocmai în țara nemțească“ ⟨110, p. 104⟩, cerîndu-i să corespondeze.

Dar se pare că întîia scrisoare pe care o va primi din țară va fi a lui Tudor Vianu, la mai puțin de o lună de la poposirea în Göttingen, în colțul „ăsta de bătrînă Germanie“ ⟨110, p. 251⟩. Era într-o zi de septembrie liniștit, zi de duminică însorită și caldă, în care profesorul Herman, însoțit de cei doi fii, a plecat ca de obicei în excursie, lăsîndu-l pe Dan Barbilian fericit că poate sta la taclale „cu un mediteranean și cu cel mai de aproape frate“ ⟨110, p. 252⟩. subiectul monologării: caracterul oamenilor locului — „Sunt oameni care abia rîd și care nu fac rău“ ⟨110, p. 252⟩ —, aptitudinile lor, și reflecții despre vizita întreprinsă la Cassel, descrierea momentului primirii în rîndurile corporației studențești și alte nimicuri despre „cîte în lună și în soare“ ⟨110, p. 254⟩, cum singur notează. Așa aflăm despre reluarea „convorbirilor“ sale cu Hans Sachs și lumea lui, despre tablourile lui Rembrandt („Mă urmărește și acum coloritul lui verzui și nebunia zbîrlită a concepției“), Jordaens („...un dioniziac ardent, neîntrecut și grotesc“), Van Dyck („...un gentilom cu panaș, rigid ca însăși eticheta spaniolă“), Rubens (care nu l-a prea impresionat, căci n-a „prea înțeles mare lucru din toată cărnăria lui etalată cu mai multă platitudine academică decît sensualitate“ ⟨110, p. 252⟩). Pînzele comentate se aflau la Pinacoteca din Cassel, pe care a vizitat-o însoțit de o proaspătă cunoștință, Lily Lang, cu care s-a întreținut în franțuzește. Aceasta, fiica unui magistrat din Cassel plecat în vilegiatură, îi oferă o delectabilă aventură; locuiesc împreună într-un hotel romantic din Wilhelmshöhe și fac neobosiți amor. Atunci, el i-a povestit despre Tudor Vianu și Simon Bayer, iar „între două sărutări am obținut să fiu confundat cu voi doi în aceeași frăție drăgăstoasă în cursul îmbrățișărilor ce aveau să urmeze după“. Ciudată devoțiune și partidă de dragoste, dacă n-am invoca ideea de sosie! Singur va recunoaște pe un ton care nu admite nici un fel de comentariu: „Eu totdeauna am fost porc și promiscuu“ ⟨110, p. 253⟩. După ce s-a despărțit de libertina Lily Lang s-a reîntors în austerul Göttingen, unde-și îngăduie totuși să facă amor în pădurea de la marginea orașului cu fete de tot felul. Gîndul îi rămăsese însă la M-lle Lang: „Nu că mă laud, am *de bonnes fortunes* în fiecare noapte.

Dar cantitatea nu mă poate consola de calitate." Asemenea informații le face cunoscute lui Tudor Vianu, pentru că acesta, cînd fusese în vară la Viena, nu-i scrisese nimic, dar și pentru că avea o frumusețe androgină: „Fără îndoială ești om frumos. Dar ai luat seama ? O frumusețe care vorbește mai mult bărbaților, femeilor mai puțin." ⟨110, p. 252.⟩ Observația îi oferă prilejul să realizeze un calambur inofensiv, de tachinare amicală.

Göttingen-ul fusese asaltat de studenți de diferite națiii din nordul continentului (danezi, finlandezi, norvegieni, suedezi), din sud (spanioli) ori din est (ruși), dar și din orientul îndepărtat (chinezi). Universitatea de aici arăta a fi „amestecul de lifte din Babilon", iar el, singurul român rătăcit pe aceste meleaguri, trebuia să se integreze, conform unui obicei statornicit între studenții unei corporații oarecare. Îl atrase corporația flamandă formată din „băieți tot unul și unul, mari băutori și mari *baiseur*-i, exilați pentru propaganda naționalistă", al cărei președinte, Mr. Rooms, l-a uns membru, cu ocazia unei recepții făcute „cu mare solemnitate și dandana", oferindu-i boneta corporației. Cererea fusese rostită în versuri franțuzești ⟨110, p. 254⟩. Apelase la rostirea franțuzească, după cum singur o recunoaște, din cauză că nu știa nemțește, deși citea zilnic strofe din *Atta Troll*, marea poemă a lui H. Heine, și pagini întregi dintr-un tratat de matematice.

Dar, dincolo de întîmplări de acestea, era în așteptarea confirmării înscrierii sale la universitate, ce trebuia să sosească de la Berlin.

Nu se arăta încîntat de noul peisaj uman în care pătrunsese. Nu putea fi vorba de șovinism și nici de un orgoliu exacerbat naționalist, însă considera din foarte multe puncte de vedere „sangul român" superior celui german: „Cred adînc, și în ciuda păcatelor noastre, că suntem mai buni decît ei, în sensul unei originalități etnice mai pronunțate".

În asemenea stare sufletească îl găsește, la 21 septembrie 1921, o carte poștală expediată de Gabriel Napoleon Sudan (14 aprilie 1899 — 22 iunie 1977), fostul său coleg de facultate, nepotul lui Gh. Țițeica, căruia, după cum îi mărturisește, „mă grăbesc să-ți scriu nu numai din politețe, dar mai ales pentru că și dumneata trebuie să te grăbești să vii" ⟨110, p. 226⟩. Cu aceste rînduri începe o lungă și nestrămutată prietenie între cei doi matematicieni.

Luase deja legătura cu profesorul Edmund-Georg-Hermann Landau (1877—1938), autorul tratatului *Handbuch der Lehre von Verteilung der Primzahlen* (1909), al altor lucrări de teoria funcțiilor și teoria analitică a numerelor algebrice. În timpul întrevederii savantul german se interesase despre oamenii de știință români Gh. Țițeica și Tr. Lalescu ale căror lucrări le cunoștea. Discuția despre profesorii săi l-a purtat din nou cu gîndul la România.

În țară efervescența literară continua să întrețină atenția publicului cititor.

Încă de la începutul lunii iulie 1921, revista *Ideea europeană*, condusă de profesorul C. Rădulescu-Motru, pregătise lansarea unei anchete printre cititori, privind cele mai bune cărți românești, „pe care fiecare român cult este dator să le studieze" ⟨230, 70, p. 2⟩. Inițiatorul anchetei era P. Grimm, profesor la universitatea clujeană. Astfel că, în numărul următor, din 17—24 iulie 1921, propunerea a luat forma concretă a unei anchete, iar în alte cîteva numere, mai tîrziu, în septembrie, a fost publicat rezultatul.

Ancheta trebuia să aibă, după intenția inițiatorului și a susținătorilor ei, caracter de bilanț literar, iar momentul devenise propice, pentru că „războiul și răsturnările sociale din ultimul timp au pus ca un fel de depărtare proprie unei vederi din perspectivă asupra literaturii". Li se cerea cititorilor participanți la anchetă sinceritate în declarațiile lor asupra preferințelor literare, „pentru a stabili lista celor mai bune cărți românești după aprecierea timpului de față". Temători de un eventual insucces, anchetatorii subliniază importanța tentativei pentru posteritate. Era o tentativă temerară și riscantă din punct de vedere axiologic. De aceea, spre cinstea lor, au luat măsuri de prevedere: „Încercăm aceasta chiar dacă n-ar ieși de aici pentru lumea noastră de azi un sigur îndreptar literar, dar în orice caz pentru viitorime un document despre gustul vremii" ⟨230, 71, p. 3.⟩

Ancheta a stabilit preferințele masei de cititori, gustul lor estetic și o scară a valorii scriitorilor și operelor literare. „Multe liste primite s-au împărțit de la început în două categorii, una de autori și opere pe care le putem numi clasice și alta, de scriitori și lucrări noi." ⟨230, 74, p. 3.⟩ În continuarea celor două grupe mai este publicată și o a treia, de scriitori ale căror creații nu au întrunit nici sufra-

giile tuturor cititorilor și nici criteriile de bază ale selecției propuse de redacție:

I. — Caragiale, Eminescu, Sadoveanu, Rebreanu, Vlahuță, Creangă, Coșbuc, Brătescu-Voinești, Alecsandri, C. Negruzzi, Iorga, Maiorescu; e seria „clasicilor".

II. — Minulescu, Blaga, Arghezi, Emil Isac, Adrian Maniu, Dem. Botez, Nichifor Crainic, Em. Bucuța, Philippide, Aderca, Ion Barbu, Camil Petrescu; e seria scriitorilor noi.

III. — Sandu Aldea, Gr. Alexandrescu, D. Anghel, Bacovia, P. Cerna, M. Codreanu, V. Conta, A. Cotruș, Al. Davilla, Delavrancea, Dobrogeanu-Gherea, Bucura Dumbravă, Gala Galaction, N. Gane, E. Gârleanu, O. Goga, Hasdeu, D. Iacobescu, G. Ibrăileanu, St. O. Iosif, S. Mehedinți, Macedonski, A. Mirea, C. Moldoveanu, D. Nanu, Odobescu, A. Pann, Pătrășcanu, Ronetti-Roman, I. Slavici, A. D. Xenopol, D. Zamfirescu. E seria valorilor neașezate...

Faptul că, în a doua grupă, a fost înscris și numele lui Ion Barbu — indiferent că este trecut penultimul, între Felix Aderca și Camil Petrescu — trebuie reținut ca atare. Dintre scriitorii din această serie, numai Tudor Arghezi, Ion Barbu, Camil Petrescu și Al. A. Philippide nu debutaseră încă la acea dată editorial. În ordine, lui Ion Barbu îi va apărea placheta *După melci* în decembrie 1921; lui Al. A. Philippide, volumul de versuri *Aur sterp*, în anul 1922; Camil Petrescu va publica piesa *Suflete tari* în anul 1925, după ce a fost jucată, în stagiunea de primăvară a anului 1922, pe scena Teatrului Național din București, iar în ceea ce îl privește pe Tudor Arghezi, debutul lui editorial în 1927 va fi și mai tîrziu decît al confraților săi mai tineri.

Includerea lui Ion Barbu în grupa a doua înaintea atîtor scriitori consacrați și, după varii perspective, indubitabil „clasici" (Delavrancea, Dobrogeanu-Gherea, Macedonski, Slavici, ca să ne oprim numai la ei) constituie o adevărată revelație. De altfel, cu excepția lui Emil Isac, A. Maniu, Dem. Botez, N. Crainic, Em. Bucuța și Felix Aderca, ceilalți componenți ai grupei a doua vor trece ei înșiși pe „lista" clasicilor literelor române.

Din motive lesne de înțeles, ancheta a avut ecou în epocă, însă Ion Barbu nu avea să afle curînd despre ea. În Germania scrisul românesc nu prea era urmărit cum era în România

BIBLIOTECA
Nr. inv.
Liceul Gheorghe Lazăr

cel german, iar legăturile literare ale lui Ion Barbu cu țara se limitau la informațiile privind rezultatele anchetei, transmise probabil de Tudor Vianu.

Deschiderea anului universitar se fixase la 15 octombrie 1921.

Între timp, fiindcă fusese văzut de prof. Hermann pe cînd trecea cu o fată la pădure, a fost chemat de acesta în cabinet și prevenit pe un ton părintesc de primejdia unor asemenea promenade, întrucît mai toate fetele care le admit sînt lovite de „boli lumești" datorită războiului, dar mai întîi e un lucru *unartig* („necuviincios"). În replică, Dan Barbilian declară, spre stupefacția profesorului, că „pensionarul domniei sale e sifilitic vechi, intrat în faza a treia, faza paraliziei generale..." Sfîrșitul găzduirii la profesor devenise iminent.

Stabilit apoi în două încăperi luxoase, situate într-un imobil din Theater Platz nr. 8, și luînd masa în oraș, constată satisfăcut: „ies la socoteală mult mai ieftin și sunt de capul meu. *A quelque chose malheur est bon*", ceea ce îi și comunică lui Tudor Vianu, la 4 octombrie 1921, odată cu investigațiile făcute pentru a-i găsi o carte semnată de Karl Gross, la anticariat. Totodată, îl roagă pe Tudor Vianu să fie intermediar între el și D. D. Pătrășcanu „într-o afacere mai veche și încurcată", cum o numise în scrisoarea precedentă din 18 septembrie 1921 ⟨110, p. 255⟩, referindu-se la un articol despre Einstein, înmînat acestuia și pentru care i s-a acordat un aconto de 200 lei încă din lunile iunie—iulie 1921 ca să apară în paginile *Vieții Românești*. Cum, în același timp, redacția ieșeană era în tratative cu prof. Victor Vâlcovici pentru un articol pe aceeași temă, iar D. D. Pătrășcanu se temea că nu va ajunge la vreme la Agapia (reședința de vacanță a lui Garabet Ibrăileanu, *spiritus rector* al revistei, cel care stabilea sumarul fiecărui număr), pentru a cunoaște ce s-a decis, conveniseră împreună să dea în schimbul articolului, pentru care luase banii, poezii. „Deci, îți trimet «à tout hasard» cele două mascarlîcuri turcești: *Nastratin Hogea* și *Selim*. Țin să apară împreună. Spune-le celor de la *Viața* că e tot ce am nepublicat, ca poezie. Dacă nu le place genul ori îmi găsesc cusururi mărunte, fii intransigent: retrage poeziile și vestește-mă să le trimet banii (cei 200 de lei) prin poștă. Cere-le de asemenea și manuscrisul articolului asupra lui Einstein, ține-l la tine pînă la primăvară, cînd socotesc să te am ca oaspe în Göttingen." ⟨110, p. 259.⟩

Intransigent cu sine însuși în probleme de creație, nu admitea nici un compromis ca să fie publicat cu orice preț. De aceea, nu concepea ca cineva, indiferent cine era acesta, să-i umble în text. De asemenea, nu-i plăcea nici să rămînă dator și nici să îndatoreze pe cineva. Așa încît solicită returnarea manuscrisului articolului dedicat activității marelui fizician Albert Einstein, care n-a apărut în paginile revistei *Viața Românească* și nici în altă publicație.

În lipsă de ocupații mai clare, călătorea. Făcuse escapade la München, Köln și Weimar. Simte lipsa lui Tudor Vianu și a lui Simon Bayer, acesta din urmă, mai casnic, fiind pe punctul de a se căsători. I se pare că i se încîlcesc ideile cînd, recitind o scrisoare plină de ștersături, crede că a dat în paralizie generală, *à propos* de ceea ce îi spusese aberant profesorului Eduard Herrmann. Cu cîteva zile înainte de începerea cursurilor și după ce primise banii de la Ministerul Instrucțiunii (ultima rată de 3.000 lei din cei 6.000 lei cîți i-au fost acordați în anul 1921), se afla la Hanovra. Nu-și pierduse vremea degeaba, vizionînd două spectacole de operă, *Cavaleria rusticană* și *Lohengrin* ale căror puneri în scenă l-au entuziasmat. „Pe tine, îi scrie în acest sens lui Constantin Barbilian, te-ar înnebuni, cît ești de meloman." ⟨110, p. 17.⟩ Iar cît privește întreaga atmosferă de frumuseți neasemuite a orașului hansenit, apelează la o expresie curentă în familie: „Vorba Chiții — s-a c... dracu!" ⟨110, p. 17.⟩

Cu gîndul la cei de acasă, îi scrie Victoriei Berea îngrijorat de starea sănătății ei, amintindu-și de anii copilăriei petrecuți împreună, și părîndu-i că Bela, cum i se spunea acesteia în intimitate, ar fi avut „tot patru ani ca pe vremuri cînd rătăceai pe ulița de la Șuica și nu știai să spui nici unde stai, nici a cui ești!" ⟨110, p. 105.⟩ El trudea cu învățătura, fără spor, ca surda de Chița în viața ei lipsită de orizontul conștiinței. Faptul că se afla în Göttingen (un oraș-muzeu vechi de unsprezece veacuri care a adăpostit, într-o căscioară cît un canton de cale ferată, pe vremea studenției, și pe „Bismarck, teribilul prusac" ⟨110, p. 105⟩, lăsînd la o parte mari momente ale istoriei germane: cruciade, hanse, Reforma, Războiul de 30 de ani) se datorește nu numai unei reacții sufletești, față de un deznodămînt imprevizibil în viața sa intimă, ci și îndemnului primit din partea lui Gh. Țițeica de a-și desăvîrși studiile în această adevărată cetate a matematicii. Felul în care se justifică verișoarei, martoră oculară la mai multe dintre tribulațiile vieții sale, impresionează

mai puțin, în comparație cu farsa ce i-o înscenează, expediindu-i o misivă ca venind nici mai mult nici mai puțin decît din partea acelui „troll", de Chița, care ar fi venit cu el în Germania să-i țină menajul. Această „scrisoare" constituie o savantă parodie cu efecte tragicomice de mare savoare, care o prezintă în adevărata ei valoare pe Chița, femeia de casă din familiile Șoiculeștilor și Barbilienilor. Două decenii mai tîrziu, în 1942, Dan Barbilian îi va dedica un mic medalion biografic nu lipsit de vervă portretistică, scriindu-i celeilalte verișoare, Maria-Avida Nanu, soră cu Victoria Berea: „În fond, casa noastră era Chița. Ea făcea legătura între copiii mamei Puii și între nepoții ei. După ce s-a prăpădit Muta-cu-păpușa, a fost altceva. Voi știți măcar cînd s-a prăpădit? În ziua de drăgaică, 1927. // Cîți ani să fi avut? // La coana Ionica lui Petrache Ambros a slujit întîi mama Chiții (veritabila „Chița", prostănaca, nevasta lui Bucur, neder, tăietor de lemne. Mama lui Bucur era întreagă la minte și pricopsită: moașe la Bughea de Sus. Cînd venea la bordeiul Chiței și lui Bucur, punea ceaunul pe foc, îi lăia, îi curăța de păduchi, îi primenea, îi bătea și-i lăsa așa, pînă la a doua venire. Pe Chița noastră o chema Mariuța: Mariuța Chiții). // Chița noastră a fost adusă de mamă-sa la Coana Ionica, poate cînd avea 10 ani. Mama mare moare în 1907, la 62 de ani. În 1927, ar fi avut 82 de ani. Chița trebuie să fi murit cam de 78 de ani." ⟨110, p. 202—203.⟩

Preocupările consacrate matematicii sînt combinate cu cele literare. Trimite, în cele din urmă, la 4 octombrie 1921 ⟨110, p. 256.⟩ lui Tudor Vianu cele două poezii menționate anterior — *Nastratin Hogea la Isarlîk* și *Selim* —, pe care acesta le expediază mai departe redacției revistei *Viața Românească*. În a doua parte a lunii noiembrie 1921, primește, la Göttingen, o scrisoare de la George Topîrceanu — primul redactor al revistei. Răspunsul lui Dan Barbilian a fost prompt. Similitudinile — chipurile — dintre el și autorul *Parodiilor originale*, dintre poeziile sale și creația acestuia, în sensul pămîntean și balcanic, dincolo de importurile de poezie străină și de dulcegăriile sămănătoriste, îl reconfortează: „E mîngăietor să te găsești în consonanță cu unul, doi, dintre contemporanii tăi. Asta îți dă acel dram de presimțire, fără de care nu pot stărui într-o atitudine literară." ⟨110, p. 242.⟩ De aceea ar dori ca autorul *Baladei Popii din Rudeni*, alături de Anton Pann, să-i fie patron indigen.

După asemenea declarație protocolară (întrucît cei doi poeți sînt diametral opuși ca substanță), Ion Barbu devine tranșant: *Nastratin Hogea la Isarlîk* — obscur în fond și lipsit de orice sens? „N-am vrut să spun nimic limitat, precis, în *Nastratin*. Am conceput-o muzical: un pretext de visărie, o viziune concretă, care te poftește să cauți și un sens, dincolo. Nu poți explicita acel sens? Cu atît mai bine: înseamnă că realizarea e perfect organică, iar viziunea și tîlcul, solidare: precum pielea cărnii." În consecință, îi sugerează lui George Topârceanu să întrevadă intenția sa literară: „De ce n-ați încerca să vedeți în Nastratin, fugar, indiferent la darurile turcilor de pe țărm și concentrat să-și roadă ce-i mai rămîne din carne — simbolul caricatural al unui individualism sumbru: apoteoza și satira unei singurătăți exasperante?" Pentru acest fapt, ca să pregătească atmosfera, îi cere preopinentului publicarea, mai întîi, a poemului *Selim* și, apoi, a lui *Nastratin Hogea la Isarlîk*, dorință ce i-a fost respectată. ⟨61⟩ Refuză să clarifice poezia, cum îi propunea George Topârceanu, pentru că „Am gîndit-o sub forma asta « nămăloasă » și ar fi să-mi înșel sinceritatea artistică dîndu-i altă întorsătură". Și, ca să nu lase nici un dubiu asupra poziției exprimate, încheie epistola printr-o confesie cu tîlc: „Eu îmi bat capul cu Teoria Numerelor și cu nemțeasca (și mai inaccesibilă și mai hermetică!)". ⟨110, p. 243.⟩

Locuia împreună cu Gabriel Napoleon Sudan. Dar se simțea în continuare un însingurat, stare sufletească pe care i-o împărtășește lui Simon Bayer. La aflarea veștii logodnei acestuia, se vede depășit de prietenii de generație, simțindu-se osîndit de „obiceiuri tiranice și sila pentru propria-mi necurăție, opusă celuilalt fel de viață, al tău de acum: potolit, rodnic, binecuvîntat". Faptul în sine îi provoacă o tristețe autoreprobatoare: „Sunt un învechit în rele și raporturile pentru mine se inversează. Contemplarea unei fericiri curate mă turbură, fiindcă mă înfrînge și mă întoarce asupră-mi. Cel mai bun lucru e *nici să nu ating*." Ca motivația să aibă caracter obiectiv, îi cere lui Simon ca atunci cînd va avea moștenitor, deși regretă că prietenul nu e ortodox și, în consecință, nu i-l poate boteza, „mă vei lăsa să-l îndrăgesc puțin, eu, care nu mai pot avea asemenea lighioane" ⟨110, p. 78⟩. Tulburătoare mărturisire!

Tot lui Simon Bayer îi expediase, la sfîrșitul lui octombrie 1921, o carte poștală purtînd o poezie ocazională în

limba franceză, în care confesiunea este copleșitoare. ⟨195⟩ E invocat Hamlet, într-un cadru de „satanism cărturăresc pervers", și dereglarea simțurilor, „valoarea vizuală a lui a, e, i, o, u" imaginată de Rimbaud. Acest satanism îl va domina în întreaga perioadă germană. Cînd visul intens, de care amintește în aceleași versuri ocazionale, nu-l va putea stăpîni, va apela la droguri.

La tristețea de a „pierde" un bun prieten „care părea cîștigat pentru celibatul vesel", s-a adăugat pierderea pașaportului, a cărții de student și, nici mai mult, nici mai puțin, a sumei de 1.700 de mărci, motiv pentru care apelează din nou la tatăl său, „deși îmi făgăduisem să-l las în pace, acum cel puțin, în zilele de bătrînețe" ⟨110, p. 257⟩.

Dar unicul domeniu în care se simte sigur și puternic este cel al creației literare, fiind stimulat de corespondența cu Tudor Vianu ce aștepta în București *poezia de acolo*, poezia compusă în Germania.

Astfel, în ultima zi a lunii noiembrie 1921, îi scrie prietenului încă aflat la București despre *Domnișoara Hus*, intitulată inițial *Buhu*, pe care i-o trimite spre plasare la o revistă ce plătește („Ce vrei, sunt băiat sărac"), cum ar fi una scoasă de M. Sadoveanu, cu condiția să-l satisfacă estetic. „Nu vreau să te influențez stăruind prea mult asupra ei. Aștept judecata-ți critică: luminoasă, nepărtinitoare, sagace, așa cum ți-o știu. Mă voi supune în întregime. Formuleaz-o, deci." Sînt rînduri manifestînd încredere în optica și profesionalismul literar al lui Tudor Vianu, ca și următoarele, care prezintă preocuparea poetului față de raportul intrinsec dintre creator-critic-cititor, pe de o parte, și creație, pe de alta: „Oricum, vestește-mi întîi impresiunea ta. Prea grăbit să public nu sunt. Ba, poate, nici nu se va putea publica, din pricina unor expresii incongrue, cari vor îndepărta cititorii onești." ⟨110, p. 258.⟩ (Varianta inițială *Buhu* a fost găsită de curînd în arhiva Tudor Vianu și publicată de un tînăr cercetător, în *Viața Românească* ⟨186⟩.) Totodată, îl ruga să se intereseze și să-i comunice în ce stadiu se află tipărirea poemului *După melci* și să-i obțină un exemplar fără plată!

Îl teroriza gîndul sărăciei, precum și lipsa de condiții pentru aventurile galante. „Cu damele o duc prost. Astă vară le întrețineam sub cerul liber. Acum, de cînd cu frigul, mi-am pierdut toată verva." ⟨110, p. 258.⟩ Studiul matematicilor îl chinuia, de asemenea, ca un ceva nedorit, dar obli-

gatoriu: „...m-am înfundat pînă în gît în teoria numerelor. Cînd n-am curs, citesc în *Matematische Lese Zimmer* nemțește pînă mă ia naiba. Ce să faci?“ ⟨110, p. 258.⟩

Ultimele zile ale anului 1921 trec fără alte peripeții. Zilele de început ale anului următor le petrece în nordul țării, la Hamburg, Orașul îngemăna aspectele medievale ale Germaniei. cu cele contemporane, Aici. ascultă *Die todte Stadt (Bruges la Morte* a lui Rodenbach*)*, cu muzica de Goldcorn, despre care știe că e un vienez de 19 ani, așa cum îl informează, la 11 ianuarie 1922, pe Tudor Vianu: „O muzică bătrînă, de sfîrșit de ev, rafinînd la nesfîrșit pe teme « d'outre tombe ».“ I-a dat dreptate în privința observației acestuia referitoare la *Domnișoara Hus*. „Singură partea de la urmă merită să fie păstrată. Poate am să o încadrez în cîteva alte strofe și să-ți servesc în curînd un « Abschnitt » din *Domnișoara Hus*.“ ⟨110, p. 258.⟩

În aceeași zi în care îi scrisese lui Tudor Vianu, expediază din Hamburg un răvaș acasă, la Giurgiu, urîndu-le părinților, tradiționalele sărbători fericite și mulți ani. Le comunică totodată, că a primit subvenția de 4.500 Mk și că pleacă într-o excursie, pe Marea Nordului, pînă la Cuxhafen. ⟨110, p. 17.⟩ Două zile mai tîrziu, pentru a-și liniști părinții („Știu cît sînteți de prăpăstioși și îmi închipui că mă credeți înecat“ ⟨110, p. 18⟩), le face cunoscut că plimbarea pe mare, care nu a costat mult, a făcut-o pînă la insula Helgoland, iar vremea frumoasă, la dus, s-a transformat în furtună și viscol, la întors, prilej de a încerca emoții marine necunoscute. După ce a ascultat *Lohengrin* al lui R. Wagner, s-a reîntors la Göttingen, ducînd dorul Chiței și tînjind după cîini.

La Göttingen, spre surprinderea sa, nu găsește pachetul trimis din țară cu placheta *După melci*. Crede că renghiul jucat i se datorește lui Ventura, administratorul Editurii „Luceafărul“ din București, care i-a tipărit placheta, și în nici un caz poștei. Ulterior, i-a venit și pachetul, conținînd placheta mult așteptată.

Placheta avea o supracopertă purtînd numele celor doi autori — poet și ilustrator — imitînd scrisul de mînă, cu o vignetă colorată aplicată. Coperta și filele cărții (în număr de 14 și format 24/31 cm) sînt cartonate. Cele douăsprezece file care reproduc poema din revista *Viața Românească* sînt ilustrate pe o singură parte, aceeași pe care sînt tipărite versurile. Ilustrațiile color ale lui Mihail Teișanu nu însoțesc, cu talentul marilor inspirați, universul mirific al copilăriei

creat de Ion Barbu, ci par mai mult o transpunere „explicită“ (Într-o casetă de pe coperta a treia, este cuprins textul: „S-au tras din această lucrare / una mie exemplare după li/tografiile originale ale picto/rului M. Teișanu, în atelierele / Institutului de Arte Grafice / Luceafărul din București/ Decembrie 1921 // Prețul Lei 80.“) Un motiv de E. Grieg, *Dansul trollilor*, din *Peer Gynt* pe care l-a ascultat între timp, îl face să declare că a îndrăgit *Melcii* pentru că „...îmi dă dedesuptul muzical al acestei comuniuni cu Olimpul grotesc al pădurii“. ⟨110, p. 259.⟩ De aceea nu pictorul M. Teișanu era cel recomandat să-i fie ilustratorul poemei, fiind „prea famăn și prea poleit pentru asta“ ⟨110, p. 259⟩, ci meșterul Franke, marele pictor al Hamburgului, de pe la 1400, de tradiție burgundă, căruia (crede că) îi seamănă și pe care îl iubește (poate) pentru farmecul viu al culorilor, (poate), pentru dezinvoltura compunerii scenelor și multiplicitatea invențiilor de tehnica picturii.

Trece printr-o stare de nervozitate. De la ultima scrisoare primită din partea lui George Topîrceanu, nu mai avea alte vești despre cele două poezii — *Selim* și *Nastratin Hogea la Isarlîk* — pe care le propusese spre publicare. Era în a doua jumătate a lunii ianuarie 1922 și, ca abonat, nu-i parvine nici un număr al revistei ieșene, fapt pentru care solicită înapoierea manuscriselor, bănuind că nu i se va publica nici una dintre poezii. Se cam grăbise în a-l admonesta pe unul dintre „patronii indigeni.“ Cele două poezii apăruseră împreună tocmai în numărul din ianuarie, lună în care făcea reproșuri redactorilor *Vieții Românești !*

Iarna s-a scurs fără alt eveniment important, în afara stabilirii lui Tudor Vianu la Tübingen, pentru specializare.

În zilele sărbătorilor de primăvară, la început de aprilie, era la Berlin. A petrecut cele zece zile în zaiafete nemaipomenite: „Am avut tot felul de aventuri galante în tot felul de lumi: o ședere unică prin cantitatea și varietatea absurdului acumulat.“ ⟨110, p. 260⟩. Însă un fapt neașteptat l-a debusolat: a fost prădat în miez de noapte de o femeie de moravuri ușoare. Modul cum îi descrie lui Tudor Vianu întîmplarea, verosimilă de la un capăt la celălalt, din care vom spicui doar esențialul, constituie o posibilă pagină antologică: „Avusesem o femeie care mi-ar fi cutremurat și prefăcut toată viața, dacă aș fi cunoscut-o atunci, în anii baudelairieni ai adolescenței noastre. O femeie de mătase, parfum și alb de crin (nevasta unui junker!). // Ce se întîmplă? Pe

străzile cu afluență echivocă în care mă angajasem, o urîțenie de curvă și bătrînă și murdară își încîlcește privirile în ale mele. Mă, tu ai să înțelegi fără alte lămuriri și analize: așa, din cabotinaj sexual, din blestemata mea nevoie de contrast și *tocmai* fiindcă eram epuizat, mulțumit și fără nici o apetență... iau curva cu mine. Se mai amesteca și altă prostie: un creștinism de proastă literatură, un capriciu de jertfă cu orice preț. // Curva trebuia să stea pînă dimineața. Pe la două însă se răzgîndește; se scoală din pat și se îmbracă încet. Eu o găsesc îmbrăcată cînd mă trezesc. Curva îmi scutește toate plictiselile, descuie singură și nu cere nici un ban! Ciudat, nu e așa? Idiotul de mine, mă culc liniștit, după ce m-am asigurat prin pipăit că amîndouă portfeurile sunt la locul lor, în buzunarele hainei. Da, erau la locul lor, am văzut asta dimineață... dar goale!!! //. Trei mii de mărci = deficitul acelei seri de umilire creștină a cărnii. Și acum sunt un om nebun, alergînd din colț în colț în lumea prea puținilor cunoscuți de aici, ca să pot trăi de azi pe mîine și să pot pleca la Göttingen. Succesul de pînă acum îmi dă fiorii morții." Rămînînd fără nici o lețcaie, îi cere lui Tudor Vianu, la 5 aprilie 1922, o mie de mărci pe care o va înapoia imediat ce-i va primi din țară. „Am să primesc bani dupe o broșură de popularizare asupra începuturilor telegrafiei (teatrul de experiență a fost pe vremuri Göttingenul). Țițeica mi-a comandat-o și s-a însărcinat s-o vîndă revistei *Natura*. E vorba de vreo 20.000 de lei." ⟨110, p. 260.⟩ În aceeași zi le scrie celor de acasă, la Giurgiu, că nu rămîne mult timp în Berlin („un oraș idiot, de monotonie exasperantă. Toate casele la fel. Viața e mai ieftină decît la Göttingen." ⟨110, p. 18⟩) și se va duce la Dresda, voiaj la care va renunța ulterior. Va rămîne totuși la Berlin mai mult, în așteptarea banilor ce aveau să-i vină de la Tudor Vianu, dar și ca să se întîlnească cu foști colegi, căci „după atîtea luni de zile, mi-a părut bine să pot vorbi cu cineva altceva decît în nemțeasca schiloadă în care vorbesc" ⟨110, p. 18⟩. Printre ei se număra Mihai Ralea, cu care se afla într-o „prietenie abstractă și ceremonioasă" ⟨110, p. 260⟩. Acesta era împreună cu sora lui D. I. Suchianu, „o curioasă siluetă care îl însoțea tot timpul la Berlin" ⟨110, p. 262⟩, viitoarea lui soție și care studia, se pare, la München.

Portretul făcut lui M. Ralea, așa cum i-l prezintă lui Tudor Vianu, este sintetic și cald: „Ralea este un băiat deștept, cu ușoare cusururi pitorești. Așa, ciudatele lui manii

aristocratizante. Nu umblă în metro, nici în tramvai. Cînd n-are bani de trăsură, merge pe jos. Şi Berlinul e lung şi întortochiat şi acum, după război, pavat ca vai de lume. Totdeauna venea cu mari întîrzieri la întîlnirile noastre. Te prețuiește și mă întreba mereu ce scrii și ce gîndești. Îl ocupi, pe cît se pare." M. Ralea venise de la Paris la Berlin pentru a se documenta în vederea tezei de doctorat în sociologie, *Ideea de revoluție*, redactată în limba franceză (1923). Cel de-al doilea român cu care se întreținuse a fost Constantin Narly, „poetul cu ochi de şalău sentimental şi fiert: adorator, toreador, suspinător în la minor" ⟨110, p. 262⟩. Frecventase cercul sburătoriştilor al lui E. Lovinescu, iar în discuțiile purtate prin cafenele cu Mihai Ralea şi Dan Barbilian, monologa din propriile versuri (o adevărată „tinichigerie", după expresia lui Ion Barbu) şi debita tirade interminabile ca dărîmător de valori: „...făcea deliciile lui Ralea. L-am luat de vreo cîteva ori cu noi la cafenea şi i-am sugerat atitudini, roluri, declamații. Pe toate le-a apropiat cu egală inconştiență. Nici c-am văzut asemenea paiață: nul, fals, fără umbra unui miez personal oarecare." ⟨110, p. 262.⟩ Pe lîngă aceştia, mai vorbise cu Ion Plăcinteanu — viitorul fizician, dar şi cu Al. A. Philippide şi Lucian Blaga. Celor din urmă le va închina rînduri de mare finețe spirituală către sfîrşitul deceniului al treilea.

Suferea teribil de însingurare. „Îți dai tu seama ce singuri sunt oamenii? Şi asta pe deasupra banalității unui astfel de clişeu. Nu ştiu dacă tu ai sentimentul pozitiv al unei exteriorități fără leac, al unei zidiri în noi? Asta se explică în tot. De aici şi intelectualitatea arzătoare a ta şi blestemata mea « satiriazis ». Cît mai multe verificări ale pluralității existențelor, cît mai multe oglinzi să ne întoarcă. De cîteva ori, cu tine şi cu Bayer, am avut percepțiunea curată a unei juxtaprezențe. De aceea vă iubesc atît." ⟨110, p. 262—263.⟩ Îi cere lui Tudor Vianu să renunțe la scrisorile de tip telegrafic, propunîndu-i să se molipsească de la el cu verva de cumătră. „Dă-mi înşelăciunea că suntem la un pahar de vin, într-o bătrînă Weinstube." ⟨110, p. 262.⟩ Îl amenință totodată cu o vizită: „Cum fac rost de ceva parale vin să te epuizez tot, în cîteva nopți de mare Stimmung." ⟨110, p. 262.⟩

„Starea de dispoziție" pe care o căuta în acei ani primează asupra tuturor preocupărilor sale intelectuale. Nu poate ocoli

nici preocupările de ordin pecuniar, știind că taxele universitare sînt de cinci ori mai mari față de alți ani și, în orice caz, îi depășesc resursele, motiv pentru care, împreună cu Gabriel Sudan, celălalt român aflat la studii în Göttingen, întocmește o petiție de reducere a taxelor la raportul real al valutelor corespunzătoare, însă se îndoiește de reușită. Pe deasupra, mai trebuia să plătească și o taxă de ședere în oraș și nu știa ce-i cu ea. Era neliniștit și de zvonul care circula privind un atac al bolșevicilor, motiv să întrebe la legația română pe atașatul militar. „Mi-e teamă, în cazul unui conflict cu Rusia, să nu ne declare bestiile astea după aici prizonieri de război." ⟨110, p. 263.⟩ În acest sens, îl prevenise pe Tudor Vianu, la 17 mai 1922, ca să fie oricînd gata de plecare.

A doua zi, într-o altă scrisoare adresată lui Tudor Vianu, se plînge că se găsește în condiții speciale și este nevoit să realizeze diferite munci, în comparație cu acesta care nu este forțat neapărat să se instaleze într-o „état de grâce" ! În ceea ce îl privește, e o stare de lucruri care nu-l sperie, ci, dimpotrivă, îi primenește fondul „indelibil de vechi pezevenghi". ⟨110, p. 264.⟩

„Starea de grație" i-ar fi fost indispensabilă pentru a-și desfășura ocupația principală pentru care se găsea în Germania — specializarea în matematici, mai precis, în teoria numerelor —, apoi, ocupația secundară de a realiza broșura promisă lui Gh. Țițeica privind istoria telegrafiei, ceea ce însemna preocuparea sa concretă pentru grija zilei de mîine, și, în sfîrșit, creația literară de care nu putea să se rupă.

La toate aceste ocupații se adăugau aventurile galante și hedoniste, componente ale „stării de dispoziție". „Mă, îi scrie lui Tudor Vianu, hotărît, eu sunt un mare poet. Așteaptă. Nu în sensul curent, nu ca versificator. Cuvîntul mă stinghерește, îl mînuiesc cu prea mari timidități sau prea mari îndrăzneli, nu am sentimentul just al valorii muzicale și nu parvine să-mi acopere intenția. Fără un anumit noroc, ceva sinceritate și abilitate de disociator, aș fi sigur un poet-fetus. Materialul meu veritabil e Actul. Aici evoluez ca un vultur, sunt un maestru. ⟨110, p. 265.⟩ Unele „puneri" în scenă ale *Actului*, numite „modelări în absurd", le-au comis împreună — așa au fost *aubadele* de la M-me Z[alic], acele serenade cu caracter de *charivari*, de muzică dizcordantă, gălăgioasă. Altora le-a fost singur autor și in-

terpret, ca în noaptea petrecută într-un stabiliment din Crucea de Piatră, cînd a scris *Răsturnica*. Un alt Act „modelat în absurd", dar de un rafinament aparte, îl trăiește el, „un biet walach frust și nedus la biserică", la Berlin la un concert simfonic, la care Bruno Walter dirija *Simfonia a IV-a* de G. Mahler, cu care prilej a descoperit că cel ce a numit emoția estetică o senzualitate conținută a spus drept. Muza inspiratoare era vecina de fotoliu, pe care n-o descoperise înainte de a fi atacate primele acorduri. „Dar cînd a început simfonia (știi tu: nevoia de a elibera spațial cutremurul dioniziac al muzicii) îmi abat privirile la stînga și văz așa ceva fără pereche. Ce să-ți spun? O strălucire, o nemișcare și o tensiune. Mai mă uit o dată și văz acumulat deasupra cefii un fel de melc de aur, un ornament greu și mat, un păr cum n-am putut nici să-mi închipui. Am fost prins numaidecît. (...) Eu nu mă pricep în ale muzicii și o gust cu mai multă bunăvoință de ageamiu docil decît adevărată înțelegere. Dar atunci a fost altfel. Simțeam că am suflet de sticlă, prelungitor de vibrații ca o fereastră. Cînd, în partea a treia a simfoniei (o cunoști?) au început să tune acordurile care vor să închipuie uruitul porților cerului, am simțit că intru și urc pe sub dese circonflexe de lumină: o beție de apoteoză nemaiîncercată. I-am prins mîna și am rămas așa pînă la sfîrșit." Apoi au convorbit în franțuzește, spunînd lucruri pierdute pentru oameni, s-au plimbat în trăsură, ca M-me Bovary altădată, și, pe urmă, au stat împreună acasă la ea. Pentru a înlătura orice fel de dubiu că ar improviza, se jură balcanic: „Dracu să mă ia dacă fac literatură". ⟨110, p. 266.⟩

Revenirea la realitate, realitatea aspră a înstrăinatului și întreținutului, este asemenea unui duș rece. „Lucru mai prost e că nu pot lucra. I-am promis lui Țițeica să dau gata manuscriptul asupra... începuturilor telegrafiei, de unde să iasă bani." ⟨110, p. 266.⟩

Astfel, cele două stări psihice — „starea de dispoziție" și „starea de grație" — prin care trece se intersectează, rezultînd osmoza unui tot unic — Actul Sincretic, Actul Pur.

Amenințarea de a-l vizita pe Tudor Vianu, la Tübingen, se împlinește, la sfîrșitul lunii mai 1922. De aici îi va scrie lui Simon Bayer o epistolă plină de invective burlești la situația lui de căsătorit, epistolă pe care va regreta că i-a expediat-o (...„murdăria de scrisoare trimeasă din Tübingen!" ⟨110, p. 267⟩), cînd va afla, în iulie același an că soția

acestuia a decedat. „Sînt prostit de ticăloasa ispravă a soartei. Am întors și stricat trei rînduri de scrisori pînă acum, în speranța de a brodi un accent adevărat, simplu și mîngîietor, care să-i meargă la inimă. Dacă biata lui inimă nu se va fi uscat toată. De prisos! Meșter în bufonerii și jigniri, abia bîlbîi o consolare.“ ⟨110, p. 266.⟩ Se consideră vinovat de gluma făcută și nu-și găsește astîmpăr, simțindu-și conștiința încărcată. „Nu-ți pot spune ce silă mă cuprinde de mine! Gîndește-te numai cum trebuie să detune în durerea lui tonul ușor și glumele proaste (criminale!) de acolo. Simt că Bayer n-are să mi-o ierte niciodată!“ ⟨110, p. 267.⟩ Dar Simon Bayer, ca și atîția alții de nenumărate ori, l-a iertat din nou...

Dacă aceasta ar fi fost singura gafă din viața lui, ar fi trecut neobservată. Se făcuse vinovat și față de George Topîrceanu, căruia îi scrisese plin de sine și lipsit de condescendență, în ianuarie 1922, cînd cele două „mascarîcuri turcești“ — *Selim* și *Nastratin Hogea la Isarlîk* — erau deja tipărite în numărul aceleiași luni al revistei!... La scrisoarea din 4 iulie 1922, însoțind o poezie al cărei titlu nu se poate presupune nicicum, nu va mai primi nici un răspuns din partea autorului *Parodiilor originale*, cu toate scuzele prezentate ⟨110, p. 244.⟩ Astfel va rata continuitatea colaborării la revista ieșeană, revistă cu prestanță de necontestat în cultura națională și europeană și, totodată, corespondența cu un talentat poet și stilist cu gust estetic deosebit, rarisim în fauna redacțională românească interbelică, dar nu mai puțin capricios decît Ion Barbu în relațiile literare și umane.

Din lipsă de bani, se zbătea ca peștele pe uscat. N-avea nici cît să achite costul a trei mărci poștale pentru expedierea unui plic lui Tudor Vianu. De-abia la sfîrșitul lunii iulie primește bani de la taică-său, printr-un anume Sammy Capon din București, cu mandat-telegrafic, și a profitat ducîndu-se la Hanovra pentru două zile de recreere. „Și, lucru foarte straniu. Așa cum sunt: după o lună de așteptări și destrămări și trai de neom; fără vești de-acasă și cu junghiul în suflet de tot necunoscutul în care stau, departe de cei ce-mi sunt mai dragi pe lume; cu subvenția tăiată (mi-a fost și asta dat să aflu în luna de groază: liberalii mi-au suprimat subvenția și singura nădejde e cartea comandată de Țițeica: mă crezi?) — sunt aproape, aproape fericit.“ Totuși este dezgustat de viață. Nu mai are încredere în sine — matematicianul care a fost. Renunță la bovarisme, dar și la optimism:

„...ce are mai bun de făcut un om cu o viață fără rost decît s-o spargă și să guste măcar un sîmbure autentic de certitudine“ ⟨110, p. 268⟩. Timpul liber și-l petrece în cartierul vechi al Hanovrei, în care mișună femei de moravuri ușoare. „Iar am căzut în vecinicul păcat: zgîndăriri de păcate și autospecțiuni.“ ⟨110, 268.⟩

Aflăm în felul acesta că „starea de melancolie“, pe care o dorea Vianu atunci, parcursă deja de Dan Barbilian, nu dă nici o satisfacție. „Tu vrei să te înalți la melancolie! Eu mă găsesc, fără să pot spune că am urcat, la asemenea nivel. Nu-l prea dori. E o stare neutră, mai rău-prevestitoare decît toate spasmele tale. Ele anunță pentru mine: *mari plămădiri*. Ai fi un ticălos tu, mîndria noastră, dacă nu ne dai cuvîntul ce toți îl așteptăm și-l pîndim în tine. Dar nu se poate. Eu fac prevestirea că ai să ni-l dai. // Cît de mult te prețuiesc și te iubesc eu, unul, așa frămîntat cum ești! Nici pe departe nu aduci cu recele și doctul estet de mai acum cîțiva ani. Pe acela îl admiram, dar să-ți spun drept: nu-l iubeam. De tine, cel de acum, mă leagă însă o caldă dragoste de frate. Numai egalitatea în durere o poate statornici.“ ⟨110, 268.⟩

Meditația aceasta este plină de sobrietate. Criza de conștiință prin care trecea este semnificativă prin neastîmpărul neîmplinirii. De aceea, revine la imaginile-tip consacrate de literatura clasică.

Legătura amoroasă cu o tînără și elegantă Else, care îl aștepta într-un cadru romantic dintr-un cartier medieval al Hanovrei, îl determină să-și proiecteze imaginar cuplul consacrat Dante-Beatrice. Este vorba de Else Erhardt pe care, după 16 ani, în iulie 1938, la o altă călătorie în Germania, la Hannover, o va reîntîlni „în triumfală înflorire“ ⟨91⟩. Această Else își va lua rolul de Beatrice în serios, fără să știe, lăsîndu-i cîteva rînduri, scrise în 1923, pe ultima filă a unui volum de Rainer Maria Rilke (*Requiem*. 1912. Im Insel-Verlag zu Leipzig. 41 pp.), pe ale cărui file albe de început Ion Barbu făcuse unele însemnări, arhetipul unei bune părți a ciclului *Uvedenrode*. ⟨205⟩ Deocamdată Dan Barbilian se oprește din aproximații, simțind grotescul proporțiilor. „Dar rîsul e păcat de răutate, iar surîsul — unul de orgoliu. Atîta cuviință datorăm vieții: să-i respectăm căutătura îndurerată, să ne compunem chipul după trăsăturile ei.“ ⟨110, p. 269.⟩

Însă trecerile bruște de la o stare la alta au un singur motiv — lipsa mijloacelor materiale. „Tudore, un cuvînt de mare nădejde; dacă mă întorc la Göttingen cu poftă de sala-horie și termin cartea, asta înseamnă: ne așteaptă 20.000 de lei, cu schimbul de astăzi, 70.000 de mărci. Ne vom strînge pribegiile la un loc în același oraș universitar și vom trăi zile mai puțin cîinești în blestemata țară nemțească, duce-s-ar învîrtindu-se." ⟨110, p. 269.⟩ Iluzie deșartă!

Pentru că la cei aproape 30 de ani este încă întreținut de părinți, are mustrări de conștiință. „Numai gîndul că nu sunt eu vinovatul cel mare, îi scrie lui taică-său, la 27 iulie 1922, mă consolează puțin." ⟨110, p. 19.⟩ „Vinovatul-cel-Mare" era Gheorghe Țițeica, omul-mașină, burghezul timorat, puritanul intolerant. Mîndria și lipsa de voință, două trăsături dominatoare care au alternat în toată viața lui, îl copleșesc și de data aceasta pe Dan Barbilian. De aceea îl judecă așa de aspru pe mentorul său Gh. Țițeica. Căci toate argumentele invocate împotriva acestui alt Mecena de o structură aparte cad în fața principalului său atu: susținerea (morală și materială) a unui înnăscut matematician! Generozitatea jignitoare invocată de el în privința lui Gh. Țițeica este o acuzație gratuită ori calpă, iar reacția de incompatibilitate față cu lucrarea comandată de acesta pentru a o edita în revista *Natura*, respectiv, Istoria telegrafiei, se exprimă tot ca o acuzare exagerat de nedreaptă și lipsită de urbanitate: „Cel puțin dacă ar fi o muncă brută și mecanică oarecare: o traducere, o statistică, ceva care să nu angajeze libertatea mea de gîndire. Așa ceva aș duce bucuros la capăt: dar trebuie să fac o expunere « agrementată », să-mi prostituez mintea, și asta nu sunt în stare să fac. De cîte ori scriu cîte ceva la ea, două-trei zile sunt ca lovit de sterilitate, nu mai pot întreprinde nimic. Și mi-e gura amară, ca și cum aș fi mîncat căcat. Dar n-am încotro. Trebuie să-l mănînc pînă la urmă, căci Țițeica — prietenul — privește drept crimă treaba odată începută și părăsită. E în stare, atît de puțină înțelegere are mașina asta pentru lucruri așa de omenești, să nu-mi ierte niciodată că nu m-am ținut de vorbă." ⟨110, p. 21.⟩ Și, totuși, Gh. Țițeica, l-a iertat. L-a iertat și de altele.

Violența verbală nu se va opri aici și nici nu se va limita numai la Gh. Țițeica, „omul ăsta absurd". Iată-l dezlănțuit într-o scrisoare adresată tatălui său. „Eu m-aș întoarce bucuros în țară, dacă aș ști că lucrul ăsta nu ți-ar tăia inima. Ambiții n-am avut niciodată. Situația de profesor de liceu

mă mulțumește cu prisosință. Ce-mi trebuie mie doctorat și Göttingen și diplome! Mă uit la Țițeica și văd în ce hal l-a dezumanizat abuzul de abstracțiune. Mă uit mai ales la profesorii de aici. Dacă Țițeica e mașină, apoi ăștia sunt animale puturoase, fiindcă sunt și nemți și proști pe deasupra." ⟨110, p. 21.⟩ Lanțul de invective continuă *crescendo*, lărgind cercul persoanelor și adîncindu-l ca într-o grotă fără ieșire. Dezvolta o diatribă inutilă, din cauza inconsecvenței lăuntrice față de scopul pentru care venise în Germania, fiind sigur că a pierdut anul universitar: „Oricum, dacă reușesc să scriu cartea și rămîn încă un an, las Göttingenul. Semestrul celălalt mă mut la Bonn, un oraș universitar ocupat de francezi, pe Rin. Profesează acolo un om cu totul deosebit, un geometru, Study. I-am citit cărțile în biblioteca de aici, au fost singurele lucruri care m-au interesat, dar cu adevărat. Göttingenul e o glorie uzurpată lui însuși: Göttingenul de altădată, de acum 60—70 de ani cînd profesau Riemann, Minkowsky, Gauss. Acum e în plin declin." ⟨110, p. 21.⟩

Unicul adevăr rostit în această pledoarie donquijotească este cel privitor la angajarea libertății de gîndire. În jurul acestui nucleu gravitează cele trei stări de spirit dominante în spectrul său psihologic: starea de dispoziție, starea de grație și starea de melancolie, ca un mosor pe care se strînge ața vieții... Cît timp libertatea de gîndire trăiește în acel sine propriu, există consonanță între cele trei stări psihice. Altminteri, totul devine abuz și, în consecință, haos, căci lipsa libertății de gîndire anulează actul de creație. Tot în iulie 1922, la Frau Kellner, pe Grönerlandstrasse nr. 37, unde se mutase încă din luna mai, se află fără nici un ban, pentru că i se pierduse plicul în care se găsea cecul. „Nu mai aveam ce vinde: amanetasem geamantan și manta de ploaie la tata Hilbrecht. Mă hrăneam numai cu Frühstückul bietei Madam Kellner. Atunci m-am apucat să fac matematice." ⟨107, I, p. 367—368.⟩ Fiindcă restriștea îi oferă ca refugiu studiul, dar și din opoziție la obligația asumată de a scrie istoria telegrafiei, descoperă *Teorema privind o proprietate a seriilor cuadratice de conice*, pe care a publicat-o cinci ani mai tîrziu. ⟨80⟩

Locuia în continuare cu Gaby Sudan care, peste ani, îi va povesti lui Gr. Gr. Patriciu (1893—1938), licențiat al secției de matematice de la Facultatea de Științe din București,

promoția 1919, întîmplări diverse din perioada specializării în Germania. Una dintre acestea a fost inclusă de Gr. Gr. Patriciu în rubrica sa „Baloane de săpun" de la ziarul *Curentul* intitulată *Gogoșile d-nei Müller*, pe care o semnează cu pseudonimul Geer Patrick. Numai că numele gazdei a fost schimbat, iar locul acțiunii fixat la Charlottenburg, lîngă Berlin; de asemenea, Frühstückul de care pomenește Dan Barbilian e înlocuit cu Fetkraepfel-ul, precum și poanta finală.

Cît privește studiile se amăgea pe sine cînd îl asigura pe Constantin Barbilian că anul universitar „nu e chiar degeaba pierdut" ⟨110, p. 22⟩. Ca să iasă din apăsarea ce-i împovăra cugetul, călătorea. Îi sosiseră între timp banii mult așteptați și, la începutul lui august 1922, se afla cu Tudor Vianu pentru cîteva zile la Hanovra ⟨110, p. 22⟩, unde acesta îi întorsese vizita, fiind în drum spre nordul Germaniei. Revine apoi la Göttingen pentru a-și face un costum de haine. Stofa frumoasă, de lînă și culoarea oului de rață, îi fusese expediată odată cu căptușelile de un negustor berlinez, se pare. Îl necăjea faptul că-l va costa croitorul vreo 3.000 mărci și, din nou, apelează la Constantin Barbilian, prevenindu-l să nu mai expedieze banii ca pînă atunci, pentru a evita o altă criză de sărăcie.

Îi scrie lui Tudor Vianu, în același început de august 1922, o epistolă în versuri: „...m-am grăbit chiar în acea zi să-ți răspund prin cîteva rime în genul « facétieux », genul la care probabil voi rămîne de azi înainte, incapabil cum sunt de a produce altceva mai bun" ⟨110, p. 269⟩. Însă poezia de circumstanță la care se referă nu s-a păstrat. De data aceasta îi comunică o întîmplare, dar nu banală, cuprinsă în acel spațiu numit de el „la bonne fortune", component al „stării de dispoziție", în care rolul său de Don Juan ajunge în prim plan. Întîmplarea e importantă, întrucît s-a îndrăgostit de o mai veche cunoștință: „Da, iubesc!!! Ce e mai grav e că, după cît se pare, aș fi eu însumi iubit." ⟨110, p. 270.⟩ Deoarece era vorba de o cunoștință comună, îl întreabă: „Ai înțeles de cine e vorba, tu, confident al inimii mele și (prea adesea!) homoginul meu?" ⟨110, p. 270.⟩ În această dublă calitate, consideră că trebuia să fie amîndoi la întîlnirea cu doamna Hellen Braun, fiindcă despre ea era vorba: „Nu, tu cari te oferi, cu atîta bună grație să redijezi într-o zi biografia mea galantă, nu poți lipsi de la Berlin în acele zile" ⟨110, p. 270⟩. Tudor Vianu nu a venit de la Norderney, unde se afla pe litoralul

mării, să se întîlnească cu Dan Barbilian la Hanovra, spre a pleca împreună la Berlin să o întîmpine pe Hellen Braun. Acest fapt a fost considerat de Dan drept crimă de lèse-prietenie! Amîndoi la braț, pe Leipzigerstrasse ori Friedrichstrasse ar fi fost duși „à la dérive", în Berlinul aglomerat, „pe fondul de piatră al unui oraș ciclopic — « orașul zmeu, orașul țestos și ferecat », cum spun eu într-una din poeziile inedite" ⟨110, p. 271⟩. Dar așa, va locui singur. „Nu știu de ce, cînd suntem doi, emoțiile de orice fel au altă rezonanță. Ce n-am întreprinde, ce nu ne-am spune, pierduți în cultura asta de oameni (cinci milioane, 2/3 femei!)" ⟨110, p. 271.⟩ Locuia la niște rude ale Hellenei Braun, dar închiriase o cameră într-un alt cartier berlinez, pentru că avea „de gînd să fac[ă] infidelități acestei amante prea conjugale" ⟨110, p. 271⟩; la noua adresă îl invită și pe Tudor Vianu. Astfel, în afara aventurilor galante, ar fi audiat concertele dirijate de Felix Paul Weingartner și Bruno Walter. În ceea ce îl privește, și-a „regăsit anii celor dintîi elanuri și ceva nou catifelat în plus. E sensul frumosului care mi se destăinuiește. Ce deznădăjduit e refugiul în dioniziac sau în relativul frumosului de caracter. E ceva de revizuit în dialectica lui Nietzsche. Contemplarea apolinicului, ea constituie echilibrul nestabil, greu de realizat și susținut! Dionisiacul (vai!) nu e decît evadarea în durere a celor cari, întrezărind pe Jehova, trebuie să moară..." ⟨110, p. 271.⟩ Declarația aceasta are un miez de grave semnificații.

La sfîrșitul lui august 1922, Dan Barbilian se întîlnește totuși cu Tudor Vianu, la Berlin, de unde amîndoi îi scriu lui Simon Bayer, aflat la București, să vină în Germania, la studii. „Timpul te va fi pansat și pe tine, viața își va fi reluat cursul indiferent." ⟨110, p. 79.⟩ Îl stupefiază paralelismul dintre destinul său și al lui Tudor Vianu, ceea ce îi și comunică lui Simon Bayer (amîndoi flăcăi tomnatici, fără carieră definitivă și departe de casă și țară), cu toate că temperamentele sînt în divorț! În vreme ce Tudor Vianu a rămas același studios (buchinist) din anii liceului și studenției, „Eu mai chel, mai adus din spate, dar viril, îmi urmez cariera mea: cariera de amant universal. O singură ambițiune mă domină: îmbunătățirea rasei teutone printr-un puternic influx de sînge valah. *Je fais de mon mieux*, te rog să mă crezi. Dacă pînă la urmă nu voi duplica Berlinul cu un furnicar de mici barbilieni, vina e a numerelor de șase

țifre cu care se scontează fetele aici. Gestul însă va rămîne. El singur importă." ⟨110, p. 79.⟩ Îl informează că anul universitar următor îl va face la Bonn.

În aceeași lună se adresează Ministerului Instrucțiunii și Cultelor, solicitînd ajutor material pentru continuarea studiilor. ⟨206⟩ La fel a procedat și Tudor Vianu, în lunile mai și noiembrie 1922. ⟨206⟩ Ca urmare a solicitării și după ce din nou va primi recomandarea aceluiași Gh. Țițeica, i se va acorda un ajutor de 3.000 lei (tot atît cît va primi și Tudor Vianu) ridicat de la casierie și expediat prin poștă de Constantin Barbilian.

În a doua parte a lunii septembrie 1922, primind banii de acasă, și-a achitat datoria prietenului său de la Tübingen, pe care îl anunță că va pleca la Bonn, în vederea înscrierii la doctorat, pentru ca, la sfîrșitul lunii în curs, să se stabilească definitiv acolo. Totodată, îl informează că a primit o scrisoare destul de rigidă și arogantă de la o fată din Potsdam, Friedl, cunoscută amîndurora, care, pe temeiuri de religie luterană, renunță a-i mai fi amantă, ceea ce îl face să exclame: „Plîng de regretul bietei M-me Braun luterană și ea, ce-i drept, dar nu în amor." ⟨110, p. 272.⟩ Și-n glumă, îi trimite, spre a fi reținută pentru posteritate, o strofă inspirată de această aventură: „Pentru Walahi — povață:/ Bea cu Curii la Europa, / În Montmartre fă-te tantă:/ Dar fugi... ca de Geta Popa / Cînd vezi DAMA PROTESTANTĂ!" ⟨110, p. 272.⟩

Ajuns la Bonn, nu găsește nici o cameră disponibilă. Ar fi stat la Köln și ar fi făcut naveta, dar acest lucru nu era convenabil. Așa că tot Göttingenul îi va fi reședință și loc de specializare. La întoarcere, o parte din drum, pînă la Koblenz, o face cu vaporul. „Păcat, îi scrie tatălui său, că nu poți vedea și tu minunea care e Rinul. Nu te-ai mai urni de aici." ⟨110, p. 23.⟩ La fel de entuziasmat îi va scrie și lui Tudor Vianu, la Tübingen. „Ce să-ți spun ție? Nu sunt lucruri de spus. Tot Rinul de la Köln la Koblenz e așa, o simfonie eroică în piatra de casteluri și masivuri de pădure. S-a c... dracu! De la Koblenz în sus e și mai frumos, după cum se spune. Partea aceea aș vrea să ne-o rezervăm pentru un tur în trei. Acolo se găsește și păretele de stîncă al undinei Lorelei. L-am întrezărit numai, violet și în ceață, de sus de la Drachenfels, unde m-am oprit de-am escaladat, cu reinlandeza Lily Riembler (pe scurt: Lo): ghidul meu de

zi și de noapte." ⟨110, p. 275.⟩ Din drum, îi trimisese o epistolă în versuri: „Pe Rin, pe Rin. Ce zici tu, Rai? / Köln, drept bas-fond: și Lorelei / Acolo în fund, ca un halo... / Pe fata mea o cheamă Lo..." ⟨110, p. 273.⟩

Dar, după ce s-a despărțit, la Koblenz, de Lo care s-a reîntors la Köln, a dat din întîmplare, pe o alee, peste o fată care citea din Strindberg. Din vorbă în vorbă, conversînd în franțuzește, Anne Marie l-a însoțit la o plimbare în afara orașului. „Mi s-a dat între castel, cer, oraș și Rin, cu simplicitate de nevastă veche." ⟨110, p. 275.⟩ Către miezul nopții s-au despărțit, nu înainte ca ea să-i ofere propria fotografie pe care și-a scris adresa. Ca să constituie dovadă certă pentru eventuala biografie galantă, i-a expediat-o lui Tudor Vianu potențialul ei autor și, mai în glumă, mai în serios îl întreabă dacă face s-o ia de nevastă pe această Anne Marie Nall, fiică de industriaș din Koblenz.

După alte cîteva zile, la 26 septembrie 1922, vizitează Goslarul, oraș milenar — „o veche curte împărătească, un fel de Curte-de-Argeș germană" ⟨110, p. 23⟩ —, în care au trăit șiruri întregi de împărați, printre care s-au numărat Henric IV, Conrad II ori Barbarossa, cei ce puneau la cale cruciadele. „Istoria capătă alte temeiuri și un sens concret, cînd o practici la fața locului" ⟨110, p. 23⟩, îi scrie tatălui său. Lui Tudor Vianu, pe lîngă frumusețile acestor locuri vestite, îi mai comunică și faptul că era însoțit de o cucoană din Hanovra, directoarea unui pensionat de fete. „E energia mea feminină. Prețuiește-o cum eu o prețuiesc. Sentimente hanovreze separatiste, dispreț pentru reformism." ⟨110, p. 274.⟩ Se iscălește Brabantil, pseudonim adoptat simbolic acum întîia oară.

Se bucură la vestea că Simon Bayer și-a manifestat dorința să vină în Germania, dar este indignat de felul în care Tudor Vianu se îndoiește de realitatea Anne Mariei: „Dacă în setea de *concentrat* și *unic* mi-am permis adesea să «aranjez» realitatea, niciodată n-am inventat. Îndrăznești să identifici pe M-me Braun cu Frau Elly Lieh? Cum poți? Poate că doamna Lieh n-avea tocmai 29 de ani, ci încă o decadă în plus; poate că era numai văduva unui ofițer superior și nu tocmai a unui general refugiat; poate că părul nu era tocmai culoarea aurului mat, ci bătea puțin într-un roșu democratic... Dar ce înseamnă toate astea? // Revendic pentru mine rolul de colaborator al realului! Pentru corectarea discretă a detaliilor și un ansamblu mai

potențat, înfrunt orice! *Pour le « potencé »-vers la potence!* Așa sună deviza mea. // Dar crede: miezul povestirilor mele e dur, incoruptibil ca măduva nucului." ⟨110, p. 276.⟩

Motivul exagerărilor este de natură benignă și are o latură morală: „Nous tous, nous sommes un peu de la Gascogne!... Vive Carbon de Castel-Jaloux." ⟨110, p. 276.⟩

Cealaltă persoană menționată mai sus, directoarea pensionului de tinere welsche hanovreze, Hellene Wesemann, cu care a vizitat Goslarul, era văduvă. „Am cunoscut-o în restaurant. Am fost sugestiv, persuasiv, brabantilizant." ⟨110, p. 277.⟩ Cuvintele licențioase cu care împănează descrierea întîmplărilor par mai numeroase decît în vreo altă epistolă în care prezintă cuceririle sale galante. Apoi propune o nouă variantă la strofa cu dama protestantă, la fel de pornografică cum este întreaga scrisoare. Vorba lui: „Tonul academic e în defect. Dar ce importă, *pauvre que la charge poste!*" ⟨110, p. 277.⟩

Bucuria de a-l avea alături pe Simon Bayer îi provoacă o explozie de entuziasm și, concomitent, jubilația anticipată pentru „probele" la care îl vor supune: „Îl vom reeduca la buna animalitate a vieții, îl vom plimba, îi vom da să [...] Un prim punct din program, evident: ședința la Curi, la Berlin, cu Otto și cocaină." ⟨110, p. 274.⟩ Dus de elan, descoperă că lor trei li se potrivește prietenia colorată, fapt ce-l inspiră să improvizeze un distih de factură rimbaldiană: „Dan bleu, Tudor rouge, Simon noire voyous / Je dirai quelque jour vos misères latentes!" ⟨110, p. 276.⟩

Peste alte cîteva zile, la începutul lui octombrie 1922, află cu surprindere că Simon Bayer ar fi devenit fățarnic, mulțumit de sine: „Să-i fie rușine Philisterului! Să-și aducă aminte că e un Levit! Prin urmare, vrăjmașul istoric a tot ce e philister." ⟨110, p. 278.⟩ Simon Bayer renunțase de a mai veni în Germania, dar Dan nu știa motivul.

După asemenea cuvinte anatemizant-șugubețe, trece cu dezinvoltură la subiectul preferat, „colecția de dame": Lily Lang (din Cassel și Wilhelmshähe), Elly Lieh (soția de junker), M-me Hellene Braun, Else Erhardt din Hanovra, Hellene Wesemann (directoarea de pensiun), Anne Marie Nall. La „colecție" o adaugă pe Else Granz, soră la mănăstirea din Breslau, cea cu „ochi cum ar fi cochilia unui melc albastru" și căreia, în acel început de octombrie 1922, la Bielefeld un oraș industrial din Westfalia, i-a vorbit de „cele lumești'

de largile dimensiuni ale conștiinței și iertării divine, de robia cărnii acesteia, căreia, de nu-i jertfești din cînd în cînd, mai tare te robește...“ ⟨110, p. 279.⟩ Ea l-a înțeles, dăruindu-i-se la fel ca și la Lage in Lippe. „Mi s-a părut că strîng pe Erda însăși, spiritul viu la pămîntului.“ ⟨110, p. 279.⟩ Cîteva zile mai tîrziu, după ce primește invitația Elsei Granz de a se întîlni la Berlin, îl avertizează pe Tudor Vianu, că dată fiind această situație neprevăzută, amînă întîlnirea cu el, proiectată să aibă loc la Nürenberg, cu o zi-două numai, ca să n-o piardă pe această amantă romantică, pe care o aseamănă cu Elvira lui Don Juan. „Alerg înaintea sorei Else. E întîia dată cînd într-o femeie surprind identitatea mea, recunosc surora. Alerg înaintea romanțiosului.“ ⟨110, p. 280.⟩ Nimeni altcineva decît Tudor Vianu nu putea să-l înțeleagă, întrucît îi era o *sosie*... Cît de repede o uitase pe himerica Răsturnică din poema cu același titlu, surora lui duhovnicească! Ascendența unui asemenea „romantism“ o află în bunica maternă — Zinca Șoiculescu —, căreia i se adresează într-o retorică grandilocventă: „Mă recunosc armean și romantic, deci autentic nepot al dumitale. Prostul meu gust să-l porți pe suflet, tu l-ai răsădit. ⟨110, p. 281.⟩ Pe lîngă experiența pe care i-o propunea prietenului său, avea de gînd să realizeze „un cumul de absurdități și să duc... călugărița la curi!“ ⟨110, p. 281⟩. Apoi, după ce va savura „momentul“ delectării, va merge la Nürenberg spre a se întîlni cu Tudor Vianu și a da curs și altor experiențe producătoare de paradisuri artificiale, după cum reiese dintr-un pasaj ca următorul: „Să vedem Nürenbergul *prin !* Cred că va cîștiga în inactual.“ ⟨110, p. 281.⟩

Însă timpul trecea, iar țelul pentru care se afla în Germania parcă se îndepărta de la o zi la alta. De aceea, se simte nevoit să-i dea explicații tatălui său, de care depindea șederea lui în străinătate. „Eu m-am oprit la planul următor: rămîn peste iarnă la Göttingen, e mai ieftin și clima e mai dulce. Dar, îndată ce va veni primăvara, pornesc la Hamburg, să lucrez cu profesorul Blaschke (elevul lui Study, de la Bonn), recomandat de Țițeica. Și, ca să nu pierd vremea, aș vrea să mă duc chiar luna asta la Hamburg, să văd în ce direcție lucrează el și să-i cer un subiect pentru teză .(...) Trei luni de zile, lunile de iarnă, am să stau îngropat în bibliotecă.“ ⟨110, p. 24—25.⟩ Ca și cum era garantat că totul se va desfășura fără nici o abatere de la cele planificate, fiindu-i dor de cîinii lăsați acasă, după ce îi mai cere expe-

dierea unei sume de bani încheie: „Te sărut, scrie-mi despre cîini", fără să întrebe nimic despre maică-sa ori să-i transmită cîteva cuvinte protocolare. Modul acesta distant de comportare l-a manifestat de-a lungul întregii şederi în străinătate.

La începutul lui decembrie 1922, era la Cassel, de unde îi expediază lui Tudor Vianu două catrene inspirate de altă aventură galantă, găsindu-şi corespondenţe în geniul lui Rembrandt Van Rijn (cartea poştală pe care sînt scrise versurile are pe verso o reproducere după marele pictor olandez — *Saskia*): „Era odraslă de morar, / La Antwerpen trăia în umbră; / Dar Nebunia în ce rar / Decor mireasa îi adumbră! // Cei mari slujesc la mici de scuză. / — Deci, cînd vreo dată-n ritm galant — / Pe-amante vîntur-spuză, / Să ştii: am ochiul lui Rembrant." ⟨96⟩ Ulterior primeşte un sever reproş de la Tudor Vianu referitor la o ceartă ce au avut-o la Nürenberg. Ion Barbu îl admonestează: „De ce n-ai vrut să vezi în grosolănia cu care ţi-am vorbit, ceea ce trebuia: stîngăcia unei afecţiuni prea «bărbate» ca să se traducă de-a dreptul, prea neexperimentate ca să găsească dreptul mijloc?" ⟨110, p. 282.⟩ La invitaţia ce i-o face de a petrece sărbătorile de iarnă împreună, Tudor Vianu nu răspunde pozitiv, fapt ce nu-l incomodează. De la Hanovra, unde se afla cu o proaspătă cunoştinţă — „ein schlankes, reizendes hannoveranisches Mädchen: Min. Th. für immer verbunden mit D.B." ⟨110, p. 229⟩ (o zveltă, fermecătoare servantă hanovreză: Min.Th., unită pe veci cu D.B.) —, îi transmite salutări de Anul Nou lui Gaby Sudan, rămas la Göttingen, şi lui Emanuel, fratele acestuia, sosit de curînd, în Germania, în vizită. Cu acelaşi prilej îl anunţă pe Gaby: „Două mii douăzeci şi una a doua!" ⟨110, p. 229⟩, ca o victorie, nu numai din punct de vedere statistic, în ce priveşte cuceririle amoroase. Cu cîteva zile mai în urmă făcea consideraţii nu lipsite de interes: „Mă curăţ cu o viteză nebănuită, vecină cu viteza luminii (deci de resortul mecanicei einsteiniene). De ce numărul damelor nu creşte cu aceeaşi viteză? Păcat! Abia am adiţionat patru unităţi. Aşadar: 2018! Calitatea însă inferioară, subinferioară. Mi-a mers rău pînă acum. Poate astăzi, cine ştie?" ⟨110, p. 229.⟩ Altădată, din Hannover, după numărul care devine un cifru donjuanesc al scrisorilor către Sudan (2011), unicul rînd al ilustratei scris în limba germană transmite o ironică

dar sinceră compătimire: „Stau aici în Rote Mühle cu domnișoara Ly și regret imens blestemata ta inocență“ ⟨110, p. 230⟩. De fiecare dată cu cifre noi, numerotarea precede chiar o felicitare transmisă, la 6 aprilie 1923, din München: „2064! Salutări din München și Cristos a înviat!“ ⟨110, p. 230⟩. Corespondența cu referințe picante purtată cu Gabriel Sudan fusese mult mai numeroasă. ⟨402⟩ Cum de la 18 decembrie 1922 Tudor Vianu nu va mai primi vreo altă scrisoare din partea lui Dan Barbilian, cu excepția acelor poezii goliardice scrise pe ilustrate în timpul voiajurilor în Germania anilor 1934, 1936 și 1938, atribuțiile de „secretar“ al aventurilor sale galante vor cădea în seama lui Gabriel Sudan. „Ce moașă-ta? Așteptam să răspunzi cu mai multă atențiune unor asemenea destăinuiri. Te-ai curățat, nu te mai aleg niciodată confident și te destitui telegrafic din sinecura de secretar al aventurilor mele.“ ⟨110, p. 231.⟩

În același decembrie 1922, în care s-a încheiat corespondența (atît de plină de sugestii și informații) cu Tudor Vianu, îi comunică profesorului Gh. Țițeica rezultatele obținute și proiectele de viitor. Răspunsul acestuia, din 24 ianuarie 1923, este mai mult părintesc, dezarmant de cald și prob: „Mai întîi chestia broșurii (n.n. privind istoria telegrafiei) nu trebuie să te neliniștească. D-ta ești acolo să faci matematici și să le faci bine și repede. Dacă s-ar fi putut, ca o distracție, face și broșura aceea, cu atît mai bine.“ ⟨194, II, p. 137.⟩ Așadar, „ca o distracție“ — scrie Gh. Țițeica — și nu ca o obligație, cum a luat-o Dan Barbilian, ca să ajungă la atîtea invective și procese de intenție. „În ceea ce privește faptul că nu mi-ai scris atîta vreme, aceasta m-a turburat, dar aci sunt eu vinovat. Sunt cel mai greoi om la corespondență. Și totuși s-ar fi cuvenit să-ți mulțumesc cu o vorbă caldă pentru volumul ilustrat al versurilor d-tale. E adevărat că am fost și mai sunt încă peste măsură de ocupat.“ ⟨194, II, p. 137.⟩ Gh. Țițeica își dăduse pesemne seama prin ce criză sufletească trecea neofitul său. Ba, cine știe, cunoscîndu-i dinainte temperamentul și felul prăpăstios al angajamentelor lui sociale, nu a mai insistat, întrucît scuza sa este nu numai protocolară, ci scrisă cu delicatețe și tact pedagogic. Continuarea scrisorii are rațiunea de a-i menține trează atenția pentru prestația științifică: „Chestia cea mai importantă pentru mine este orientarea d-tale mate-

matică. Nu știu ce ai citit din Study, care să te fi entuziasmat, dar eu cunosc o bună parte din lucrările lui, foarte interesante ca idei, dar expuse greoi. Are doi elevi care-i propagă ideile: unul e Beck, prof. la Bonn, altul e Blaschke. Dintre cei doi, Blaschke mi se pare mai interesant, mai eclectic; el aplică teoriile moderne de analiză la cele mai variate chestii de matematici. Și apoi, după cîte văd, e la Hamburg o școală, un spirit nou, care face concurență celui de la Göttingen. De aceea, i-am vorbit d-lui Abasohn că ai face bine să te duci la Hamburg." ⟨194, II, p. 137.⟩ Indicațiile pe care i le dă Gh. Țițeica sînt pertinente, la curent cu progresul matematicii la nivel mondial. Punînd în cumpănă calitatea matematicienilor în discuție, îi sugera lui Dan Barbilian că de el depindea valoarea tezei de doctorat. În consecință, urma să-și aleagă subiectul. „Cred că din indicațiile și lucrările pe care ți le-a dat Bl[aschke] poți ușor găsi o chestiune frumoasă din care să faci o teză interesantă. Poate că știi că el și cîțiva colaboratori ai săi au scris n + 1 articole de geometrie afină. Le cunosc pe cele din *Math*[ematik] *Zeitschrift*, îmi pare rău că nu le am și pe celelalte, publicate în *Berichte* din Leipzig. M-am ocupat și eu cu unele chestiuni de *Geom*[etrie] *afină*, pe vremuri." ⟨194, II, p. 137—138.⟩ Scrisoarea se încheia cu informarea că el, Gh. Țițeica, se pregătea să intre în alt domeniu al matematicilor. Nici nu se putea un sfat mai competent în a-l îndemna pe suspiciosul nărăvit de a se pune la treabă!

Însă nu spre Hamburg se îndreaptă Dan Barbilian, ci spre Tübingen, la sud de Stuttgart, în principatul Württemberg, pe rîul Neckar, în Schwarzwaldkreis, enclava dintre Franța și Elveția. Aici, va găsi cameră, pe Nauclerstrasse nr. 17, la profesorul său îndrumător Komerell.

La începutul lunii aprilie 1923 îi scria lui Gabriel Sudan, aflat în România, pentru o scurtă vizită la părinți, cu ocazia sărbătorilor de primăvară.

Părinții lui Gaby Sudan locuiau în imobilul în care se afla Institutul gimnazial particular Schewitz-Thierin, fondat, în București, în anul 1847, la început gimnaziu și apoi liceu, între 1925—1948. Fusese înființat de Anton Schewitz (?—1879), elvețian germanofon din Lausanne, care, din 1874, l-a luat asociat pe Florentin Thierin, elvețian francofon catolic. Acesta a avut o soră, pe Angélique — căsătorită Rey, și doi copii — Florence și Gabriel. Florence Thierin

devine soția lui Gheorghe Țițeica. Rose-Marie, fiica lui Angélique Rey, este soția lui Napoleon Sudan. Aceștia sînt părinții lui Gabriel-Napoleon și ai lui Emanuel (Manole), înecat în plină tinerețe la Balcic. Din anul 1907, directorul-proprietar al institutului este Gabriel Thierin. Aici și-au desăvîrșit, educația și instrucția nu numai frații Sudan, ci și verișorii lor, Radu, Șerban și Gabriela, fiii savantului Gh. Țițeica. ⟨405⟩ În zilele de restriște, la Göttingen, Gabriel Sudan, mai cumpătat și mai studios decît vulcanicul și nestatornicul său prieten Dan Barbilian, îi povestea acestuia despre călătoriile lui în Alpii elvețieni și muzica ascultată între pereții sălilor institutului din București, despre alte întîmplări de familie. (Pînă în 1938 institutul și-a avut sediul lîngă Biserica Scaune, vis-à-vis de intrarea de serviciu a Spitalului Colțea, apoi, pînă în anul 1944, la bombardamentul din luna aprilie, pe str. Occidentului. În ultimii patru ani, a avut localul pe str. Sfinții Apostoli.) Dar cele mai multe întîmplări povestite de Gaby Sudan erau despre Gh. Țițeica, temut de el și, cu toate acestea, iubit, la fel cum era Constantin Barbilian pentru propriul fiu.

Scrisoarea expediată de Dan Barbilian în acele zile de primăvară lui Gaby Sudan, urmărea de fapt să-l informeze indirect pe Gh. Țițeica de modul în care se descurcă la Tübingen, deși altfel stăteau lucrurile.

Nu mult după ce i-a scris lui Gaby Sudan, cum că „Cu Komerell merge bine" ⟨110, p. 230⟩, a fost nevoit să-și părăsească gazda, întrucît punea la cale tot felul de farse pe care profesorul le-a considerat deplasate. Trei ani după aceea, Hilde Ziegler, născută Komerell, continua să spună anecdote despre isprăvile lui Dan Barbilian. Prin aceste anecdote l-a cunoscut și Kurt Wais, autorul unui articol publicat în presa noastră, în deceniul al șaptelea. ⟨297⟩

După ce a plecat de la Komerell, nu mai cunoaștem unde a locuit în Tübingen.

Rămîne în continuare legat de patria-mamă cu toată ființa, devorînd știrile din ziarele primite de Tudor Vianu. Astfel, a luat cunoștință de mișcările naționaliste exacerbate care au culminat, la 4 martie 1923, cu transformarea Partidului Național-Democrat Creștin, organizație național-extremistă de dreapta, a lui A. C. Cuza, în gruparea fascistă Liga Apărării Național-Creștine. ⟨229, p. 326.⟩ În librării se găsea deja broșura lui Șimon Bayer intitulată *O doctrină a urei și o propagandă primejdioasă: antisemitismul*, trimisă

prietenilor săi, la Tübingen. Violențele provocate de atari mișcări ale tinerimii universitare, scrie el lui Simon Bayer, la 16 aprilie 1923, „mi-au turburat ideile, mi-au dat un sentiment al neauzitului, grotescului. Nu recunoaștem sufletul meu și al pămîntului în uscăciunea unei asemenea putinți de ură. Caracterele rasei noastre le rezumam în omenie și toleranță. În schimb, ce funduri de sălbăticie!“ ⟨110, p. 80.⟩ Se simțea vinovat, de acolo, din Germania, pentru încălcarea rigorilor umaniste în propria țară, de parcă el ar fi provocat asemenea violențe. „Ar fi trebuit să-ți cer iertare pentru haitele acelea brutale, sau dacă nu pentru ele, pentru lucrurile respectabile, pretextele invocate în sprijinul acțiunilor lor. Îți pomenesc de românism și de ortodoxie, lucrurile astea îmi țin mult la inimă și știu «practic» ce «altceva» înseamnă toate acestea, ca să te pot asigura de deturnarea lor perversă. Să-ți cer iertare pentru ai mei, asta se face cu multă strîngere de inimă, de aceea am tot amînat s-o fac.“ ⟨110, p. 80.⟩ Așa de mult fusese afectat sentimentul național al celor doi prieteni de naționalități diferite, încît tăcerea ce se stabilise între ei prin întreruperea corespondenței poate fi pusă la prima vedere, pe seama acestei mișcări. În ultimă instanță, supoziția se dovedește îndoielnică, deoarece, la reluarea legăturilor, și-au dat seama că nu au nimic comun cu atrocitățile celor lipsiți de omenesc. Pentru a-i dovedi sinceritatea sentimentelor, Dan imaginează o situație bizară. „Ca să te fac vesel și să nu-mi dezic apucăturile de «mare caraghios», să-ți strecor gluma. Cu mai multe farmece fizice, te-aș fi iubit *sigur:* vinovat. Curăția prieteniei noastre stă în negativitățile plastice ale celor doi termeni ai acestui raport. (...) Încheiem odată pentru totdeauna cu aceste confesiuni-acrobații penibile între franchețe și pudoare. Să nu mai fie vorba de ele niciodată între noi!“ ⟨110, p. 80—81.⟩

La întrebarea lui Simon Bayer ce face și ce planuri de viitor are, îi dă un răspuns autocritic. „Mare treabă n-am făcut pînă astăzi. Necunoașterea limbii țării a fost pretextul ce mi-am dat ca să lenevesc trei semestre la Göttingen. La Göttingen, vorba vine. Mai tot timpul am umblat razna, din oraș în oraș. (...) Apoi, o «descoperire» neplăcută (ceva în legătură cu sîngele, șira spinării și nu știu ce germeni spiroidali) mi-a schimbat ideea. Numai într-un oraș provincial, fără tentații, puteam să mă caut mai serios. Așa am pornit la Tübingen, unde alte făgăduințe, camaraderia lui

Tudor mă ademeneau tot mai mult. În scurt, am terminat prima serie de injecții, am luat subiect de teză de la profesorul Komerell, geometru de aici, mă simt mai bine și sper la martie viitor să mă reîntorc." ⟨110, p. 81.⟩

Nici nu se putea o recunoaștere mai clară decît aceasta. Să se fi considerat un învins? Nu. Nu s-a considerat niciodată un învins, cel mult *depășit*. Asta îi dădea speranța că *va ajunge din urmă* țelul propus. Partidele de șah cu Tudor Vianu, intersectate cu escapade la Stuttgart și München, dame și literatură (Dehmel, Rainer Maria Rilke, Morgenstern, George ș.a.), alternau cu experiențe mai nocive, de excitare artificială a trăirilor. Tudor Vianu i-a atras nu odată atenția asupra pericolului continuării acestei plăceri, cînd, după propria-i mărturisire, „vreau să-l încurc în aventuri galante ori să-l cîștig pentru o serie de ședințe ciudate, detracate și romantice (spune el), importante și instructive (afirm eu). Nu insist. Sunt lucruri despre care poți glumi în stare normală. Sub dependența lor, nu o vei mai face. Am agonisit unele certitudini. Știu empiric ce e somnul, condiția noastră organică mi se pare chiar moartea. Nu rîde, nu sînt lucruri deșarte. Sunt foarte serioase. E o provincie de fapte, de senzații puternice și atrăgătoare ca toate absolutele (...) Tudor mă sermonează zilnic asupra primejdiilor unui astfel de joc. Nu poate fi vorba de un vițiu. Senzualitatea se exclude. Un interes intelectual vremelnic prin asta." ⟨110, p. 81—82.⟩

Din acest „interes intelectual vremelnic" vor izvorî poemele sale posterioare periplului german. Probabil moartea — după cum reiese din afirmația sa — nu înseamnă ieșirea din propria conștiință, ci identificarea cu somnul. De asemenea, nu-i nici reflexul lecturii (dacă va fi comis-o!) a lui Henri Bergson: „La vie c'est-à-dire la conscience lancée à travers la matière". ⟨198⟩ Iar în ceea ce privește cealaltă afirmație, din care reiese că știe empiric ce înseamnă somnul, potențat prin anumite experiențe farmacopeice, considerăm că Ion Barbu reușise să-l experimenteze pînă la sindrom clinic. De aceea, actul de autofagie al lui Nastratin Hogea din fața Cetății Isarlîk și a locuitorilor ei nu trebuie admis ca o excentricitate a poetului.

În *Nastratin Hogea la Isarlîk*, Ion Barbu va explora mai multe universuri concentrate în același spațiu difuz, asemănătoare unei „găuri negre" din cosmos, sau, folosind expresia poetului din scrisoarea adresată lui George Topîr-

ceanu, în noiembrie 1921, o atmosferă nămoloasă. Nastratin Hogea din poveștile orientale este o sinteză a biografiei celui ce a fost, intrînd în neant, bufonul lui Timurlenk și a continuat să devină, prin alăturări de legende, erou popular. El acumulează caracterul omului cu trăsături medii, care a văzut (cunoscut) totul pînă la epuizare. De aceea Nastratinul barbian nu se poate confunda cu cel al Evului Mediu oriental, nici cu cel al lui Anton Pann și nici cu o altă ipostază analogă, ci poate fi cel mult raportat la original. Gestul singular de autofagie face parte din procesul împotriva vieții. Poetul a folosit convențional numele lui. Tărîmul ciudat al cetății Isarlîk nu e colonie de spirite libere și vii, ci o proiecție a unui sistem unic de idei. Poemul va cuprinde, în însăilări fugare, formulări ale factorilor umani neschimbători: pasiunile și sentimentele, timpul și instinctele, spiritul speculativ ivit în peisajul etern oriental, precum și însingurarea geniului. Nastratin vine pe ape, din Okeanos, și se pierde în vaer: „Sfînt trup și hrană sieși, Hagi rupea din el". Pan, la Lucian Blaga, se pietrifică la vederea creștinării propriului prieten, paianjenul cu cruce: „Bătrînul zeu încremeni fără de grai / în noaptea cu căderi de stele". Ei și-au epuizat puterile magice ca și Hyperionul eminescian. Nici unul nu s-a retras în regatul umbrelor. S-au identificat cu materia însăși, eliberîndu-se de servituțile timpului și istovindu-și facultatea de a distinge conceptual libertatea ca instinct al vieții. Nereușita lor de a se integra valorii de schimb (din plan moral) i-a condus la soluția supremă identică: autodistrugerea (în plan psiho-fizic), realizînd osmoza cu materia (în planul spiritului).

Dar toate acestea au să vină.

Deocamdată Dan Barbilian se află la Stuttgart, de unde îi trimite pe o ilustrată lui Gaby Sudan, la Göttingen, către mijlocul lunii mai 1923, „Salutări de la mine și nevastă-mea. Dan și Helga Barbilian" ⟨402⟩, ilustrată care constituie documentul sigur că legătura dintre cei doi n-a fost fulgurantă.

Helga — o norvegiană ceva mai în vîrstă decît el — era pictoriță și sculptoriță. La toate rugămințile lui de revenire, atunci cînd ea a hotărît să rupă cu el după ce l-a văzut însoțit de o altă femeie, mai tînără și prea plină de tandrețe, a rămas inflexibilă. Cel puțin așa a susținut Gerda Barbilian în cartea ei de amintiri. ⟨194, II, p. 138—139, 145.⟩

Orașul Tübingen este legat de numele lui Hölderlin, un „Pindar al Apusului", cum l-a numit Lucian Blaga. ⟨296⟩ Aici a luat ființă prima catedră din Germania pentru studiul limbii și literaturii române prin Gerhard Rohlf. Un mare cunoscător al acestui domeniu din afara granițelor României, originar din Tübingen, Ernst Gamillscheg, a fost urmat la catedră de românul Eugeniu Coșeriu. În orășelul de pe valea rîului Neckar a avut loc desăvîrșirea studiilor universitare ale lui Tudor Vianu, dar și încheierea aventurilor galante și „experimentale" ale lui Ion Barbu.

Tübingenul și împrejurimile-i vor fi întîlnite în atmosfera unora dintre poeziile sale, susțin unii istoriografi barbieni. De pildă, în regiunea muntoasă a Tübingenului, ar fi întîlnit gușați, deși îi văzuse și în localitățile muscelene. Sau păuni. Aceștia puteau fi însă găsiți nu numai într-o circiumă din Schärzloch, unde i-ar fi admirat Ion Barbu, cum susține Kurt Wais, unul dintre cunoscătorii operei lui. ⟨297⟩

Ceea ce e sigur e că la Tübingen, face cunoștință cu Gerda-Annemarie-Margot Hossenfelder, fiica lui Paul-Oskar-Richard-Osvald Hossenfelder, medic din Cottbus, decedat în timpul războiului mondial, și a Amaliei-Florentina-Elisbeth, născută Häger. Cunoașterea Gerdei Hossenfelder va pune capăt, de abia în anul 1925, celibatului.

În noiembrie 1923 este nevoit să părăsească Tübingenul, din cauză că autoritățile universitare din Göttingen i-au trimis prea tîrziu actele ca să se înscrie la universitatea locală: „Cererea dumneavoastră, care numai după expirarea termenului de înscriere a sosit aici, nu poate fi luată în considerație. Chiar dintre acei străini, care s-au anunțat la vreme, numai o mică parte au fost primiți, din cauza lipsei de locuințe care domnește. Actele dumneavoastră sunt alăturate aici." ⟨110, p. 25.⟩ Este textul lapidar, tradus în românește și transmis tatălui său la Giurgiu încă din octombrie 1923. Plecarea din Tübingen era iminentă, pentru a evita evacuarea obligatorie din oraș. „Asta nu stînjenește cu nimic relațiile mele cu Komerell, nici nu influențează asupra timpului în care îmi voi da doctoratul. Voi păstra prin corespondență contactul cu el, îl voi vizita din cînd în cînd și, cînd lucrarea va fi gata, în baza unui referat al lui, se va convoca o comisie examinatoare (...) Cu sănătatea o duc destul de bine. Tratamentul m-a întinerit parcă." ⟨110, p. 25.⟩ Dar pentru a mai putea rămîne în Germania și a

nu-i forța, totuși, mîna tatălui său, s-a adresat Ministerului Instrucțiunii și Cultelor, spre a obține un sprijin material. Răspunsul primit în acest sens de la o cunoștință, dr. Ghiulamila, nu l-a satisfăcut, căci nu putea să pună la dispoziția ministerului actele solicitate referitoare la perioada studiilor. „Termenul cînd voi isprăvi studiile e termenul cînd voi da gata lucrarea de doctorat. Prin neprimirea mea la facultatea din Tübingen, doctoratul a devenit o afacere *privată* între mine și Komerell. El, prin prestigiul lui, va recomanda lucrarea, va convoca juriul și va explica neregularitatea situației mele, prin împrejurările nefavorabile cunoscute lor de astăzi. Komerell iarăși nu poate anticipa nimic și mai ales în scris. Nu are calitatea și nemții sunt grozav de circumspecți în viața lor oficială." ⟨110, p. 26.⟩ Singurul act pe care i l-a trimis tatălui său a fost certificatul de admitere la facultatea din Göttingen. „Scoate tot ce poți din ea. Cel puțin ea dovedește că nu stau de florile mărului pe aici. Dacă e găsită insuficientă, atunci explică tu într-o petiție, parafrazînd tot ce ți-am spus eu aici, *de ce* nu pot produce alte acte." ⟨110, p. 26.⟩ Asigurările că este sănătos și promisiunea că se va fotografia sînt încheiate cu cuvinte pline de înțelegere pentru mîhnirea părintelui, dar nu și suficiente ca s-o aline. „Trebuie să fii și tu amărît de toate astea." ⟨110, p. 26.⟩ Ba bine că nu!

Așadar, venind la Tübingen în primăvara anului 1923, va pleca de aici în prag de iarnă. În semn de aducere aminte a trecerii lui precum și a lui Tudor Vianu prin aceste locuri, va fi dezvelită, în iulie 1970, o placă de marmoră comemorativă. Totodată, a fost tipărit un afiș pe care îl redăm în întregime:

„Romanisches Seminar / der Universität Tübingen // Ausstellung // Zu Ehren des Dichters / Ion Barbu / und des Literaturkritikers / Tudor Vianu / als hervorragende Repräsentanten / des rumänischen Geisteslebens // vom 3. bis 10. Iuli 1970 /." („Seminarul de romanistică al Universității din Tübingen organizează între 3—10 iulie 1970 o expoziție în onoarea poetului Ion Barbu și a criticului Tudor Vianu, eminenți reprezentanți ai spiritualității românești.")

Memoria posterității...

Sfîrșitul anului îl găsește la Hamburg, unde sosise cu prilejul sărbătorilor de iarnă. „Orașul, după cum vă puteți face o idee din ilustrata ce v-o trimet, e un mare oraș negus-

toresc: bogat, impunător și agitat. Un furnicar de lume. Opera de aici e una din cele mai bune din Germania." ⟨110, p. 27.⟩ Își luase un bilet de călătorie în Marea Nordului pînă la Cuxhafen. Făcea totul să uite gîndul, care îl biciuia, că n-a realizat nimic în Germania și că se va întoarce acasă fără rezultatul scontat: doctoratul în matematică.

Între timp, legăturile de prietenie cu Gerda se strîng. O vizitează acasă, la Cottbus. Mama acesteia va privi relația cu o reticență menținută pînă la sfîrșitul vieții ei.

Dan Barbilian se stabilește la Berlin. Venituri nu mai avea îndeajuns. Sănătatea era precară. Declinul devine inevitabil.

Cu ultimii bani, la care se adăugau cei obținuți din vînzarea unor bijuterii dăruite de Gerda pentru întregirea cheltuielilor de drum, și cu strîngere de inimă, mărturisită acesteia ⟨194, II, p. 151⟩, ajunge în patrie, la Halmei. Se întremează cu sprijinul unui giurgiuvean, proprietarul hanului din acest colț de țară, în așteptarea ajutorului trimis de acasă.

La începutul lunii martie 1924 sosește la Giurgiu, fără diploma de doctor în științe matematice și epuizat de excese spre nefericirea părinților. Era o umbră a celui care plecase spre meleaguri străine cu aproape trei ani în urmă. Viitorul lui părea destul de sumbru.

9

Aflat printre ai săi, are momente de luciditate amestecate cu stări de confuzie. Simțea cum oasele i se deznoadă, ca un efect al paraliziei, trăind amintiri din lumea germană, cu gîndul la Else, la alte Else, aceleași care l-au inspirat pentru a scrie *Uvendenrode*, *Mariaspring* și alte creații cu teme similare. Poezia *Un personaj eteroman* ⟨68⟩ este, în acest sens, un document autobiografic în versuri, de netăgăduit. *Moto*-ul („Ca document, pentr-un roman") îi conferă autenticitate, iar cele două fragmente extrase din corpusul ei (unul dintre ele devenind poezia *Paralel romantic*, celălalt, *moto* al poeziei *Ritmuri pentru nunțile necesare*) atestă dorința de a elimina confesiunea în favoarea lirismului pur. Descrierea ce și-o face seamănă cu un portret suprarealist: „Părăginit. Oase destule / Cu rezistență la rotule. / Biet prun uscat prin buruieni / Cu doi ochi verzi ca doi licheni! / Sub

spaniolă pălărie / Culturi de herpes şi chelie / Şi subţiratec, fumuriu / Păr sărăcit de-argintul viu... / Şi nervi ce nu mai se-nfioară: / Lăsate coarde de vioară / Şi clape coastele: de pian / Poros, văros, rachidian / (Prea dureroase note ale / Paraliziei generale). / — Acest fragil eteroman / În ce decor, pe ce ecran / Îndeajuns caracteristic / Să ne pozeze: cabalistic?" ⟨68⟩ Dar nu numai amintirile din lumea germană îl copleşesc (burgul din ţara şvabă, trolii guşaţi ori farmaciile deschise la orice oră pentru a-şi cumpăra eter), ci şi aducerile aminte de dinainte de a pleca din patrie, cînd era gazda a trei „hiene" — Tudor Vianu, Simon Bayer şi Felix Aderca — cu care petrecuse la Şosea, într-o noapte, împreună cu negresa Miriam, în vara anului 1921. Sînt amintirile unui brav personaj ale cărui experienţe traversează medii diferite, din lumea copilăriei şi pînă în absolut, purtat de mania metafizică de a ajunge într-un tărîm vizionar. Concluzia este deplorabilă: „Căci aţi ghicit? Un fals morbid / E tipul nostru: un hibrid / Un laş pervers de laşe şcoală / Eteroheterosexuală". ⟨68⟩ Aceste confesiuni au fost comunicate ulterior, după ce se însănătoşise de-a binelea, la 27 februarie 1926, lui Léo Delfoss, prietenul său flamand, cunoscut la Göttingen, cu care nu s-a putut reîntîlni la plecarea definitivă din Germania: „A cause d'un trop long dépaysement et de mon intérêt, toujours vif, pour les recherches spirituelles j'ai pris (à Berlin) l'habitude des certains stupéfiants: éther et cocaine!!" ⟨110, p. 132—133.⟩

Labilitatea sa psihică, cu reacţii anxioase, s-a exacerbat pînă la anomalii de caracter. Crizele în evoluţia personalităţii, devenind mai frecvente, l-au prăbuşit în angoasă şi gol interior, cu pierderea interesului pentru lucruri reale. În asemenea clipe de interferenţă a luciditǎţii cu starea de „vis oniric", cum va declara într-un interviu, este primit, la 15 aprilie 1924, ca membru al Societăţii Scriitorilor Români. ⟨348⟩

Anul 1924 devine sinuos pentru Ion Barbu. Degringolada se producea cu repeziciune. Frecventează redacţiile revistelor *Contimporanul*, *Cugetul românesc* şi *Revista română*, în ale căror pagini îi vor apărea poezii cuprinse ulterior în volumul *Joc secund*, cum sînt *Domnişoara Hus* ⟨64⟩, *Riga Crypto şi lapona Enigel* ⟨66⟩, *Jazzband pentru nunţile necesare* (retitrată *Ritmuri pentru nunţile necesare*) ⟨67⟩, *De sufletul lui Fox* (devenită *In memoriam*) ⟨69⟩. Celelalte poezii apărute în aceste periodice — *Cîntec de ruşine* ⟨63⟩, *Convertire*

⟨65⟩ și *Un personaj eteroman* ⟨68⟩ — nu au trecut examenul autocritic al poetului pentru a fi incluse în volum.

Audiența revistei *Contimporanul* la creația lui Ion Barbu se datorește prietenului Ion Vinea, editorul acesteia (3 iunie 1922—ianuarie 1932), care a marcat o adevărată mișcare literară modernistă națională, sincronizată cu cea europeană în domeniile atît de diverse ale literaturii, artelor plastice, teatrului ș.a. La revista *Cugetul românesc* (februarie 1922—iunie 1924), de sub conducerea lui Tudor Arghezi și Ion Pillat, avîndu-l secretar de redacție pe Basil Munteanu, nu știm cine să-i fi propus colaborarea. Probabil, Ion Pillat, în ceea ce privește frecventarea redacției *Revistei române*, nu avem nici o cunoștință.

O parte din poeziile menționate mai sus — *Jazzband pentru nunțile necesare*, *Un personaj eteroman* și *De sufletul lui Fox* — au apărut în cea de a doua jumătate a anului 1924, în perioada în care Ion Barbu se afla internat, între 13 august 1924 — ianuarie 1925, într-o instituție de sănătate, în București. Momentul premergător internării, fără a cunoaște cauza, îl descrie Barbu Solacolu: „În a doua jumătate a lunii iulie 1924, poate în ziua de 17 sau 18 (data își are însemnătatea ei), mă înapoiam cu avionul de la Paris. Aterizasem, la Băneasa, în orele tîrzii ale înserării. Cîmpul fusese marcat de licuricii iluminării lui. În drumul spre casă, însoțit de-ai mei într-o birjă, am fost identificat de Ion Barbu (așa cum mi-a mărturisit mai tîrziu) sub palidele lumini ale unei lămpi de la Șosea. Fusese o încrucișare de o clipă cu o altă trăsură. În ea, Ion Barbu era dus la spital într-o stare gravă. Un început de congestie cerebrală? Era dus la Spitalul Elisabeta, existent pe-atunci la Rondul I al Șoselei Kiseleff?" ⟨280, p. 254—255.⟩ Întrebările lui Barbu Solacolu sînt firești, întrucît adevăratul motiv al suferinței lui Ion Barbu era cunoscut doar de un cerc restrîns de rude și prieteni. Nici soția sa, în amintirile pe care i le dedicat ⟨194, II, p. 152—156⟩, nu va insista prea mult asupra diagnosticului real. („Era numai un șoc nervos, care, la starea șubredă a sănătății lui Dan, luase o formă foarte gravă, surprinzătoare chiar pentru doctori." ⟨194, II, p. 155⟩), deși recunoscuse anterior paragrafelor privitoare la spitalizarea lui că, în Germania, i-a găsit întîmplător cocaină în buzunarul paltonului. Ceilalți apropiați vor păstra o totală discreție.

Între timp, prietenul său flamand Léo Delfoss, doctor în litere al Universității din Göttingen, abilitat pentru limbile franceză, germană, engleză și italiană, solicita, la 16 septembrie 1924, Ministerului Instrucțiunii și Cultelor, suplinirea catedrei de limba franceză de la Liceul din Turda, ca membru al Misiunii culturale franceze. Numirea a fost aprobată de C. Kiriţescu ⟨331, f. 325⟩. Acestui prieten flamand îi va mărturisi Ion Barbu adevărata stare de lucruri din care cauză, în septembrie 1924, nu s-au putut întîlni în București. „En Août (13-ième) on me « coffra » comme fou dans une maison un peu bizarre. // Pas un mot de blague là dessus. // Epilogue: devré de mon éther cotidien et de ma poudre hébdomadaire, j'ai commencé à guérir, mais lentement. Après cinq mois on me confia à mes parents (les pauvres!) qui m'emmenèrent à Giurgiu. J'ai trouvé lá ma fiancée, qui est aujourd'hui ma femme. Elle était venue de Berlin pour se dévouer à ma réconciliation progressive avec le terre-à-terre." ⟨110, p. 131, 133.⟩ (În august (13) m-au încarcerat ca nebun într-o casă puțin stranie. Nu-i nici o glumă în ce-ți spun. Epilogul: lipsit de eterul meu zilnic și de praful meu săptămînal, am început să mă însănătoșesc, dar încet. După cinci luni, am fost încredințat părinților mei (bieții!) care m-au luat cu ei la Giurgiu. Acolo am găsit-o pe logodnica mea, care mi-e azi soție. Venise de la Berlin pentru a se devota împăcării mele progresive cu obișnuitul.)

Trei dintre poeziile publicate în acest interval — *Riga Crypto și lapona Enigel*, *Cîntec de rușine* și *Convertire* — au fost comentate de Emil Gulian, în revista *Lanuri*, în numărul comun din iulie-august-septembrie 1924. Comentatorul, elev pe atunci în ultima clasă a Liceului „Ioan Maiorescu" din Giurgiu, a arătat pătrunderea sensului fiecăreia dintre creațiile lui Ion Barbu. Referindu-se la *Riga Crypto și lapona Enigel*, viitorul traducător al lui Poe scria: „Este în această capodoperă în mic întreaga tragedie a două structuri sufletești deosebite, îmbrăcată într-o splendidă alegorie originală atît prin concepție, cît și prin factură. (...) Imaginile alese ca niște broderii de aur se succed frumoase în curgerea versului plin și proporționat. (...) Rar am întîlnit în literatură o muzicalitate atît de armonioasă și profundă." ⟨232⟩ Celelalte comentarii referitoare la poeziile menționate sînt la fel de pertinente („*Cîntec de rușine*

conține mult pitoresc cu toate cele cîteva asprimi de formă"; „*Convertire*, impresionantă prin sinceritatea fiecărui vers și prin același ritm care singur poate spune o poveste.")*,* iar concluziile autorului lor sînt profetice: „Poeziile d-lui Barbu sunt de acelea pe care le iubești, care-ți întovărășesc gîndurile și-ți pătrund luminos în suflet, aducîndu-ți mulțumirea adevăratei arte."

Dezobișnuirea organismului de năravurile toxicomane l-a ferit de colaps. A revenit în lumea normală și sănătoasă, de efort constructiv și integrare, abandonînd pentru totdeauna paradisul fericirii artificiale. A renunțat la saltul în interior, spre lumea viselor, în favoarea saltului înainte spre adevărata viață.

Pare un poet damnat asemenea atîtor altor predecesori conaționali și străini, amintind de Heliade Rădulescu, precum și de Ch. Baudelaire, Rimbaud, Coleridge sau Poe.

Convalescența este de durată.

Reînnoadă legăturile întrerupte cu lumea literară a capitalei. Aici se reîntîlnește cu Lucian Blaga, la începutul lui aprilie 1925, cu care prilej au discutat, printre altele, la Capșa, despre anii petrecuți în Germania și impresiile culese de acolo. ⟨110, p. 109.⟩ La Hanovra, de pildă, din turnul primăriei, descoperise în zare, peste decorul medieval al orașului, „un cer intelectual, intemporal și pur — ca sufletul cel mai de sus" ⟨110, p. 109⟩ asemenea celor *văzute* de autorul *Poemelor luminii*, în drama *Fapta*. De aceea, entuziasmat de frumusețile originale și reale întîlnite unitar în piesa în discuție, lucru ce i-a permis să înțeleagă pe deplin „esența superioară a inteligenței dumitale, hrănită de zăcămintele unui lirism întunecat și primitiv", Ion Barbu se întreabă fără nici un fel de retorism sau urmă de ipocrizie: „Ce să-ți spun că iubesc mai întîi? Imanența fantasticului în real? E de o tehnică și o intuiție mai presus de comentariu. Unele din paginile dumitale mi-au dat fiorul celor mai stranii pagini din Dostoievski. Invențiunea orologiului care bate orele în răspăr? Arătarea Ivancei (Siegfried femeiesc înroșit la păr, scuipat spre acel loc de groază de canalele Sîngelui?) // Din motive personale iubesc în piesa dumitale cu predilecție altceva. Știi ce? Fundul de albastru înalt și spiritual care domnează de dincolo de ușe și fereastră cămara pictorului." ⟨110, p. 108—109.⟩ *Fapta* apăruse în anul 1925, iar unul dintre exemplare i-a fost dăruit lui Ion Barbu de

autorul însuși ⟨110, p. 108.⟩ Piesa va purta ulterior titlul *Ivanca*, cu subtitlul „joc dramatic". Este o dramă psihologică, cu implicații freudiene (la fel cu altă creație dramatică, *Daria*, de inspirație familială): pictorul Luca, terorizat de pornirile obscure ale ființei, le reprimă cu disperare, sinucigîndu-se cu un foc de pistol, prin *faptă*. Criticii care au scris despre teatrul lui Lucian Blaga, văzînd în piesa *Fapta/ Ivanca* o eliberare de sentimentul dionisiac al vieții ca o vindecare de tulburările provocate de subconștient printr-o „înălțare în conștiință a forfotei din adîncuri" (Tudor Vianu, ⟨293⟩), ori o literaturizare a unei teorii medicale (Camil Petrescu, ⟨264, p. 325—330⟩) au recunoscut că „textul e însă de o mare frumusețe literară" ⟨254, p. 89⟩. Dincolo de atari aserțiuni, Ion Barbu întrevede în imagistica lui Lucian Blaga un cîmp de comuniune poetică proprie marilor creatori așa cum, de exemplu, „fundul de albastru înalt și spiritual" este de inspirație novalisiană. De altfel, scrisoarea comentată aici nu constituie singura referință a lui Ion Barbu privitoare la opera literară a lui Lucian Blaga. Trimiterile la personajele lui Dostoievski ori la Siegfried din *Niebelungenlied* sînt motivate de aplicațiile blagiene spre descifrarea miracolului vieții prin forarea în abisurile subconștientului, ale genezei lucrurilor, dar și de strădaniile lui Ion Barbu de a găsi corespondențe românești pe măsura celor consacrate în literatura universală.

Primăvara anului 1925 părea o prelungire nefirească a iernii. Frigul devenise o componentă a comportării fiecăruia. Era un frig resimțit și în relațiile interumane.

Află din presă că Gogu Constantinescu realizează experimental, la Paris, prima locomotivă acționată cu convertizor sonic, iar Traian Vuia, generatorul cu aburi, cu ardere în cameră închisă și cu aprindere instantanee. Parcurge cu interes *Géométrie différentielle projective des réseaux* (1924) a lui Gh. Țițeica, tratat care scotea în evidență caracterul complementar al noțiunilor de rețea și de congruență. Totuși, nu atari evenimente intelectuale îl captivează.

Viața personală stă pe primul plan al preocupărilor sale, respectiv întemeierea unui cămin. Sosise în țară, cu intenții bine definite, studenta în chimie pe care a cunoscut-o la Tübingen, Gerda Hossenfelder.

Se căsătoresc, la 14 iunie 1925, la Primăria din Giurgiu. ⟨391, act. 101.⟩ Celebrarea căsătoriei a avut loc într-un

cadru intim, cu respectarea prerogativelor legale: publicarea în termen a oficierii căsătoriei, declarația martorilor că viitorii soți nu sînt rude la grad oprit de lege și că ambii se căsătoreau atunci pentru întîia oară. Între cei doi nu s-a făcut nici un contract de căsătorie. Martori fuseseră dr. George Procopiu, din partea soțului, și magistratul Iulian I. Gulian, din partea soției, iar ofițer al stării civile, însuși primarul orașului — Nicolae Pascal. ⟨391, act 101.⟩

Rememorînd aceste momente, Constantin Barbilian, le va rezuma, la 2 martie 1928, într-o scrisoare adresată verișoarei sale Zoe Frasin, în cuvinte simple și pline de sinceritate: „Necazurile însă culminează în nenorocirea cînd îl văzui venind în țară într-un hal de nervi, ce să-ți mai spun, era nebun. Ți-o fi vorbit poate d. Valerian cu care sînteți în prietenie. Mulțumesc lui D-zeu că astăzi este sănătos. Și apoi și această boală complicată și însoțită și de o încurcătură sentimentală. Norocul a fost că este o fată cum alta la firea lui nu s-ar găsi, atît este de bună, îngăduitoare, răbdătoare și iubitoare. Este dintr-o bună familie, tatăl ei care a murit în timpul logodnei a fost un distins medic din Cottbus." ⟨404⟩

Complet însănătoșit, Ion Barbu—Dan Barbilian revine la o viață organizată, la echilibrul moral și fizic ideal.

Vara anului 1925 se scurge lent ca Dunărea, nu o dată martoră a meditațiilor sale depănate în timpul plimbărilor pe malul marelui fluviu. Acum erau doi. Se impunea intrarea în viața socială ca întreținător și cap de familie.

În octombrie 1925 i se aprobă încadrarea în învățămîntul secundar ca profesor de matematici la Liceul „Ioan Maiorescu" din Giurgiu. ⟨332, f. 138.⟩

Continuă să creeze și să frecventeze cercuri literare, tînjind după orele de creație și re-creație matematică.

10

Călătoria noastră în biografia lui Ion Barbu—Dan Barbilian a străbătut cîtimea a trei decenii, etapa de acumulare și prelucrare a unui univers de simboluri și sentimente, de

idei, imagini și de mituri inconfundabile. Cea mai mare parte a creației sale poetice a fost realizată în acești ani, dar nu și cea mai importantă.

Am rezumat încercările, reușitele și nereușitele „organizării de șantier", ale devenirii unui creator original plurivalent, a cărui valoare poate fi evidențiată pe măsura dimensiunilor ei reale și a înscrisului lăsat în spiritualitatea națională. Preocupat de descifrarea limbajului propriului inconștient, prin sintetizarea semnificantului din semnificat, Ion Barbu—Dan Barbilian a declarat deschis că metaforele poeziei au același izvor cu cele ale matematicii, analogie care îl va hotărî să abandoneze pe Poesis, optînd pentru Mathesis.

Studiile științifice l-au influențat direct în tratarea temelor abordate și în modul de exprimare poetică. Introducerea de idei și expresii proprii limbajului matematicii, interferarea studiului ei cu frecventarea literaturii și literaților, au dus la defrișarea unui teren necunoscut în cîmpul literelor române.

Formația sa literară s-a stratificat din contemplarea operei maeștrilor: Shakespeare, Poe, Novalis, Nietzsche, Baudelaire, Rimbaud, Mallarmé, Moréas, dar și a lui Eminescu. Cunoștea pe fantaștii și expresioniștii germani. Evoluția sa poetică este mai mult o gestație intuitivă decît o inovație deliberată. A curățat poezia de servitutea aparențelor, asemenea lui Kandinski, în pictură, și lui Brâncuși, în sculptură. Torentul liric va fi codificat ori prelucrat prin culoare, pentru a-i amîna erupția și a-i fractura identitatea cu năzuințele primare care l-au declanșat.

Creația matematică — operă savantă, construită după canoane cărturărești și cu voluptatea oricărui umanist elevat — a eliminat de la sine trăirile personale ale autorului. Izvoarele vieții sînt implicate în resorturile demonstrației. Martore ale acestor eforturi de supremă concentrare spirituală sînt consemnările realizate de Ion Barbu, la anii senectuții, sub imperiul aducerii aminte, pe albitura paginilor deja tipărite cu mulți ani înainte. Panta evocării sugerează, nu o dată, reconstituiri lirice emoționante și destăinuiri de

retortă alchimistă. Oricît a încercat autorul în scrierile sale de înaltă creație abstractă detașarea, din afara ori dinăuntrul temei de cercetare, de ideea aprofundată în domeniul matematic și metamatematic, rafinatul scriitor de mai tîrziu își deconspiră, în fulgurațiile amintite, calitățile sale recunoscute de narator fin, stăpîn pe uneltele condensării emoțiilor și mișcării afectelor cu patos.

Reconstituirea laboratorului său de creație, invocarea acelor redactări prime, arhetipale ori a variantelor intermediare ne-au condus la redarea adevărului. Oricum, semnificativul-nesemnificativul din viața și creația unui autor, indiferent de aura ce i se atribuie, este datul istoric. Nu avem dreptul nici să-l ignorăm, nici să-l anulăm. Poetul nu este o minune spontanee, răsărit în sine *(proles sine matre creata)* și nici o anomalie a hazardului, ci o transmisie normală în creștere continuă. „Saltul istoric" de tip titanic este rodul unor acumulări adiacente anterioare, printr-un mecanism complicat, dar atestabil.

Prezentîndu-i arborele genealogic și făcînd unele aprecieri, am lăsat, deocamdată, în suspensie formularea unor păreri definitive. Genealogia modernă își propune descifrarea structurii integrale a universului uman prin retragere strategică în dimensiunile persoanei și evidențierea comunicării între generații. În acest sens, abstrage valoarea morală și socială absolută a fiecărui individ în parte și a întregului, din arborele genealogic, ca vocație energetică a mișcării viului, prin sublinierea inserției colectivității în structura persoanei și invers, denunțînd înstrăinarea ca dizolvare biologică (nu numai morală și socială) și integrare cosmică.

În conturarea devenirii lui Ion Barbu—Dan Barbilian ne-am folosit nu numai de documentele de arhivă, de informațiile genealogice — urmînd pilda lui care, în portretele dedicate lui Gh. Țițeica, Galois, Gauss, David Hilbert, le-a preluat ca suport pentru a le caracteriza aptitudinile —, dar și de gîndurile, sentimentele și trăirile necenzurate ca atare, din epistole. Nu o dată, aceste scrisori țin de specia jurnalului intim. De puține ori constituie un text artistic, la înălțimea celor elaborate în asemenea scop.

Ion Barbu—Dan Barbilian a intuit că scînteia semantică se produce înăuntrul cuvîntului, iar elementele primare ale cunoașterii sînt: numărul, întinderea, durata și postulatul.

Astfel, universul său creator este unitar, iar dezvoltarea acestor concepte în poezie și matematică o va face în a doua parte a vieții.

Spiritualitatea literatului Ion Barbu se identifică osmotic într-un singur sistem filosofic cu determinismul omului de știință Dan Barbilian. Nu s-a mărginit numai la depistarea și descrierea ideilor. A ajuns în miezul ascuns al realității, redîndu-ni-l cu măiestrie inegalabilă, în domeniul verbului.

Punct terminal al unei metode și tematici în poezie, el a răsturnat numeroase concepte și a rafinat cu acuitate limbajul, învingînd rezistența unui datum pînă la praguri limită ale cunoașterii.

De pe terenul pur al edificiului matematicii și poeziei, ca o condiție implicită a omului de geniu, Ion Barbu—Dan Barbilian a explorat inimitabil gîndirea și senzațiile dincolo de propriile lor granițe.

BIBLIOGRAFIE

Bibliografia lucrării este structurată în *texte tipărite* (I) și *manuscrise* (II), grupate pe secțiuni (A, G) și ordonate după criteriul cronologic (A, E, F), în cazul creației barbiene realizată pînă în anul 1925 sau ale documentelor emise de poet și privind perioada de pînă în acest an, și alfabetic (B, C, D, G), după numele autorilor și publicațiilor consultate. Manuscrisele sînt menționate în ordinea alfabetică a deținătorilor și, respectiv, a fondurilor de arhivă în care sînt păstrate, iar cronologic, în cadrul fiecărui fond.

Numerele întîlnite în cuprinsul lucrării între paranteze ascuțite reprezintă numărul curent din prezenta bibliografie, însoțit, de la caz la caz, de cele care indică tomul, anul și numărul publicației, pagina, dosarul, fila etc.

I. *TEXTE TIPARITE*

A. *Poezii, articole literare și matematice, probleme și exerciții, soluții de Ion Barbu — Dan Barbilian*

1. Exercițiul nr. 68, în *Gazeta matematică*, XVII, 5, ianuarie 1912 p. 197.
2. Problema nr. 1822, în *Gazeta matematică*, XVIII, 10, iunie 1912, p. 399.
3. Asupra celui mai mic multiplu comun al mai multor numere, în *Gazeta matematică*, XVIII, 1, septembrie 1912, p. 16—17.
4. Soluția de rezolvare a problemei nr. 1519 de A. G. Ioachimescu, în *Gazeta matematică*, XVIII, 2, octombrie 1912, p. 63—64.
5. Problema nr. 1898, în *Gazeta matematică*, XVIII, 5, ianuarie 1913, p. 199.
6. Exercițiul nr. 45, în *Gazeta matematică*, XVIII, 6, februarie 1913, p. 227.

Problema nr. 1951, în *Gazeta matematică*, XVIII, 9, mai 1913, p. 358.

8. *O proprietate a axului radical*, în *Gazeta matematică*, 11, iulie 1913, p. 409.
9. *Aplicații ale metodei echipolenților la studiul patrulaterului*, în *Gazeta matematică*, XIX, 2, octombrie 1913, p. 41.
10. *O problemă de mecanică*, în *Gazeta matematică*, XXI, 9, septembrie 1916, p. 18.
11. *Evaluarea produselor de distanțe rațional-cunoscute în corpul coeficienților problemei* [1917—1918] în Dan Barbilian, *Notă asupra lucrărilor științifice*, București, 1940 ⟨M 9⟩.
12. *Evaluarea sumelor de segmente orientate, rațional-cunoscute în corpul coeficienților problemei* [1918] în Dan Barbilian, *Notă asupra lucrărilor științifice*. București 1940 ⟨M 10⟩.
13. *Ființa*, în *Literatorul*, I, serie nouă, nr. 14, 28 septembrie 1918, p. 3.
14. *Banchizele*, în *Sburătorul*, I, 34, 6 decembrie 1919, p. 172.
15. *Copacul*, *idem*, p. 171.
16. *Ființa*, *id.*, p. 170.
17. *Lava*, *id.*, p. 170.
18. *Munții*, *id.*, p. 171.
19. *Panteism*, în *Sburătorul*, I, 35, 13 decembrie 1919, p. 196.
20. *Pentru Marile Eleusinii*, idem, p. 195.
21. *Arca*, în *Sburătorul*, I, 36, 20 decembrie 1919, p. 219.
22. *Ți-am împletit...*, *idem*, p. 219.
23. *Umbra*, *id.*, p. 220.
24. *Dionisiacă*, în *Sburătorul*, I, 37, 27 decembrie 1919, p. 256.
25. *Nietzsche*, *id.*, I, 38, 3 ianuarie 1920, p. 271.
26. *Pytagora*, *idem*, p. 271.
27. *Fulgii*. în *Sburătorul*, I, 40, 17 ianuarie 1920, p. 316—317.
28. *Peisagiu retrospectiv*, *idem*, p. 315—316.
29. *Cucerire*, în *Sburătorul*, I, 42, 31 ianuarie 1920, p. 364.
30. *Luntrea*, în *Sburătorul*, I, 44, 14 ianuarie 1920, p. 419—420.
31. *Solie*, în *Sburătorul*, I, 46, 27 martie 1920, p. 467.
32. *Cînd va veni declinul...*, în *Sburătorul*, I, 47, 3 aprilie 1920, p. 489.
33. *Rîul*, în *Sburătorul*, II, 3, 29 mai 1920, p. 35.
34. *Umanizare*, în *Sburătorul*, II, 5, 12 iunie 1920, p. 70.
35. *Înfrîngere*, în *Sburătorul*, II, 6, 19 iunie 1920, p. 84.
36. *Dezrobire*, în *Umanitatea*, I, 1, iunie 1920, p. 18—19.
37. *Driada*, în *Hiena*, II, 4, 11 iulie 1920, p. 9—11.
38. *Umbra*, în *Universul literar*, XXXVI, 23, 18 iulie 1920, p. 7(359).
39. *Hierofantul*, în *Universul literar*, XXXVI, 24, 25 iulie 1920, p. 8(376).
40. *În ceață...*, în *Umanitatea*, I, 2 iulie 1920, p. 77—78.

41. *Risipire*, în *Universul literar*, XXXVI, 26, 8 august 1920, p. 8(408).
42. *Opera de artă concepută ca un efort de integrare*, în *Umanitatea*, I, 3—4 august — septembrie 1920, p. 185—189.
43. *Sonet*, în *Universul literar*, XXXVI, 30, 5 septembrie 1920, p. 6(470).
44. *Toiagul*, în *Umanitatea*, I, 6 noiembrie 1920, p. 272.
45. *Gheyzer-ii*, în *Ideea europeană*, II, 58, 16—23 ianuarie 1921, p. 3.
46. *Peisagiu*, în *Cuvîntul liber*, III, 2, 16 februarie 1921, p. 3—4.
47. *F. Aderca. (Prozatorul)*, în *Universul literar*, XXXVII, 11, 27 martie 1921, p. 4—5.
48. *Arca*, în *idem*.
49. *Ixion*, în *Cuvîntul liber*, III, 5, 1 aprilie 1921, p. 9—10.
50. *Driada*, în *România nouă*, II, 10, 3 aprilie 1921, p. 2.
51. *Răsărit*, în *România nouă*, II, 13, 24 aprilie 1921, p. 2.
52. *Ultimul centaur*, în *Cuvîntul liber*, III, 7, 1 mai 1921, p. 22.
53. *Măcel*, în *România nouă*, II, 18, 29 mai 1921, p. 3.
54. *După melci*, în *Viața Românească*, XIII, 5, mai 1921, p. 167—170.
55. *Rînduri, despre poezia engleză*, în *România nouă*, II, 21, 11 iunie 1921, p. 2.
56. *Dualismul psicologiei ariene*, în *România nouă*, II, 24, 10 iulie 1921, p. 1.
57. *Gest*, în *România nouă*, II, 27, 7 august 1921, p. 1.
58. *Hierofantul*, în *România nouă*, II, 28, 14 august 1921, p. 1.
59. *Cercelul lui Miss*, în *România nouă*, II, 29, 21 august 1921, p. 1.
60. *După melci*. Ilustrată de M. Teișanu, Editura Luceafărul, București, decembrie 1921.
61. *Nastratin Hogea la Isarlîk*, în *Viața Românească*, XIV, 1, ianuarie 1922, p. 72—74.
62. *Selim*, *idem*, p. 70—71.
63. *Cîntec de rușine*, în *Contimporanul*, III, 45, aprilie 1924, p. 3—4.
64. *Domnișoara Hus*, în *Contimporanul*, III, 46, mai 1924, p. 11.
65. *Convertire*, în *Cugetul românesc*, III, 2—4, aprilie — iunie 1924, p. 147.
66. *Riga Crypto și lapona Enigel*, în *Revista română*, I, 1, 1 iunie 1924, p. 30—34.
67. *Jazzband pentru nunțile necesare*, în *Contimporanul*, III, 47, septembrie 1924, p. 5.
68. *Un personaj eteroman*, în *Contimporanul*, III, 49, noiembrie 1924, p. 8.
69. *De sufletul lui Fox*, în *Contimporanul*, III, 50—51, noiembrie — decembrie 1924. p. 4.
70. *Isarlîk*, în *Contimporanul*, IV, 60, septembrie 1925, p. 1.

71. *După*, în *Contimporanul*, IV, 61, octombrie 1925, p. 3.
72. *Răsturnica*, în *Contimporanul*, IV, 62, octombrie 1925, p. 1.
73. *Toaletă*, în *idem*, p. 3.
74. *Lemn sfînt*, în *Contimporanul*, IV, 63, noiembrie 1925, p. 1.
75. *Uvedenrode*, în *idem*, p. 1.
76. *Panteism*, în Ion Pillat și Perpessicius, *Antologia poeților de azi* Editura Cartea Românească, București, 1925, p. 36.
77. *Păunul*, în *idem*, p. 40.
78. *Riga Crypto și lapona Enigel*, în *idem*, p. 36—39.
79. *Uvedenrode*, în *idem*, p. 40—41.
80. *Teorema privind o proprietate a seriilor cuadratice de conice*, în *Gazeta matematică*, XXXII, 12, august, 1927, p. 448.
81. *„Evoluția poeziei lirice" după E. Lovinescu*, în *Ideea europeană*, IX, 209, 1 decembrie 1927, p. 4.
82. *Gh. Țițeica*, în *Universul literar*, XLIV, 2, 8 ianuarie 1928, p. 18—19.
83. *Joc secund. Versuri*, Editura Cultura națională, București, 1930.
84. [*Valah prin origini...*], *Vremea*, V, 232, 3 aprilie 1932, p. 2.
85. *Beitrag zu einem Satz des Hernn Pompeiu*, în *Buletin de mathématiques et de phisique pures et appliquées de l'école polytechnique*, III, 2, 1932, p. 87—97.
86. *Eine Verallgemeinerung des Pompeeiuschen Dreiecksatzes*, în *Bull. Math. de la Soc. Roum. des Sciances*, 39.1, 1937, p. 3—12.
87. *Notă asupra lucrărilor științifice*, Editura „Bucovina" I. E. Torouțiu, 1940.
88. *Curs de teoria lui Galois*. Litografiat, Facultatea de științe, București, 1945.
89. *Fundamentele metricilor abstracte ale lui Poincaré și Carathédory ca aplicație a unui principiu general de metrizmare*, în *Studii și cercetări matematice*, X, 2, 1959, p. 273—306.
90. *Sub constelația numerelor*, în *Ramuri*, I, 4, 15 aprilie 1965, p. 4.
91. [*Către Al. Rosetti. Vrăjit, curbat: un Paracelse...*], în *Luceafărul*, VIII, 8(167), 10 aprilie 1965, p. 4.
92. *Ochean*, ediție îngrijită și cuvînt înainte de Al. Rosetti și Liviu Călin, Editura pentru literatură, București, 1964.
93. *Joc secund*, ediție îngrijită și cuvînt înainte de Al. Rosetti și Liviu Călin, Editura pentru literatură, București, 1966.
94. *După melci*, ilustrații de Sabin Bălașă, cuvînt înainte de Camil Baltazar, facsimile după revista *Agora*, 1947, Editura tineretului, București, 1967.
95. *Pagini de proză*, ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Dinu Pillat, Editura pentru literatură, București, 1968.

96. *Poezii.* Originale, traduceri, addenda, ediție îngrijită de Romulus Vulpescu, Editura Albatros, București, 1970.
97. *Versuri și proză*, ediție îngrijită, prefață și tabel cronologic de Dinu Pillat, Editura Minerva, București, 1970, col. „Biblioteca pentru toți", ediția a II-a, 1984.
98. *Joc secund. Jeu second*, traducere din limba română de Ivonne Strat, prefață de Dinu Pillat, ediție bilingvă, Editura Eminescu, București, 1973.
99. *Poezii*, Editura Minerva, București, 1973.
100. *O constelație a poeziei române moderne*, selecțiuni din T. Arghezi, G. Bacovia, Ion Barbu... de Dinu Pillat, Editura Cartea Românească, București, 1974.
101. *Geyser*-ii, în *Luceafărul*, XVIII, 12, 22 martie 1975, p. 3.
102. *Poezii*, antologie, tabel cronologic, prefață și comentarii de Marin Mincu, Editura Albatros, 1976, colecția „Lyceum", texte comentate.
103. *Rumänische Gedichte von Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Ion Barbu* Ausgewählt von Hedi Hauser und Michael Rehs, Horst Erdmann Verlag Tübingen und Basel, 1975.
104. *Patru poeți, Arghezi, Bacovia, Barbu, Blaga*, ediție bilingvă româno-sîrbocroată, traducere de Adam Puslojič, prefață de Mircea Tomuș, Editura Minerva, București, 1978.
105. *Poezii*, antologie, prefață, tabel cronologic și bibliografie de George Gibescu, Editura Albatros, București, 1979, colecția „Lyceum".
106. *Lyrik aus Rumänien* [...Ion Barbu...], Verlag Philipp Reclam jun. Leipzig, 1980.
107. *Pagini inedite*, cuvînt înainte de acad. Gh. Mihoc, ediție îngrijită de Gerda Barbilian, V. Protopopescu, Viorel Gh. Vodă, Editura Albatros, București, 1981; vol. al II-lea, 1984.
108. *Das dogmatische Ei. Gedichte*, Kriterion Verlag, Bukarest, 1981.
109. *Joc secund*, ediție bilingvă româno-spaniolă, Editura Minerva București, 1981.
110. *Ion Barbu în corespondență*, I, Ediție îngrijită de Gerda Barbilian și Nicolae Scurtu. Note și indici de Nicolae Scurtu, seria „Documente literare", Editura Minerva, București, 1982.
111. *Poezii*, ediție bilingvă româno-rusă, traducere, cuvînt înainte de Nicolae Pădure, prefață de Mircea Ciobanu, Editura Minerva, București, 1982.
112. *Răsturnica*, în *Manuscriptum*, XIV, 3(52), iulie – septembrie 1983, p. 41–43.
113. *Nadir latent*, traducere [în limba franceză] și prefață de Paul Miclău, Editura Minerva, București, 1985.

114. * * * *Dicționar cronologic de literatură română.* Editura științifică și enciclopedică, București, 1979.

115. * * * *Dicționar cronologic al științei și tehnicii universale.* Editura științifică și enciclopedică, București, 1979.

116. * * * *Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Academiei R. S. România, Bucureștĭ, 1975.

117. * * * *Dicționarul limbii române.* Editura Academiei R. S. România, Seria nouă.

118. * * * *Dicționarul limbii române literare contemporane*, Editura Academiei Române, București, 1957, tomul IV.

119. * * * *Dicționar al literaturii franceze*, Editura științifică, București, 1972.

120. * * * *Dicționar de sinonime*, Editura Albatros, București, 1972.

121. * * * *Enciclopedia României*, București, 1943, tomul IV.

122. * * * *La Grande Encyclopédie...* Paris, Ed. H. Lamirault et Cie tom 1-31 (f. a.).

123. * * * *Mic dicționar enciclopedic*, ed. I, Editura științifică și enciclopedică, București, 1976.

124. * * * *Scriitori francezi*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1978.

125. * * * *Slovar russkogo jazika*, Moskva, 1961, tom IV, S-Ja.

126. Breban Vasile. *Dicționar al limbii române contemporane.* De uz curent, Editura științifică și enciclopedică, București, 1980.

127. Candrea, Aurel I., Adamescu, Gh., *Dicționar enciclopedic ilustrat*, Editura Cartea românească, București, 1931.

128. Constantinescu, N. A., *Dicționar onomastic românesc.* Editura Academiei Române, București, 1963.

129. Eckhardt Sàndor. *Magyar-Francia Szótár*, Budapest, 1958.

130. Frunzescu, Dimitrie. *Dicționaru topograficu și statisticu alu României*, Tipografia „Monitorului oficial", București, 1872.

131. Grigorovitza, Em., *Dicționar român-rus*, (f.a.).

132. Halàsz Elöd, *Magyar-Német sziótár*, II, Harmadic-Függelékkel bövitett — Kiadàs, Académiai Kiado, Budapest, 1970.

133. Ionescu, Christian, *Mică enciclopedie onomastică*, Editura enciclopedică română, București, 1975.

134. Lahovari, George Ioan, Brătianu, C. I., Tocilescu, Gr. G., *Marele dicționar geografic al României*, București, tom. I—V, 1895—1902.

134 bis. Redhouse, Sir James W., *A Turkish and english lexicon*, Constantinopole, 1921.

135. Stoicescu, Nicolae, *Dicționarul marilor dregători*, București, 1971.
136. Tiktin, H., *Dicționar român-german*, București, 1925, tom. III, P—Z.

C. *Publicații periodice*

137. *Almanahul roman pe anul* 1866. *Anuarul general diplomatic, politic, historic și statistic pentru statele globului*, București, 1866.
138. *Anuarul oficial al Armatei Române pe anul* 1889, București, 1889.
139. *Idem*, 1890.
140. *Idem*, 1895.
141. *Idem*, 1917.
142. *Anuarul Bucureștilor*, Editura Carol Göbl, București, 1882—1883, 1886—1894.
143. *Anuarul gimnaziului „Dinicu Golescu"*, Cîmpulung-Muscel, 1907—1910.
144. *Anuarul gimnaziului „Ioan Maiorescu"*, din Giurgiu, București 1919.
145. *Anuarul oficial al învățămîntului primar și normal-primar*. București, 1897.
146. *Idem*, 1902—1903.
147. *Anuarul învățămîntului secundar din România*, 1924—1925, București, 1925.
148. *Anuarul magistraturii*. București, 1905.
149. *Idem*, 1906.
150. *Anuarul Ministerului Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor*, București, 1893.
151. *Anuarul oficial al Ministerului Instrucțiunii și Cultelor*, București, 1909.
152. *Anuarul pensionarilor civili și eclesiastici*, 1896, București.
153. *Anuarul pensionarilor statului* [...] *la 1 aprilie* 1903, București.
154. *Anuarul școlar* 1905—1906, București, 1906.
155. *Anuarul oficial al școalelor și al institutiilor și depozitelor de cultură care depind de direcțiunea a III-a*, București, 1907.
156. *Anuarul Societății studenților în științe din București pe anul* 1915/1916, Turnu Severin, 1916.
157. *Anuarul Universității București*, 1893/1894, București, 1894.
158. *Anuarul Universității București*, 1915—1924, București, 1924.
159. *Bulletin Mathématique de Société Roumaine des Sciences*, tom 1—42, Bucarest, 1933—1940.
160. *Buletinul oficial al Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultelor*, VIII, vol. X, nr. 217, 1 octombrie 1903.

161. *Gazeta ilustrată*, București, 1913, 1915.
162. *Gazeta matematică*, București, 1895—1916.
163. *Gazeta matematică*, 1895—1935. *Istoric-Învățăminte* (volum omagial), București, 1935.
164. *Monitorul oficial*, 1870—1910, București.
165. *Monitorul român*, 1848, București.
166. *Popolul suveran*, 1848, București.
167. *România nouă*, 1921. București.
168. *Tablou pentru persoanele cu drept de pensiuni de serviciu, recompense naționale, adjutoare viagere, indemnizații și compensații de scutelnici aflate la 1 aprilie* 1880, București, 1880.

D. *Articole, cărți culegeri de documente, cataloage și indici cronologici*

169. * * * *Anul* 1848 *în Principatele Române*, București, 1902, tom. III
170. * * * *Documente privind istoria României. B. Țara Românească. Veacurile XIII—XVI.*
171. * * * *Idem, Veacul XVII.*
172. * * * *Documente privitoare la economia Țării Românești (*1800—1850*)*, culese de I. Cojocaru, vol. I, Editura științifică, București, 1958.
173. * * * *Episcopia Buzăului. Indice cronologic nr.* 3, București, 1958.
174. * * * *Înaltul divan.* 1831—1847. *Inventar arhivistic*, București, 1958, 564 p. + VI pl.
175. * * * *Istoria României*, vol. IV, Editura Academiei Române București, 1964.
176. * * * *Județele României Socialiste*, Editura politică, București, 1969.
177. * * * *Legea numelui*, colecția Hamangiu, 1895, București,
178. * * * *Micul Atlas lingvistic român.* Partea a II-a (ALRM-II), serie nouă, vol. II, Editura Academiei Române, București, 1967.
179. * * * *Monografia județului Vlașca*, București, 1943, 65 p.
180. * * * *O artistă de mare viitor: d-ra Nelly Vianu de la Teatru cel Mare din Bruxelles*, în *Gazeta ilustrată*, II, 44, 12 octombrie 1913.
181. * * * *O hotărîre dreaptă*, în *Viitorul Muscelului*, Organ național-liberal, Prim redactor: Ioan Giurculescu, advocat, I, 1. 5 februarie 1906.
182. * * * *Recensământul României din anul* 1878, București, 1879.
183. * * * 20 *de ani de activitate (*1949—1969*). Institutul de Matematică al Academiei R. S. România*, Editura Academiei R. S. România, București, 1970.

184. Aderca, Felix, *De vorbă cu d. Ion Barbu*, în *Viața literară*, I, 57, 15 octombrie 1927.
185. Ajităriței, N., Manole, V., Ciucă, E., *Îndrumător în Arhivele Statului județului Ilfov*, București, 1975.
186. Barbu Ion, *Buhú în Viața românească*, LXXIX, 1, ianuarie 1984.
187. Andone, George Șt., *Istoria matematicii în România*, vol. II, Editura științifică, București, 1966.
188. Arghezi, Tudor, *Sub „Vulturul Moldovei"*, [recenzie], în *Adevărul literar și artistic*, 1 iulie 1934.
189. Aricescu, C. D., [Protest împotriva înrîuririi administrației în desfășurarea alegerilor muscelene], în *Trompeta Carpaților*, V, aprilie 1870.
190. Baciu, Dumitru, *Lumini muscelene*, Editura Sport-Turism, București, 1980.
191. Banciu, Ioan, *Problema* 630, în *Gazeta matematică*, VII, 1, 1902, p. 28.
192. Idem, *Problema* 792, în *idem*, VIII, 1903, p. 196.
193. Idem, *Serbarea de la Concursul „Gazetei matematice"*, în *Gazeta matematică*, XVII, 8, 15 aprilie 1912, supliment.
194. Barbilian, Gerda, *Ion Barbu. Amintiri*, cu un cuvînt înainte de Ov. S. Crohmălniceanu, Editura Cartea Românească, București, 1975; ediția a doua, 1979.
195. Bayer, Simon, *Adolescența lui Ion Barbu*, în *Astra*, I, 7 decembrie 1966.
196. Bellesort, André, *La Suède*, Paris, 1905.
197. Bergson, Henri, *L'évolution créatrice*, Paris, Felix Alcan, 1907.
198. Idem, *Essai sur les données immédiates de la conscience*, Felix Alcan, Paris, 1921.
199. Bobeș, C. T., *Amintiri despre Ion Barbu*, în *Tomis*, IV, 3 martie 1969.
200. Candrea, I.-A., *Onomastica română, cu privire specială la onomastica Olteniei*. Curs litografiat, 1935—1936.
201. Cantacuzino, Ion, *Ion Barbu*, în *România literară*, I, 28—34, august — octombrie 1932.
202. Câmpeanu, Eugen, *Substantivul. Studiu stilistic*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1975.
203. Cicero, *De natura eorum*, în vol. *Proza latină*, Editura tineretului, 1964.
204. Colosenco, Mircea, *Ion Barbu. Din laboratorul „Jocului secund"*, în *Manuscriptum*, IX, 1(30), ianuarie — martie 1978; p. 111—121.

205. Idem, *Ion Barbu. De la „Uvedenrode" și ciclul Genezei la tălmăcirea lui Omar Khayyám*, în *Manuscriptum*, XII, 1(42), ianuarie — martie 1981, p. 130—141.
206. Idem, *Ion Barbu. Avatarurile „bursierului" la Göttingen*, în *Manuscriptum*, XII, 2(43), aprilie — iunie 1981, p. 139—146.
207. Idem, *Ion Barbu. Începuturile creației poetice*, în *Manuscriptum*, XIV, 1(50), ianuarie-martie 1983, p. 92—97.
208. Idem, *Ion Barbu. „Variațiuni pe o arie veche"*, în *Manuscriptum*, XIV, 3(52), iulie — septembrie 1983, p. 40—43.
209. Idem, *Ion Barbu traducînd din Shakespeare și Baudelaire*, în *Manuscriptum*, XVII, 3(64), iulie — septembrie 1986.
210. Constantinescu, Pompiliu, *Glosse la poezia d-lui Ion Barbu*, în *Vremea*, III, 130, 11 septembrie 1930.
211. Costin, Miron, *Opere*, II, ediție îngrijită de P. P. Panaitescu, București, 1965.
212. Crăciun, Teofil, Minodora Pătrașcu, *Mecanismele eredității*, Editura Albatros, București, 1978.
213. Crohmălniceanu, Ov. S., *Literatura română între cele două războaie mondiale*, București, Editura Minerva, vol. I (ediție revăzută), 1972; II, 1974; III, 1975.
214. Cruceană, Ion, *Din încercările poetice „infidele"*, în *Manuscriptum*, XII, 4 octombrie — decembrie 1981.
215. Idem, *Momente și figuri argeșene*, Pitești, 1980.
216. Davidescu, N., [*Întîmpinare*], în *Steagul*, V, 543, 8 decembrie 1919.
217. Densusianu, Ovid, *Curs de toponimie*, Litografiat, București, 1928—1929.
218. Diaconescu, *Problema nr.* 1704, în *Gazeta matematică*, XVII, 6, 1912.
219. Dimitriu, Ioan, *Un adevăr greu de înțeles*, în *Dascălul poporului*, II, 2, 1 decembrie 1909.
220. Dinescu, Eugeniu I., *Studii asupra condițiunei succesorale a femeii în dreptul roman și în dreptul vechi actual francez și român*, teză [de licență], București, 1896.
221. Dumitrescu, Victor, *Întîlniri cu Ion Barbu*, în *România literară*, 1 iulie 1971.
222. Eliade, Mircea, *Jurnal de vară*, în *Manuscriptum*, XIV, 3(52), iulie — septembrie 1983.
223. Emerson, Ralph Waldo, *Eseuri*, traduceri, cuvînt înainte și note, de Leon D. Levițki, Editura pentru literatură universală, București, 1968.
224. Filitti, Ioan C., *Arhondologia Munteniei de la* 1822—1828, în *Revista arhivelor*, vol. II, 4—5, 1927—1929, p. 19—49.

225. Idem, *Delă pentru catagrafia boierilor caftanlti, după cererea prezidentului comitetului din Bucureşti. Leat* 1829 *septembrie* 11, în *Revista arhivelor*, vol. II, 4—5, p. 290—324.
226. Focşa, Dimitrie, *Anuarul Liceului „Spiru Haret"*, 20 *de ani de activitate.* 1913—1933, Bucureşti, 1933.
227. *„Sburătorul". Revista şi cenaclul*, Editura Minerva, Bucureşti, 1976.
228. Giurescu, C. C., *Amintiri*, I, Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1976.
229. Idem, *Istoria României în date*, Bucureşti, 1971.
230. Grim, P., *Cele mai bune cărţi. Scurt îndreptar de cultură generală*, în *Ideea europeană*, II, 70, 3—10 iulie 1921; III, 71, 17—24 iulie 1921; III, 74, 28 august — 4 septembrie 1921.
231. Guboglu, Mihail, *Catalogul documentelor turceşti*, Bucureşti, 1960, vol. I.
232. Gulian, Emil, *Cronica literară*, în *Lanuri*, I, 5—6—7, mai — iulie 1924.
233. Hankins, F. H., *La race dans la civilisation*, Paris, Payot, 1935
234. Ionescu, Constant, *Sub „Vulturul Moldovei"*, în *Tribuna avocaţilor*, 25 noiembrie 1934.
235. Ionescu, Grigore, *Istoria arhitecturii în România*, I, Bucureşti, vol. II, 1963.
236. Ionescu, Ion, *Contribuţiune la publicarea operelor lui Euler*, în *Gazeta matematică*, XV, 7, martie 1910.
237. Iordan, Iorgu, *Toponimia românească*, Bucureşti, 1963.
238. Iorgulescu, Mihail, *Cronica literară*, în *Universul literar*, XXXVI, 19, 20 iunie 1920.
239. Kisch, Gustav, *Das Banat im Spiegel seiner Ortsnamen*, Temesvar, 1928.
240. Idem, *Siebenbürgen im Lichte der Sprache*, Hermannstadt, 1929.
241. Lascu, Nicolae, *Clasicii antici în România*, Cluj, 1974.
242. Lovinescu, E., *Un poet nou*, în *Sburătorul*, I, 34, 6 decembrie 1919.
243. Idem, *Iarăşi d. Barbu*, în *Sburătorul*, I, 38, 3 ianuarie 1920.
244. Idem, *Istoria literaturii române contemporane*, Editura Minerva, Bucureşti, 1981, vol. I, II, III, 1981.
245. Idem, *Memorii*, II, 1916—1930, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1932.
246. Macrobius, Ambrosius Theodosius, *Saturnalia*, Traducere, introducere, note de Gh. Tohăneanu, Bucureşti, 1960.
247. Manu, Emil, *Sensuri moderne contemporane*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1982.

248. Mallarmé, Stéphane, *Poezii*, trad. rom., Editura Univers, București, 1972.
249. Massoff, Ioan, *Constantin Tănase*, București, 1946.
250. Nestor, I.-M., *Problema drogurilor*, în *Psihologie. Revista de referate, recenzii și sinteze*, 9, 5, 1972.
251. Niculescu-Brăiliţeanu, S., *Doi oameni de sciinţe*, București, 1903.
252. Onicescu, Octav, *Învăţaţii lumii*, Editura Albatros, București 1976.
253. Panaitopol, P., *Problema nr.* 1744, în *Gazeta matematică*, XVII, 1, septembrie 1912.
254. *Spiritul și litera. Încercări de pseudocritică*, București, 1970.
255. Pancu, N. N., *Sub „Vulturul Moldovei". Amintirile unui magistrat*, Editura Cultura Românească, SAR, ediția I, 1934, ed. a II-a, București, 1937.
256. Panfil, C., *Întrebări și răspunsuri din genetică*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980.
257. Papadopol, P. I., *Sub „Vulturul Moldovei"*, în *Universul*, 17 septembrie 1934.
258. Papahagi, Tache, *Graiul și folclorul Maramureșului*, Editura Cultura Națională, București, 1925.
259. Pârnuță, Gh., *Rucăr*, Monografie sociologică, București, 1972.
260. Pelimon, N., *Bucur. Istoria fundării Bucureștilor*, București, 1858.
261. Peltz, I., *Sub „Vulturul Moldovei"*, în *Dimineaţa*, 11 noiembrie 1934.
262. Petcu, Dionisie, *Conceptul de etnic, Eseu metodologic*, Editura Științifică și enciclopedică, București, 1980.
263. Petrescu, Camil, *Note zilnice*, Editura Cartea Românească, București, 1975.
264. Idem, *Teze și antiteze*, Editura Cultura Națională, București, 1934.
265. Pillat, Ion și Perpessicius, *Antologia poeţilor de azi*, Editura Cartea Românească, vol. I, 1925, vol. II, 1927.
266. Pocitan, Vasile, *Notiţe istorice asupra bisericii cu hramul „Sfinţii Voevozi" din București*, București, 1904.
267. Pocitan Ploeșteanul, dr. Veniamin, *Un dascăl de teologie din Ardeal în București. Protopresbiterul Simion Popescu*, în *Biserica ortodoxă română*, LX, 7—8, 1942.
268. Popa Argeșanu, Ion, *Copilărind cu Dan Barbilian. Interviu cu Mihai Moșandrei*, sau rubrica „Scriitori argeșeni", în *Argeș*, VIII, 10, octombrie 1973.

269. Popescu-Cadem, Constantin, *Bucureșteanul Arghezi! Noi argumente*, în *Manuscriptum*, VII, 1(22), ianuarie — martie 1976, p. 149—156.
270. Popescu, Grigore N., *Din trecutul seminarului „Nifon Mitropolitul"*, *din București*, 1943, București,
271. Potopin, Ion, *Convorbiri cu oameni despre oameni: Tudor Vianu despre Ion Barbu*, în *Magazin*, XV, 701, 13 martie 1971.
272. Ralea, Mihai, *Prelegeri de estetică*, București, 1972,
273. Răuțescu, Ioan. *Monografia satului Topoloveni*, 1939.
274. Idem, *Monografia orașului Cîmpulung-Muscel*, 1943.
275. Retinschi, Alexandru, *Epopeea navelor*, ediția I, Editura Albatros, București, 1972.
276. Idem, op. cit., ed. a II-a, Editura Albatros, București, 1979.
277. Rosetti, Al., *Scrieri. Note din Grecia. Diverse*, Editura pentru literatură, București, 1967.
278. Rosetti, Radu D., *Sub „Vulturul Moldovei"*, în *Universul*, 6 octombrie 1937.
279. Singer, Milton, *Total Cultural Patterns*, University of Chicago Press, 1960.
280. Solacolu, Barbu, *Evocări. Confesiuni. Portrete*, Cu o postfață de Mihai Gafița, Editura Cartea Românească, București, 1974.
281. Spengler, O., *Le déclin de l'Occident*, Première partie, Paris, Gallimard, 1948.
282. Stoicescu, Nicolae, *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România*, I, Țara Românească, vol. I, A—L, cu o prefață de IPSS Firmilian Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei, editată de Mitropolia Olteniei, 1970.
283. Șeineanu, Lazăr, *Influența orientală asupra limbei și culturei române*, vol. I—III, București, 1900.
284. Șucu, Ion I., *Actele serviciului documente istorice. Episcopia Râmnicului Noului Severin*, București, 1954.
285. Tatomir, V., E. Cohn, C. Dinu, O. Nichifor, *Îndrumător în arhivele statului municipiului București*, I, *Îndrumătoare arhivistice*, 12, București, 1974.
286. Toader, Dem, P., *Profesorul și directorul Ion I. Roman — un om, o viață, o operă*, în *Anuarul Liceului „Mihai Viteazul" din București*, XIX, București, 1939.
287. Țițeica, Gh., *Punctul lui Karyia*, în *Gazeta matematică*, IX, 1903—1904.
288. Idem, *Rezultatul concursului*, în *Gazeta matematică*, XV, 9 mai 1910, p. 257—260; XVI, 9, mai 1911, p. 321—325; XVII, 9, mai 1912, p. 322—324.

289. Idem, *Raport pentru examenul de bacalaureat din sesiunea iunie 1914 la liceul „Mihai Viteazul" din București*, Arhivele Statului București, Fondul Ministerului Instrucțiunii și Cultelor, Dosar nr. 2454/914.
290. Urechia, V. A., *Anuariul generale al Instrucțiunei Publice pe anul școlari* 1864—65, București, 1868.
291. Valerian, I., *De vorbă cu d-l Ion Barbu*, în *Viața literară*, I, 36, 5 februarie 1927.
292. Vâlsan, G., *Dunărea*, în *Buletinul Societății geografice române*, LIX, 1935, p. 38—55.
293. Vianu, Tudor, *Teatrul lui Lucian Blaga*, în *Cuvîntul*, II, 337, 18 decembrie 1925.
294. Idem, *Jurnal*, ediția I, Editura pentru literatură, București, 1961, ediția a II-a, Editura Eminescu 1970.
295. Idem, *Versuri*, cu postfața autorului E.S.P.L.A., București, 1957.
296. Vaida, Mircea, *Lucian Blaga și Hölderlin*, în *Tribuna*, XIV, 13, 1970.
297. Wais, Kurt, *Ion Barbu și Tudor Vianu la Tübingen*, în *România literară*, III, 47, 19 noiembrie 1970.
298. Zamfirescu, Ion, *Monografia liceului „Gh. Lazăr" din București*, 1860—1935, București, 1935.
299. * * * *Dezastrul Justiției*, în *Viitorul Muscelului*, I, 11 martie 1907.
300. * * * *Documente privind anul revoluționar* 1848 *în Țara Românească*, Editura Academiei R.P.R., București, 1962.
301. Busuioceanu, Al., *Figuri și cărți*, Editura Casa Școalelor, București, 1921.
302. * * * *Poșta redacției*, în *Universul literar*, XXXVI, 26, 8 august 1920.
303. Barbilian, Dan, *Axiomatizarea mecanicei clasice*, Litografiat, București, 1943.

II. *MANUSCRISE*

E. *Poezii, articole literare de Ion Barbu-Dan Barbilian*

304. *Caietul albastru (Ochian I)*, 1926, Muzeul Literaturii Române din București,
05. *Caietul alb-maro (Ochian II)*, [1926—1929], Muzeul Literaturii Române din București.
306. *Caietul-copier* (dactilograma), [1942—1950], Muzeul Literaturii Române din București.

Am consultat aceste caiete pe cînd se aflau în colecţia familiei, pînă în 1977. După 1978 au intrat în posesia Muzeului Literaturii Române din Bucureşti, înregistrate sub un număr comun, 23.574. Deşi au fost cunoscute de unii dintre îngrijitorii ediţiilor postume (Al. Rosetti — Liviu Călin,Dinu Pillat, Romulus Vulpescu), au fost descrise de noi pentru prima dată într-un număr din revista *Manuscriptum* (vezi *supra* nr. 204). De abia în ediţia a doua, la cartea sa de amintiri dedicate lui Ion Barbu, în 1979, Gerda Barbilian va include asemenea descriere, însă cu unele inadvertenţe, iar Romulus Vulpescu, în ediţia bibliofilă a *Jocului secund* (1986), fără metodă filologică, lacunar.

F. *Acte şi documente aflate în arhivele instituţiilor din ţară*

307. Arhivele Statului Bucureşti. *Fondul Catagrafii şi Catastişe.* Catagrafia părţii verde a oraşului Bucureşti de toţi locuitorii ţării şi carii uneltesc negustorii şi meserii prin prăvălii şi fără prăvălii împărţiţi pă corporaţie i toţi plugarii şi muncitorii sălăşluiţi într-această parte precum înlăuntru se arată. Nr. inv. 80/931;
308. Arhivele Statului Bucureşti, Fondul Catagrafii şi Catastişe. *Catastihul patentarilor, de neguţătorilor şi meseriasilor împărţiţi pă corporaţii în Bucureşti din anul* 1832, nr. inv. 84/1832.
309. Id., *Catagrafia cu populaţia birnică şi scutită din Ţara Românească pe anul* 1838, *periodul al doilea. Oraşul Bucureşti*, nr. inv. 82 (Culoarea de Roşu), 83 (Culoarea de Galben), 84 (Culoarea de Verde), 85 (Culoarea de Albastru).
310. Id., *Catagrafia oraşului Cîmpulung-Muscel*, nr. inv. 58/838 (Mahalaua Marginea).
311. Id., *Catagrafia oraşului Giurgiu*, nr. inv. 70/1838.
312. Id., *Catagrafia judeţului Prahova*, nr. inv. 73/838 (Satele Călineşti şi Filipeştii de Pădure).
313. Id., *Catagrafia judeţului Rîmnicul Sărat*, 1838 (Satele Bolboaca şi Gîrleşti).
314. Id., Fondul Documente Istorice, CCCLXXI.
315. Idem, CCCXCII.
316. Id., Fondul Înaltul Divan al Principatului Ţara Românească, nr. 94.
317. Id., Fondul Manuscrise. *Acte dotale.* 1860—1862, nr. inv. 999.
318. Id., *Condica pentru vînzări şi licitări*, nr. inv. 1325.

319. Id., Fondul Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultelor, nr. inv. 3995/887.
320. Id., Dosar nr. 307 a/894.
321. Id., 1903: 109, 281, 832.
322. Id., 1904: 2680.
323. Id., 1905: 295, 415, 589, 1283, 1297.
324. Id., 1906: 300, 1677, 2212.
325. Id., 1910: 1902, 1799, 1876, 1895, 1934, 2020.
326. Id., 1911: 2213, 2274.
327. Id., 1912: 2221, 2410.
328. Id., 1913: 2860, 2862.
329. Id., 1914: 2279, 2452, 2454, 2530.
330. Id., 1921: 167, 169, 257, 270, 272, 573.
331. Id., 1924: 302.
332. Id., 1925: 285.
333. Id., Fondul Ministerului de Interne. Divizia administrativă. 92, 169/870.
334. Id., Fondul Ministerului de Justiție. secțiunea administrativă. 1868: 3.
335. Id., 1871: 7.
336. Id., 1872: 17.
337. Id., 1894: 158.
338. Id., 1895: 79.
339. Id., 1898: 77.
340. Id., 1899: 220.
341. Id., Fondul Ministerului de Justiție. Extrajudiciare, 1842: 123.
342. Id., 1843: 22.
343. Id., 1845: 578.
344. Id., 1846: 803, 629.
345. Id., 1847: 179.
346. Id., 1848: 105, 115.
347. Id., Fondul Ministerului de Justiție. Direcția Judiciară nr. 9/870
348. Id., Fondul Ministerului Propagandei Naționale, nr. 350.
349. Arhivele Statului Filiala Argeș, Fondul Starea civilă, Câmpulung-Muscel. *Condica de cununați a Bisericii Sf. Ilie pe anul* 1860.
350. Id., *Condica de botezați a Bisericii Popa Sava pe anul* 1842.
351. Id., *Condica de născuți a Bisericii Schei pe anul* 1864.
352. Id., *Condica de născuți a Bisericii Valea pe anii 1836, 1846, 1848, 1849, 1850, 1851, 1856, 1858, 1860. 1863.*
353. Id., *Condica de căsătoriți a Bisericii Valea pe anii 1849, 1855.*
354. Id., *Condica de decedați a Bisericii Valea pe anii 1837, 1840, 1850, 1855*

355. Id., *Registrul pentru născuți pe anii 1866, 1868, 1869, 1871.*
356. Id., *Registrul pentru căsătoriți pe anii 1866, 1868, 1871.*
357. Id., *Opis pentru decedați 1865—1890.*
358. Id., *Registrul pentru decedați pe anii 1869, 1872, 1888.*
359. Arhivele Statului Filiala București, Fondul Agiei Orașului București, *Catagrafia de toată suflarea hălăduitorilor cuprinsului vopselei de...*, nr. inv. 179/831 (Vopseaua de Galben), 180/831 (Vopseaua de Verde).
360. Id., *Catagrafia caselor și lăcuitorilor politiei București din vopseaua de...*, nr. inv. 106/849 (Vopseaua de Galben), 108/849 (Vopseaua de Verde).
361. Id., *Tribunalul Politiei.* 1829—1842.
362. Id., 1831—1840.
363. Id., Fondul Casa Corpului Didactic. *Dosarul Gerda și Dan Barbilian.*
364. Id., Fondul Primăriei București, Direcția Tehnică. *Dosar nr. 101/870, 1/890, 2/892.*
365. Id., Fondul Starea Civilă. Mitrica Bisericii Armene, nr. inv. 20/832—1865.
366. Id., *Mitrica pentru născuți a Bisericii Manea Brutaru pe anii 1856, 1862, 1864.*
367. Id., *Mitrica pentru decedați a Bisericii Manea Brutaru pe anii 1850, 1852.*
368. Id., *Mitrica pentru nașteri a Bisericii Popa Tatu pe anii 1844, 1846, 1848, 1849, 1852, 1853, 1856, 1857, 1859, 1865.*
369. Id., *Mitrica pentru căsătoriți a Bisericii Popa Tatu pe anul 1863*
370. Id., *Mitrica pentru decedați a Bisericii Popa Tatu pe anii 1850, 1851, 1853.*
371. Id., *Mitrica pentru botezați a Bisericii Sf. Voievozi pe anii 1841 1844, 1846, 1847, 1849, 1853.*
372. Id., *Mitrica pentru căsătoriți a Bisericii Sf. Voievozi pe anii 1839, 1859, 1863.*
373. Id., *Mitrica pentru decedați a Bisericii Sf. Voievozi pe anii 1860, 1862.*
374. Id., *Registrul pentru decedați culoarea de Gallen pe anii 1867, 1869, 1872.*
375. Id., *Registrul pentru căsătoriți al culorii de Roșu pe anul 1869.*
376. Id., *Registrul pentru născuți al culorii de Verde pe anii 1866 1867, 1869, 1873, 1877, 1880, 1882.*
77. Id., *Registrul pentru căsătoriți al culorii de Verde pe anul 1867.*
378. Id., *Registrul pentru decedați al culorii de Verde pe anii 1866, 1868, 1871, 1874, 1880.*

379. Id., *Registrul pentru naşteri al Bucureştiului pe anii 1882, 1885, 1887.*

380. Id., *Registrul pentru căsătoriţi al Bucureştiului pe anii 1884, 1889, 1895.*

381. Id., *Registrul pentru decedaţi al Bucureştiului pe anii 1882, 1886, 1888, 1890.*

382. Id., Fondul Universităţii Bucureşti (Rectoratul). *Registrul nr. 3/883—87.*

383. Id., Fondul Tribunalul Comercial Ilfov, Secţia I, Falimente. *Dosar nr. 630/891, 768/891.*

384. Arhiva Liceului „Gh. Lazăr" din Bucureşti, *Registrul matricol pe anii şcolari 1910/11, 1911/12, 1912/13.*

385. Arhiva Liceului „Mihai Viteazul" din Bucureşti. *Registrul matricol pe anii şcolari 1912/13, 1913//14.*

386. Arhiva Ministerului de Justiţie Bucureşti. *Dosarul 249 — Constantin Barbilian.*

387. Arhiva Parohiei Bisericii Manea Brutaru din Bucureşti. *Registrul pentru înscrierea botezaţilor între anii 1880—1896.*

388. Arhiva Sinodului Bisericii Ortodoxe Române. Fondul Seminarului „Nifon Mitropolitul" din Bucureşti, *Matricolele anilor şcolari 1878—1883.*

389. Primăria Municipiului Bucureşti. Oficiul Stării Civile. *Registrul pentru morţi*, vol. nr. 256, *Act 1055/897*, publicat de noi în nr. 7/974 al *Vieţii Româneşti.*

390. Primăria Municipiului Cîmpulung (Muscel). Oficiul Stării Civile. *Registrul pentru născuţi pe anul 1895.*

391. Primăria Municipiului Giurgiu. Oficiul Stării Civile. *Registrul pentru căsătoriţi pe anul 1925.*

392. Idem, *Registrul pentru decedaţi pe anii 1939* şi *1951.*

393. Arhiva Universităţii Bucureşti. *Catalogul studenţilor Facultăţii de ştiinţe pentru anii 1915—1920.*

394. Idem, *Registrul de procese verbale. Facultatea de ştiinţe. Examenul de licenţă din anul 1920.*

395. Idem, *Dosarul de personal al profesorului Dan Barbilian.*

G. *Colecţii particulare şi informaţii orale*

396. Victoria Berea şi Maria-Avida Nanu din Bucureşti.

397. Nicolae Buga din Giurgiu.

398. Eugenia Buzan din Bucureşti.

399. Dan Căpriel din Bucureşti.

400. Mircea Coloşenco.

401. Victor Dumitrescu din Bucureşti.

402. Paula Sudan din București.
403. Ion Șoiculescu din București.
404. Alexandru Tutoveanu din București.
405. Gabriela Țițeica din București.

H. *Alte documente*

406. *Arhondologiile Țării Românești de la 1837*, mss. 871 și 872 din colecția Bibliotecii Academiei R. S. România, transcrise de Alex. V. Perietzeanu-Buzău, membru al Comisiei de heraldică, genealogie și sigilografie de pe lîngă Institutul de istorie „Nicolae Iorga" din București. Exemplar multigrafiat, 1977.

SPIȚA PATERNĂ A LUI

ION BARBU – DAN BARBILIAN

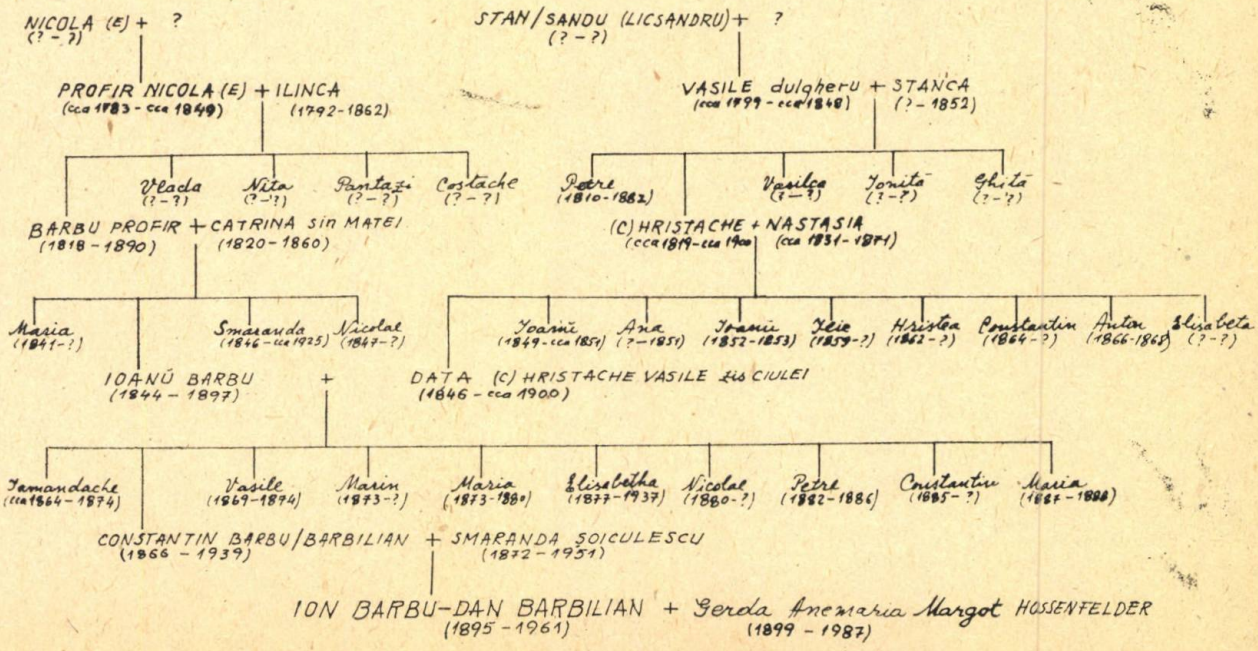

Planșa nr. 1

Alcătuită de ARH. VIORICA COLOȘENCO

SPIȚA MATERNĂ A LUI

ION BARBU – DAN BARBILIAN

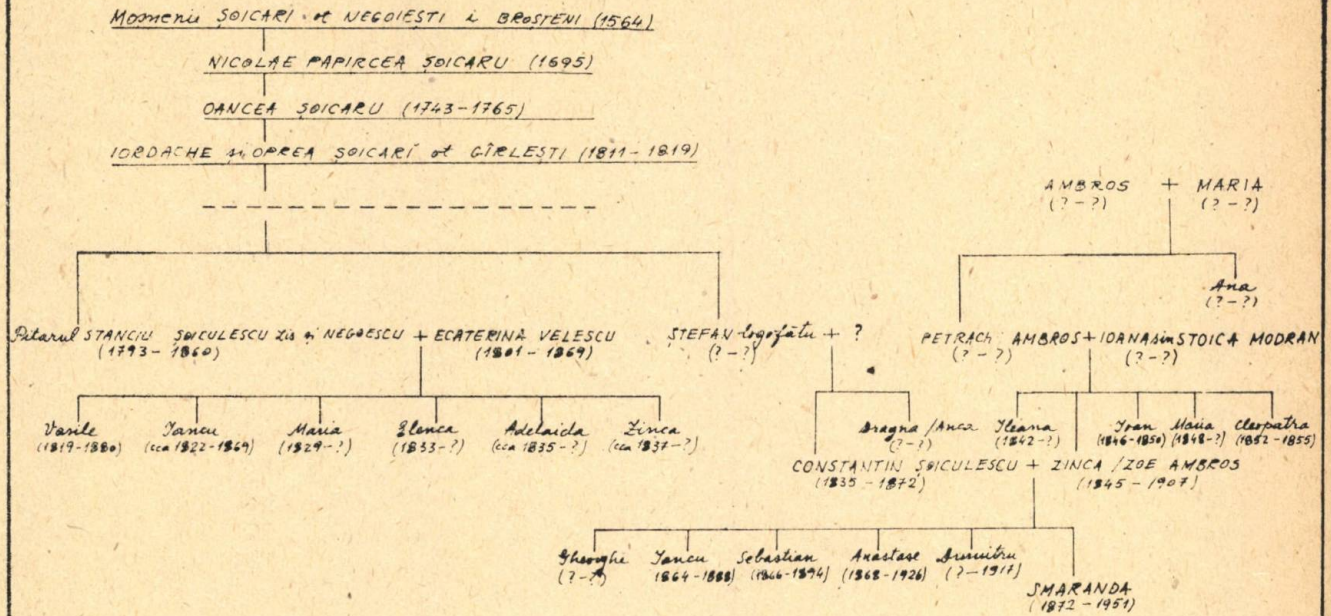

Planșa nr. 2

Alcătuită de ARH. VIORICA COLOȘENCO

INDICE

I. NUME PROPRII

A

Abashon, Ernest: 172, 175, 241.
Abel, Niels H.: 201.
Adamescu, Gh.: 120, 131.
Aderca, Felix: 190, 194, 201, 202, 217, 249.
Alecsandri, Vasile: 82, 108, 156, 169, 217.
Alessandrescu, Alfred: 121.
Alexandrescu, Gr.: 217.
Alexandru al II-lea Mircea: 64.
Alexandrescu: 54.
Alinescu, Barbu: 170.
Amadriade: 209.
Ambros: 66.
Ambros, Ana: 60.
Ambros, Cleopatra P.: 58, 60.
Ambros, Elena/Ileana/Lina: v Papadopol, Ileana.
Ambros, Ion P.: 58.
Ambros, Ioana/Ionica: 48, 57, 58, 59, 60—61, 67, 220.
Ambros, Maria: 60.
Ambros, Maria/Mariţa P.: v. Zguriadescu, Maria.
Ambros, Petrache: 37, 48, 56—61, 65—68, 220.
Ambros, Petre A.: 60.
Ambros, Zinca/Zoe: v. Şoiculescu, Zinca.
Abrosie, preot: 66.
Ambrozie, jupan: 67.
Ambroziu, Sfîntul: 66.
Ana: 34, 35.
Anagnoste A.: 139.
Anastase, Niţă: 77.
Anastasescu-Ghica, N.: 106.
Anastasia: 34.
Anastasiu, Victor: 132.
Andrei, Petre: 194.
Andricu, Mihail G.: 121.
Anghel, Balaşa: 59—60, 67.
Anghel, Dimitrie: 172, 217.
Angelescu, Aurel: 129.
Angelescu, Niţă: 50.
Angelescu, Pavel: 49.
Anica, coana: 120.
Anton: 34—35.
Antonescu, Aurora: 175.
Antonescu, Grigore: 31.
Antonescu, Ion: 113, 115, 118.
Apollonius: 143, 148.
Aquletti, T.: 155.

Ardeleanu, Marin: 54.
Argentoianu, M-me: 131—132, 135.
Arghezi, Rosalia Ioan: 30.
Arghezi, Tudor: 82, 167, 194—195, 217, 250.
Aricescu, C. D.: 48.
Arion, Antoniu I.: 48.
Arion, C.C: 144.
Arion, Mihalcea: 42.
Aristotel: 171, 200.
Atanasiu, Visarion: 25.
Athanasiu, I.: 109.
Avram. Ioan Bran: 77.
Axinte Uricariu: 63.

B

Babic, Ambros Anton: 67.
Babic, Ambros Garabet: 67.
Baciu, Dumitru: 103, 118.
Bacon, Fr.: 200.
Bacovia, George: 217.
Baldovin: 49.
Baldovin, Marioara: 54.
Baltazar, Camil: 190.
Balzac, Honoré de: 149.
Barbarosa: v. Ionescu, C. S.
Barbarossa: 236.
Basarabi: 45.
Banciu, Ioan: 113, 120, 121, 124—126, 128, 133—135, 137—140, 146, 148, 150, 158, 163, 200, 210, 211.
Barbilian, Constantin: 20, 28, 30, 35, 56, 71—98, 101—102, 107—108, 111—112, 115, 119, 130, 144, 148, 150, 157—158, 166—167, 175, 193—195, 196, 211, 219—220, 233, 235, 242, 254.
Barbilian, Gerda: 96, 175, 245—246, 248, 253.
Barbilian, Helga: 245.
Barbilian, Smaranda: 52, 54, 56, 71, 91—98, 101—102, 107—108, 111, 129—130, 175, 195—196.
Barbu: 35.
Barbu Profir, Iecaterina/Catrina 15, 19.
Barbu, Constantin: v. Barbilian, Constantin.
Barbu, Daţa: 9, 19, 27—30, 34—35, 72, 135.
Barbu, Elisabeta: V. Panaitescu, Elisabeta/Liza.
Barbu, Iamandache: 20.
Barbu, Ioan(u): 9, 17—21, 23—27, 29—32, 35, 71—72, 75, 166, 175.
Barbu, Maria: 34.
Barbu, Maria I.: 20, 29.
Barbu Profir, Maria: 17, 166.
Barbu, Nicolae: 17, 20.
Barbu, Petre: 20, 29, 32.
Barbu, Vasile: 20, 29, 32.
Barbu, Zmaranda: 17.
Barbu, Arendaşu: 17.
Barbu Arendaşu, Ecaterina: 17.
Barbu Arendaşu, Gligore: 17.
Barbu Arendaşu, Sofia: 17.
Barzon, Constantin/Costache: 21, 27—28.
Barzon, Maria: 27.
Barzon, Nicolae: 28.
Barzon, Petre: 28.
Baudelaire, Charles: 142, 154—155, 252, 255.
Bayer, Simon: 151—155, 164, 176, 178, 181, 196, 212—214, 220, 226, 228—229, 234, 236—237, 242—243, 249.
Bădărău, Al. A.: 79.

Bălăcescu, E.: 127.
Bălăneanca, Frosa: 55.
Bălănescu, N.: 126.
Bălceasca, Zinca: 46.
Bălcescu, Costache: 46, 79, 80.
Bălcescu, Iancu: 78.
Bălcescu, Nicolae: 46—47, 78—79.
Bălcescu, Sevastița: 46.
Bărbulescu, I.: 115.
Beatrice: 230.
Beck, Prof.: 241.
Bela: v. Berea, Victoria.
Bellavitis, G.: 150.
Bellessort, A.: 207.
Benedict, Alex. A.: 124.
Benedict, Ruth: 207.
Berea, Alexandru: 52.
Berea, Victoria: 52, 54, 64, 167, 169, 197, 201, 213, 219—220.
Bergson, Henri: 177—178, 197, 244.
Berthelot, H. M.: 171.
Bianu, Alex. I.: 124.
Bibescu, Gh.: 71.
Bibi: v. Poinăreanu, Gh.
Biju, Tr.: 115.
Bismarck, Othon: 219.
Bizeț: v. Ionescu, Ion.
Blaga, Lucian: 195, 217, 226, 245—246, 252—253.
Blaschke, W. J. E.: 238, 241.
Bobeș, Const.T.: 155.
Boerescu, Const.: 75.
Bogdan-Duică, Ion: 120, 147.
Boilă, Romulus: 59.
Borcescu, I.: 48.
Boroșnay, avocat: 25.
Botez, Demostene: 167, 217.
Botez, N. N.: 125.
Botezatu, Ioniță. 66.
Bovary, M-me: 228.
Brabantil (Barbilian, Dan): 236.
Bran, Nicolae: 121—122.
Braniște, Andrei: 194.
Braun, Hellen/Helene/M-me: 181, 233—237.
Braunstein, Arminiu: 74.
Brătescu-Voinești, Al. I.: 217.
Brătianu, Ion I. C.: 106, 165.
Brătieni: 80.
Breban, Vasile: 63.
Bremond, Abate: 207.
Brâncoveanu, Constantin: 9, 40.
Brâncuși, Constantin: 255.
Bucur: 220.
Bucuța, Em.: 217.
Buga, Nicolae: 95.
Buicliu, Gh.: 127, 149.
Busuioceanu, Al. A.: 121, 199.
Busuioceanu, Victor I.: 110.
Byron, George Gordon: 205—206.

C

Caesar, Iuliu: 145.
Calangiu, I: 107.
Camus, Albert: 171.
Candrea, I. -A.: 63, 147.
Cantacuzino: 46.
Cantacuzino, Ion: I.: 173.
Cantacuzino-Zizi, Maior: 147.
Cantilli, George: 75.
Capanu, Constantin Gh.: 78—79.
Capon, Sammy: 229.
Caragea, Ioan Gheorghe: 41—42, 44.
Caragiale, Ion Luca: 217.
Caragiale, Luca Ion: 204.
Caragiale, Mateiu Ion: 13, 53, 128.
Carbon de Castel-Jaloux: 237.

Carol I: 157.
Carol XII: 207.
Catargiu, Lascăr: 50.
Catîr: 105.
Catinca: 84.
Catz, Fr.: 147.
Cazacu, C.: 139.
Călinescu, Constantin/Dinu: 44, 46.
Călinescu, D. St.: 73.
Cepescu, M-me: 166—167.
Cerna, Panait: 217.
Ceva, Giovanni,: 126, 146.
Chasles, M.: 136.
Chelaru, G. I.: 121.
Chiru, G.: 50.
Chițu: 94, 101, 112, 129, 134—135, 150—151, 157, 219—220, 223.
Chițulescu, I.: 139.
Chopin Fr.: 185.
Christache: 34—35.
Christache, Ana: 29.
Christache, Anastasia/Nastasia: 29, 32.
Christache, Anton: 29.
Christache, Constantin: 29.
Christache, Dața: v. Barbu, Dața.
Christache, Elisabeta: 29.
Christache, Ioan: 29, 32.
Christache, Ilie: 29.
Christache, Ispas: 29.
Christea: 34.
Câmpeanu, C.: 78.
Cicero: 206.
Ciorănescu, Al.: 207.
Ciorănescu, N.: 203.
Ciulei: v. Vasile, Christache.
Ciulei: 35.
Clinciu, Ioan: 120, 122, 131, 144.
Cocăneanu: 83.
Coculescu, Nicolae: 159, 181, 197.
Codreanu, Mihai: 217.
Cohen, Carol: 23—24, 26.
Coleridge, S. T.: 252.
Colgeac: 120.
Coman, G.: 147.
Comănescu, Firica: 141, 157.
Conrad II: 236.
Conta, Vasile: 170, 217.
Constantin: 34—35.
Constantinescu, D.: 78, 79.
Constantinescu, Gogu: 253.
Constantinescu, N. A.: 62, 68. 201.
Constantinescu, Pompiliu: 173,
Cosăcescu, Nic.: 197.
Costache slugă: 46.
Costache, Lupu: 166.
Costache, Stan: 89.
Costache Profir, Vlada: 15.
Costache Epureanu, Manolache: 49.
Costea, Iumînăraru: 66.
Costea, Nae: 167.
Costeci: 80.
Costescu, Ion: 120, 122, 161.
Costinescu, Eug.: 23.
Coșbuc, George: 199, 217.
Coșeriu, Eugeniu: 246.
Cotruș, Aron: 217.
Covache: 84.
Crainic, Nichifor: 197—199, 217.
Crăcănel: v. Anastasiu, Victor.
Crăciunescu, Al.: 115.
Crăescu, Vasile: 166.
Crătunescu, Nic.: 75.
Creangă, Ion: 217.
Cristescu, C.: 73.
Cristescu, V.: 132
Cristos: 240.

Crivăţ, Th.: 197.
Crohmălniceanu, Ov. S.: 199.
Cruceană, Ion: 151.
Curcă: 44.
Cutcudache: 111.
Cuza, A. C.: 242.
Cuza, Alexandru Ioan: 48, 50, 71, 119, 158.

D

Danielopolu, George: 75.
Dante, Aligheri: 230.
Daţa: 35.
Daţa: v. Barbu, Daţa.
David: 27, 205.
Davidescu, C.: 127.
Davidescu, N.: 187—189, 195.
Davidoglu, Anton: 125, 159. 165, 196.
Davilla, Al.: 217.
Dănescu, George: 158.
Dănescu, Gr.: 122.
Dehmel, Walter: 244.
Delavrancea, B. Ş.: 137, 217.
Delfoss, Léo: 249, 251.
Demetrescu, C.: 197.
Demetriade, Mircea: 164.
Densusianu, Ovid: 62, 164, 187.
Deramat, Z.: 73.
Descartes, René: 200.
Diaconescu, Ilie: 21, 24—26.
Diaconescu, N. I.: 136.
Dickinson, E.: 205.
Dima, ţigan rob: 46.
Dima, Al.: 124.
Dimitrescu, C.: 147.
Dimitriu, preot: 48.
Dimitriu, Ioan C.: 108, 109.
Dimulescu, Ion: 116, 126—127, 129—130.
Dina, ţigancă roabă: 46.
Dinescu, Eugen: 114—116.
Dinu, vizitiu: 46.
Dionisos: 207.
Dissescu, C. D.: 75, 79.
Doamna Chiajna: 40.
Dobra: 34, 35.
Dobrogeanu-Gherea, C.: 217.
Don Juan: 233, 238.
Done: 41.
Dongorozi, I.: 144.
Dostoievski, Feodor: 202, 252—253.
Dragomirescu, Mihalache: 120, 131, 187, 193, 198, 206.
Dragu, G. C.: 144.
Drăgănescu, Traian: 114.
Drăgoi, Ecaterina: 95
Driade: 209.
Dudescu, Constant.: 41.
Duma, Ion: 158.
Dumbravă, Bucura: 217.
Dumitrescu, Gr. A.: 197.
Dumitrescu, Marin: 120, 123, 131.
Dumitrescu, Victor: 124, 137—139, 141, 168.
Dumitru, Anghelina: 30.
Dupuis: 120.
Dürer, Albrecht: 149.
Dyck, A. van: 214.

E

Ecaterina: 34—35.
Eftimescu, căpitan: 168.
Eftimiu, Victor: 195.
Einstein, Albert: 218—219.
Elena: 34—35.
Elenca Leftereasca: 32.
Elisabeta: 34—35.
Else: 230, 248.
Elvira: 238.

Emerson, R. W.: 206.
Eminescu, Mihai 122, 139, 152—153, 156, 173, 199, 217, 255.
Emmanuel, David: 160—162, 196.
Erhardt, Else: 230, 237.
Erda: 238.
Escuffier, E.: 131.
Esenin, Serghei: 181.
Euclid: 205.
Evolceanu, C.: 210.

F

Ferdinand: 157.
Fieraru, Anastasia: 51.
Fieraru, Gheorghe Petre: 51.
Filimon, Nicolae: 17.
Filipescu, Costandin: 41, 43.
Filipescu, Elena: 42—43.
Filipescu, G.: 128.
Filipeşti, boieri: 40—41.
Filitti, Ioan: 62.
Florea, Constantin: 60.
Florescu: 64.
Florescu, Dimitrie: 169.
Florescu, Florica: 129.
Floru, Ion: 158.
Focşa, M-me: 146.
Fotino, Andronache: 48.
Fotino, Siţa: 48.
Fox: 83, 130, 157.
Francke, Maestrul: 224.
Frăsinelu, Vasile: 79.
Frasin, Zoe: V. Tutoveanu, Zoe.
Frenkel, M-me: 135, 146.
Freud: 253.
Friedl, Domnişoara: 235.
Fröding, G.: 207.
Fuiorescu: 79, 85, 93, 131, 143.
Fuiorescu, Nicu: 80, 104.
Fuiorescu, Traian: 80, 104.
Fundăţeanu, I.: 149.
Fundoianu, B.: 194, 201.

G

Galaction, Gala: 194, 217.
Galois: 256.
Gamillscheg, Ernst: 246.
Gane, N.: 217.
Ganea, Ion I.: 118.
Gauss, K. Fr.: 133, 137, 141, 256.
Gavrilescu, Al.: 124, 129, 146.
Gavrilescu, R.: 139.
Gălică: v. Şoiculescu, Gh.
Geer Patrick: v. Patriciu, Gr. Gr.
George, Ilinca: 30.
George, Radu: 30.
George, Ştefan: 244.
Georgescu, C.: 120, 125, 210—211.
Georgescu, M-me: 155.
Gheorghe: 35.
Gheorghe Stoian, Ecaterina: 32.
Gheorghiu, Şerban: 139, 158, 161, 175.
Ghermănescu, N.: 147.
Ghica, Scarlat: 40.
Ghioculescu, Ghiţă: 111, 130.
Ghiţa: 34, 35.
Ghiţa, Gheorghiţa: 29.
Ghiulamila, Dr.: 247.
Gârleanu, Emil: 217.
Giani, Alex.: 80.
Gibescu, G.: 194.
Giosanu, Alecu: 83—84.
Giosanu, Sevasta: 84.
Giurescu, C.C.: 122, 123, 132.
Godju, Ant.: 49.
Goga, O.: 217.
Gogu: v. Barbilian, Constantin.
Golescu, Alex. C.: 49.

Golescu, D.: 210.
Golescu, Ştefan: 49.
Göthe, J. W.: 213.
Granz, Else: 237—238.
Grapă: 44.
Greceanu, D.A.: 79, 89.
Greceanu, R.: 63.
Grieg, E.: 207, 209, 210, 224.
Grigore, popa: 131, 134.
Grigorescu, ing.: 133—134.
Grigoriu, Const.: 129.
Grigorovitza, Em.: 63.
Grimm, P.: 216.
Gross, Karl: 218.
Gulian, Emil: 251.
Gulian, Iulian Ionescu: 93, 254.
Guţu, G.: 139.

H

Hamlet: 222.
Haneş, P. V.: 155, 210—211.
Haret, Spiru: 126, 131, 149, 197.
Hartl, Joseph: 11.
Hartstein, S.: 139.
Hasdeu, Bogdan Petriceicu: 53, 217.
Hegel, G. W. Fr.: 180.
Heine, H.: 215.
Henric IV: 236.
Heraclit din Efes: 186.
Héredia, José Maria de: 184.
Hermann, Eduard: 213, 218—219.
Hermann, M-me: 137, 141—142.
Herseni, Tr.: 144.
Häger, Amalia: v. Hossenfelder, A.F.E.
Händel, G. Fr.: 213.
Hilbrecht, taica: 232.
Hilbert, David: 200, 256.
Holiv, Francesc: 21, 71.
Hossenfelder, Amalia-Florentina-Elisabeth: 246.
Hossenfelder, Gerda-Annemarie-Margot: v. Barbilian, Gerda.
Hossenfelder, Paul-Oskar-Richard-Osvald: 246.
Hölderlin, J. Ch. Fr.: 246.
Hristache Vasile zis Ciulei, Daţa: v. Barbu, Daţa.
Hristache, Dobra: 34.
Hristache, Elena: v. Hristescu, Leanca/Elena.
Hristache, Elisabeta: 30.
Hristache, Hristea: 29—30, 135.
Hristache, Ispas: 30, 34.
Hristescu, Leana/Elena: 30, 135—137, 154.
Hristescu, Linica: 154.
Hurmuzescu, Mihail: 157.
Hydra: 209.
Hyperion: 245.

I

Iacobescu, D.: 217.
Iamandache: 34—35.
Iamandache: v. Barbu, Iamandache.
Iancu, Marcel: 141.
Ianculescu, R.: 139.
Iasinski, I.: 115.
Ibrăileanu, G.: 217—218.
Ibsen, N.: 207.
Ica: v. Barbilian, Smaranda.
Ilianca, ţigancă roabă: 46.
Ilie: 34—35.
Ioachimescu, A. G.: 126, 132, 138, 145, 149—150.
Ioan: 35.
Ioan, duhovnicul: 16, 19.
Ioana, ţigancă roabă: 46.

Ion: 34—35.
Ion, holteiu: 16.
Ion, Vasile sin: 33.
Ionescu, Bogdan: 120.
Ionescu, C.: 120.
Ionescu, C.S.: 121, 131.
Ionescu, Christian: 68.
Ionescu, Constantin: 82.
Ionescu, D.: 144—145.
Ionescu, Eugen: 173.
Ionescu, G.: 106.
Ionescu, Ioan N.: 106.
Ionescu, Ion: 126, 132, 140, 148—149.
Ionescu, Lache: 55.
Ionescu, Marin: 166.
Ionescu, P. Gr.: 21.
Ionescu de la Brad, Ion: 110.
Ioniță, Iacov: 29.
Ioniță, N.N. 50.
Iordache, polcovnic: 44.
Iodan, Iorgu: 64.
Iorga, Nicolae: 53' 64, 161, 195, 201, 217.
Iorgulescu, Ghiță: 85.
Iorgulescu, Mihail: 188—189, 193 195.
Iosif, St. O.: 217.
Isac, Emil: 217.
Ispas: 34—35.
Istrati, C.: 120.
Ivanovici, Vasile: 148, 157.
Ivașcu: 169.

J

Jehova: 234.
Jigmond, Victoria: 59.
Jordanes, J.: 214.

K

Kandinski, W.: 255.
Kakeya: 126.
Kant, I.: 177.
Kohrlich, Vera: 129.
Kellner, Frau: 232.
Kirilov, Gh. 73.
Kiriţescu, Const.: 210, 251.
Kisch, G.: 64.
Klaps: v. Bran, Nicolae.
Klein, Felix: 201.
Koch: 51.
Kommerell, prof.: 241—242, 244, 246—247.
Kommerell, Hilde: 242.
Kreindler, Filip: 158.
Kreţulescu, N.: 49—50.

L

Laforgue, Jules: 205.
Lulescu, Traian: 158, 162, 216.
Lalu, Gheorghe: 83.
Landau, E.G.H.: 201, 216.
Lang, Lily: 214, 237.
Laptev, general: 43.
Laptev, Elena: v. Filipescu, Elena.
Lăzărescu, Andrei: 120.
Leautey, C.A.: 120—121, 131.
Lebrun, Fr.: 147.
Leconte de Lisle, Ch.-R.-M.: 178, 184.
Lecornu, L.: 162.
Leibniz, W.: 200.
Leonard, N.: 128—129.
Levy, M.: 140.
Licsandru, Vasile sin: 33.

Lieh, Elly: 236—237.
Lo: v. Riembier, Lily.
Lolliot, H.: 121, 144.
Longfellow, H. W.: 128.
Longilescu, Gh. Gh.: 120.
Lorelei: 236.
Lovinescu, E.: 169, 175, 180, 184—194, 199, 202, 203, 206—207, 226.
Lowell, J. R.: 206.
Luca: 253.
Lupu, Bucur: 60.
Lupu, Neculai: 60.
Lupu-Antonescu, Anton: 147, 210—211.
Ly: Riember, Lily.

M

Mab, regina: 82.
Macedonski, Alex. A.: 53, 164, 175, 186, 217.
Macedonski, Dimitrie: 47.
Mackensen, August von: 165, 171, 176.
Maeterlinck, M.: 155.
Mahler, G.: 228.
Maiorescu, Titu: 75, 80, 123, 217.
Malaka, Gh. 102.
Malaxa, I. Gr.: 127.
Malaxa, N.: 166.
Mallarmé S.: 172, 178, 255.
Maniu, Adrian: 217.
Manolescu-Romniceanu, Cornelie: 75.
Manolescu, Data: 19, 27.
Manolescu, e: 19, 27.
Manoliu, G.: 127.
Manu: 44.
Manuș, Gheorghe: 66.
Marcu, Dumitru: 201.
Mareș, Tr.: 126.
Maria: 34, 35.
Maria, țigancă roabă: 46.
Maria, văduva: 16—17.
Marin: 34—35.
Marinescu, Marin: 93.
Marinescu, Mihai: 122, 131.
Marinescu-Eliad, Nic. N. zis Puiu: 124, 135, 136, 146, 148.
Marinescu, P.: 131, 138.
Marx, K.: 180.
Mascagni, P.: 139.
Matache, sluga: 46.
Matei Basarab: 43, 60.
Matei, Catrina sin: 16.
Mateescu, C.: 139, 149.
Maupassant, Guy de: 128.
Mavrogheni, Nicolae: 40.
Mayer, Sabetay A.: 23—24, 26.
Mayoux, H.: 155.
Mecena: 231.
Mehedinți, S.: 217.
Melașu, sluga: 46.
Menada: 207.
Mendés, C.: 178.
Menelaus: 126, 146.
Metaxa-Doro, Jenny: 129.
Michăescu, N. G.: 115, 118.
Michelangelo Buonarroti: 71 72.
Mielcescu, C. G. 106.
Mihalache, iuncheru: 17.
Mihalache, Ion: 176.
Mihăilescu, M-me: 149.
Mihnea cel Rău: 64.
Mill, J.-St. 200.
Min. Th.: 239.
Minkowsky, H.: 232.
Minotaur: 209.
Minovici, Mina: 26.
Minulescu, Ion: 151, 153, 195, 217.
Mirabeau, G.-H.: 155.

Mircea Ciobanu: 40.
Mircea, fiul lui Mihnea: 64.
Mircea, Elefterie: 135—136, 146.
Mirea, A.: 217.
Mirea, Şt.: 149—150, 157.
Miriam: 201—202, 249.
Miron Românul: 123.
Miss: 82—83, 108, 130, 143, 157.
Mititelu, C.: 127, 129.
Modiliagni, Amadeo: 142.
Modran, Ecaterina: 58.
Modran, Maria S.: 58.
Modran, Stoica: 57—58, 61, 65.
Moise: 199.
Moldoveanu, Corneliu: 217.
Montel, Paul: 183.
Moréás, Jean: 155, 255.
Morgenstern, Ch.: 244.
Morţun, V. G.: 81.
Moşandrei, Mihai: 107, 116, 117.
Motaş, M-me: 160.
Motaş, Const.: 194.
Mureşanu, Andrei: 139.
Musset, Alfred de: 142.
Muşat, popa: 58.
Muşat, Floarea G.: 58.
Muşat, Gheorghe: 58.
Muşat, Ioan G.: 58.
Muşatescu, Tudor: 58.
Muşătescu, Al.: 115.
Mutuligă: 83.
Müller, d-na: 233.

N

Nacu, Constantin: 75.
Nae Marin, Zinca: 32.
Nall, Anne Marie: 236—237.
Nanu, Dimitrie: 107, 217.
Nanu, Elenca: 48.
Nanu, Ghiţă: 48.
Nanu, Maria-Avida/Bebe: 52, 54, 64, 167, 169, 220.
Nanu, Mihail-Victor: 52.
Nanu, Zoe: 48.
Nanu-Muscel, dr.: 83.
Nanul, S.V.: 201, 210.
Napoleon I: 118.
Narly, Const.: 226.
Navrea, d-na: 148.
Năstase, Maria: 60.
Năstase, Niţă: 60.
Năsturaş, D: 128.
Neagoe: 37, 45.
Neagoe Basarab: 64.
Neagoescu, Nicolae: 46.
Neagu: 45.
Neamţu, Gheorghe: 32.
Neculce, Ion: 63.
Neg: 37, 45.
Negoescu, Stanciu: v. Şoiculescu, Stanciu.
Negreanu, Gheorghe/Gigi: 139, 157—158.
Negruzzi, Costache: 217.
Negruzzi, Iacob C.: 49, 75.
Negulescu, G.: 50.
Negulescu, P.P.: 201, 210.
Nephélé: 192.
Nereide: 209.
Newton, I. I.: 205.
Nichifor, Gh.: 138—139.
Nicola(e), Profir Zidaru sin: 9, 13—16, 33.
Nicolae, căpitanu: 66.
Nicolau, Diamandi: 59.
Nicolau, Gena: 55, 94.
Nicolau, Mărioara: 55, 94.
Nicolau, Alexandru/Săndică: 55, 94.
Nicolau, Zina/Zinca/Zoe „mama Zoe": 47, 53, 55, 94, 173, 176, 178, 189, 199.
Nicola: 9, 13—14, 35.

Nicolae: 34—35.
Nicolae, Dumitru: 30.
Nicolae, logofătu: 31.
Nicolaescu-Bugheanu, Ion: 118—119.
Nicolescu, Gr.: 147.
Nicorescu, Paul: 201.
Niculescu-Brăiliţeanu, Şt.: 120—121, 123, 131, 140.
Nietzsche, Fr.: 155, 170, 179. 184, 186, 191, 194, 207, 234, 255.
Niţa, fiica Ioanei văduva: 15.
Nora: v. Antonescu, Aurora.
Novalis: 255.

O

Odobescu, Al.: 217.
Okeanos: 245.
Oliva, K.: v. Holiv, F.
Oliva, Ion: 21.
Onciul, D.: 201.
Onicescu, Octav: 210.
Oprişan, Gh. 15.
Orăscu, Alex.: 75, 160.
Oreade: 209.
Otescu, Ion: 125, 155, 197.
Otto: 237.

P

Paciurea, Dimitrie: 165.
Pahonţu, ordonaţă: 172.
Pallade, G. D.: 79.
Palladio, A.: 21.
Pamperi Moscopoleanu, Ambrosie: 67.
Panaitescu, Elisabeta/Liza: 20, 28.
Panaitescu, Nicolae: 20.
Panaitopol, Panait; 136—137, 139, 145, 147—149.
Pandele, fraţii: 25.
Pangrati, Ermil-A.: 138, 159—160, 162, 196.
Pan: 245.
Pancu, N. N.: 80, 82—84.
Pann, Anton: 139, 217, 220, 245.
Pantazi: 13. 34—35,
Panu, Gh.: 144.
Papacostea, Cezar: 201.
Papadat-Bengescu, H.: 191—192, 201.
Papadopol, Hristache: 58.
Papadopol, Ileana: 58, 60.
Papadopol, Paul P.: 82.
Papazo(g)lu, Mihalache: 17.
Papazoglu, Ziţa: 17.
Papircea, Neculai: 40, 45.
Paplica, Smaranda: 144, 147—149.
Parhon, C. I.: 194.
Parnas: 212.
Pasăre, Pompiliu: 125.
Pascal, Aristid: 75.
Pascal, Blaise: 143.
Pascal, Nicolae: 254.
Pascu, G.: 78.
Paşadia: 13.
Paşcanu, S.: 139.
Patriciu, Gr. Gr.: 232—233.
Păcală: 145.
Pătrăşcanu, D. D.: 151, 217—218
Petru cel Tînăr: 40—41, 44.
Păunoiu, Ilinca D.: 60.
Peano, Giuseppe: 200.
Peltz, I.: 82, 175, 194.
Perpessicius: 195.
Petit, Alex.: 177.
Petit, Hélène: 177.
Petre: 34, 35.
Petre/Petrache/Bedros: 66
Petre, Costică: 32.

Petre, Daţa: 32.
Petre, Elenca: 31.
Petre, Ştefana: 32.
Petrescu, Barbu: 46.
Petrescu, Camil: 121, 187, 189—190, 195—196, 217, 253.
Petrescu, Cezar: 194.
Petrescu, Ion: 54.
Petrescu, Maria Diac: 54.
Petrescu, Nae: 54.
Petrescu, Niţă: 54.
Petrescu, Petre: 54
Petrescu, T. H.: 21.
Petricu, P. arhitect: 26.
Petroviçi, Gheorghe Petre: v. Fieraru, Gh. Petre.
Philippide, Al. A.: 194, 217, 226.
Pick: 80, 83.
Pillat, Dinu: 194.
Pillat, Ion: 195, 250.
Pindar: 246.
Pirgu: 13.
Pitagora: 113, 186.
Pârvan, Vasile: 161, 183, 201.
Pârvu, T.: 127.
Platon: 179, 204.
Plăcinţeanu, Ion: 226.
Plowert, Jaques: 155.
Plutarh: 179.
Poe, Edgar Allan: 155, 167—168, 170, 179, 181, 205—206, 251—252, 255.
Poinăreanu, Gh.: 102, 169.
Poinăreanu, Haritina: v. Şoiculescu, Haritina.
Poinăreanu, Iosif: 54, 169.
Poincaré, H. -J.: 164, 200.
Policroniade, avocat: 161.
Pompeiu, Dimitrie D.: 125, 160, 183, 196.
Poncelet, J. V.: 161—162.
Pop, Zincuţa: 107.
Pop de Szatmary, Carol: 57.
Popa, Geta: 235.
Popa-Burcă, Ion: 147, 155.
Popescu, Ion: v. Ion Barbu-Dan Barbilian.
Popescu, Al.: 77.
Popescu, Lelia Lt. Gh.: 136.
Popescu, Nicolae I.: 17.
Popescu, Radu: 86.
Popescu, Simion: 123, 131, 140.
Popovici, Aurel C.: 120, 147.
Popovici, Cornelia I.: 109.
Porumbescu, Ciprian: 139.
Predescu, Iulian: 124, 128, 135—136, 146.
Prezan, Constantin: 170.
Profir: 34—35.
Profir: v. Nicola, Profir.
Profir, Barbu: 9, 15—19, 30, 34.
Profir, Costache: 15.
Profir, Ilinca/Ilianca: 14—16.
Profir, Maria Costache: 15.
Profir, Niţa: 15.
Profir, Pantazi: 15.
Profir, Vlada: 15.
Procopiu, A. D.: 86.
Procopiu, Emil: 110.
Procopiu, dr. George: 93, 254.
Proţăpeasca: 128.
Puia, mama: v. Şoiculescu, Zinca.
Puiu: v. Marinescu-Eliad, Nic.

R

Racine: 205.
Racliş, Rudolf: 121, 175.
Racoviţă, Mihai: 40.
Racoviţă, Ştefan: 40.
Radu Boulean zidaru: 28.
Rally, Al. 201.

Radu, căpitanul: 43.
Radu, ţigan rob: 46.
Radu cel Mare: 64.
Radu de la Afumaţi: 64.
Radu, Dobra: v. Christache, Dobra.
Ralea, Mihai: 225—226.
Rădulescu, Lina: 175.
Rădulescu, Stelian,: 111, 151, 153.
Rădulescu, Ion Heliade: 51, 53, 252.
Rădulescu-Motru, C.: 179, 216.
Rădulescu-Pogoneanu, Ion A.: 147.
Răsturnica: 204.
Rebreanu, Liviu: 217.
Relgis, Eugen: 194.
Rembrandt, H. van Rijn: 214, 239.
Retif de la Bretonne: 155.
Rey, Rose Marie: v. Sudan, Rose Marie.
Rey, Angélique: 241—242.
Rîmniceanu, M.: 23,
Rîmniceanu, M. M.: 197.
Riemann, G. Fr. B.: 232.
Riembier, Lily: 235—236, 240.
Rilke, Rainer Maria: 178, 230, 244.
Rimbaud, Jean-Arthur: 155, 222, 252, 255.
Rizeanu, I.: 48.
Rizescu, Lucian I.: 112, 114.
Robescu, Costache: 44.
Rodenbach, G.: 223.
Rohlf, Gerhard: 246.
Roman, I.: 147.
Romanov, Zaharia: 76—77.
Ronetti-Roman, N.: 217.
Rooms, Mr.: 215.
Rosetti-Bălănescu, Al. P./Rosetti, Al.: 104, 107, 110, 112, 121, 196, 201.
Rosetti-Bălănescu, Constantin P.: 121.
Rosetti-Bălănescu, Ion P.: 121.
Rosetti-Bălănescu, Petre P.: 107.
Rosetti, C.A.: 144.
Rosetti, Radu D.: 82.
Roşu, A.: 128, 145.
Rubens, P. P.: 204, 214.
Rudeanu, I. N.: 49.
Rudeanu, Ovid: 49.

S

Sachelarie, N. I.: 76.
Sachs, Hans: 213—214.
Sadoveanu, Alex.: 48.
Sadoveanu, Mihail: 48, 81, 217, 222.
Sandu: 35.
Sandu (Lixandru): 9.
Sandu/Lixandru dulgheru, Vasile, sin: 9, 33.
Sandu-Aldea, Const.: 217.
Sanjouand: 11.
Saskia: 239.
Sărmanul Klopstock: 55.
Săveanu, Nic. N.: 124.
Săvulescu, Al.: 95.
Schatter, Hans: 11.
Scheauc, Petre I.: 112.
Schewitz, Anton: 241.
Schwink, Konrad: 11.
Scriban, Iuliu: 124.
Scurtu, I.: 122.
Schweitzer-Simounat: 131.
Schweitzer-Vincent: 120.
Selim, Haivada: 112.

Sergescu, Petre: 126—128, 139, 163—164.
Sfîntul Petru: 66.
Shakespeare, W.: 167, 168, 255.
Shelly, P. B.: 203, 205—206.
Sicard, M.: 21.
Siegfried: 252—253.
Sielbermann, Emmanuel: 196.
Slavici, Ioan: 167, 194, 217.
Smaranda: 34—35.
Socolescu: 25.
Solomon, M-me: 154.
Solomon, Ioan: 49.
Solacolu, Barbu: 121—122, 189, 193, 250.
Stan: 34.
Stan, bucătaru: 46.
Staehl, I.: 25.
Staicu dulgheru, Maria sin: 18.
Stallo: 209.
Stanciu căpitanul, Anton sin: 32.
Stancu, Zaharia: 195.
Stăncescu, Vasilache: v. Șoiculescu, Vasile.
Stănculescu, Ion: 77.
Stătescu, Eugen: 80.
Stelian, Toma: 86, 89, 111.
Stoenescu, Ion: 48, 144.
Stoian, Gh.: 32.
Stoian, Maria: 32.
Stoica, Al.: 146, 148.
Stoicescu, C. I.: 79.
Stoicescu, Ștefan: 123.
Stravolca, Ioan: 197.
Strinberg, August: 236.
Struțeanu, Scarlat: 121, 196.
Study, E.: 232, 238, 241.
Sturdza, D. A.: 144.
Sucith and Gale: 140.
Sucianu, D. I.: 121, 225.
Sudan, Emanuel/Manole: 239, 242.
Sudan, Gabriel Napoleon: 211, 215, 220, 227, 232, 239—242, 245.
Sudan, Napoleon, 242.
Sudan, Paula: 204.
Sudan, Rose Marie: 242.
Sully Prudhomme, A.: 178.
Suvorov, A.: 41.

Ș

Șapcaliu, Gh.: 118.
Șarpe: 44.
Șăineanu, Lazăr: 63.
Șeicaru, Pamfil: 194.
Șeiculescu, Dragna/Anica: v. Șoiculescu, Dragna/Anica.
Șeiculescu, Nițâ: 54.
Șeiculescu, Safta: v. Șoiculescu, Safta.
Șeiculescu, Smaranda/Manda: 53.
Șeiculescu, Stanciu: v. Șoiculescu, Stanciu.
Șerbănescu, V.: 139.
Șerpescu, M-me: 160.
Șiaicariu, B.: 73.
Șmaroț, Pepi: 128.
Șoicari: 37, 39—41, 45, 61—62, 65.
Șoicaru, Iordache, 41—45.
Șoicaru, Oancea: 40, 45.
Șoicaru, Oprea: 41—42, 44—45.
Șoiculescu: 39, 62, 64, 68.
Șoiculescu, Adelaida: 46.
Șoiculescu, Anastasie/Sache: 51—54, 102, 104, 166—170, 172, 174—175, 213, 220.
Șoiculescu, Catinca: 46.
Șoiculescu, Constantin: 37, 45, 47, 53, 56, 59, 91.

Şoiculescu, Dragna/Anica/Anca: 47, 52—55.
Şoiculescu, Dumitru/Mitică: 52—54, 102, 150.
Şoiculescu, Elenca: 46.
Şoiculescu, Florica: 52.
Şoiculescu, Gheorghe C./Gălică: 51, 53—54, 102, 104.
Şoiculescu, Gheorghe S.: 45—46.
Şoiculescu, Haritina: 52, 54, 104, 167, 169, 172, 175, 201.
Şoiculescu, Iancu: v. Şoiculescu, Constantin.
Şoiculescu, Iancu C.: 51, 56.
Şoiculescu, Iancu S.: 46.
Şoiculescu, Ionel: 52—53, 55.
Şoiculescu, Lia: 53.
Şoiculescu, Maria D.: 52, 54.
Şoiculescu, Maria/Mariţa S.: 46, 51.
Şoiculescu, Maria-Avida/Bebe: v. Nanu, Maria-Avida.
Şoiculescu, Mitilineu: 55.
Şoiculescu, Safta: 53—55.
Şoiculescu, Sebastian: 51, 53—54.
Şoiculescu, Smaranda C.: v. Barbilian, Smaranda.
Şoiculescu, Sofia S.: 55.
Şoiculescu, Stanciu: 37, 44—48, 53, 55, 62.
Şoiculescu, Sterie: 52—53, 55, 64.
Şoiculescu, Ştefan: 45, 47.
Şoiculescu, Vasile: 46.
Şoiculescu, Victoria/Bela: v. Berea, Victoria.
Şoiculescu Zoe/Zinca/Zina/Zoiţa/„mama Puia": 28, 37, 48, 51—52, 56, 58, 60—61, 85, 91—92, 102, 112, 167, 220, 238.
Şoiculescu, Zinca S.: 46.
Şoşo: v. Şoiculescu, Gheorghe C.
Ştefan dulgheru: 15.
Ştefan logofătu: 37.
Ştefaniu, dr.: 91.
Ştefănescu, Mincă: 111.
Ştefănescu-Nicoreanu, Nicolae: 73.
Ştirbei, Barbu Dimitrie: 50.
Şuica: 64, 219.

T

Tata Moşu: v. Vlădescu, Mihail G.
Tănase, Const.: 201.
Tănăsescu, Mişu: v. Moşandrei, Mihai.
Teişanu, Mihail: 223, 224.
Tennyson, A.: 205—206.
Teodoreanu, Al. O.: 195.
Teodoreanu, Ionel: 194—195.
Teodorescu, Gh.: 91.
Teodorescu, G. Dem.: 63.
Teodosie dulgheru: 32.
Teodosie dulgheru, Gheorghiţa: 32.
Thierin, Florence: v. Ţiţeica, Florence.
Thierin, Florentin: 241.
Thierin, Gabriel: 241—242.
Tiktin, H.: 63.
Timurlenk: 245.
Tiţa cîrciumăreasa: 66.
Toader, Nicolae: 59—60, 67.
Tocilescu, George G.: 75.
Toderiţă: 84—85.
Tolstoi, Lev: 197.
Tomescu, Alex. N.: 124.
Tontolini: 145.
Topîrceanu, George: 105, 203, 220—221, 224, 229, 244.

Trăsnea, Nicolae: 42—44.
Tudor/Toader cafegiu: 67.
Tuhai, Neculai L.: v. Racliș, Rudolf.
Tutoveanu, Alex.: 94, 166.
Tutoveanu, Cordelia: 166.
Tutoveanu, Ion: 166.
Tutoveanu, George: 88, 94, 166.
Tutoveanu, Polidor-George: 94, 166.
Tutoveanu, Zoe: 88—89, 93—95, 166, 254.
Tutuc, I.: 120, 121.

Ț

Țicu: v. Dimulescu, Ion.
Ț(Ç)irca, Ir.: 73.
Țițeica, Florence: 241.
Țițeica, Gabriela: 242.
Țițeica, Gheorghe: 126, 132, 138—139, 143, 155—156, 158—163, 196, 201, 203, 210—211, 215—216, 219, 225, 227—229, 231—232, 235, 238, 240—242, 253, 256.
Țițeica, Radu: 242.
Țițeica, Șerban: 242.

U

Ursianu, Valerian: 75.
Uța sluga: 46.
Uță moșieru: 31.

V

Valerian, I.: 254.
Vasile: 34—35.
Vasile cafegiu: 67.
Vasile cîrciumaru: 32.
Vasile dulgheru: 27—28, 31—33.
Vasile, Costin V.: 158.
Vasile dulgheru, Ghiță: 32.
Vasile dulgheru zis Ciulei, (C)Hristache: 9, 28—32, 135.
Vasile dulgheru zis Ciulei, Ion/Ioniță: v. Vasilescu, Ioniță.
Vasile dulgheru zis Ciulei, Petre: 28, 31.
Vasile dulgheru, Stanca: 28, 31—33.
Vasile dulgheru, Vasilica: 32.
Vasilescu, Dumitrache: 32.
Vasilescu, Ecaterina: 32.
Vasilescu, Floarea: 32.
Vasilescu, Florin: 161—162.
Vasilescu, Gheorghe: 139.
Vasilescu, Iacov: 32.
Vasilescu, Ilinca: 32.
Vasilescu, Ioniță: 31—32.
Vasilescu, Ioan C.: 127.
Vasilescu, Maria I.: 32.
Vasilescu, Paraschiva: 32.
Vasilescu, Ștefana: 32.
Vasiliu, E.: 127.
Văcărescu: 64.
Vâlcovici, Victor: 218.
Velcule scu, Aurel: 114, 119—120, 130, 141.
Velescu, Ghiță: 46.
Ventura: 223.
Verdi, G.: 93, 129, 139.
Verhaeren, É.: 204.
Vericeanu, Alex.: 75.
Verlaine, Paul: 155, 178.
Viardot, Louis: 155.
Vignola, J.-B.: 21.
Villacrosse, Xavier de: 11.
Vinea, Ion: 194, 250.
Vischer, Robert: 171.
Vitruviu: 21.

Vianu, Alex: 151.
Vianu, Cornelia/Nelly: 151.
Vianu, Tudor: 121, 151—154, 164, 175—176, 178, 181, 184, 187, 190, 194—196, 198, 202—204, 211—215, 218—219, 220, 222—231, 233—240, 242, 244, 246—247, 249, 253.
Vlad cel Tînăr: 64.
Vlada: 34—35.
Vlahuță, Alex: 103, 184, 188, 199, 217.
Vlădescu, Iancu: 85—86.
Vlădescu, Mihail G./„Tata Moșu"": 104, 107, 110, 113—115, 119—120, 124, 127—130, 149, 158, 160—161, 163.
Vrana, Constantin: 197.
Vrăbieru, Toma: 66
Vrânceanu, Gheorghe: 81.
Vuia, Traian: 253.
Vulpescu, R.: 191, 194.

W

Wagner, R.: 213, 223.
Wais, Kurt: 242, 246.
Walter, Bruno: 234.
Waltuck, H.: 122, 140.
Weber und Wellatein: 140, 158.
Weingartner, F. P.: 234.
Wesemann, Helene: 237.
Whitman, W.: 205.
Willmann, Louis: 170, 172—174, 178, 186, 189, 192, 199.
Wordsworth, W.: 205—206.

X

Xenopol, A. D.: 217.

Z

Zalic/Capriel, Maria: 181, 183, 201, 227.
Zambra, dr.: 59.
Zamfirescu, Alex.: 124.
Zamfirescu, Ion: 144.
Zeus: 192, 209.
Zguriadescu, Constantin/Costică: 54, 59.
Zguriadescu, Ion: 59.
Zguriadescu, Maria: 58—60.
Zguriadescu, Thoma: 5
Ziegler, Hilde: v. Kommerell, Hilde.
Zotter, Paraschiv I.: 124.
Zamfirescu, Duiliu: 217.

II. *TITLURI DE CREAȚII ȘI PUBLICAȚII*

Creații literare și ediții

A

Apropiat: v. *Timbru.*
Arborele de cîmpie: v. *Copacul.*
Arca: 170, 202, 260—261.

B

Banchizele: 178, 187—188, 260.
Buhu: 222.

C

Cercelul lui Miss: 202, 261.
Cînd va veni declinul...: 202, 261.

Cînd va veni declinul. . . : v. *Risipire.*
Cîntec de rușine: 204, 249, 251. 261.
Convertire: 249, 251—252, 261,
Copacul: 172, 174, 178, 184, 187—188, 190, 195, 260.
Cucerire: 190, 209, 260.

D

De sufletul lui Fox: v. *In memoriam.*
Dezrobire: 174, 192, 194, 209, 260.
Dionisiacă: 180, 260.
Domnișoara Hus: 222—223, 249, 261.
Driada: 194, 202, 260—261; v. *Înecatul.*
Dualismul psicologiei ariene: 202, 207, 261.
După: 262; v. *Izbăvită ardere.*
După melci: 52, 104, 108, 175, 197, 202—204, 209, 217, 222—224, 261.

E

Elan: v. *Ființa.*
Era ordraslă de morar . . . : 239.
Esteticile noastre. . . : 212.
„Evoluția poeziei lirice" după E. Lovinescu: 262.

F

F. Aderca (Prozatorul)
Ființa: 170, 172, 175, 178, 187, 260.
Fulgii: 172, 260.

G

Gest: 261: v. *Toiagul.*
Geyser-ii: 178, 197, 202, 261, 263.
Gh. Țițeica: 262.

H

Hierofantul: 195, 202, 250—261

Î

În ceață. . . : 191—192, 194, 260.
Înecatul: 202.
Înfrîngere: 171, 192, 260.

I

In memoriam: 130, 157, 249—250, 261.
Inscripții pe crucea de piatră: v. *Răsturnica.*
Isarlîk: 261.
Ixion: 191—192, 202, 261.

J

Jazzband pentru nunțile necesare: 261; v. *Ritmuri pentru. . .*

L

Lava: 169—170, 172, 187—188, 260.
Lemn sfînt: 262.
Luntrea: 183, 262.

M

Malagă și femeie: 201.
Mariaspring: 248.
Marșuri ariane: 209; v. *Cucerire, Dezrobire, Panteism.*
Măcel: 202, 261.
Munții: 171, 187, 188, 260.

N

Nastratin Hogea la Isarlik: 204, 218, 220—221, 224, 229, 244—245, 261.
Nietzsche: 186, 260.

O

Opera de artă concepută ca un efort de integrare: 194, 197, 261.

P

Panteism: 180, 209, 260, 262.
Paralel romantic: 248.
Păunul: 262.
Pentru Marile Eleusinii: 180, 260.
Peisagiu...: 202, 261.
Peisagiu retrospectiv: 181, 202, 260.
Pentru Walahi — povață: 235.
Prohodul pentru Răsturnica: v. *Răsturnica.*
Pytagora: 186, 260.

R

Răsărit: 202, 261.
Răsturnica: 181, 201, 203, 204, 228, 238, 262—263.
Rînduri despre poezia engleză: 202, 261.
Riul: 173—174, 260.
Riga Crypto și lapona Enigel: 249, 251, 261—262.
Risipire: 189, 195, 261.
Ritmuri pentru nunțile necesare: 202, 248—250.
Romanța infinitului: 151.

S

Selim: 204, 218, 220, 224, 229, 261.
Solie: 189, 260.
Sonet: 261; v. *Toiagul.*
Sub constelația numerelor: 262.

T

Timbru: 188.
Toaletă: 262.
Toiagul: 194—195, 197, 199, 202, 261.
Troli: 209.

Ț

Ți-am împletit...: 181, 260.

U

Ultimul centaur: 192, 202, 261.
Umanizare: 173, 192, 194, 260.
Umbra: 173—174, 195, 260.
Un personaj eteroman: 202, 248, 250, 261.
Uvedenrode: 191, 230, 248, 262.

Valah prin origini. . .: 262.
Vrăjit, curbat: un Paracelse. . .: 262.

Dactilogramă: 191—192, 195, 198, 272.
Das dogmatische Ei, ediția 1981: 263.
După melci: ed. 1921/261, ed. 1967/262.
Ion Barbu în corespondență, ed. 1892: 263.
Joc secund: ed. 1930/173, 188, 202, 249, 262; ed. 1966/262; ed. 1973/263; ed. 1981/263.
Lyric aus Rumänien, ed. 1980: 263.
Nadir latent, ed. 1985: 263.
Ochean: ed. prezumtivă 1927/188, 203, 209; ed. 1964/262.
Pagini de proză: ed. 1968/264.
Pagini inedite: vol. I (1981); vol. II (1984)/263.
Patru poeți: ed. 1978/263.
Poezii: ed. 1970/263; ed. 1973/263; ed. 1976/263; ed. 1979/263; ed. 1982/263.
Rumänische Gedichte: ed. 1975/263.
Versuri și proză: ed. 1970/263.

2) *Creații matematice*

Aplicațiile metodei echipotenților la studiul patrulaterului: 158, 260.
Asemănările determinate de patru puncte luate cîte două: 158.
Asupra celui mai mic multiplu comun al mai multor numere: 143, 259.
Beitrag zu einem Satz des Hernn Pompeiu: 262.
Concepția științifică a lui Henri Poincaré: 163.
Curs de teoria lui Galois: 262.
Despre rolul dreptei lui Euler în construcția lui Kakeya: 116.
Eine Verallgemeinerung des Pompeeiuschen Dreiecksatzes: 262.
Evaluarea produselor de distanțe rațional-cunoscute în corpul coeficienților problemei: 171, 260.
Evaluarea sumelor de segmente orientate rațional-cunoscute în corpul coeficienților problemei: 176, 260.
Exercițiul nr. 45: 145, 149, 259; nr. 68: 134—135, 137, 259.
Fundamentele metricelor abstracte ale lui Poincaré și Caratheodory ca aplicație a unui principiu general de metrizare: 164, 262.
Normale la conice: 161.
O problemă de mecanică: 260.
O proprietate a axului radical: 143, 145, 260.
Picioarele a patru normale concurente: 161.
Problema nr. 1822: 133, 135, 142, 145, 259; nr. 1898: 142, 145—146, 259; nr. 1951: 145, 260;
Secțiuni circulare în cuadrice: 161.
Teorema privind o proprietate a seriilor cuadratice de conice: 232, 262.

30. *Publicații*

Contimporanul: 249—250.
Cugetul românesc: 249—250.
Curentul: 233.
Cuvîntul liber: 202.
Dascălul poporului: 109.
Flacăra: 164.
Gazeta matematică: 126, 129—135, 137—263.
Hiena: 194—195.
Ideea europeană: 188, 202, 216.
Lanuri: 251.
Liberalul: 144, 189.
Limba română: 189.
Literatorul: 175, 178, 185—187.
Lupta: 144.
Natura: 225, 231.
Revista română: 249—250.
România nouă: 195, 202.
Sburătorul: 184—185, 187—189, 192—195, 210, 169.
Umanitatea: 174, 192—197, 199.
Secolul: 144.
Universul literar: 193—195.
Viața literară: 164.
Viața nouă: 164.
Viața românească: 187, 202, 204, 218, 220, 222—223.

CUPRINSUL

ARGUMENT 5

PARTEA ÎNTÎI: STRĂBUNII 7

Capitolul întîi: Strămoșii paterni 9
1. Vatra strămoșească 9
2. Nicola(e) 13
3. Profir sin Nicola(e) Zidaru 14
4. Barbu Profir 16
5. Ioan Barbu 19
6. Dața Barbu 27
7. (C)Hristache] sin Vasile Dulgheru zis Ciulei 28
8. Vasile sin Sandu / Licsandru Dulgheru 31
9. Sandu / Licsandru 33
10. În loc de încheiere (I) 33

Capitolul al doilea: Strămoșii materni 37
11. Vatra strămoșească 37
12. Moșnenii Șoicari 40
13. Stanciu Șoiculescu 46
14. Ștefan Logofătu 47
15. Constantin Șoiculescu 48
16. Arborele genealogic admis de familie 52
17. Zoe / Zinca sin Petrache Ambros 56
18. Petrache Ambros și Ioana sin Stoica Modran 57
19. În loc de încheiere (II) 61

PARTEA A DOUA: PĂRINȚII 69
1. Copilăria și tinerețea lui Constantin Barbilian 71
2. Magistratul 76

3. Smaranda Şoiculescu-Barbilian 91
4. În loc de încheiere (III) 96

PARTEA A TREIA: TINEREŢEA LUI ION BARBU — DAN BARBILIAN 99

1. Naşterea 101
2. Copilăria 103
3. Şcoala primară 106
4. Anii de gimnaziu 111
5. Anii de liceu 119
6. Facultatea şi războiul 158
7. Consacrarea literară 183
8. Specializarea în străinătate 210
9. Revenirea în patrie 248
10. În loc de încheiere (IV) 254

BIBLIOGRAFIE 259
Arborele genealogic al lui Ion Barbu — Dan Barbilian 333

BIBLIOTECA
Nr. inv. .....
Liceul ... Iaşi

Lector : GABRIELA OMÂT
Tehnoredactor : GEORGETA CÎRSTEA

Bun de tipar : 15.12.1989.
Coli ed. : 18,73. Coli tipar : 19.

Tiparul executat sub comanda nr. 504 la Întreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918", str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97, Bucureşti, Republica Socialistă România

ISBN 973-21-0155-5

Lei 16